

INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL
"SUPREMACY OF LAW"

REVISTĂ ȘTIINȚIFICĂ INTERNAȚIONALĂ
"SUPREMAȚIA DREPTULUI"

МІЖНАРОДНИЙ НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ
«ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА»

JOURNAL SCIENTIFIQUE INTERNATIONALE
"SUPRÉMATIE DE DROIT"

МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
«ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА»

No 2, 2023

Спеціалізоване
видавництво

Specialized
publishing house

**Agenția Națională de Asigurare
a Calității în Educație și Cercetare**

CERTIFICAT

de recunoaștere a revistei
în calitate de publicație științifică de profil

Seria RȘP Nr. 062

Supremația Dreptului

ISSN 2345-1971

E-ISSN 2587-4128

Fondator: Universitatea de Studii Politice și Economice
Europene „Constantin Stere”

Tipul B

Profil: Științe juridice

În baza Deciziei Consiliului de Conducere al Agenției Naționale de Asigurare a Calității
în Educație și Cercetare nr. 17 din 24 februarie 2023, pentru o perioadă de 4 ani.

Președinte

Andrei CHICIUC

Eliberat la 07 aprilie 2023

Chișinău

SUPREMACY OF LAW

INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL

No. 2, year 8 (2023)

The journal is registered by the Ministry of Justice of the Republic of Moldova,
Decision No. 311 of July 12, 2016

Field of research: Legal sciences

EDITORS- IN -CHIEF: *Spiros FLOGAITIS*, Doctor of Law, University Professor,
President of the European Public Law Organization Greece
Jose Luis IRIARTE ANGEL, PhD, Professor of private international law,
Public University of Navarra, Spain

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF: *Alexandr SOSNA*, Doctor of Law, Associate Professor, State University of Moldova

Editing in Romanian and Russian: *Tudor SOROCEANU*. Editing in English: *Lorina AVORNIC*. Editing in French: *Anișoara DUBCOVEȚCHI*.
Computerized assistance: *Maria BONDARI*

SCIENTIFIC COUNCIL

Giuliano AMATO, Doctor of Law, University Professor, La Sapienza University of Rome, former Prime Minister, Italy
Gheorghe AVORNIC, Dr. hab. in Law, University Professor, Rector, University of European Political and Economic Studies „Constantin Stere”, Republic of Moldova
Sergiu CRIJANOVSKI, Doctor of Law, Associate Professor, University of European Political and Economic Studies „Constantin Stere”, Republic of Moldova
Bogdan CUZA, Doctor of Law, Doctor of Economics, Germany
Talia HABRIEVA, PhD in Law, University Professor, Academician, Russian Academy of Sciences
Nicolai INSIN, PhD in Law, University Professor, Academician, National Academy of Legal Sciences of Ukraine

Vytautas NEKROSIUS, Doctor of Law, University Professor, Lithuania
Natalia ONISCENCO, Doctor of Law, University Professor, academician, Institute of State and Law „VM Koretsky”, National Academy of Sciences of Ukraine
Kakha SHENGELIA, PhD in Law, University Professor, Rector, Caucasus University, Tbilisi, Georgia
Tudorel TOADER, Doctor of Law, University Professor, Rector, Alexandru Ioan Cuza University of Iași, Romania
Andrei TREBKOV, Doctor of Law, President of the International Union of Lawyers, Russian Federation

EDITORIAL BOARD

Mihail BAIMURATOV, PhD in Law, University Professor, senior scientific adviser, Institute of Legislation of the Verkhovna Rada of Ukraine
Oleg BALAN, Dr. hab. in Law, University Professor, State University of Moldova
Aurel BAIESU, Dr. hab. in Law, University Professor, State University of Moldova
Violeta COJOCARU, Dr. hab. in Law, University Professor, State University of Moldova
Cristina COPACEANU, Doctor of Economics, Associate Professor, University of European Political and Economic Studies „Constantin Stere”, Republic of Moldova
Ion CRAIOVAN, Doctor of Law, University Professor, Romania
Andrian CRETU, Doctor of Law, University of European Political and Economic Studies „Constantin Stere”, Republic of Moldova
Lucian DINDIRICA, Doctor of History, Associate Professor, Romania
Mircea DUTU, Doctor of Law, University Professor, Academician, Romanian Academy
Ion GUCEAC, Dr. hab. in Law, University Professor, Academician, Academy of Sciences of Moldova
Ioan HUMA, Doctor of Law, University Professor, Romania
Anatoly KAPUSTIN, PhD in Law, University Professor, Institute of State and Law of the Russian Academy of Sciences, Russian Federation

Victor MORARU, Dr. hab. in Political Sciences, University Professor, Corresponding member, Academy of Sciences of Moldova
Nicolai ONISCIUC, PhD in Law, University Professor, Rector, National School of Judges, Ukraine
Elena RAILEAN, Doctor of Pedagogy, Associate Professor, American University of Moldova
Anatoly RAPOPORT, PhD in Law, University Professor, Purdue University, USA
Tzvetan SIVKOV, Doctor of Law, University Professor, Bulgaria
Florin STRETEANU, Doctor of Law, University Professor, Babeș-Bolyai University, Cluj-Napoca, Romania
Alexandru SURDU, PhD, Academician, Institute of Socio-Human Research, Romanian Academy
Alexandru-Virgil VOICU, Doctor of Law, University Professor, Babeș-Bolyai University, Cluj-Napoca, Romania
Iurii VOLOSIN, PhD in Law, University Professor, National Aviation University, Kiev, Ukraine
Serghei ZAHARIA, Doctor of History, Associate Professor, Rector, Comrat State University, Republic of Moldova

EXPERT COMMITTEE

Albert ANTOCI, PhD in Law, Associate Professor, University of European Political and Economic Studies „Constantin Stere”, Republic of Moldova
Alexandru ARMEANIC, Doctor of Law, Associate Professor, Academy of Economic Studies of Moldova
Igor ARSENI, Doctor of Law, Associate Professor, Comrat State University, Republic of Moldova
Alexei BARBĂNEAGRĂ, Dr. hab. in Law, University Professor, State University of Moldova
Viorel BERLIBA, Dr. hab. in Law, Associate Professor, Academy of Sciences of Moldova
Eduard BOISTEANU, Dr. hab. in Law, University Professor, Aleco Russo Balti State University, Republic of Moldova
Valeriu BUJOR, PhD in Law, University Professor, University of European Political and Economic Studies „Constantin Stere”, Republic of Moldova
Alexandru BURIAN, Dr. hab. in Law, University Professor, International Law Association, Republic of Moldova
Serghei CHUCHA, PhD in Law, University Professor, Institute of State and Law, Russian Academy of Sciences, Moscow, Russian Federation
Valentina COPTILET, Doctor of Law, Associate Professor, University of European Political and Economic Studies „Constantin Stere”, Republic of Moldova
Valeriu CUSNIR, Dr. hab. in Law, University Professor, Institute of Legal, Political and Sociological Research, Academy of Sciences of Moldova
Igor DOLEA, PhD in Law, University Professor, State University of Moldova
Marin DOMENTE, Doctor of Law, American University of Moldova
Iurie FRUNZA, Doctor of Law, Associate Professor, Institute of Legal, Political and Sociological Research, Republic of Moldova
Gheorghe GOLUBENCO, Doctor of Law, University Professor, State University of Moldova, President of the National
Raisa GRECU, Dr. hab. in Law, Associate Professor, University of European Political and Economic Studies „Constantin Stere”, Republic of Moldova
Veaceslav GUSYAKOV, Doctor of Law, Associate Professor, Sevastopol State University, Vice-President of the International Association of Lawyers

Nikita KOLOKOLOV, PhD in Law, University Professor, Department of Judiciary, Law Enforcement and Protection of Human Rights, Moscow State Pedagogical University, Russian Federation
Alexandru MARIT, PhD in Law, University Professor, University of European Political and Economic Studies „Constantin Stere”, Republic of Moldova
Oleg MARTELEAC, PhD in Law, University Professor, Department of Constitutional Law, National University of Kiev „Taras Shevchenko”, Ukraine
Pavel MIDRIGAN, Doctor of Law, Associate Professor, American University of Moldova
Iurie MIHALACHE, Dr. hab. in Law, Associate Professor, University of European Political and Economic Studies „Constantin Stere”, Republic of Moldova
Tudor OSOIANU, Doctor of Law, University Professor, Academy of Sciences of Moldova
Oleseu PLOTNIC, Dr. hab. in Law, University Professor, Academy of Economic Studies of Moldova
Mihai POALELUNGI, Dr. hab. in Law, University Professor, Free International University of Moldova, Republic of Moldova
Nicolae ROMANDAȘ, Doctor of Law, University Professor, Academy of Public Administration, Republic of Moldova
Alexandru ROSCĂ, Dr. hab. in Philosophy, University Professor, academician, Academy of Sciences of Moldova
Diana SCOBIOALA (SIRCU), Dr. hab. in Law, Professor, National Institute of Justice, Republic of Moldova
Andrei SMOCHINA, Dr. hab. in Law, University Professor, Free International University of Moldova, Republic of Moldova
Boris SOSNA, Doctor of Law, University Professor, Comrat State University, Republic of Moldova
Victor SPINEI, Doctor of History, University Professor, academician, Romanian Academy
Gheorghe SULT, Doctor of Law, Associate Professor, Comrat State University, Republic of Moldova
Olga TATAR, PhD in Law, Associate Professor, State University of Comrat, Republic of Moldova
Veaceslav ZAPOROJAN, Doctor of Law, Associate Professor, Academy of Economic Studies of Moldova

Electronic version: <http://uspee.md/supremdrept/>; <http://americanuniversity.md/supremdrept/>. Web: www.supremdrept.revistestiintifice.md
All articles are double-blind peer reviewed

The responsibility for the texts' content lies exclusively with the authors

© USPEE, UAM, ASJ, 2023

SUPREMAȚIA DREPTULUI

REVISTĂ ȘTIINȚIFICĂ INTERNAȚIONALĂ

Nr. 2, anul 8 (2023)

Revista este înregistrată de către Ministerul Justiției al Republicii Moldova,
Decizia nr. 311 din 12 iulie 2016

Domeniu de cercetare: Științe juridice

REDACTORI-ȘEF: *Spiros FLOGAITIS*, doctor în drept, profesor universitar,
Președinte, Organizația Europeană de Drept Public, Atena, Grecia
José Luis IRIARTE ÁNGEL, doctor, profesor în drept internațional privat,
Universitatea Publică din Navarra, Spania

REDACTOR-ȘEF ADJUNCT: *Alexandr SOSNA*, doctor în drept, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova

Redactare în română și rusă: *Tudor SOROCEANU*. Redactare în engleză: *Lorina AVORNIC*. Redactare în franceză: *Anișoara DUBCOVEȚCHI*.
Asistență computerizată: *Maria BONDARI*

CONSILIUL ȘTIINȚIFIC

Giuliano AMATO, doctor în drept, profesor universitar, Universitatea La Sapienza din Roma, ex-Prim-ministru, Italia
Gheorghe AVORNIC, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Rector, Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”, Republica Moldova
Sergiu CRIJANOVSKI, doctor în drept, conferențiar universitar, Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”, Republica Moldova
Bogdan CUZA, doctor în drept, doctor în economie, Germania
Talia HABRIEVA, doctor habilitat în drept, profesor universitar, academician, Academia de Științe a Federației Ruse
Nicolai INȘIN, doctor habilitat în drept, profesor universitar, academician, Academia Națională de Științe Juridice, Ucraina

Vytautas NEKROSIUS, doctor în drept, profesor universitar, Lituania
Natalia ONIȘCENCO, doctor habilitat în drept, profesor universitar, academician, Institutul Statului și Dreptului „V.M. Korotkiy”, Academia Națională de Științe a Ucrainei
Kakha SHENGELIA, doctor habilitat în drept, profesor universitar, rector, Universitatea Caucaziană, Tbilisi, Georgia
Tudorel TOADER, doctor în drept, profesor universitar, Rector, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, România
Andrei TREBKOV, doctor în drept, președintele Uniunii Internaționale a Juriștilor, Federația Rusă

COLEGIUL DE REDACȚIE

Mihail BAIMURATOV, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Institutul Legișlației al Radei Supreme, Ucraina
Oleg BALAN, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Universitatea de Stat din Moldova
Aurel BĂIEȘU, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Universitatea de Stat din Moldova
Violeta COJOCARU, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Universitatea de Stat din Moldova
Cristina COPĂCEANU, doctor în economie, conferențiar universitar, Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”, Republica Moldova
Ion CRAIOVAN, doctor în drept, profesor universitar, România
Andrian CREȚU, doctor în drept, Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”, Republica Moldova
Lucian DINDIRICA, doctor în istorie, conferențiar universitar, România
Mircea DUȚU, doctor în drept, profesor universitar, academician, Academia Română
Ion GUCEAC, doctor habilitat în drept, profesor universitar, academician, Academia de Științe a Moldovei
Ioan HUMĂ, doctor în drept, profesor universitar, România
Anatolii KAPUSTIN, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Institutul Statului și Dreptului, Academia de Științe a Rusiei, Federația Rusă

Victor MORARU, doctor habilitat în științe politice, profesor universitar, membru-corespondent, Academia de Științe a Moldovei
Nicolai ONIȘCIUC, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Rector, Școala Națională a Judecătorilor, Ucraina
Elena RAILEAN, doctor în pedagogie, conferențiar universitar, Universitatea Americană din Moldova
Anatoly RAPOPORT, doctor în filosofie, profesor universitar, Universitatea Purdue, SUA
Tzvetan SIVKOV, doctor în drept, profesor universitar, Bulgaria
Florin STRETEANU, doctor în drept, profesor universitar, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, România
Alexandru SURDU, doctor în filosofie, academician, Institutul de Cercetări Socio-Umane, Academia Română
Alexandru-Virgil VOICU, doctor în drept, profesor universitar, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, România
Iurii VOLOSIN, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Universitatea Națională de Aviație, Kiev, Ucraina
Serghei ZAHARIA, doctor în istorie, conferențiar universitar, Rector, Universitatea de Stat din Comrat, Republica Moldova

COMISIA DE EXPERTI

Albert ANTOCI, doctor în drept, conferențiar universitar, Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”, Republica Moldova
Alexandru ARMEANIC, doctor în drept, conferențiar universitar, Academia de Studii Economice din Moldova
Igor ARSENI, doctor în drept, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Comrat, Republica Moldova
Alexei BARBĂNEAGRA, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Universitatea de Stat din Moldova
Viorel BERLIBA, doctor habilitat în drept, conferențiar universitar, Academia de Științe a Moldovei
Eduard BOIȘTEANU, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Universitatea „Aleco Russo” din Bălți, Republica Moldova
Valeriu BUJOR, doctor în drept, profesor universitar, Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”, Republica Moldova
Alexandru BURLIAN, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Asociația de Drept Internațional, Republica Moldova
Serghei CHUCHA, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Institutul Statului și Dreptului, Academia Rusă de Științe, Moscova, Federația Rusă
Valentina COPTILEȚ, doctor în drept, conferențiar universitar, Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”, Republica Moldova
Valeriu CUȘNIR, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice, Academia de Științe a Moldovei
Igor DOLEA, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Universitatea de Stat din Moldova
Marin DOMENTE, doctor în drept, Universitatea Americană din Moldova
Iurie FRUNZA, doctor în drept, conferențiar universitar, Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice, Republica Moldova
Gheorghe GOLUBENCO, doctor în drept, profesor universitar, Universitatea de Stat din Moldova, Președintele Asociației Naționale a Expertilor Judiciari
Raisa GRECU, doctor habilitat în drept, conferențiar universitar, Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”, Republica Moldova
Veaceslav GUSYAKOV, doctor în drept, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Sevastopol, vicepreședinte al Uniunii Internaționale a Juriștilor

Nikita KOLOKOLOV, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Departamentul Putere Judiciară, Aplicarea Legii și Protecția Drepturilor Omului, Universitatea Pedagogică de Stat din Moscova, Federația Rusă
Alexandru MARIȚ, doctor în drept, profesor universitar, Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”, Republica Moldova
Oleg MĂRTELEAC, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Catedra Drept Constitutional, Universitatea Națională „Taras Șevcenko” din Kiev, Ucraina
Pavel MIDRIGAN, doctor în drept, conferențiar universitar, Universitatea Americană din Moldova
Iurie MIHALACHE, doctor habilitat în drept, conferențiar universitar, Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”, Republica Moldova
Tudor OSOLIANU, doctor în drept, profesor universitar, Academia de Științe a Moldovei
Olesea PLOTNIC, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Academia de Studii Economice din Moldova
Mihai POALELUNGI, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Universitatea Liberă Internațională din Moldova, Republica Moldova
Nicolae ROMANDĂȘ, doctor în drept, profesor universitar, Academia de Administrare Publică de pe lângă Președintele Republicii Moldova
Alexandru ROȘCA, doctor habilitat în filosofie, profesor universitar, academician, Academia de Științe a Moldovei
Diana SCOBIALA (SIRCU), doctor habilitat în drept, profesor universitar, Institutul Național de Justiție, Republica Moldova
Andrei SMOCHINA, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Universitatea Liberă Internațională din Moldova, Republica Moldova
Boris SOSNA, doctor în drept, profesor universitar, Universitatea de Stat din Comrat, Republica Moldova
Victor SPINELI, doctor în istorie, profesor universitar, academician, Academia Română
Gheorghe SULT, doctor în drept, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Comrat, Republica Moldova
Olga TATAR, doctor în drept, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Comrat, Republica Moldova
Veaceslav ZAPOROJAN, doctor în drept, conferențiar universitar, Academia de Studii Economice din Moldova

Versionea electronică: <http://uspee.md/supremdrept/>; <http://americanuniversity.md/supremdrept/>. Pagina web: www.supremdrept.revistestiiintifice.md

Toate articolele sunt recenzate în sistem „double-blind peer review”

Responsabilitatea pentru conținutul textelor aparține, în exclusivitate, autorilor

SUPRÉMATIE DE DROIT

JOURNAL SCIENTIFIQUE INTERNATIONAL

N° 2, année 8 (2023)

Le journal est enregistré par le Ministère de la Justice de la République de Moldova,
Décision n° 311 du 12 juillet 2016

Domeniu de cercetare: Științe juridice

RÉDACTEURS EN CHEF: *Spyros FLOGAITIS*, docteur en droit, professeur,
Directeur de l'Organisation Européenne de Droit Public, Grèce
José Luis Iriarte ÁNGEL, docteur, professeur en droit international privé,
Université Publique de Navarre, Espagne

RÉDACTEUR EN CHEF ADJOINT: *Alexandr SOSNA*, docteur en droit, professeur agrégé, Université d'État de Moldova

Rédaction en roumain et russe: *Tudor SOROCEANU*. Rédaction en anglais: *Lorina AVORNIC*. Rédaction en français: *Anisoara DUBCOVEȚCHI*.
Assistance technique: *Maria BONDARI*

COMITÉ SCIENTIFIQUE

Giuliano AMATO, docteur en droit, professeur, Université de La Sapienza à Rome, ex-Premier ministre, Italie
Gheorghe AVORNIC, docteur habilité en droit, professeur, recteur, Université des Sciences Politiques et Economiques Européennes „Constantin Stere”, République de Moldova
Sergiu CRIJANOVȘCHI, docteur en droit, professeur agrégé, Université des Sciences Politiques et Economiques Européennes „Constantin Stere”, République de Moldova
Bogdan CUZA, docteur en droit, docteur en économie, Allemagne
Talia HABRIEVA, docteur habilité en droit, professeur, académicienne, Académie des Sciences de la Fédération de Russie

Nicolai INSIN, docteur en droit, professeur, académicien, Académie Nationale des Sciences Juridiques d'Ukraine
Vytautas NEKROSIUS, docteur en droit, professeur univ., Lituanie
Natalia ONISHCHENKO, docteur en droit, professeur, académicien, Institut d'état et du droit „V. M. Koretsky”, Académie Nationale des Sciences d'Ukraine
Kakha SHENGELIA, docteur habilité en droit, professeur agrégé, recteur, Université du Caucase, Tbilissi, Georgie
Tudorel TOADER, docteur en droit, professeur, recteur, Université „Alexandru Ioan Cuza”, Iasi, Roumanie
Andrei TREBKOV, docteur en droit, président de l'Union Internationale des Juristes, Fédération de Russie

COMITÉ DE RÉDACTION

Mihail BAIMURATOV, docteur en droit, professeur, Institut de législation de la Verkhovna Rada, Ukraine
Oleg BALAN, docteur habilité en droit, professeur, Université d'État de Moldova
Aurel BAIESU, docteur habilité en droit, professeur, Université d'État de Moldova
Violeta COJOCARU, docteur habilité en droit, professeur, Université d'État de Moldova
Cristina COPACEANU, docteur en droit, professeur agrégé, Université d'Études Politiques et Economiques Européennes „Constantin Stere”, République de Moldova
Ion CRAIOVAN, docteur en droit, professeur, Roumanie
Andrian CRETU, docteur en droit, Université des Sciences Politiques et Economiques Européennes „Constantin Stere”, République de Moldova
Lucian DINDIRICA, docteur en histoire, professeur, Roumanie
Mircea DUTU, docteur en droit, professeur agrégé, académicien, Académie Roumaine
Ion GUCEAC, docteur habilité en droit, professeur, académicien de L'Académie des Sciences de Moldova
Ioan HUMA, docteur en droit, professeur, Roumanie
Anatoly KAPUSTIN, docteur habilité en droit, professeur, Institut d'état et de droit, Académie des Sciences de la Fédération de Russie

Victor MORARU, docteur habilité en sciences politiques, professeur, membre correspondant de L'Académie des Sciences de Moldova
Nikolay ONISHCHUK, docteur habilité en droit, professeur, recteur, École Nationale des Juges, Ukraine
Elena RAILEAN, docteur en pédagogie, professeur, Université Américaine de Moldova
Anatoly RAPOPORT, docteur en philosophie, professeur, Purdue University, États-Unis
Tzvetan SIVKOV, docteur en droit, professeur, Bulgarie
Florin STRETEANU, docteur en droit, professeur, Université Babes-Bolyai, Cluj-Napoca, Roumanie
Alexandru SURDU, docteur en philosophie., professeur, académicien, Institut de recherche en Sciences Socio – Humaines, Académie Roumaine
Alexandru-Virgil VOICU, docteur en droit, professeur, Université Babes- Bolyai, Cluj-Napoca, Roumanie
Iurii VOLOSIN, docteur habilité en droit, professeur, Université de l'Aviation, Kiev, Ukraine
Serghei ZAHARIA, docteur en histoire, professeur agrégé, recteur, Université d'État de Comrat, République de Moldova

COMITÉ D'EXPERTS

Albert ANTOCI, docteur en droit, professeur agrégé, Université d'Études Politiques et Economiques Européennes „Constantin Stere”, République de Moldova
Alexandru ARMEANIC, docteur en droit, professeur agrégé, Académie des Études Economiques de Moldova
Igor ARSENI, docteur en droit, professeur agrégé, Université d'État de Comrat, République de Moldova
Alexei BARBĂNEAGRĂ, docteur habilité en droit, professeur, Université d'État de Moldova
Viorel BERLIBA, docteur habilité en droit, professeur agrégé, Académie des Sciences de Moldova
Eduard BOISTEANU, docteur habilité en droit, professeur, Université „Aleco Russo” de Balti, République de Moldova
Valeriu BUJOR, docteur en droit, professeur, Université d'Études Politiques et Economiques Européennes „Constantin Stere”, République de Moldova
Alexandru BURIAN, docteur habilité en droit, professeur, Association de droit international, République de Moldova
Serghei CHUȚA, docteur habilité en droit, professeur, Institut d'État et de Droit, Académie des Sciences de Russie, Moscou, Fédération de Russie
Valentina COPTILET, docteur en droit, professeur agrégé, Université d'Études Politiques et Economiques Européennes „Constantin Stere”, République de Moldova
Valeriu CUSNIR, docteur habilité en droit, professeur, Institut de recherches juridiques, politiques et sociologiques, Académie de Sciences de Moldova
Igor DOLEA, docteur habilité en droit, professeur, Université d'État de Moldova
Marin DOMENTE, docteur en droit, Université Américaine de Moldova
Iurie FRUNZA, docteur en droit, professeur agrégé, Institut de recherches juridiques, politiques et sociologiques, République de Moldova
Gheorghe GOLUBENCO, docteur en droit, professeur, Université d'État de Moldova, Président de l'Association Nationale des Experts judiciaires
Raisa GRECU, docteur habilité en droit, professeur agrégé, Université d'Études Politiques et Economiques Européennes „Constantin Stere”, République de Moldova
Veaceslav GUSYAKOV, docteur en droit, professeur agrégé, Université d'État de Sévastopol, vice-président de l'Union Internationale des Juristes

Nikita KOLOKOLOV, docteur habilité en droit, professeur, chef du département du Pouvoir Judiciaire, l'application de la loi et la protection des droits de l'homme, Université Pédagogique d'État à Moscou, Fédération de Russie
Alexandru MARIT, docteur en droit, professeur, Université d'Études Politiques et Economiques Européennes „Constantin Stere”, République de Moldova
Oleg MARTELEAC, docteur habilité en droit, professeur, Département de droit constitutionnel, Université Nationale de Kiev „Taras Șevcenco”, Ukraine
Pavel MIDRIGAN, docteur en droit, professeur agrégé, Faculté de droit, Université Américaine de Moldova
Iurie MIHALACHE, docteur habilité en droit, professeur agrégé, Université d'Études Politiques et Economiques Européennes „Constantin Stere”, République de Moldova
Tudor OSOLANU, docteur en droit, professeur, Académie des Sciences de Moldova
Olesea PLOTNIC, docteur habilité en droit, professeur, Académie des Études Economiques de Moldova
Mihai POALELUNGI, docteur habilité en droit, professeur, Université Libre Internationale de Moldova, République de Moldova
Nicolae ROMANDAS, docteur en droit, professeur, Académie d'Administration Publique, République de Moldova
Alexandru ROSCA, docteur habilité en philosophie, professeur, académicien de l'Académie des Sciences de Moldova
Diana SCOBIOALA (SIRCU), docteur habilité en droit, professeur, Institut National de la Justice, République de Moldova
Andrei SMOCHINA, docteur habilité en droit, professeur agrégé, Université Libre Internationale de Moldova, République de Moldova
Boris SOSNA, docteur en droit, professeur, Université d'État de Comrat, République de Moldova
Victor SPINEI, docteur en histoire, professeur, académicien, Académie Roumaine
Gheorghe SULT, docteur en droit, professeur agrégé, Université d'État de Comrat, République de Moldova
Olga TATAR, docteur en droit, professeur agrégé, Université d'État de Comrat, République de Moldova
Veaceslav ZAPOROJAN, docteur en droit, professeur agrégé, Académie des Études Economiques de Moldova

Version électronique: <http://uspee.md/supremdrept/>; <http://americanuniversity.md/supremdrept/>; Web: www.supremdrept.revistestiintifice.md
Tous les articles sont évalués en système „double-blind peer review”

La responsabilité du contenu des textes incombe uniquement aux auteurs

ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА

МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ

№ 2, год 8 (2023)

Журнал зарегистрирован Министерством юстиции Республики Молдова,
Решение № 311 от 12 июля 2016 г.

Область исследования: Юридические науки

ГЛАВНЫЕ РЕДАКТОРЫ: *Спиро ФЛОГАИТИС*, доктор юридических наук, профессор,
Президент Европейской Организации Публичного Права, Афины, Греция
Хосе Луис ИРИАРТЕ АНГЕЛ, доктор, профессор международного частного права,
Публичный Университет Наварры, Испания

ЗАМЕСТИТЕЛЬ ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА: *Александр СОСНА*, доктор права, доцент,
Молдавский Государственный Университет

Редактирование на румынском и русском: *Тудор СОРОЧАНУ*. Редактирование на английском: *Лорина АВОРНИК*. Редактирование на французском: *Анишоара ДУБКОВЕЦКИ*. Компьютерное сопровождение: *Мария БОНДАРЬ*

НАУЧНЫЙ СОВЕТ

Джулиано АМАТО, доктор юридических наук, профессор, Римский университет Ла Сапиенца (La Sapienza), экс-премьер-министр, Италия
Георге АВОРНИК, доктор хабилитат юридических наук, профессор, ректор, Университет Европейских Политических и Экономических Знаний имени Константина Стере, Республика Молдова
Серджиу КРИЖАНОВСКИ, доктор права, доцент, Университет Европейских Политических и Экономических Знаний имени Константина Стере, Республика Молдова
Богдан КУЗА, доктор права, доктор экономики, Германия
Талия ХАБРИЕВА, доктор юридических наук, профессор, академик, Российская академия наук

Николай ИНШИН, доктор юридических наук, профессор, академик, Национальная академия юридических наук, Украина
Витаутас НЕКРОСИУС, доктор юридических наук, профессор, Литва
Наталья ОНИЩЕНКО, доктор юридических наук, профессор, академик, Институт государства и права имени В.М.Корецкого, Национальная академия наук Украины
Каха ШЕНГЕЛИЯ, доктор юридических наук, профессор, ректор, Кавказский университет, Тбилиси, Грузия
Тудорел ТОАДЕР, доктор права, профессор, ректор, Университет „Александру Иоан Куза”, Ясы, Румыния
Андрей ТРЕБКОВ, доктор права, председатель Международного Союза Юристов, Российская Федерация

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

Михаил БАЙМУРАТОВ, доктор юридических наук, профессор, Институт законодательства Верховной Рады, Украина
Олег БАЛАН, доктор хабилитат юридических наук, профессор, Молдавский Государственный Университет
Аурел БЭШУ, доктор хабилитат юридических наук, профессор, Молдавский Государственный Университет
Виолетта КОЖОКАРУ, доктор хабилитат юридических наук, профессор, Молдавский Государственный Университет
Кристина КОПЭЧАНУ, доктор экономики, доцент, Университет Европейских Политических и Экономических Знаний имени Константина Стере, Республика Молдова
Ион КРАЙОВАН, доктор права, профессор, Румыния
Андреан КРЕЦУ, доктор права, Университет Европейских Политических и Экономических Знаний имени Константина Стере, Республика Молдова
Лучиан ДИНДИРИКА, доктор истории, доцент, Румыния
Мирча ДУЦУ, доктор права, профессор, академик, Румынская академия
Ион ГУЧАК, доктор хабилитат юридических наук, профессор, академик, Академия наук Молдовы
Иоан ХУМЭ, доктор права, профессор, Румыния
Анатолий КАПУСТИН, доктор юридических наук, профессор, Институт государства и права, Российская академия наук, Российская Федерация

Виктор МОРАРУ, доктор хабилитат политических наук, профессор, член-корреспондент, Академия наук Молдовы
Николай ОНИЩУК, доктор юридических наук, профессор, ректор, Национальная школа судей, Украина
Елена РАИЛЯН, доктор педагогики, доцент, Американский Университет Молдовы
Анатолий РАПОПОРТ, доктор философии, профессор, Университет Пурдью, США
Цветан СИВКОВ, доктор права, профессор, Болгария
Флорин СТРЕТЯНУ, доктор права, профессор, Университет Бабеш-Болай, Клуж-Напока, Румыния
Александру СУРДУ, доктор философия, академик, Институт социально-гуманитарных исследований, Румынская академия
Александру-Вирджил ВОЙКУ, доктор права, профессор, Университет Бабеш-Болай, Клуж-Напока, Румыния
Юрий ВОЛОШИН, доктор юридических наук, профессор, Национальный авиационный университет, Киев, Украина
Сергей ЗАХАРИЯ, доктор истории, доцент, ректор, Комратский государственный университет, Республика Молдова

ЭКСПЕРТНАЯ КОМИССИЯ

Алберт АНТОЧ, доктор юридических наук, доцент, Университет Европейских Политических и Экономических Знаний имени Константина Стере, Республика Молдова
Александру АРМЯНИК, доктор права, доцент, Академия экономических знаний Молдовы
Игорь АРСЕНИ, доктор права, доцент, Комратский государственный университет, Республика Молдова
Алексей БАРБЭНЯГРЭ, доктор хабилитат юридических наук, профессор, Молдавский Государственный Университет
Виорел БЕРЛИБА, доктор хабилитат юридических наук, доцент, Академия наук Молдовы
Эдуард БОИШТЯНУ, доктор хабилитат юридических наук, профессор, Бельгийский университет имени Алеко Руссо, Республика Молдова
Валериу БУЖОР, доктор юридических наук, профессор, Университет Европейских Политических и Экономических Знаний имени Константина Стере, Республика Молдова
Александру БУРБАН, доктор хабилитат юридических наук, профессор, Ассоциация международного права, Республика Молдова
Сергей ЧУЧА, доктор юридических наук, профессор, Институт государства и права Российской академии наук, Москва, Российская Федерация
Валентина КОПИЛЕЦ, доктор права, доцент, Университет Европейских Политических и Экономических Знаний имени Константина Стере, Республика Молдова
Валериу КУШНИР, доктор хабилитат юридических наук, профессор, Институт юридических, политических и социологических исследований, Академия наук Молдовы
Игорь ДОЛЯ, доктор хабилитат юридических наук, профессор, Молдавский Государственный Университет
Марин ДОМЕНТЕ, доктор права, Американский Университет Молдовы
Юрие ФРУНЗЭ, доктор права, доцент, Институт юридических, политических и социологических исследований, Республика Молдова
Георге ГОЛУБЕНКО, доктор юридических наук, профессор, Молдавский Государственный Университет, Председатель Национальной ассоциации юридических экспертов
Раиса ГРЕКУ, доктор хабилитат юридических наук, доцент, Университет Европейских Политических и Экономических Знаний имени Константина Стере, Республика Молдова
Вячеслав ГУСЯКОВ, доктор права, доцент, Севастопольский государственный университет, вице-председатель Международного Союза Юристов

Никита КОЛОКОЛОВ, доктор юридических наук, профессор, Кафедра судебной власти, правоохранительной и правозащитной деятельности, Московский государственный педагогический университет, Российская Федерация
Александру МАРИЦ, доктор юридических наук, профессор, Университет Европейских Политических и Экономических Знаний имени Константина Стере, Республика Молдова
Олег МАРЦЕЛЯК, доктор юридических наук, профессор, Кафедра Конституционного права, Киевский национальный университет имени Т.Г.Шевченко, Украина
Павел МИДРИГАН, доктор права, доцент, Американский Университет Молдовы
Юрие МИХАЛАКЕ, доктор хабилитат юридических наук, доцент, Университет Европейских Политических и Экономических Знаний имени Константина Стере, Республика Молдова
Тудор ОСОЯНУ, доктор права, профессор, Академия наук Молдовы
Олеся ПЛОТНИК, доктор хабилитат юридических наук, профессор, Академия экономических знаний Молдовы
Михай ПОАЛЕЛУНДЖЬ, доктор хабилитат юридических наук, профессор, Международный Свободный Университет Молдовы, Республика Молдова
Николае РОМАНДАШ, доктор права, профессор, Академия публичного управления, Республика Молдова
Александру РОШКА, доктор хабилитат философских наук, профессор, академик, Академия наук Молдовы
Диана СКОБИОАТЭ (СЫРКУ), доктор хабилитат юридических наук, профессор, Национальный институт юстиции, Республика Молдова
Андрей СМОКИНЭ, доктор хабилитат юридических наук, профессор, Международный Свободный Университет Молдовы, Республика Молдова
Борис СОСНА, доктор права, профессор, Комратский государственный университет, Республика Молдова
Виктор СПИНЕЙ, доктор истории, профессор, академик, Румынская академия
Георгий СУЛТ, доктор права, доцент, Комратский государственный университет, Республика Молдова
Ольга ТАТАР, доктор юридических наук, доцент, Комратский Государственный Университет, Республика Молдова
Вячеслав ЗАПОРОЖАН, доктор права, доцент, Академия экономических знаний Молдовы

Электронная версия: <http://uspee.md/supremdrept/>; <http://americanuniversity.md/supremdrept/>. Сайт: www.supremdrept.revistestintifice.md

Все статьи рецензируются по системе „double-blind peer review”

Ответственность за содержание текстов несут исключительно авторы

CONTENT

<i>Mihai POALELUNGI, Luciano SANGIOVANNI</i> Autonomous trade preference and Association Agreement. Differences and common points <i>Elena PIRAU</i> The fundamental human right to a healthy environment under the jurisdiction of the ECHR <i>Ilona JOSANU</i> Aspects regarding writ procedure in the national legislation of some European states <i>Eugen BUTUCEA, Gheorghe COSTACHI</i> Constitutional jurisprudence in the sources of law system <i>Doina CUCIURCA</i> Constitutionalization of the parliamentary opposition in the Republic of Moldova: realities, challenges, perspectives <i>Victor DONOS</i> Highlights of the theory of responsibility and liability of the people's elected representatives <i>Aliona CORCENCO</i> Advantages of the specialization of judges in matters of administrative litigation <i>Irina PAVEL-GUZUN</i> Particulars of use of witness declarations in summary procedures <i>Alexandru CEBAN</i> The res judicata of the decision of the Supreme Court of Justice <i>Mariana BORDIAN</i> Interference of public service with private sector activity <i>versus</i> scope of career in public service <i>Nicolae SADOVEI, Tatiana MIHAILOV</i> Considerations on legal regulation of the <i>on call</i> employment contract <i>Viorica STRELCIUC</i> The legal conditions giving rise to the maintenance obligation among family members in the case of the debtor <i>Ianus ERHAN</i> The particular guard activity - performance conditions and impact on public order and security <i>Ion POSTU, Svetlana GHEORGHIEVA</i> Information technologies and multifunctional educational systems as support of the development of the education process in prison institutions	10 19 30 41 49 57 66 74 85 90 99 108 115 127
---	---

CUPRINS

<i>Mihai POALELUNGI, Luciano SANGIOVANNI</i> Preferința comercială autonomă și Acordul de asociere. Diferențe și puncte comune <i>Elena PÎRĂU</i> Dreptul fundamental al omului la un mediu sănătos în jursprudența CEDO <i>Ilona JOSANU</i> Aspecte privind procedura în ordonanță în legislația națională a unor state europene <i>Eugen BUTUCEA, Gheorghe COSTACHI</i> Jurisprudența constituțională în sistemul izvoarelor de drept <i>Doina CUCIURCA</i> Constituționalizarea opoziției parlamentare în Republica Moldova: realități, provocări, perspective <i>Victor DONOS</i> Repere ale teoriei responsabilității și răspunderii aleșilor poporului <i>Aliona CORCENCO</i> Avantajele specializării judecătorilor în materie de contencios administrativ <i>Irina PAVEL-GUZUN</i> Particularitățile utilizării declarațiilor martorilor în procedurile sumare <i>Alexandru CEBAN</i> Puterea lucrului judecat al deciziei Curții Supreme de Justiție <i>Mariana BORDIAN</i> Interferența serviciului public cu activitatea sectorului privat <i>versus</i> anvergura carierei în serviciul public <i>Nicolae SADOVEI, Tatiana MIHAILOV</i> Considerații privind reglementarea juridică a contractului de muncă <i>on call</i> <i>Viorica STRELCIUC</i> Condițiile legale care dau naștere obligației de întreținere dintre membrii familiei în cazul debitorului <i>Ianus ERHAN</i> Activitatea particulară de pază – condiții de realizare și impact asupra ordinii și securității publice <i>Ion POSTU, Svetlana GHEORGHIEVA</i> Tehnologii informaționale și sisteme educaționale multifuncționale în suportul dezvoltării procesului educațional în instituțiile penitenciare	10 19 30 41 49 57 66 74 85 90 99 108 115 127
---	---

TABLE DE MATIÈRES

Mihai POALELUNGI, Luciano SANGIOVANNI
Préférence commerciale autonome et l'Accord d'association. Différences et points communs

Elena PIRAU
Le droit de l'homme fondamental à un environnement sain dans la jurisprudence de la CEDH

Iloana JOSANU
Aspects concernant la procédure d'ordonnance dans la législation nationale de certains états européens

Eugen BUTUCEA, Gheorghe COSTACHI
Jurisprudence constitutionnelle dans le système des sources du droit

Doina CUCIURCA
Constitutionnalisation de l'opposition parlementaire en République de Moldova: réalités, défis, perspectives

Victor DONOS
Points saillants de la théorie de la responsabilité et de l'imputabilité des élus du peuple

Aliona CORCENCO
Avantages de la spécialisation des juges en matière de contentieux administratif

Irina PAVEL-GUZUN
Particularités de l'utilisation des déclarations de témoins dans les procédures simplifiées

Alexandru CEBAN
Pouvoir de jugement de la décision de la cour suprême de justice

Mariana BORDIAN
Interférence de la fonction publique avec l'activité du secteur privé *versus* champ de la carrière dans la fonction publique

Nicolae SADOVEI, Tatiana MIHAILOV
Considérations sur la réglementation juridique du contrat de travail *on call*

Viorica STRELCIUC
Les conditions juridiques donnant naissance à l'obligation d'entretien entre les membres de la famille dans le cas du débiteur

Ianus ERHAN
Activité particulière de garde – conditions d'exécution et impact sur l'ordre public et la sécurité

Ion POSTU, Svetlana GHEORGHIEVA
Technologies de l'information et systèmes éducatifs multifonctionnels pour soutenir le développement du processus éducatif dans les établissements pénitentiaires

ОГЛАВЛЕНИЕ

Михай ПОАЛЕЛУНДЖЬ, Лучиано САНДЖИОВАННИ
Соглашение об автономных торговых преференциях и Соглашение об ассоциации.

10
Елена ПЫРЭУ
Фундаментальное право человека на здоровую окружающую среду в юрисдикции ЕКПЧ

19
Илона Жосану
Аспекты упрощенного судопроизводства в национальном законодательстве некоторых европейских стран

30
Евгений БУТУЧА, Георге КОСТАКИ
Конституционная юриспруденция в системе источников права

41
Дойна КУЧУРКА
Конституционализация парламентской оппозиции в Республике Молдова: реалии, вызовы, перспективы

49
Виктор ДОНОС
Основы теории обязанности и ответственности народных избранников

57
Алена КОРЧЕНКО
Преимущества специализации судей в области административного судопроизводства

66
Ирина ПАВЕЛ-ГУЗУН
Особенности использования заявлений свидетелей в упрощенных процедурах

74
Александру ЧЕБАН
Сила решений Высшей Судебной Палаты

85
Мариана БОРДИАН
Взаимозависимость государственной службы с деятельностью частного сектора *vs* сфера карьеры на государственной службе

90
Николае САДОВЕЙ, Татьяна МИХАЙЛОВ
Некоторые соображения о правовом регулировании трудового договора *on call*

99
Виорика СТРЕЛЧУК
Правовые условия, вызывающие обязанность содержания у членов семьи в деле должника

108
Януш ЕРХАН
Особенности частной охранной деятельности – условия реализации и влияние на общественный порядок и безопасность

115
Ион ПОСТУ, Светлана ГЕОРГИЕВА
Информационные технологии и многофункциональные образовательные системы в поддержку развития обучения в пенитенциарных учреждениях

127

CZU 339.92(478):061.1EU

DOI <https://doi.org/10.52388/2345-1971.2023.2.01>

AUTONOMOUS TRADE PREFERENCE AND ASSOCIATION AGREEMENT. DIFFERENCES AND COMMON POINTS

Mihai POALELUNGI

Doctor hab. in Law, University Professor, Free International University of Moldova,
Republic of Moldova

e-mail: poalelungim@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-8270-5543>

Luciano SANGIOVANNI

Italia

PhD Student, National Consortium ASEM and USPEE,
Chisinau, Republic of Moldova

<https://orcid.org/0009-0009-3942-7574>

e-mail: sangluci@yahoo.it

The research analyzes the two agreements the Republic of Moldova signed with the European Union in the last decade - the Autonomous trade preference in 2008 and the Association Agreement in 2014. These two agreements played a mayor role in shaping up Moldavian economy and politics, but they are completely different in terms of political goals and areas covered. The Autonomous trade preference one being only an agreement willing to allow Moldavian exporters to sell products and services tariff free in the EU. While the Association Agreement is a very ambitious plan of reform for the Republic of Moldova to align with European standards in different sector of social life.

Keywords: *autonomous trade preference, Association agreement, DCFTA, Republic of Moldova, European Union.*

PREFERINȚA COMERCIALĂ AUTONOMĂ ȘI ACORDUL DE ASOCIERE. DIFERENȚE ȘI PUNCTE COMUNE

Prezentul articol analizează cele două acorduri pe care Republica Moldova le-a semnat cu Uniunea Europeană în ultimul deceniu - Preferința comercială autonomă, în 2008 și Acordul de asociere, în 2014. Aceste două acorduri au jucat un rol primar în modelarea economiei și politicii moldovenești, dar sunt complet diferite în ceea ce privește obiectivele politice și domeniile acoperite. Preferința comercială autonomă fiind doar un acord care să permită exportatorilor moldoveni să vândă produse și servicii fără tarife în UE. În timp ce Acordul de asociere este un plan foarte ambițios de reformă pentru Republica Moldova, cu scopul de a se alinia la standardele europene în diferite sectoare ale vieții sociale.

Cuvinte-cheie: *preferință comercială autonomă, Acord de asociere, DCFTA, Republica Moldova, Uniunea Europeană.*

PRÉFÉRENCE COMMERCIALE AUTONOME ET L'ACCORD D'ASSOCIATION. DIFFÉRENCES ET POINTS COMMUNS

Cet article analyse les deux accords que la République de Moldova a signés avec l'Union Européenne au cours de la dernière décennie - la préférence commerciale autonome en 2008 et l'accord d'association en 2014. Ces deux accords ont joué un rôle primordial dans la formation de l'économie et de la politique moldaves, mais sont complètement différents en termes d'objectifs politiques et de domaines couverts.

La préférence commerciale autonome n'étant qu'un accord permettant aux exportateurs moldaves de vendre des biens et des services en franchise de droits dans l'UE. Alors que l'accord d'association est un plan de réforme très ambitieux pour la République de Moldova, dans le but de le mettre en conformité avec les normes européennes dans divers secteurs de la vie sociale.

Mots-clés: préférence commerciale autonome, Accord d'Association, DCFTA, République de Moldova, Union Européenne.

СОГЛАШЕНИЕ ОБ АВТОНОМНЫХ ТОРГОВЫХ ПРЕФЕРЕНЦИЯХ И СОГЛАШЕНИЕ ОБ АССОЦИАЦИИ. РАЗЛИЧИЯ И ТОЧКИ СОПРИКОСНОВЕНИЯ

В данной статье анализируются два соглашения, которые Республика Молдова подписала с Европейским Союзом за последнее десятилетие – Соглашение об Автономных торговых преференциях в 2008 году и Соглашение об ассоциации в 2014 году. Эти два документа сыграли первостепенную роль в формировании молдавской экономики и политики, но они совершенно различны с точки зрения политических целей и охватываемых областей. Автономные торговые преференции – это всего лишь соглашение, позволяющее молдавским экспортерам без пошлин продавать товары и услуги в ЕС. При этом, Соглашение об ассоциации является весьма амбициозным планом реформ для Республики Молдова, направленных на приведение в соответствие с европейскими стандартами в различных сферах общественной жизни.

Ключевые слова: Автономные торговые преференции, Соглашение об ассоциации, DCFTA, Республика Молдова, Европейский Союз.

Introduction

The Autonomous Trade Preference or ATP was granted from the European Union to Moldova in 2008 and it was the previous agreement to regulate the commercial relationship between the 2 parts.

The ATP differs from the Association Agreement that is now into force in several ways:

1) first of all it is just a commercial agreement between two parts and does not have any political and integration goal, neither in the small nor in the medium long term like the Association Agreement does; 2) the second main difference between the 2 agreement is its provisions in the commercial part applies only to Moldavian exporter but the internal market of Moldova remained under the same tariff regime to European goods and services.

The Association agreement is a much more ambitious kind of agreement between parts; because it opens up the markets through its DCFTA part, but at the same time it has many political integration goals to achieve in the medium long term.

Moldova is following a very thorough path in order to reform its legislation to meet all the

requirements the association agreement has, basically it can be defined a real government program.

Association agreement is the main tool the European Union has in order to bring countries of the eastern partnership (Moldova, Ukraine, Georgia, Byelorussia, Armenia and Azerbaijan) close to EU standards and regulation in different sector of social life.

It comprises 4 general chapters that covers very diverse area of life: 1) Common foreign and security policy; 2) Justice and Home affairs; 3) The deep and Comprehensive free Trade Area (DCFTA); 4) Environment Science Transportation and Education.

The DCFTA is probably the most relevant part of the association Agreement, and countries signing it will be committing them to adopt specific pieces of EU legislation in trade, consumer protection and environmental regulation. Countries that sign a DCFTA must adopt some 350 EU laws within a 10 year timeframe.

As a reward for the compliance with the EU laws signatories of the DCFTA will have access without barriers to a huge market of 500

million consumers with a combined economy of 12.9 trillion euros annually, the second largest in the world.

After an Eastern partnership country signs the association Agreement it must be ratified by the parliament of all EU member states, a process by the way that can take several years.

In the meantime it is foreseen there would be a provisional application of parts of the agreements such as trade, once an Eastern Partnership signatory ratifies the agreement and the European parliament has given its assent.

Moldova finishes its negotiations in June 2014 and a provisional application started in September 2014.

The trade part of the agreement, as far as Moldova is concerned, will be in place for Transnistrian companies as well, as far as companies from the eastern part of the country will comply with the EU standards.

It has to be pointed out very clearly anyway that the Association Agreement do not offer a path toward membership in the EU for the countries that signed it like the case of countries in the western Balkans, but it is worth noting it offers much more in comparisons with the association agreement the EU signed previously with countries such as Morocco and Tunisia which on the other hand clearly exclude any possible future membership.

The Association agreement is basically a program of reforms to bring the signing country in line with European Union standards in different fields, from economy to the rule of law and democratic institution.

From an economic standpoint the Association agreement aims at increasing productivity of the Moldavian economy by boosting trade ties between EU and Moldova's company and by reforming regulation that are behind business life, to bring the best international practices in use in the Moldavian economic system.

The EU has opened up its market to Moldova's export removing tariffs, and this represent a huge opportunity that deserves to be fully exploited.

Financial assistance is available in order to help Moldavian firms to become competitive and to comply with new technical standards.

The DCFTA will certainly help to establish a more competitive and productive business environment in the Republic of Moldova.

Discussion

The association agreement has 4 main objectives:

Political Purposes

The Association Agreement has also very important political aim to accomplish, Moldova still now has fragile political institution even though the electoral process is fair and competitive and also human rights record are improving quickly.

Moldova needs anyway to realize important reforms in order to be considered a mature democracy.

Rule of Law

Fight against corruption is also a crucial objectives Moldova needs to pursue in order to create a fair and competitive business environment, to lure foreign investors and to increase possibility through foreign investments, of success for the implementation of the Association Agreement.

Foreign and Security Policy

The Association Agreement between the European Union and Moldova envisages also objectives in the foreign policy field; in fact the ultimate goal is to align Moldova foreign policy to the EU one.

Obviously in Moldova the Transnistrian conflict has played a mayor role in shaping up its foreign and security policy since gaining independence from the Soviet Union in 1991.

The EU Border Assistance Mission is the most important operational program which aims to facilitate cooperation over the borders between Moldova and Ukraine in the Transnistrian segment, and also trying to settle the conflict.

Since 2014 it also involved in the implementation of the DCFTA provisions.

DCFTA

Now it is very important to understand what the DCFTA is, and the issues covered in this very important part of the Association Agreement, which wants to establish a free trade area between the European Union and Moldova.

1. Tariffs

One of the first steps to take in order to create a free trade area is to remove tariffs on trades of goods and services.

Since September 1 of 2014 the EU has removed tariffs on imported goods from Moldova on almost everything, with few relevant exceptions on agricultural products.

At the same time, Moldova got a transitional period to remove its tariffs on European products in order to protect its home market from an invasion of more productive and efficient European products.

In this transitional period Moldavian firm's needs to improve their productivity and standards in order to be able to face the competition on of the free market in the future and for these reasons are available line of financing to reach this goals

The DCFTA includes also some measures in order to defense the national industry from damages the other part may bring:

- a) Anti dumping measures
- b) Anti subsidy measures
- c) Safeguard measures

a) Anti dumping measures are the main instrument used when a company is exporting a product at a lower price than on its home market.

If this case happens the Government of the country importing the goods may act imposing duties if and when there is a material damage to the national production.

b) Anti subsidy measures are trade import duties which are imposed to avoid the negative effects subsidies granted by public authorities of another country. After an investigation finds out that a country trough public subsidies helps its own export damaging considerably domestic producers in the importing country this kind of measures can be imposed. This subsidy may be utilized in order for instance to reduce costs and to offer a better pricing to gain market share undermining a fair and free competition

c) Safeguard measures may take a "safeguard" action (i.e., restrict imports of a product temporarily) to protect a specific domestic industry from an increase in imports of any product which is causing, or which is threatening to cause, serious injury to the industry.

2. Customs

It is obvious in order to exploit to the full extent a free trade area it is necessary to have a customs service which is business friendly and do not delay commercial procedures, but it actually try to speed up the administrative procedures of import export.

The DCFTA has very detailed provisions in this matter, the main principles inspiring the custom legislation is to be stable, transparent and non discriminatory.

Different measures to make more efficient customs procedures have been adopted including 1) reduction of permissions acts required for export 2) the authorized economic operator 3) electronic customs declaration.

All this measures needs to align Moldavian legislation to the best international practices and to reduce the corruption level that so badly affect the competitiveness of the national economy and its private sector overall.

3. Technical Standards for industrial goods

After the provisional entrance into force of the association Agreement tariffs between the European Union and Moldova will disappear progressively, this means the main barriers to trade will be technical standards the products needs to comply with.

Moldova in order to fully benefit from the DCFTA is committed to adopt the most important European legislation in the field.

European legislation for industrial goods is composed of 2 different lines of rules:

- a) EU harmonization's law which are 30 directives that covers broad industrial groups
- b) Around 5000 specific harmonized standards which in details foreseen everything about health and safety requirements

4. Food Safety regulations

Food safety or officially called Sanitary and Phytosanitary measures are all the rules which apply to food and agricultural products.

The EU has 235 directives and regulations, of which 78 are for veterinary requirements, 48 for health of agro-foods products, 27 are for animal feed and 10 deals with the OGM subject.

In order to comply with this rules are involved huge financial cost, for this reason the Association Agreement granted to small Moldavian farms an exemption.

The EU is active in supporting reforms in the Moldavian system in order to improve the food safety control system.

The Moldavian national Agency for Food safety (ANSA) needs to be reformed in order to work properly, at the moment for instance Moldova is experiencing huge challenges to export toward EU products of animal origin because of the lack of infrastructure in the laboratory and also lack of international accreditation

5. Services

The association Agreement foresees 3 main situations applying to the service sector:

- a) Establishment, which means the right of one party to establish its activity in the other party
- b) Cross border supply of services, for instance software outsourcing
- c) Temporary presence of individuals of one side on the other side for business purposes

In general the service sector in the DCFTA has been liberalized but still persist significant limitations from the EU side in order to protect European services sector from low cost services coming from third countries.

6. Public procurement

The DCFTA has provisions also for public procurements which accounts for large share of the economy both in the EU and in Moldova.

The Liberalization is the main achievements to reach with conditions Moldova align its legislation in the issue to the one in the European Union.

Moldova needs to undertake reforms to get a market fair and competitive.

In the DCFTA is possible to find standards in order to win procurements:

- a) Principle of non discrimination
- b) Principle of Equal treatment
- c) Principle of transparency
- d) Principle of Proportionality

Moldova in 2015 has adopted a new public procurement law to align itself to the EU principles in the field.

7. Intellectual property right

We are living in a society that is increasing knowledge based and where the main economic assets are becoming intangible.

In this situation the protection of intellectual property rights are becoming even more important of what they used to be in the past.

Moldova is committed to create an environment where companies can enjoy protection for their intangible assets.

The intellectual property law includes:

a) Copyright that is a legal right granting the creator of an original work exclusive rights for its commercialization

b) Trademarks which is a recognizable sign design or expression that identifies a product or service

c) Design and Patents which is a set of exclusive rights granted to an inventor for a limited period of time in exchange for disclosure of an invention

d) Geographic indication it is a name or sign of products which corresponds to a specific location of origin, and act as a certification the product has specific qualities and it is made according specific procedures. It is widely used for wine and food in general

8. Competition policy

Competition policy is actually very important in order to keep the economy efficient given the fact a good competition assures to consumers better price for a better quality.

Moldova after the signing of the DCFTA needs to create legislation that effectively address anti competitive cartels, mergers and abuse of dominant position.

Legislation in order to be efficiently enforced needs to have an independent authority that will take care of it.

Since 2012 Moldova is receiving precious help from the European Union and single member states to increase its capacity to enforce competition law

The Competition council has a wide range of interventions:

- a) Decision
- b) Regulation
- c) Prohibition
- d) Intervention and Inspection
- e) Sanctions

The main infractions in the competition policy were:

- a) Abuse of dominant position
- b) Mergers and acquisition
- c) State Aid

a) Abuse of dominant position is one of the most typical situation competition policy (Antitrust) is trying to fight; basically it takes place when one company holds a dominant position in a given market and it tries to abuse that position.

Abuse of a dominant position may appear in several situations, for example when a company imposes unfair purchase or selling price or imposes supplementary obligations which have no connection with the subject of such contract ecc.

It is not forbidden to have a dominant position but to abuse this position

b) It is a situation control happening when a proposed merger acquisition or joint ventures involves companies with a certain amount of turnover

c) It is a control of direct and indirect State aid

The Association Agreement includes also several other chapters: 1) Financial assistance; 2) the aligning of Moldavian legislation in the banking and financial assistance at least in the medium term; 3) Transport sector; 4) Energy; 5) Environment; 6) Digital sector; 7) Consumer protection; 8) Company law; 9) Agriculture, in this field it is very important the program Empard which support agricultural and rural development; 10) Employment and social policies; 12) Education training and culture; 13) Science technology and space; 14) EU agencies and programmer ;15) Cross border cooperation ;16) Civil society.

Autonomous Trade Preference

The Autonomous Trade Preference was the previous agreement regulating relationship

between the Republic of Moldova and the European Union.

It is a different kind of agreement, less ambitious of the Association Agreement and covers only commercial matters without taking into consideration any other issue such as rule of law foreign and security policy ecc.

The Association agreement basically it is much more than a simple creation of a free trade area, but it envisages also the alignment of the legislation in a very wide spectrum of issues of the signatory countries to the EU legislation in order to create a single area of rights and democracy at its borders.

Moldova got this preferential treatment with the European Union through the Autonomous Trade preference with the Council regulation n55/2008 on January 21, 2008.

The European Neighborhood Policy action plan for Moldova foresaw the possibility to consider granting additional Autonomous Trade Preferences (ATPs) given the fact the country improved substantially system of control and certification of origin of goods.

In 2006 Moldova adopted a very substantial reform of custom legislation and already by 2007 the level of implementation of it was quite good.

The Autonomous Trade Preference gave to Moldova the possibility to export its industrial production without tariffs and also agricultural products to some extent at least.

In fact it was stated in the ATP the possibility for Moldova to export tariff free each year fixed quotas of production for each agricultural product considered.

The European Union decided to take these important steps because the total level of import from Moldova in the EU was very small, 0.03 % back then, and the opening up of the European market to Moldavian firms was not threatening the local industrial system by any means.

On the other hand this opening up of the European market was quite significant for the small and open economy of Moldova and would have brought economic growth, investments, the creation of new jobs and the overall export level.

It was clear that level of integration of Moldova's economy was related to its commitment to align to several European legislation.

For instance key to try to fully exploit the benefit the Autonomous Trade Preference to Moldova was the compliance of the principle of the rule of origins of products.

In the ATP was also included the possibility to suspend temporarily the benefit of free tariffs commerce when serious violations of the rules for the entitlements to the preferential arrangements, such as fraud or failure to provide administrative cooperation in the process of verification of the origin of the goods happened.

In the ATP was also foresaw the possibility to return on a stable basis to the old system of Tariff in the cross border transaction for products threatening to cause difficulties to European producers.

As I already stressed in the ATP was not included the other way around, this means European producers were still working in their Moldavian transaction under a system of tariffs, basically ATP was only a system to try to spur, via export, the Moldavian economy in its attempt to reach better level of life.

ATP managed to help a lot the economy in Moldova, in fact in 2008 the export level increased substantially reaching a all time high, and also foreign direct investment reach an all time high of approximately 600 million euros on an annual bases.

The Association agreement went much further in integration between the EU and Moldova with the DCFTA aim to create a real free trade area between the two counterparts.

Comparison between DCFTA and ATP

The DCFTA is in place since 2014, this means probably it is early to draw conclusions on its effect on the Moldavian economy; anyway some data are already available and deserves to be analyzed.

In the first year of effect of DCFTA from September 2014 to September 2015, total export from Moldova decreased 14.8 % but export toward the EU was stable decreasing only 1.4 %,

If we take into consideration only agricultural and food export, which is the backbone of the national economy, in the same period increased 10.8 %.

It is clear Moldova will need to comply with Sanitary and Phytosanitary rules in order to experience a real jump in export for food products, in particular if we talk about product of animal origin, otherwise the removal of tariff barriers will be frustrated from non tariffs barriers.

On the other hand one of the biggest fears the DCFTA was bringing, the invasion of Moldavian market from European product didn't happen, in fact in the first year of the free trade area actually import declined by 16.4 %.

This statistics was however influenced by the fact that European producers are still under a tariffs regime and furthermore Moldova's, economy experienced a severe recession in that period of time that clearly affected import.

In 2016 overall export of goods and services totaled 2, 9 billion American dollars, equivalent to 44 % of the total national GDP.

At the end of 2016 total Moldavian export fully recovered the small losses it experienced in the first year of the DCFTA with a 9.4 % increase over 2015 and it is 6.9 % higher than in 2014 when the DCFTA enter into force.

If we also analyze the kind of product Moldova is exporting toward the EU we can easily notice the huge increase for Machinery and

equipment that was linked mainly to foreign direct investment coming from abroad to open factories and activities in Moldova to benefit from the free trade agreement, and export the products towards European markets.

This increase is almost fourfold since 2004; this means that also various previous agreements played a role in this growth including the Autonomous Trade Preference.

Even the decrease of export that happens in 2015 was due mainly to the decrease in prices of commodities such as sunflowers and nuts on which the Moldova's economy relies heavily but if we take in consideration not prices but only physical volumes export toward EU increased 27 % in 2015.

Conclusions

In general the DCFTA is bringing new investments and an increase in export to Moldova and had so far a moderate positive effect on its economy.

The export growth towards the EU, and a general reorientation of Moldavian export, started to began in 2004, thanks to other agreements including the very important Autonomous Trade Preference of 2008 that preceded the DCFTA and was a mayor step to put Moldova on a very good position to became a center where to invest for export towards EU market.

The DCFTA it is probably extending a phenomenon that already started several years ago of a general increase of Moldavian export towards Europe, which it is also exacerbated from the steep decline of export towards the most classical markets of Russian Federation and CIS countries in general, due to Russian sanctions to many key agricultural products and the recession that struck particularly hard there since 2014.

At the moment the share of the European Union of the total Moldavian export it is approximately 63 % and it will probably grow in

the future even further thanks to the DCFTA which will place Moldova in a good position to receive foreign direct investments from foreign firms willing to use the country in order to establish it as a export base towards European markets.

Moldova is also experiencing to some extent a strengthening of its Public Institution thanks to reform linked with the Association Agreement, and Moldavian citizens got the possibility of visa free travel towards the European Union, which clearly increased the attractiveness of Moldavian passport for its citizens.

Bibliographical references

1. *DCFTA one year after*. Expert-group. Chișinău, 2015. – A se vedea: DCFTA between Moldova and EU after one year (expert-grup.org)
2. JOSWIAK, Rikard. *What exactly is an EU-Moldova Association Agreement*. Radio Free Europe, 2013. – A se vedea: Explainer: What Exactly Is An EU Association Agreement? (rferl.org)
3. LUPAN, Andrei. *An assessment of viability of exporting Moldavian wines in the US: necessity or opportunity?* Master thesis. Universitat Politecnica de Valencia, 2015. – A se vedea: An assessment of viability of exporting Moldovan wines in the US: necessity or opportunity? (upv.es)
4. RADEKE, Jorg. *The DCFTA between Moldova and the EU. A Risk Assessment*. GET Moldova, 2012. – A se vedea: GET_Moldova_PP_03_2012_en (dcfta.md)
5. European Union, Council regulation 55/2008. – A se vedea: Regulation - 55/2008 - EN - EUR-Lex (europa.eu)
6. EMERSON, Michael and CENUSA, Dennis. *Moldova and Europe a short guide*. Center For European Policies Studies Brussels. Expert-Grup, Chișinău, 2016. – A se vedea: Moldova and Europe – A short guide – CEPS
7. CIMPOIES, Liliana and COSER, Cornel. *Assessing the Potential of Moldova's Agri-food Products in the context of EU neighborhood*. Universitatea Agrara din Stat din Moldova. În: Știința Agricolă, 2017. – A se vedea: Assessing the potential of Moldova's agri-food products in the context of EU neighbourhood | Stiinta agricola (uasm.md)
8. STRATAN, Alexandru. *Moldova agri-Food sector dilemma East or West?* Economics of Agriculture, 2014. – A se vedea: 5 EP 3 2014 (1).pdf

THE FUNDAMENTAL HUMAN RIGHT TO A HEALTHY ENVIRONMENT UNDER THE JURISDICTION OF THE ECHR

Elena PÎRĂU

Master's degree of „Dunarea de Jos” University of Galati, Romania,

Legal adviser in the Parliament of the Republic of Moldova,

Chisinau, Republic of Moldova

e-mail: elena.pirau@parlament.md

<https://orcid.org/0009-0002-3155-4826>

The global crises, environmental degradation, climate change and pollution we face today represent some of the greatest challenges and threats to the ability of present and future generations to enjoy their fundamental rights, including the right to life. States have an obligation to respect, protect and promote human rights, including in all actions taken to address environmental challenges, as recognized in various international instruments, and reflected in the framework principles on human rights and the environment. Recognizing the importance of a clean, healthy, and sustainable environment is essential to the exercise of all human rights.

Keywords: right to a healthy environment, health, injury, right to life, obligation, equitable satisfaction.

DREPTUL FUNDAMENTAL AL OMULUI LA UN MEDIU SĂNĂTOS ÎN JURSPRUDENȚA CEDO

Crizele globale, degradarea mediului, schimbările climatice și poluarea cu care ne confruntăm la momentul actual, reprezintă unele dintre cele mai mari provocări și amenințări la adresa capacității generațiilor prezente și viitoare de a se bucura de drepturile fundamentale ale acestora, inclusiv dreptul la viață. Statele au obligația de a respecta, proteja și promova drepturile omului, inclusiv în toate acțiunile întreprinse pentru a aborda provocările de mediu, așa cum sunt recunoscute în diferite instrumente internaționale și reflectate în principiile-cadru privind drepturile omului și mediului. Recunoașterea importanței unui mediu curat, sănătos și durabil este esențială pentru exercitarea tuturor drepturilor omului.

Cuvinte-cheie: dreptul la un mediu sănătos, sănătate, prejudiciu, dreptul la viață, obligație, satisfacție echitabilă.

LE DROIT DE L'HOMME FONDAMENTAL À UN ENVIRONNEMENT SAIN DANS LA JURISPRUDENCE DE LA CEDH

Les crises mondiales, la dégradation de l'environnement, le changement climatique et la pollution auxquels nous sommes confrontés aujourd'hui représentent certains des plus grands défis et menaces qui pèsent sur la capacité des générations présentes et futures à jouir de leurs droits fondamentaux, y compris le droit à la vie. Les États ont l'obligation de respecter, de protéger et de promouvoir les droits de l'homme, y compris dans toutes les mesures prises pour relever les défis environnementaux, comme le reconnaissent divers instruments internationaux et les principes-cadres relatifs aux droits de l'homme et à l'environnement. Reconnaître l'importance d'un environnement propre, sain et durable est essentiel à l'exercice de tous les droits de l'homme.

Mots-clés: droit à un environnement sain, santé, dommage, droit à la vie, obligations, satisfaction équitable.

ФУНДАМЕНТАЛЬНОЕ ПРАВО ЧЕЛОВЕКА НА ЗДОРОВУЮ ОКРУЖАЮЩУЮ СРЕДУ В ЮРИСДИКЦИИ ЕКПЧ

Глобальные кризисы, деградация окружающей среды, изменение климата и загрязнение окружающей среды, с которыми мы сталкиваемся сегодня, представляют собой одну из самых серьезных проблем и угроз для способности нынешнего и будущих поколений пользоваться своими фундаментальными правами, включая право на жизнь. Государства обязаны уважать, защищать и поощрять права человека, в том числе во всех действиях, предпринимаемых для решения экологических проблем, как это признано в различных международных документах и отражено в рамочных принципах, касающихся прав человека и окружающей среды. Признание важности чистой, здоровой и устойчивой окружающей среды имеет важное значение для осуществления всех прав человека.

Ключевые слова: право на здоровую окружающую среду, здоровье, ущерб, право на жизнь, обязательства, справедливая компенсация.

Introducere

Schimbările climatice, poluarea, pierderea biodiversității, afectează tot mai mult drepturile omului la nivel global. Toți oamenii au dreptul la un mediu curat, sănătos și durabil. Drepturile omului și mediul sunt interdependente deoarece reprezintă o condiție esențială pentru sănătatea publică și dezvoltarea umană iar un mediu curat, sănătos și durabil este necesar pentru exercitarea deplină a unei game largi de drepturi ale omului, precum dreptul la viață, sănătate, hrană, apă, salubritate și dezvoltare.

În ultimii ani, a existat o tendință în creștere în rândul oamenilor și al organizațiilor care apelează la sistemul de neegalat al Europei pentru protejarea drepturilor omului pentru a-i ajuta la abordarea problemelor de mediu. În acest sens, au fost introduse o serie de standarde juridice internaționale elaborate de Consiliul Europei, în special, Convenția Europeană a Drepturilor Omului (CEDO) [1].

În 2022 Națiunile Unite au recunoscut că toți oamenii au dreptul de a trăi într-un mediu curat, sănătos și durabil. Rezoluția Consiliului pentru Drepturile Omului al Organizației Națiunilor Unite „Dreptul omului la un mediu curat, sănătos și sustenabil” [2], stabilește că dezvoltarea durabilă, în cele trei dimensiuni ale sale (socială, economică și de mediu) și protecția mediului, inclusiv a ecosistemelor, contribuie la promova-

rea bunăstării umane și la exercitarea drepturilor omului, inclusiv dreptul la viață, pentru a se bucura de cel mai înalt standard posibil de sănătate fizică și psihică, la un nivel de trai adecvat, la o hrană adecvată, la locuință, la apă potabilă sigură și salubritate și participarea la viața culturală, pentru generațiile prezente și viitoare.

Deși nu există o definiție universală a dreptului la un mediu sănătos, dreptul la un mediu sănătos este, în general, înțeles ca un drept ce include drepturi subiective și drepturi procedurale.

Printre drepturile subiective sunt: dreptul la climă sigură, dreptul la aer curat, ecosisteme și biodiversități sănătoase, dreptul la apă potabilă și suficientă, hrană sănătoasă și sustenabilă și dreptul la un mediu non-toxic.

Drepturile procedurale includ, *inter alia*, accesul la informații, participarea publică dar și accesul la o instanță.

Articolul 2 pct. 10 din Convenția privind răspunderea civilă pentru prejudiciile rezultate din activități periculoase mediului [3] definește domeniul de aplicare al conceptului de „mediu”. Astfel, potrivit acestei Convenții, noțiunea de „mediu” include:

- resursele naturale atât abiotice, cât și biotice, cum ar fi aerul, apa, solul, fauna și flora și interacțiunea dintre aceiași factori;
- bunuri care fac parte din patrimoniul cultural; și
- aspectele caracteristice ale peisajului.

Principii-cadru a drepturilor omului în contextul mediului

Sunt stabilite 16 principii-cadru ca statele să pună în aplicare drepturile omului în contextul mediului [4]. Astfel, acestea stabilesc că statele ar trebui:

1. să asigure un mediu sigur, curat, sănătos și durabil pentru a respecta și proteja drepturile omului;

2. să respecte și să protejeze drepturile omului pentru a asigura un mediu sigur, curat, sănătos și durabil;

3. să interzică discriminarea și să asigure o protecție egală și eficientă împotriva discriminării în ceea ce privește beneficierea de un mediu sigur, curat, sănătos și durabil;

4. să ofere un mediu sigur și favorabil în care indivizii, grupurile și organele statului care lucrează la problemele legate de drepturile omului și/sau de mediu, să poată opera fără amenințări, hărțuiri, intimidări și violență;

5. să respecte și să protejeze drepturile la libertatea de exprimare, de asociere și de întrunire pașnică în legătură cu problemele de mediu;

6. să asigure educația și conștientizarea publicului cu privire la problemele de mediu;

7. să ofere acces publicului la informațiile de mediu prin colectarea și diseminarea de informații și prin furnizarea de acces la informații la prețuri accesibile, eficiente și în timp util oricărei persoane interesate;

8. să solicite evaluarea prealabilă a posibilelor impacturi asupra mediului ale proiectelor și politicilor propuse, inclusiv efectele potențiale ale acestora asupra exercitării drepturilor omului, pentru a evita întreprinderea sau autorizarea acțiunilor cu impact asupra mediului care interferează cu exercitarea deplină a drepturilor omului;

9. să prevadă și să faciliteze participarea publicului la luarea deciziilor legate de mediu și să țină seama de opiniile publicului în procesul decizional;

10. să asigure accesul la căi de atac eficiente în cazul încălcării drepturilor omului și a legislației interne referitoare la mediu;

11. să stabilească și să mențină standarde substanțiale de mediu care să fie nediscriminatorii, ne retrogressive și să respecte și să protejeze drepturile omului;

12. să asigure aplicarea efectivă a standardelor de mediu împotriva actorilor publici și privați;

13. să coopereze între ele pentru a stabili, menține și pune în aplicare cadre juridice internaționale eficiente pentru a preveni, reduce și remedia daunele transfrontaliere și globale asupra mediului care interferează cu exercitarea deplină a drepturilor omului;

14. să ia măsuri suplimentare pentru a proteja drepturile celor care sunt cei mai vulnerabili sau expuși la un risc deosebit de daune de mediu, ținând cont de nevoile, riscurile și capacitățile acestora;

15. să se asigure că își respectă obligațiile față de popoarele indigene și membrii comunităților tradiționale;

16. să respecte, să protejeze și să îndeplinească drepturile omului în acțiunile pe care le întreprind pentru a aborda provocările de mediu și pentru a urmări dezvoltarea durabilă [5, p. 13].

Niciun grup nu este mai vulnerabil la poluarea mediului decât copiii. Mai mult de 1,5 milioane de copii sub vârsta de cinci ani își pierd viața în fiecare an din cauza poluării și a altor daune ecologice. Alte câteva milioane de copii suferă de boli și dizabilități cu efecte pe tot parcursul vieții. Copiii sunt, în special, expuși riscului, deoarece încă se dezvoltă fizic și mental și pentru că amenințările de mediu cu care se confruntă sunt dincolo de controlul lor. Chiar și în interiorul locuințelor lor, unde ar trebui să se simtă în siguranță, prea mulți copii suferă de poluarea aerului și apei [6, p. 3].

În Raportul Parlamentului European referitor la accesul la apă, ca parte componentă a

drepturilor omului, se subliniază că progresul în direcția recunoașterii dreptului la un mediu curat, sănătos și durabil, astfel cum se prevede și în Rezoluția nr. 48/13 a Consiliului ONU pentru Drepturile Omului legate de un mediu curat, sănătos și durabil, este o condiție necesară pentru asigurarea accesului tuturor la apă potabilă și salubritate și în acest sens, sunt binevenite evoluțiile normative de la nivel internațional în ceea ce privește infracțiunile împotriva mediului, inclusiv ecocidul [7].

Justiția de mediu este o evoluție-concept. Este nevoie de responsabilitate în abordarea problemelor de mediu și un accent profund pe respectarea și protejarea drepturilor de mediu, precum și promovarea a statului de drept al mediului [8, p. 13].

Convenția Europeană a Drepturilor Omului (CEDO) nu stabilește expres un drept consacrat mediului curat și sustenabil, însă acest drept se intercalează și interpretează prin prisma altor drepturi fundamentale.

Curtea a statuat în jurisprudența sa aspecte legate de mediu care ar putea afecta dreptul la viață (prevăzut la articolul 2), interzicerea tratamentelor inumane și degradante (articolul 3), dreptul la respectarea vieții private și de familie și a locuinței (articolul 8), dreptul la un proces echitabil și de a avea acces la o instanță (articolul 6), dreptul de a primi și transmite informații și idei (articolul 10), dreptul la o cale de atac efectivă (articolul 13) și dreptul la respectarea bunurilor proprii (articolul 1 din Protocolul nr. 1).

Deci, CEDO nu oferă un grad general de protecție a mediului ca atare și nu garantează în mod expres un drept la mediu sănătos. Cu toate acestea, Convenția oferă indirect un anumit grad de protecție în materie de mediu, așa cum demonstrează jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului. Curtea a examinat plângeri în care reclamantii au pretins o încălcare a unuia dintre drepturile lor din Convenție ce a rezultat din factorii de mediu negativi.

În jurisprudența sa, Curtea a stabilit că factorii de mediu pot afecta drepturile fundamentale prevăzute în Convenție în trei moduri diferite și anume:

1. În primul rând, drepturile omului protejate de Convenție pot fi direct afectate de factorii de mediu negativi. De exemplu, mirosurile toxice de la o fabrică sau un gunoi ar putea avea un impact negativ asupra sănătății. Autoritățile publice pot fi obligate să ia măsuri pentru a se asigura că drepturile omului nu sunt afectate grav de factorii de mediu negativi.

2. În al doilea rând, factorii de mediu negativi pot da naștere la anumite drepturi procedurale pentru persoana în cauză. Curtea are a stabilit că autoritățile publice trebuie să respecte anumite cerințe în ceea ce privește informarea și comunicarea, precum și participarea la procesele decizionale și accesul la justiție în cazuri ce țin de mediu.

3. În al treilea rând, protecția mediului poate fi, de asemenea, o legitimitate în scopul de a justifica ingerința în anumite drepturi individuale ale omului. De exemplu, Curtea a stabilit că dreptul la proprietate poate fi restricționat dacă acest lucru este considerat necesar pentru protecția mediului [9].

Interferența cu art. 2 din CEDO (dreptul la viață)

Curtea în jurisprudența sa a stabilit că articolul 2 nu se referă numai la decesele rezultate din folosirea forței de către agenți ai statului, ci, de asemenea, în prima teză a primului paragraf al acestuia, se prevede o obligație pozitivă a statelor de a lua măsurile adecvate pentru a proteja viețile celor aflați în jurisdicția lor. Această obligație pozitivă implică în primul rând o obligație primordială a statului de a institui un cadru legislativ și administrativ menit să ofere descurajare efectivă împotriva amenințărilor la adresa dreptului la viață. Obligația statului de a proteja viața celor aflați în jurisdicția sa a fost interpretată astfel încât să includă atât

aspecte de fond, cât și de procedură, în special o obligație pozitivă de a lua măsuri de reglementare și de a informa de urgență, în mod adecvat publicul cu privire la orice amenințări la viața persoanelor și pentru a se asigura că orice deces cauzat de aceasta va fi urmată de o anchetă judiciară efectivă.

În ceea ce privește aspectul de fond, în contextul particular al activităților periculoase, Curtea a constatat că trebuie să se acorde o atenție deosebită reglementărilor care țin de particularitățile activității în cauză, în special în ceea ce privește nivelul de risc potențial pentru viețile oamenilor. Acestea trebuie să gverneze acordarea de licențe, înființarea, funcționarea, securitatea și supravegherea activității și trebuie să oblige toți cei implicați să ia măsuri practice pentru a asigura protecția efectivă a cetățenilor a căror viață ar putea fi pusă în pericol de riscurile inerente. Printre aceste măsuri preventive, trebuie pus un accent deosebit pe dreptul publicului la informare, astfel cum este stabilit în jurisprudența instituțiilor Convenției. Reglementările relevante trebuie să prevadă, de asemenea, proceduri adecvate, ținând cont de aspectele tehnice ale activității în cauză, pentru identificarea deficiențelor proceselor în cauză și a oricăror erori comise de persoanele responsabile la diferite niveluri.

Acest drept protejează, *inter alia*, dreptul la viață în cazul activităților industriale periculoase, deversării deșeurilor toxice, expunerii la radiații nucleare, emisii industriale, dezastrele naturale, activitățile petroliere.

În *cauza Öneriyildiz împotriva Turciei* [10], locuitorii unei mahalale din Turcia s-au confruntat cu o amenințare la adresa integrității lor fizice din cauza deficiențelor tehnice ale depozitului de gunoi municipal din apropierea locuințelor lor. O explozie de metan care a avut loc la depozitul de gunoi și deșeurile izbucnite din mormanul de deșeuri au cuprins mai mult de zece case situate în apropiere, inclusiv pe cel aparținând reclamantului care a pierdut nouă

rude apropiate. Curtea a constatat că autoritățile turce știau sau ar fi trebuit să știe că există un risc real și imediat pentru persoanele care locuiesc în apropierea deșeurii municipale de gunoi. Prin urmare, era o obligație pozitivă în temeiul articolului 2 din Convenție de a lua măsurile operaționale preventive necesare și suficiente pentru a-i proteja, mai ales că autoritățile responsabile au autorizat exploatarea acestuia, ceea ce a dat naștere riscului în cauză.

Curtea a considerat că instalarea în timp util a unui sistem de extracție a gazelor la vârful depozitului de gunoi înainte ca situația să devină fatală ar fi putut fi o măsură eficientă fără a deturna resursele statului într-o măsură excesivă. Oficialii și autoritățile statului nu au făcut tot ce le stătea în putere pentru a-i proteja de riscurile imediate și cunoscute la care erau expuși acei oameni. În cele din urmă, Curtea a hotărât că a existat o încălcare a articolului 2 din Convenție sub aspectul său de fond, din cauza lipsei măsurilor adecvate pentru a preveni moartea accidentală a nouă dintre rudele apropiate ale reclamantului.

În *cauza L.C.B. împotriva Regatului Unit* [11], Regatul Unit a efectuat o serie de teste atmosferice ale armelor nucleare în Oceanul Pacific și Australia. În timpul testelor personalului de serviciu li s-a ordonat să se alinieze în aer liber și să facă față exploziei cu ochii închiși și acoperiți până la douăzeci de secunde după explozie. Reclamantul a susținut că scopul acestei proceduri a fost expunerea în mod deliberat a militarilor la radiații în scopuri experimentale. Reclamantul a invocat că tatăl acestuia a fost expus la radiații în timpul testelor nucleare din anii 1950. Reclamantul a fost diagnosticat ca având leucemie și a susținut că autoritățile britanice nu au avertizat părinții acestuia despre posibilul risc pentru sănătate cauzat de participarea tatălui la testele nucleare au dat naștere la o încălcare a dreptului la viață. Curtea a reținut că nu a existat nicio încălcare a articolului 2 din Convenție cu pri-

vire la plângerea reclamantului cu privire la neavertizarea de către Regatul Unit a părinților săi și monitorizarea stării de sănătate înainte de diagnosticarea cu leucemie.

În cauza *Budayeva și alții împotriva Rusiei* [12], reclamantii s-au plâns că autoritățile nu și-au respectat obligațiile pozitive de a lua măsuri adecvate pentru a atenua riscurile pentru viața lor împotriva pericolelor naturale. S-au plâns, de asemenea, că autoritățile naționale au fost responsabile pentru că le-au pus viața în pericol, deoarece nu au reușit să-și îndeplinească obligațiile pozitive și au manifestat neglijență în întreținerea barajului, în monitorizarea zonei periculoase și în furnizarea unui avertisment de urgență sau în luarea altor măsuri rezonabile pentru a atenua riscul și efectele dezastrului natural. Ca urmare a catastrofei, reclamantii au suferit răni și traume psihologice și și-au pierdut casele. Curtea a concluzionat că nu a existat nicio justificare pentru omisiunile autorităților în implementarea politicilor de amenajare a teritoriului și în ajutorul de urgență în zona periculoasă cu privire la expunerea previzibilă a rezidenților, inclusiv a tuturor reclamantilor, la riscul de moarte. De asemenea, a hotărât că a fost încălcat art. 2 din Convenție sub aspect procedural, având în vedere lipsa unei anchete judiciare adecvate asupra dezastrului.

În cauza *Viviani și alții împotriva Italiei* [13] reclamantii s-au plâns că autoritățile statului nu au instituit un cadru de reglementare și administrativ pentru a le proteja viața în cazul unei erupții vulcanice și statul nu și-a îndeplinit obligația de a le proteja dreptul la viață. Curtea a declarat cererea inadmisibilă pentru neepuizarea căilor de recurs interne, în conformitate cu art. 35 § 1 (condiții de admisibilitate) din Convenție și a remarcat, în special, că reclamantii au avut la dispoziție mai multe căi de recurs interne, pe care nu le epuizaseră, în special în fața instanțelor administrative, sau sub forma unei acțiuni colective.

În cauza *Özel și alții împotriva Turciei* [14], a fost înaintată plângerea în temeiul art. 2 din Convenție cu privire la decesul rudelor reclamantilor, care fuseseră îngropate de vii sub clădirile care s-au prăbușit în orașul Çınarcık, Turcia situat într-o regiune clasificată ca „zonă de risc major” pe harta activității seismice, în timpul unui cutremur. Curtea a observat că cutremurele sunt evenimente asupra cărora statele nu au nici un control, a căror prevenire nu poate presupune decât adoptarea de măsuri menite să reducă efectele acestora pentru a le menține la minimum impactul catastrofal. Prin urmare, în această privință, obligația de prevenire se rezumă la adoptarea de măsuri pentru consolidarea capacității statului de a face față caracterului neașteptat și violent al unor fenomene naturale precum cutremurele. În acest context, Curtea a considerat că prevenirea include o amenajare adecvată a teritoriului și o dezvoltare urbană controlată. Din dosarul cauzei s-a constatat că autoritățile naționale cunoșteau perfect riscul de cutremur din regiunea afectată. Prin urmare, documentele de amenajare a teritoriului pentru regiuni au inclus informații relevante iar zona afectată de cutremur a fost clasificată drept „zonă de dezastru”. Autoritățile locale responsabile cu reglementarea utilizării terenurilor prin eliberarea autorizațiilor de construcție au avut, așadar, un rol de primă linie în prevenirea riscurilor și au avut responsabilitatea principală pentru aceasta. Curtea a observat că cutremurul a avut consecințe dezastruoase în ceea ce privește pierderile de vieți omenești ca urmare a prăbușirii clădirilor ridicate cu încălcarea normelor de siguranță și de construcție aplicabile zonei în cauză, respectiv a hotărât că a fost încălcat art. 2 din Convenție sub aspect procedural, deoarece autoritățile turce nu au acționat prompt pentru a stabili responsabilitățile și circumstanțele prăbușirii clădirilor care au provocat decesele.

Interferența cu articolul 3 din Convenție (interzicerea tratamentelor inumane și degradante)

Curtea a stabilit că, în ceea ce privește persoanele private de libertate, articolul 3 impune statului obligația pozitivă de a se asigura că fiecare deținut este deținut în condiții compatibile cu respectarea demnității umane, că metodele de executare a măsurii nu supun persoana în cauză la suferință sau dificultăți de o intensitate care depășește nivelul inevitabil de suferință inerent detenției și care, ținând cont de cerințele practicilor închisorii, sănătatea și bunăstarea deținutului sunt asigurate în mod adecvat, în special prin administrarea asistenței medicale necesare. Astfel, detenția în condiții necorespunzătoare a unei persoane bolnave poate constitui, în principiu, un tratament contrar articolului 3. Prin urmare, statul este obligat, în ciuda problemelor logistice și financiare, să își organizeze sistemul penitenciar astfel încât să se asigure că deținuții își respectă demnitatea umană. Acest drept protejează, printre altele, fumatul pasiv în detenție.

În cauza *Florea împotriva României* [15], Curtea a constatat că reclamantul a fost supus la condiții de detenție care au depășit pragul de gravitate prevăzut de art. 3 din Convenție, cu încălcarea acestei dispoziții. Reclamantul care suferea de hepatită cronică și hipertensiune arterială, nu a dispus niciodată de o celulă individuală. Dimpotrivă, a fost nevoit să stea aproape trei ani cu deținuți fumători în celule în care era închis timp de 23 de ore pe zi. În plus, a fost nevoit să suporte fumul de țigară provenit de la colegii săi de celulă chiar și în celula care funcționa ca infirmerie a penitenciarului și în saloanele în care erau internați pacienții care sufereau de boli cronice, în ciuda recomandărilor medicului în această privință. În cauză, nu numai că legea în vigoare prevedea interzicerea fumatului în unitățile spitalicești era și o practică judiciară care considera că deținuții nefumători ar tre-

bui separați de fumători, în sensul drepturilor garantate prin lege.

În cauza *Elefteriadis împotriva României* [16], Curtea la fel a concluzionat că a existat o încălcare a articolului 3 din Convenție deoarece reclamantul și-a ispășit pedeapsa într-o celulă de 13,81 mp împreună cu trei fumători. Conform certificatelor medicale eliberate în 2005, starea lui generală de sănătate era bună iardupă ce a fost transferat la închisoarea Rahova, în februarie 2005, a fost din nou plasat într-o celulă cu doi deținuți care, potrivit reclamantului, fumau zi și noapte. Certificatele medicale întocmite de mai mulți medici atestau o deteriorare a stării de sănătate a reclamantului la nivelul căilor respiratorii și tractului și a menționat apariția la el a unei noi boli, bronșita obstructivă cronică.

Interferența cu art. 5 din Convenție (dreptul la libertate și la siguranță)

În cauza *Mangouras împotriva Spaniei* [17] reclamantul era fostul căpitan al navei *Prestige*, care, în timp ce naviga în largul coastei spaniole, a deversat 70 000 de tone din păcura pe care o transporta în Oceanul Atlantic, din cauza unei spargerii în coca navei. Scurgerea de păcură a cauzat un dezastru ecologic, ale cărui efecte asupra florei și faunei marine au durat câteva luni și s-au întins până pe coasta franceză. A fost deschisă o anchetă penală, iar reclamantul a fost arestat preventiv, cu posibilitatea de a fi liberat pe o cauțiune de trei milioane de euro. Acesta a fost ținut în detenție 83 zile și a fost liberat provizoriu în momentul în care cauțiunea fost plătită de asigurătorii proprietarului navei. Reclamantul s-a plâns în special că valoarea cauțiunii impuse a fost excesiv de mare și a fost stabilită fără a se ține seama de situația sa personală. Curtea a hotărât că nu a fost încălcat art. 5 § 3 din Convenție, constatând că instanțele spaniole au luat în considerare situația personală a reclamantului, în special statutul său de angajat, relația sa profesională cu persoanele care aveau obligația să asigure securitatea,

naționalitatea sa și locul de reședință permanentă, lipsa de legături în Spania, precum și vârsta sa. Curtea a opinat că standardul din ce în ce mai ridicat necesar în domeniul protecției drepturilor omului impunea o mai mare fermitate în evaluarea încălcărilor valorilor fundamentale ale unor societăți democratice. Prin urmare, mediul profesional care forma cadrul activității în cauză trebuia luat în considerare pentru a stabili valoarea cauțiunii, pentru a se asigura că măsura era efectivă. Curtea a stabilit că, având în vedere caracterul excepțional al cauzei și uriașa daună de mediu produsă de poluarea marină de o rară amploare, nu a fost surprinzător faptul că autoritățile judiciare au adaptat valoarea cauțiunii la nivelul responsabilității angajate, astfel încât să se asigure că persoanele responsabile nu au niciun interes să se sustragă justiției și să nu plătească cauțiunea șinu era sigur că un nivel de cauțiune stabilit numai în raport la resursele reclamantului ar fi fost suficient pentru a se asigura că acesta va compărea la audieri.

Interferența cu art. 6 din Convenție (dreptul la un proces echitabil)

Curtea a stabilit că, pentru ca articolul 6 § 1 să fie aplicabil în partea sa civilă, trebuie să existe o dispută (contestație) cu privire la un „drept” care poate fi afirmat, cel puțin pe motive discutabile, a fi recunoscut în temeiul legii naționale. Disputa trebuie să fie autentică și serioasă, se poate referi nu numai la existența efectivă a unui drept, ci și la sfera sa și la modul de exercitare a acestuia. Rezultatul procedurii trebuie să fie direct decisiv pentru dreptul în cauză. Simplele legături slabe sau consecințele îndepărtate nu sunt suficiente pentru a pune în aplicare articolul 6 § 1.

În *cauza Athanassoglou și alții împotriva Elvetiei* [18], reclamantii s-au plâns că li s-a refuzat accesul efectiv la o instanță, în temeiul articolului 6 § 1 din Convenție. Ei au invocat, de asemenea, o încălcare a articolului 13, pe motiv

că, în legătură cu decizia de reînnoire a licenței de exploatare a unei centrale nucleare, nu le-a fost disponibil niciun remediu efectiv în temeiul dreptului intern care le-ar fi permis să se plângă de încălcarea oricăreia dintre dreptul lor la viață în temeiul articolului 2 sau al dreptului lor la respectarea integrității corporale, așa cum este garantat de articolul 8. Reclamanții au invocat un pericol general în legătură cu toate centralele nucleare și multe dintre motivele pe care s-au bazat erau legate de siguranța, caracteristicile tehnice și de mediu inerente utilizării energiei nucleare. Curtea a considerat, totuși, că modul cel mai bun de a reglementa utilizarea energiei nucleare era o decizie politică pe care fiecare stat contractant o ia în conformitate cu procesele sale democratice. Articolul 6 § 1 impunea ca indivizilor să li se acorde acces la o instanță ori de câte ori aceștia au avut o pretenție argumentată că a existat o ingerință ilegală în exercitarea unuia dintre drepturile lor (civile) recunoscute de dreptul intern însă reclamanților nu le-a fost afectat niciun drept cu privire la prelungirea ulterioară a licenței și exploatarea stației dincolo de cele prevăzute de Codul civil. Nu era de competența Curții să examineze întrebarea ipotetică dacă, reclamantii ar fi putut demonstra un pericol grav, specific și iminent în privința lor personală ca urmare a exploatării centralei nucleare iar căile de atac din Codul civil ar fi fost suficiente pentru a satisface aceste cerințe ale articolului 6 § 1.

În *cauza Gorraiz Lizarraga și alții împotriva Spaniei* [19] reclamantii au invocat încălcarea articolului 6 § 1 din Convenție, susținând că, în cadrul procedurilor judiciare inițiate de aceștia pentru a opri construcția unui baraj care ar avea ca rezultat inundarea a trei rezervații naturale și a mai multor sate mici, nu au avut un proces echitabil, întrucât au fost împiedicați să participe la proceduri privind pronunțarea unei hotărâri preliminare privind constituționalitatea legii ce prevedea construcția barajului. Curtea a constatat că procedura în ansamblu putea

fi considerată a viza drepturile civile ale reclamanților care aveau calitate de membri ai asociației, în consecință, articolul 6 § 1 din Convenție s-a aplicat procedurii în litigiu.

Interferența cu art. 8 din Convenție (dreptul la respectarea vieții private și de familie, a domiciliului și a corespondenței)

În *cauza Guerra și alții împotriva Italiei [20]*, în ciclul său de producție, o fabrică a eliberat cantități mari de gaz inflamabil și alte substanțe toxice, inclusiv trioxid de arsen. Mai mult, în urma exploziei turnului de spălare a gazelor de sinteză a amoniacului, au scăpat câteva tone de soluție de carbonat de potasiu și bicarbonat, care conținea trioxid de arsen, iar 150 de persoane au fost internate din cauza intoxicației acute cu arsen. Curtea a stabilit aplicabilitatea art. 8 deoarece emisiile toxice aveau efect direct asupra dreptului solicitanților la respectarea vieții lor private și de familie. Reclamanții s-au plâns de omisiunea statului de a acționa – obiectul articolului 8 care, în esență, este acela de a proteja individul împotriva ingerinței arbitrare a autorităților publice. Curtea a stabilit că poluarea gravă a mediului ar putea afecta bunăstarea indivizilor și i-ar putea împiedica să se bucure de casele lor astfel încât să le afecteze negativ viața privată și de familie. În consecință, statul pârât nu și-a îndeplinit obligația de a garanta dreptul reclamanților la respectarea vieții lor private și de familie și respectiv a constatat încălcarea articolului 8 din Convenție.

În *cauza Roche împotriva Regatului Unit [21]*, Curtea a considerat că statul nu și-a îndeplinit obligația pozitivă de a asigura o procedură eficientă și accesibilă care să permită reclamanților să aibă acces la toate informațiile relevante și adecvate care i-ar permite să evalueze orice risc la care a fost expus în timpul participării sale la teste, reclamantul fiind participat la testele la Porton Down, unitatea de apărare chimică și biologică înființată cu scopul de a efectua cercetări în domeniul armelor chimice în ve-

derea promovării protecției forțelor armate. În concluzie, a existat o încălcare a articolului 8 din Convenție.

În *cauza Verein KlimaSeniorinnen Schweiz și alții împotriva Elveției [22]*, Curtea a constatat că articolul 8 din Convenție cuprinde dreptul la protecție efectivă din partea autorităților statului de efectele negative grave ale schimbărilor climatice asupra vieții, sănătății, bunăstării și chiar calitatea vieții. Curtea a reținut, pe baza materialelor aflate în fața sa, că autoritățile elvețiene nu au acționat la timp și într-un mod adecvat pentru a concepe, dezvolta și implementa legislația și măsurile relevante în acest caz. Acțiunea inadecvată a statului pentru combaterea schimbărilor climatice a exacerbât riscurile de consecințe dăunătoare și amenințările ulterioare pentru exercitarea drepturilor omului – amenințări deja recunoscute de guverne din întreaga lume. Curtea a constatat că este o chestiune de fapt că schimbările climatice antropice există, că reprezintă o amenințare serioasă actuală și viitoare pentru exercitarea drepturilor omului garantate prin Convenție, că statele sunt conștiente de acest lucru și capabile să ia măsuri pentru a aborda problema în mod eficient iar riscurile relevante sunt proiectate să fie mai mici dacă se iau măsuri urgente. În special, Curtea a remarcat că eforturile actuale de atenuare a acestor riscuri la nivel mondial nu sunt suficiente pentru a atinge obiectivele necesare. Generațiile viitoare sunt susceptibile să suporte o povară tot mai severă a consecințelor prezentelor eșecuri și omisiuni în combaterea schimbărilor climatice.

Concluzii

Toate ființele umane merită să trăiască într-un mediu care să le permită să se bucure de drepturile lor umane. Impactul schimbărilor climatice, managementul și utilizarea resurselor naturale, poluarea aerului, solului și a apei, gestionarea necorespunzătoare a substanțelor chimice și a deșeurilor, pierderea biodiversității și declinul

serviciilor oferite de ecosisteme interferează cu dreptul la mediu curat, sănătos și durabil și că daunele aduse mediului au implicații negative, directe și indirecte, pentru exercitarea efectivă a tuturor drepturilor omului.

Este de responsabilitatea statelor de a promova și proteja toate drepturile omului, care sunt universale, indivizibile, interdependente și corelate și care trebuie promovate și puse în aplicare într-un mod corect, echitabil și nediscriminatoriu.

Este de menționat faptul că dreptul pentru un mediu sănătos este deja consacrat în numeroase instrumente naționale și regionale. Chiar dacă Convenția Europeană a Drepturilor Omului nu consacră niciun drept la a mediu sănătos ca atare, au fost înaintate o mulțime de cereri la Curtea Europeană a Drepturilor Omului și a determinat Curtea ca să-și dezvolte o jurisprudență vastă în materie de mediu pe seama faptului că exercițiul a anumitor drepturi din Convenție pot fi subminate de existența unui prejudiciu adus mediului și expunerea la riscuri de mediu.¹

Un mediu sănătos este indispensabil pentru o viață sănătoasă și demnă și este esențial pentru dezvoltarea demnității umane. În cele din urmă este o condiție necesară fundamentală pentru exercitarea altor drepturi. Realizarea dreptului la un mediu sănătos necesită, de asemenea, cooperare internațională, solidaritate și echitate în acțiunile ce țin de domeniul mediului inclusiv mobilizarea resurselor, precum și recunoașterea jurisdicției extrateritoriale asupra prejudiciilor drepturilor omului cauzate de degradarea mediului.

Problemele de mediu sunt rezolvate cel mai bine cu participarea cetățenilor, la nivelul relevant. La nivel național, fiecare individ trebuie să aibă acces adecvat la informațiile privind mediul, inclusiv informații despre materiale și activități periculoase în comunitățile lor și oportunitatea de a participa la luarea deciziilor.

¹ Factsheet – Environment and the ECHR. Disponibil: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/fs_environment_eng. [Accesat 12.04.2024]

Referințe bibliografice

1. Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Disponibil: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_rou.
2. Resolution adopted by the Human Rights Council on 8 October 2021 48/13. The human right to a clean, healthy, and sustainable environment.
3. Convention on Civil Liability for Damage Resulting from Activities Dangerous to the Environment, Lugano, 21.VI.1993. Disponibil: <https://rm.coe.int/168007c079>. Accesat 19.04.2024.
4. The 16 Framework Principles. Disponibil: <https://www.ohchr.org/en/special-procedures/sr-environment/framework-principles-human-rights-and-environment-2018>. Accesat 17.04.2024.
5. What is the Right to a Healthy Environment? Information Note, Office of the high Commissioner United Nations Human Rights, P. 13. Disponibil: <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2023-01/UNDP-UNEP-UNHCHR-What-is-the-Right-to-a-Healthy-Environment.pdf>. Accesat 16.04.2024.
6. Presentation of Four Reports: Children’s Rights and the Environment Country Visit to Uruguay Country Visit to Mongolia Framework Principles on Human Rights and the Environment, p. 3. Disponibil: https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Environment/37thHRC_Knox_statement.pdf. Accesat 17.04.2024.
7. Raportul Parlamentului European referitor la accesul la apă ca unul dintre drepturile omului – dimensiunea externă https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2022-0231_RO.html
8. What is the Right to a Healthy Environment? Information Note, Office of the high Commissioner United Nations Human Rights, p. 13. Disponibil: <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2023-01/UNDP-UNEP-UNHCHR-What-is-the-Right-to-a-Healthy-Environment.pdf>. Accesat 16.04.2024.
9. Manual on human rights and the environment, Council of Europe publishing. Disponibil: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/Pub_coe_Environment_2012_ENG. Accesat 19.04.2024. Accesat 16.04.2024.
10. Case of Öneriyildiz v. Turkey (application no. 48939/99). Judgment Strasbourg, 30 November 2004. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe>.

int/eng#{"%22appno%22:[%2248939/99%22],%22itemid%22:[%22001-67614%22]}. Accesat 12.04.2024.

11. Case of L.C.B. v. The United Kingdom (14/1997/798/1001), Judgment Strasbourg, 9 June 1998. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"%22itemid%22:\[%22001-58176%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{). Accesat 17.04.2024.

12. Case of Budayeva and others v. Russia (Applications nos. 15339/02, 21166/02, 20058/02, 11673/02 and 15343/02). Judgment Strasbourg, 20 March 2008 FINAL 29/09/2008. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/fre#{"%22itemid%22:\[%22001-85436%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{). Accesat 17.04.2024.

13. Quatrième section décision. Requête no 9713/13, Rodolfo Viviani et autres contre l'Italie. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"%22itemid%22:\[%22001-154058%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{). Accesat 17.04.2024.

14. Case of M. Özel and others v. Turkey (Applications nos. 14350/05, 15245/05 and 16051/05) This judgment was revised in accordance with Rule 80 of the Rules of Court in a judgment of 31 March 2020. Strasbourg 17 November 2015 Final 02.05.2016. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"%22itemid%22:\[%22001-158803%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{). Accesat 17.04.2024.

15. Cauza Florea împotriva României (Cererea nr. 37186/03). Hotărâre Strasbourg, 14 septembrie 2010. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"%22itemid%22:\[%22001-123464%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{). Accesat 17.04.2024.

16. Cauza Elefteriadis v. România (Cererea nr. 38427/05). Strasbourg, 25 ianuarie 2011. Final 25/04/2011. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/#{"%22itemid%22:\[%22001-103007%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{). Accesat 18.04.2024.

17. Case of Mangouras v. Spain (Application no. 12050/04). Judgment Strasbourg, 28 September 2010. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"%22itemid%22:\[%22001-100686%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{). Accesat 8.04.2024.

18. Ase of Athanassoglou and others v. Switzerland. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng-press#{"%22itemid%22:\[%22003-68467-68935%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng-press#{). Accesat 18.04.2024.

19. Case of Gorraiz Lizarraga and others v. Spain (Application no. 62543/00). Judgment Strasbourg, 27 April 2004 Final 10/11/2004. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/fre#{"%22itemid%22:\[%22001-61731%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{) Accesat 19.04.2024.

20. Cazul Guerra și alții împotriva Italiei (116/1996/735/932). Hotărâre Strasbourg, 19 februarie 1998. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"%22itemid%22:\[%22001-58135%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{). Accesat 22.04.2024.

21. Case of Roche v. The United Kingdom (Application no. 32555/96). Judgment Strasbourg, 19 October 2005. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"%22appno%22:\[%2232555/96%22\],%22itemid%22:\[%22001-70662%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{). Accesat 23.04.2024.

22. Factsheet – Environment and the ECHR. Disponibil: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/fs_environment_eng. Accesat 12.04.2024.

CZU 347.9

DOI <https://doi.org/10.52388/2345-1971.2023.2.03>

ASPECTS REGARDING WRIT PROCEDURE IN THE NATIONAL LEGISLATION OF SOME EUROPEAN STATES

Ilona JOSANU

PhD student, State University of Moldova,

Chisinau, Republic of Moldova

e-mail: ilonajosanu@yahoo.ca

<https://orcid.org/0009-0009-4682-6709>

In this article the author analyses the main characteristics of the writ procedure – a simplified civil judicial procedure, which exists in the legislation of European countries, reviewing the regulations set forth by the civil procedural laws in Romania, France, Germany, Austria, the Netherlands, and Italy. Through the analysis done in this article, the author highlights common features of the civil procedural regulations in the above mentioned countries regarding the writ procedure, as a simplified judicial procedure, derogating from the classic judicial procedure, but which, however, offers to the litigant parties a sustainable and fast protection of their rights and legitimate interests for non-contentious

Keywords: application for writ order; claim, court, creditor, debtor; writ procedure, court order.

ASPECTE PRIVIND PROCEDURA ÎN ORDONANȚĂ ÎN LEGISLAȚIA NAȚIONALĂ A UNOR STATE EUROPENE

În prezentul articol autorul analizează principalele aspecte ale procedurii în ordonanță – procedură judiciară simplificată, care există în legislația țărilor europene, trecând în revistă reglementările din legislația procesual-civilă din România, Franța, Germania, Austria, Țările de Jos, Italia. Prin analiza efectuată de către autor se evidențiază trăsăturile comune ale reglementărilor procesuale civile din aceste țări vizând procedura în ordonanță, care este o procedură judiciară simplificată, ce derogă de la procedura clasică contencioasă, dar care, totuși, oferă justițiabililor o protecție rapidă și eficientă a drepturilor și intereselor sale legitime pentru cazurile lipsite de caracter contencios.

Cuvinte-cheie: cerere de eliberare a ordonanței judecătorești, pretenție, instanța de judecată, creditor, debitor, procedura în ordonanță, ordonanța judecătorească.

ASPECTS CONCERNANT LA PROCÉDURE D'ORDONNANCE DANS LA LÉGISLATION NATIONALE DE CERTAINS ÉTATS EUROPÉENS

Dans cet article l'auteur analyse les principaux aspects de la procédure d'ordonnance – procédure judiciaire simplifiée, qui existe dans la législation des pays européens, en passant en revue les réglementations de la législation procédurale civile en Roumanie, en France, en Allemagne, en Autriche, aux Pays-Bas et en Italie. À travers l'analyse réalisée par l'auteur, on met en évidence les caractéristiques communes des règles de procédure civile de ces pays en ce qui concerne la procédure d'ordonnance, une procédure judiciaire simplifiée, dérogeant à la procédure contentieuse classique, mais qui, cependant, offre au justiciables une protection rapide et efficace de leurs droits et intérêts légitimes pour les cas non contentieux.

Mots-clés: demande, prétention, cour, créancier, débiteur, procédure d'ordonnance, ordonnance judiciaire.

АСПЕКТЫ УПРОЩЕННОГО СУДОПРОИЗВОДСТВА В НАЦИОНАЛЬНОМ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВЕ НЕКОТОРЫХ ЕВРОПЕЙСКИХ СТРАН

В данной статье автор анализирует основные аспекты приказного производства – упрощенной гражданской судебной процедуры, существующей в законодательстве европейских стран, рассматривая нормы процессуально-гражданского законодательства Румынии, Франции, Германии, Австрии, Нидерландов, Италии. Благодаря анализу, проведенному автором, выделены общие черты гражданских процессуальных норм этих стран относительно порядка разрешения дел в порядке приказного производства, являющегося упрощенной судебной процедурой, отступающей от правил гражданского искового судопроизводства, которая однако, все же гарантирует сторонам быструю и эффективную защиту их прав и законных интересов по бесспорным требованиям.

Ключевые слова: заявление о выдаче судебного приказа, требования, суд, кредитор, должник, приказное производство, судебный приказ.

Introducere

Procedurile judiciare simplificate – procedura în ordonanță, sunt cunoscute nu doar dreptului autohton, dar și, practic, tuturor țărilor europene, în acest sens, existând reglementări specifice în conținutul legislației procesual-civile ale țărilor respective.

În țările europene, instituția procedurii în ordonanță are o istorie de lungă durată, care ia naștere din dreptul roman, odată cu instituția edictelor pretoriene și cunoaște un avânt în dezvoltare în Evul Mediu – ce se datora necesităților comerciale bine dezvoltate, mai ales în unele din țările din Europa, cum ar fi, bunăoară, Italia, regiunile Lombardia și Toscana, orașele Genova, Pisa, Veneția și Florența, care au dezvoltat forme simplificate ale procedurii judiciare pentru judecarea litigiilor comerciale și încasărilor în baza cambiilor și altor documente incontestabile, precum și pentru asigurarea acțiunii prin sechestrarea bunurilor.

În toate timpurile, și în toate legislațiile procesual-civile europene, existența și dezvoltarea procedurii în ordonanță este condiționată, inclusiv în prezent, de necesitatea de a oferi justițiabililor o posibilitate procesuală de a obține soluționarea cauzelor necontencioase într-un mod mai accelerat, cu economisire de timp și efort din partea participanților la proces.

Metodologie

La elaborarea prezentului articol au fost

utilizate următoarele metode: analiza normelor procesual civile din legislația diferitor țări europene ce reglementează instituția procedurii în ordonanță; sinteza cadrului legislativ aplicabil instituției procedurii în ordonanță; compararea și generalizarea. Metodele de cercetare aplicate la scrierea acestui articol au asigurat o prezentare detaliată a modului de reglementare a instituției procedurii în ordonanță la nivel de diferite țări europene.

Rezultatele cercetării

Codul de procedură civilă al României (în continuare – CPC), în Cartea III conține dispoziții generale cu privire la procedurile necontencioase. În art. 527 al CPC al României, se indică asupra materiei necontencioase și se identifică principalele atribuții ale instanței de judecată în acest domeniu, statuându-se că cererile pentru dezlegarea căroră este nevoie de intervenția instanței fără însă a se urmări stabilirea unui drept potrivit față de o altă persoană precum sunt cele privitoare la darea autorizațiilor judecătorești sau la luarea unor măsuri legale de supraveghere, ocrotire ori asigurare sunt supuse dispozițiilor prezentei cărți [1]. Procedurii necontencioase în legislația procesual-civilă a României i se mai spune procedură grațioasă sau jurisdicția voluntară, caracteristic căreia îi este lipsa contrarității de interese între părți.

Cartea a VI-a a CPC al României prevede procedurile speciale, dintre care ne intere-

sează cea prevăzută la Titlul IX – Procedura ordonanței de plată, or anume acest tip de procedură judiciară civilă are elemente similare cu procedura în ordonanță prevăzută de CPC al Republicii Moldova la art. 344-354 [2].

În legislația României, procedura ordonanței de plată este reglementată de art. 1.014 – 1.025 al CPC al României. Astfel, procedura ordonanței de plată se aplică creanțelor certe, lichide și exigibile constând în obligații de plată a unor sume de bani care rezultă dintr-un contract civil, inclusiv din cele încheiate între un profesionist și o autoritate contractantă, constatat printr-un înscris ori determinate potrivit unui statut, regulament sau altui înscris, însoțit de părți prin semnătură ori în alt mod admis de lege. Alin. (2) al art. 1.014 al CPC al României expres prevede că procedura ordonanței de plată nu se aplică creanțelor înscrise la masa credală în cadrul unei proceduri de insolvență.

Potrivit opiniei autorilor G. Boroș, O. Spineanu-Matei, A. L. Constanda, în procedura ordonanței de plată, finalitatea demersului creditorului rezidă în emiterea de către instanța de judecată a unei ordonanțe de plată, ce are valoarea unui titlu executoriu [3, p. 615].

Conform art. 1.015 al CPC al României creditorul trebuie să-i comunice debitorului, prin intermediul executorului judecătoresc sau prin scrisoare recomandată, cu conținut declarat și confirmare de primire, o somație, prin care îi va pune în vedere să plătească suma datorată în termen de 15 zile de la primirea acesteia. Această somație întrerupe prescripția extincțivă. Această somație de plată este prealabilă adresării creditorului în instanța de judecată cu cererea privind ordonanța de plată, și, dacă creditorul nu va respecta această condiție – nu va anexa la cerere dovada comunicării, va surveni sancțiunea procedurală de respingere a cererii ca inadmisibilă.

În cerere, pe lângă elementele de identificare ale părților, creditorul va indica numai dacă

suma ce reprezintă obiectul creanței, temeiul de fapt și de drept al obligației de plată, perioada la care se referă acestea, termenul la care trebuia făcută plata și orice element necesar pentru determinarea datoriei, precum și suma ce reprezintă dobânzile aferente sau alte despăgubiri ce se cuvin creditorului, potrivit legii. La cerere creditorul trebuie să anexeze înscrisurile ce atestă cuantumul sumei datorate și orice alte înscrisuri doveditoare ale acesteia.

Pentru soluționarea cererii, judecătorul va dispune citarea părților, potrivit dispozițiilor referitoare la pricinile urgente, pentru explicații și lămuriri, precum și pentru a stăruii în efectuarea plății sumei datorate de debitor ori pentru a se ajunge la o înțelegere a părților asupra modalităților de plată. Citația va fi înmănată părții cu 10 zile înaintea termenului de judecată. La citația pentru debitor se vor anexa, în copie, cererea creditorului și actele depuse de acesta în dovedirea pretențiilor. În citație se va preciza că debitorul este obligat să depună întâmpinare cu cel puțin 3 zile înaintea termenului de judecată, făcându-se mențiune că, în cazul nedepunerii întâmpinării, instanța, față de împrejurările cauzei, poate considera aceasta ca o recunoaștere a pretențiilor creditorului. Însă, întâmpinarea nu se comunică reclamantului, care va lua cunoștință de cuprinsul acesteia de la dosarul cauzei.

Dacă debitorul contestă creanța, instanța verifică dacă contestația este întemeiată, în baza înscrisurilor aflate la dosar și a explicațiilor și lămuririlor părților. În cazul în care apărarea debitorului este întemeiată, instanța va respinge cererea creditorului prin încheiere. La fel va fi respinsă cererea creditorului privind ordonanța de plată dacă apărările de fond formulate de debitor presupun administrarea altor probe decât înscrisurilor aflate la dosar și a explicațiilor și lămuririlor părților, iar aceste probe ar fi admisibile, potrivit legii, în procedura de drept comun; în acest caz creditorul va putea depune

o cerere de chemare în judecată potrivit dreptului comun.

În cazul în care instanța, ca urmare a verificării cererii pe baza înscrisurilor depuse, precum și a declarațiilor părților, constată că pretențiile creditorului sunt întemeiate, va emite o ordonanță de plată, în care se precizează suma și termenul de plată.

Dacă instanța, examinând probele cauzei, constată că numai o parte dintre pretențiile creditorului sunt întemeiate, va emite ordonanța de plată numai pentru această parte, stabilind și termenul de plată. În acest caz, creditorul poate formula cerere de chemare în judecată potrivit dreptului comun pentru a obține obligarea debitorului la plata restului datoriei.

Termenul de plată nu va fi mai mic de 10 zile și nici nu va depăși 30 de zile de la data comunicării ordonanței, însă părțile se pot înțelege asupra altui termen, și doar în acest caz, judecătorul va putea stabili un alt termen de plată.

Normele art. 1.023 al CPC al României prevăd expres durata procedurii judiciare, aceasta fiind diferită, în funcție de prezența acțiunilor sau inacțiunilor debitorului: astfel, în cazul în care debitorul nu contestă creanța prin întâmpinare, ordonanța de plată va fi emisă în termen de cel mult 45 de zile de la introducerea cererii.

Debitorul se poate apăra împotriva ordonanței de plată prin depunerea unei cereri în anulare în termen de 10 zile de la data înmânării sau comunicării cererii creditorului. Însă, în cererea în anulare, debitorul poate invoca numai nerespectarea cerințelor prevăzute de normele procesual-civile ce reglementează procedura de emitere a ordonanței de plată, precum și, dacă este cazul, cauze de stingere a obligației ulterioare emiterii ordonanței de plată. Cererea în anulare se soluționează de către instanța care a pronunțat ordonanța de plată, în complet format din 2 judecători. Cererea în anulare nu suspendă executarea. Suspendarea va putea fi

însă încuviințată, la cererea debitorului, numai cu dare de cauțiune, al cărei quantum va fi fixat de instanță. Dacă instanța investită admite, în tot sau în parte, cererea în anulare, aceasta va anula ordonanța, în tot sau, după caz, în parte, pronunțând o hotărâre definitivă. Dacă instanța de judecată va admite cererea în anulare, se va pronunța o hotărâre definitivă prin care se va emite ordonanța de plată. Hotărârea prin care a fost respinsă cererea în anulare este definitivă.

Potrivit art. 1.025 al CPC al României, ordonanța de plată este executorie, chiar dacă este atacată cu cerere în anulare și are autoritate de lucru judecat provizoriu până la soluționarea cererii în anulare. Ordonanța de plată devine definitivă ca urmare a neintroducerii sau respingerii cererii în anulare. Împotriva executării silite a ordonanței de plată partea interesată poate face contestație la executare, potrivit dreptului comun, însă, în cadrul contestației nu se pot invoca decâtneregularități privind procedura de executare, precum și cauze de stingere a obligației apărute ulterior rămânerii definitive a ordonanței de plată.

În Franța, Codul de procedură civilă [4] prevede o pluralitate de proceduri judiciare simplificate, fiecare având propriile particularități. În doctrina franceză, aceste proceduri judiciare sunt numite proceduri speciale (*procédures particulières*) [5, p. 296], dintre care cel mai mult ne interesează procedura ordonanței de plată (*l'injonction de payer*), reglementată prin art. 1405 – 1422 ale CPC al Franței – care este cea mai apropiată, ca și conținut de reglementare, normelor procesuale civile naționale ce reglementează procedura în ordonanță în Republica Moldova.

În procedura ordonanței de plată, instanța de judecată ordonă efectuarea plății unei sume de bani (*injonction' de payer*). Potrivit art. 1405 al Codului de procedură civilă al Franței, în procedura în ordonanța de plată pot fi înaintate pretenții pecuniare dacă:

(i) creanța rezultă dintr-o obligație contractuală sau dintr-o obligație legală și poate fi cuantificată la o sumă determinată; legea procesuală civilă a Franței expres menționează că, în cazul creanței ce reiese din obligațiile contractuale, determinarea cuantumului creanței pecuniare se face conform prevederilor contractului inclusiv, după caz, a clauzei penale;

(ii) obligația rezultă din acceptarea sau emiterea unei cambii, subscrierea unui bilet la ordin, avizul sau aprobarea unuia sau altuia dintre aceste titluri de valoare sau acceptarea unei cesiuni de creanțe în temeiul Legii Franței nr. 1 din 2 ianuarie 1981 privind facilitarea creditării întreprinderilor.

În Franța, ordonanța de plată poate fi emisă de către instanțele de orice nivel jurisdicțional (de fond, apel și recurs), precum și de judecătorii comerciale.

La general, procedura eliberării ordonanței de plată se compune din două etape: etapa necontencioasă (*non contradictoire*), în cadrul căreia instanța de judecată emite ordonanța de plată, iar, ulterior, în cazul depunerii obiecțiilor de către debitor, se trece la etapa – contradictorie (*contradictoire*).

Așa cum reiese din dispozițiile art. 1405 al CPC al Franței, în procedura ordonanței de plată, creditorul se poate adresa cu orice creanță de natură civilă, inclusiv comercială, ce rezultă dintr-un contract sau din prevederile legii, unica condiție fiind ca aceasta să poată fi cuantificată în bani. Creditorul depune cererea de eliberare a ordonanței de plată la sediul instanței în a cărei rază teritorială se află domiciliul pârâtului sau unuia din pârâți. În cerere, creditorul indică cuantumul concret al datoriei și motivele apariției acesteia (însăși conținutul cererii, ca atare, coincide cu conținutul cererii de chemare în judecată), indică lista documentelor justificative și le anexează pe acestea, solicitând instanței de judecată să emită o ordonanță de plată. Totodată, creditorul poate formula în cerere solicitarea că, în caz de în-

aintare a obiecțiilor de către debitor (opозиția debitorului), instanța de judecată să transmită de îndată cauza în procedura generală. (art. 1408 al CPC al Franței).

Conform art. 1409 al CPC al Franței, în cazul în care, având în vedere înscrisurile prezentate, judecătorul consideră cererea creditorului total sau parțial întemeiată, se va emite o ordonanță de plată cu indicarea sumei adjudecate – în cuantum total sau parțial din creanța indicată de creditor. Hotărârea este fără drept de atac.

În cazul în care judecătorul respinge cererea, hotărârea sa este fără drept de atac, însă creditorul se poate adresa cu aceeași pretenție în procedura judiciară generală.

În cazul în care judecătorul admite parțial cererea de eliberare a ordonanței de plată, hotărârea sa este la fel fără drept de atac, cu excepția cazului dacă creditorul, nefiind de acord cu soluția parțială a instanței, nu o prezintă spre executare executorului judecătoresc, și depune o acțiune conform procedurii generale.

În cazul admiterii cererii de eliberare a ordonanței de plată, instanța emite creditorului o copie certificată a cererii și a ordonanței de plată investită cu formula executorie, restituindu-i actele anexate la cerere. Creditorul prezintă ordonanța de plată executorului judecătoresc, care, transmite debitorului/debitorilor, pe cale electronică, sau prin expediere pe altă cale, documentele justificative, conform procedurii stabilite pentru executarea hotărârilor judecătorești.

Ordonanța de plată se prescrie în termen de 6 luni de la emitere.

Debitorul poate înainta obiecții la ordonanța de plată în termen de o lună de la data la care i-a fost notificată ordonanța de plată. Reținem că legislația procesual-civilă franceză nu prevede cerința ca obiecțiile debitorului să fie motivate.

Până la expirarea termenului pentru depunerea obiecțiilor debitorului, ordonanța de plată nu poate fi supusă executării. Depunerea

obiecțiilor de către debitor la fel este suspensivă de executare. După expirarea termenului pentru depunerea obiecțiilor debitorului, ordonanța de plată are forța unei hotărâri judecătorești, fără însă, drept de atac cu apel.

În cazul prezentării obiecțiilor din partea debitorului, instanța convocă în ședință de judecată părțile, inclusiv debitorii care nu au formulat obiecții. În acest caz, creditorul și debitorul sunt obligați să fie reprezentați în instanța de către avocați, instanța acordându-le termen pentru contractarea avocaților.

Neprezentarea debitorului valorează judecarea cauzei în baza materialelor anexate la cerere. Neprezentarea în ședința de judecată a creditorului și a debitorului duce la încetarea procesului. La fel constituie temei de încetare a procesului și necontractarea de către creditor a avocatului.

Încetarea procesului duce la nulitatea ordonanței de plată.

Hotărârea emisă de instanță după examinarea obiecțiilor creditorului substituie ordonanța de plată.

În Germania, Codul de procedură civilă [6] prevede câteva tipuri de proceduri simplificate care au similitudini cu procedura în ordonanță reglementată de Capitolul XXXV al CPC al RM.

Apariția procedurilor simplificate în procesul civil german datează cu anul 1833, când, urmare a reformei judiciare, au fost introduse proceduri judiciare accelerate în litigiile de valoare mică și în cauzele ce vizează obligații incontestabile. Actualmente, Codul de procedură civilă german (*Zivilprozessordnung*), este încă acel adoptat în anul 1877, în vigoare în 1879 și se aplică în ediția din 1950, cu modificările ulterioare. De remarcat că, în pofida existenței de lungă durată, numeroaselor modificări legislative, inclusiv marcate de asimilarea legislației Uniunii Europene, procedurile judiciare simplificate din conținutul CPC al Germaniei au rămas, relativ, neschimbate.

Procedura simplificată pentru emiterea unei ordonanțe de plată (*Mahnverfahren*) își are sediul în Cartea 7 a CPC al Germaniei, și fiind reglementată de §688 – §703d, prezintă cele mai multe elemente comune cu procedura în ordonanță reglementată de CPC al RM.

Astfel, conform §688 al CPC al Germaniei, ordonanța de plată se emite la cererea corespunzătoare formulată de către reclamant cu privire la plata unei anumite sume de bani în Euro, cu anexarea documentelor confirmative.

În §692 al CPC al Germaniei se indică direct că în procedura *Mahnverfahren* instanța de judecată nu examinează temeinicia pretențiilor înaintate de către reclamant, fapt despre care se face mențiune în ordonanța de plată.

Legiuitorul german, în §703a al CPC al Germaniei, distinge câteva tipuri de ordonanțe de plată, în funcție de documentele în baza cărora este solicitată eliberarea acestora: ordonanță de plată documentară, ordonanță de plată vizând cambia, ordonanță documentară vizând cecul.

Potrivit normelor §688 CPC al Germaniei, procedura *Mahnverfahren* nu poate fi intentată vizând: (i) pretențiile ce decurg dintr-un contract de credit de consum, dacă rata anuală efectivă a dobânzii stabilită conform §492 alin. (2) din Codul civil al Germaniei, depășește cu peste 12% rata de bază a dobânzii conform §247 din Codul civil al Germaniei, aplicabilă la data încheierii contractului; (ii) în cazul în care executarea obligației depinde de o contraprestație care încă nu a fost îndeplinită; (iii) în cazul în care ordonanța de plată va trebui să fie comunicată public prin publicarea unui anunț. În cazul în care ordonanța de plată trebuie comunicată în străinătate, procedura *Mahnverfahren* poate fi intentată doar în măsura prevăzută de legea germană privind recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești pe cale de executare (*Anerkennungs- și Vollstreckungsausführungsgesetz, AVAG*) din 19 februarie 2001.

Procedura ordonanței de plată nu poate fi intentată în privința pretențiilor ce decurg

din contractele în care cel puțin una din părți are calitatea de antreprenor, litigiile fiscale și creanțele în procedura de insolvență.

Potrivit §689 al CPC al Germaniei, competența de examinare a cauzelor în procedura *Mahnverfahren* aparține instanțelor de sector (*Amtsgerichte*), fiind stabilită competența jurisdicțională teritorială exclusivă de la domiciliul reclamantului.

Procedura ordonanței de plată (*Mahnverfahren*), în sine, presupune adoptarea a două acte de procedură: (i) ordonanța judecătorească și (ii) ordonanței de executare (acest act, potrivit §794 alin. (1) pct. 4 al CPC al Germaniei, este un act de executare), ale căror adoptare este divizată în timp, ceea ce garantează debitorului posibilitatea de a întreprinde acțiuni contra ordonanței judecătorești emise în privința sa. Astfel încât, până la emiterea ordonanței de executare, pârâtul poate depune obiecțiile sale la toate sau doar la o parte din pretențiile indicate în cererea creditorului, prin depunerea unei cereri la instanța care a emis ordonanța judecătorească (§694 al CPC al Germaniei).

Analizând normele procesual-civile germane ce reglementează procedura ordonanței de plată (*Mahnverfahren*), evidențiem următoarele aspecte procedurale specifice acestei proceduri judiciare vizând reclamantul: (i) posibilitatea de a adresa în această procedură o gamă largă de pretenții vizând executarea obligațiilor de plată; (ii) termeni restrânși de examinare a cauzei în lipsa dezbaterilor judiciare; ordonanța de executare valorează un titlu executoriu; (iii) instanța poate refuza primirea cererii de eliberare a ordonanței de plată doar în temeiurile prevăzute la §691 al CPC al Germaniei; (iv) încheierea de refuz de a primi cererea de eliberare a ordonanței de plată nu poate fi contestată, însă, ca garanție suplimentară, legea procesual-civilă germană stabilește că, înainte de emiterea încheierii de refuz de a primi cererea de eliberare a ordonanței de plată, instanța trebuie să audieze reclamantul (§ 691

al CPC al Germaniei); (v) instanța comunică reclamantului faptul depunerii de către debitor a obiecțiilor și data depunerii acestora (§695 al CPC al Germaniei).

În privința pârâtului, în procedura ordonanței de plată (*Mahnverfahren*), evidențiem următoarele aspecte procedurale specifice: (i) imposibilitatea emiterii ordonanței de plată dacă domiciliul pârâtului sau locul aflării pârâtului se află peste hotarele țării (§688 al CPC al Germaniei); (ii) după notificarea pârâtului privind ordonanța de plată emisă în privința sa, pârâtul are la dispoziție două săptămâni pentru depunerea obiecțiilor, calculate din data recepționării ordonanței de plată (§692 alin. (1) pct. 4 al CPC al Germaniei); (iii) dacă pârâtul depune obiecții, chiar și nemotivate, ordonanța de plată se anulează și instanța de judecată, din oficiu, transmite cauza spre examinare instanței competente în ordinea procedurii în acțiune civilă, dacă părțile au formulat acest demers anterior (§700 al CPC al Germaniei); după transferul cauzei în procedura în acțiune civilă, instanța de judecată notifică reclamantului obligația de a motiva pretenția sa, în termen de două săptămâni, prin depunerea unei cereri de chemare în judecată (§697 al CPC al Germaniei), iar reclamantul își poate retrage demersul privind examinarea cauzei în ordinea procedurii în acțiune civilă până la depunerea referinței de către pârât, iar pârâtul, la rândul său, își poate retrage obiecțiile până la expirarea termenului pentru depunerea referinței (§696, §697 ale CPC al Germaniei); (iv) ordonanța de plată se prescrie dacă reclamantul, în termen de 6 luni de la emiterea acesteia nu a solicitat instanței eliberarea ordonanței de executare (§701 al CPC al Germaniei); (v) instanța va refuza eliberarea ordonanței de plată dacă aceasta nu poate fi emisă măcar vizând o parte din pretenție (§691 al CPC al Germaniei); (vi) ordonanței de plată i se atribuie forță executorie doar după expirarea termenului pentru depunerea obiecțiilor din partea pârâtului (§699 al CPC al Germaniei).

În Austria legislația procesual-civilă a fost unificată în secolul XVIII, iar actualul Cod de procedură civilă austriac datează cu anul 1891, cu modificările ulterioare [7]. Din procedurile simplificate reglementate de CPC al Austriei, raportat la prezentul articol, prezintă interes procedura în ordonanță austriacă (*Mahnverfahren*). Procedura *Mahnverfahren* este reglementată de normele §688-703d ale CPC al Austriei.

Convențional, procedura ordonanței de notificare (*Mahnverfahren*) parcurge următoarele etape: (i) primirea cererii de eliberare a ordonanței de notificare; (ii) înștiințarea pârâtului privind cererea de eliberare a ordonanței de notificare; (iii) opoziția (depunerea obiecțiilor) pârâtului; (iv) atribuirea ordonanței a forței titlului executoriu.

Conform prevederilor CPC al Austriei, reclamantul poate alege să se adrese instanței de judecată în procedura de notificare (*Mahnverfahren*) în cazul în care înaintează pretenții pecuniare necontestate de către debitor. În procedura *Mahnverfahren* se poate obține un titlu executoriu rapid și în lipsa unor formalități procesuale complexe, însă, similar CPC al Germaniei, în procedura ordonanței de notificare (*Mahnverfahren*) nu pot fi înaintate pretenții ce reies din contractele de credit de consum cu dobândă mare (§688 alin. (2) pct. 1 al CPC al Austriei); dacă executarea creanței depinde de o contraprestație încă neexecutată (§688 alin. (2) pct. 2 al CPC al Austriei); precum și în cazurile când locul aflării debitorului nu este cunoscut (§688 alin. (2) pct. 3 al CPC al Austriei).

Ordonanța emisă în procedura de notificare (*Mahnverfahren*) se face pe un formular standardizat, fiind posibilă procedura de solicitare online, cu gestionarea cererilor și completarea formularului *Mahnverfahren* în mod automatizat de către sistemul informațional al instanțelor de judecată.

Astfel, procedura de notificare (*Mahnverfahren*) este intentată după primirea de către instanță a cererii de eliberare a ordonanței de

notificare, care trebuie să corespundă cerințelor de formă indicate la §703c al CPC al Austriei, iar însăși conținutul cererii de eliberare a ordonanței de notificare este specificat la în §690 alin. (1) al CPC al Austriei. În cerere se indică instanța căreia se adresează cererea de eliberare a ordonanței de notificare, denumirea părților și datele de identificare ale acestora, creanța și cuantumul pecuniar al acesteia (inclusiv creanțele pecuniare accesorii); caracterul incontestabil al creanței. Cererea se depune la instanța din raza teritorială unde se află domiciliul/sediul reclamantului, conform regulilor de competență jurisdicțională teritorială exclusivă (§689 alin. (2) pct. 1 al CPC al Austriei).

Odată primită cererea de eliberare a ordonanței de notificare, judecătorul verifică cererea doar din punct de vedere al corespunderii acesteia cerințelor de formă (§691 alin. (1) al CPC al Austriei), fără a verifica conținutul sau temeinicia pretențiilor înaintate de către reclamant (§ 692 alin. (1) pct. 2 al CPC al Austriei).

În cazul în care judecătorul constată că reclamantul a completat corect formularul cererii de eliberare a ordonanței de notificare, se va emite ordonanța de notificare care apoi se comunică pârâtului (§693 al CPC al Austriei). Ordonanța de notificare suspendă curgerea termenului de prescripție (§204 alin. (1) pct. 3 al Codului civil al Austriei), însă dacă ulterior se va constata că reclamantul a utilizat procedura de eliberare a ordonanței de notificare în mod abuziv, în lipsa oricăror temeieri de fapt, suspendarea curgerii termenului de prescripție este anulată (§242 al Codului civil al Austriei).

În termen de două săptămâni după înștiințare, pârâtul poate face opoziție, prin depunerea de obiecții (§694 al CPC al Austriei). Dacă pârâtul depune obiecții – precizăm că legislația procesual-civilă austriacă nu instituie cerința ca obiecțiile să fie motivate – instanța transmite din oficiu cauza în examinare în ordinea procedurii contencioase (§696 al CPC al Austriei). În acest

caz, instanța acordă reclamantului un termen de două săptămâni pentru motivarea mai detaliată a pretențiilor sale (§697 alin. (1) al CPC al Austriei); în continuare cauza se examinează conform regulilor procedurii contencioase generale (§697 alin. (2) al CPC al Austriei).

Dacă pârâțul nu a depus obiecții în termen de două săptămâni de la recepționarea înștiințării, instanța emite o ordonanță de notificare (§699 alin. (1) al CPC al Austriei), care deja este înzestrată cu forța titlului executoriu (§794 alin. (1) pct. 4 al CPC al Austriei). Totodată, legislația procesual-civilă a Austriei prevede dreptul pârâțului de a contesta, în ordinea generală, executarea ordonanței de notificare, drept despre care el este informat de către instanța de judecată (§699 alin. (5) în coroborare cu §232 ale CPC al Austriei); termenul pentru contestare a executării este de două săptămâni (§339 al CPC al Austriei). Dacă pârâțul contestă executarea ordonanței de notificare, instanța convoacă părțile în ședință pentru a fi audiate (§700 alin. (3) și (4) al CPC al Austriei).

În cazul în care pârâțul nu se prezintă în ședința de judecată numită pentru audierea părților, instanța va emite o „a doua hotărâre în lipsa pârâțului”, însă numai după verificarea temeiniciei și admisibilității pretențiilor reclamantului. Această hotărâre poate fi atacată cu apel (§514 alin.(2) al CPC al Austriei).

În Țările de Jos, Codul de procedură civilă [8], prevede o varietate de tipuri de proceduri civile, dintre care cea mai apropiată instituției procedurii în ordonanță reglementate de CPC al RM este procedura sumară (*Kortgeding*), reglementată de normele art. 289-297 ale CPC al Țărilor de Jos. În general, conform prevederilor legislației procesual-civile a Țărilor de Jos, în procedura sumară (*Kortgeding*) pot fi soluționate oricare cauze dar cu condiția ca instanța de judecată să fie convinsă că în cauza respectivă nu există nicio dispută reală cu privire la circumstanțele materiale ale cazului, iar partea care a depus cererea are dreptul la adju-

decarea sumelor sau bunurilor ce fac obiectul litigiului. Cu titlu de exemplu, putem aduce următoarele pretenții, care pot fi soluționate în ordinea procedurii Kortgeding: obligații ce reies din răspunderea delictuală sau contractuală, acțiuni cu privire la îmbogățirea fără justă cauză; pretențiile cu privire la compensarea prejudiciului cauzat.

Caracterul provizoriu al ordonanței judecătorești emise în procedura de Kortgeding este prevăzut la art. 292 al CPC al Țărilor de Jos, care precizează că decizia instanței expusă în ordonanță nu afectează acțiunea principală. Aceasta înseamnă că instanța în procedura căreia se află acțiunea principală, nicidecum nu este ținută să țină cont de ordonanța emisă în procedura de Kortgeding, or aceasta are caracter urgent și vremelnic, respectiv nu are autoritatea de lucru judecat.

Însăși procedura de Kortgeding este simplă și informală, are loc cu citarea părților, care trebuie să prezinte documentele pe care își întemeiază pretențiile și obiecțiile la pretenții, și, de regulă, se desfășoară într-o singură ședință de judecată. Ordonanța în procedura de Kortgeding, este sumar motivată și, de obicei, se emite în termen de două săptămâni de la audierea părților, iar în cazurile foarte urgente – în decurs de una sau două zile.

În procedura de Kortgeding, judecătorul poate emite ordonanțe ce prescriu diferite acțiuni sau impun anumite limitări, în funcție de natura problemei: de ex., în domeniul dreptului patrimonial – de a executa obligațiile contractuale, sau interzicerea pârâțului să încalce un drept de proprietate, sau efectuarea unei plăți etc.

Ordonanța emisă în procedura de Kortgeding poate fi atacată cu apel și cu recurs. Ordonanța emisă în procedura de Kortgeding este executorie provizoriu, reclamantul suportând riscul executării – dacă acțiunea sa principală este respinsă el va trebui să întoarcă executarea.

Este important, însă, să reținem că deși aparent, o gamă largă de cauze ar putea cădea

sub incidența procedurii judiciare Kortgeding, totuși, nu toate litigiile pot fi soluționate prin procedura judiciară sumară – de regulă, instanțele olandeze se conduc de practica judiciară de soluționare a anumitor probleme juridice în ordinea procedurii de Kortgeding. În plus, instanța va refuza cererea de judecare a cauzei în procedura de Kortgeding dacă constată probleme de complexitate a cauzei, de pildă, drepturi ce aparțin mai multor părți implicate în litigiu sau probe care sunt dificil de evaluat în lipsa unor investigații suplimentare.

În Italia, Codul de procedură civilă [9], adoptat la 28.1.1940, cu ultimele modificări din 29 decembrie 2022, în Cartea a IV-a, Titlul I Proceduri judiciare sumare, conține 3 capitole: Capitolul I Procedura de interdicție, Capitolul II Procedura de validare a evacuării și Capitolul III Proceduri judiciare asigurătorii.

Potrivit Procedurii de interdicție (art. 633 al CPC al Italiei), la cererea creditorului care are o creanță pecuniară sau drepturi de creanță asupra unei anumite cantități de bunuri fungibile, sau dreptul la livrarea unui bun mobil specificat, judecătorul emite o ordonanță de plată sau de livrare a bunului cu condiția că creditorul prezintă instanței de judecată probe scrise ce confirmă dreptul său invocat. În special, pot fi încasate următoarele categorii de creanțe pecuniare: încasarea onorariilor pentru servicii juridice de reprezentare în instanța de judecată sau tranzacții extrajudiciare sau rambursarea cheltuielilor efectuate de avocați, executori judecătorești sau de către alte persoane implicate în procesul judiciar; încasarea de comisioane, onorarii pentru serviciile profesionale ale notarilor sau ale altor liberi profesioniști, tarifele pentru care au fost aprobate prin lege. Legea procesual-civilă italiană prevede că ordonanța de plată sau de livrare a bunului poate fi eliberată chiar și în cazul când executarea obligației este condiționată de o acțiune prealabilă, cu condiția că creditorul face dovada respectării acestei condiții.

Concluzii

În concluzie, la analiza efectuată în acest articol, subliniem că existența procedurii în ordonanță în conținutul legislației procesuale civile ale unui șir de țări europene denotă necesitate și eficiența acestei proceduri judiciare, fapt pentru care unele țări – de exemplu, Franța și Germania, au elaborat și implementat chiar mai multe tipuri de proceduri judiciare în ordonanță, proceduri judiciare simplificate care asigură protecție rapidă drepturilor și intereselor legitime ale părților, în cazul în care acestea dispun de suficiente probe scrise, ce confirmă, sau din contra- în cazul debitorului, infirmă creanța creditorului. În aceste condiții, judecarea cauzei poate fi efectuată rapid și eficient, în termen relativ scurt, și cu respectareastandardelor de înfăptuire a justiției.

Concluzionând asupra analizei prevederilor procesuale civile ale țărilor europene supra privind procedura, cităm profesorul DELEANU, Ion, care afirmă că ”orologiul justiției” a devenit o problemă cardinală nu doar în fața lentoarei justiției, dar și în perspectiva includerii printre componentele indeniabile ale unui proces echitabil și imperativul rezolvării procesului într-un termen rezonabil nu în sensul cu totul absurd de productivitate ci în sensul unei soluții rezonabile și optime între o ”justiție expedientă” și o ”justiție expeditivă”, iar instituirea unor proceduri speciale economicoase, abreviate, rapide, accesibile și eficiente pentru rezolvarea unor anumitor categorii de litigii poate fi un remediu [10, p.664].

Referințe bibliografice

1. Codul de procedură civilă al României din 1 iulie 2010 (republicat) Legea nr. 134/2010 (republicată). Publicat în Monitorul Oficial nr. 247 din 10 aprilie 2015, <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliuDocument/140271> (Accesat: 22.12.2023)
2. Codul de procedură civilă al Republicii Moldova nr. 225 din 30.05.2003. Publicat: 03.08.2018 în Monitorul Oficial nr. 285-294 articolul nr. 436

3. BOROI, Gabriel, SPINEANU-MATEI, Octavia, CONSTANDA, Andreia Liana, et al. *Noul Cod de procedură civilă: comentariu pe articole*. București: Editura Hamangiu, 2013, 2 vol. 796 p.

4. Code de procédure civile, <https://www.legifrance.gouv.fr/codes/id/LEGITEXT000006070716/> (Accesat: 22.12.2023)

5. COUCHEZ, Gérard. *Procédure civile*. Dalloz, 14e ed., 2006. 512 p.

6. Zivilprozessordnung (ZPO), <https://www.gesetze-im-internet.de/rdg/index.html> (Accesat: 22.12.2023)

7. Gesetz vom 1. August 1895, über das gerichtliche Verfahren in bürgerlichen Rechtsstreitigkeiten (Zivilprozessordnung – ZPO), <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10001699> (Accesat: 22.12.2023)

8. Dutch Code of Civil Procedure, <http://www.dutchcivillaw.com/civilprocedureleg.htm> (Accesat: 22.12.2023)

9. Codice di Procedura Civile, Regio Decreto 28 ottobre 1940, n. 1443 Codice di procedura civile. (040U1443)//Gazzetta Ufficiale n. 253 del 28.10.1940, <https://www.gazzettaufficiale.it/anteprema/codici/proceduraCivile> (Accesat: 22.12.2023)

10. DELEANU, Ion. *Tratat de procedură civilă. Noul cod de procedură civilă*. București: Universul juridic. 2013, Vol. 2. 754 p.

CONSTITUTIONAL JURISPRUDENCE IN THE SOURCES OF LAW SYSTEM

Eugen BUTUCEA

PhD student, Doctoral School of Legal and Economic Sciences,
State University of Moldova, Chisinau, Republic of Moldova

e-mail: salubrisgrup@yahoo.com

<https://orcid.org/0000-0002-5587-5942>

Gheorghe COSTACHI

Doctor hab. in Law, University Professor, State University of Moldova,
Chisinau, Republic of Moldova

e-mail: costachi70@mail.ru

<https://orcid.org/0000-0003-1396-7598>

The article includes a study devoted to the valence of constitutional jurisprudence as a source of law. Such important aspects as: the competences of the Constitutional Court, the role of the Court in the legislative process, the value of jurisprudence and constitutional jurisprudence as sources of law, the legal effects and the execution of the acts of the Constitutional Court are pointed out. As a result of the comparative analysis of the legal provisions regulating the competence of the Court and its jurisprudence, in which the normative character of the acts of constitutional justice is recognized, the author concludes that the Court's jurisprudence does not represent a source of law in our legal system.

Keywords: source of law, jurisprudence, constitutional jurisprudence, acts of constitutional justice, effect of acts of constitutional justice, execution of acts of constitutional justice, Constitutional Court.

JURISPRUDENȚA CONSTITUȚIONALĂ ÎN SISTEMUL IZVOARELOR DE DREPT

Articolul cuprinde un studiu consacrat valenței jurisprudenței constituționale ca izvor de drept. Sunt punctate asemenea aspecte importante precum: competențele Curții Constituționale, rolul Curții în procesul legislativ, valoarea jurisprudenței și a jurisprudenței constituționale ca izvoare de drept, efectele juridice și executarea actelor Curții Constituționale. În rezultatul analizei comparative a prevederilor legale ce reglementează competența Curții și a jurisprudenței acesteia, în care este recunoscută caracterul normativ al actelor justiției constituționale, autorul concluzionează că jurisprudența Curții nu reprezintă izvor de drept în sistemul nostru de drept.

Cuvinte-cheie: izvor de drept, jurisprudență, jurisprudență constituțională, actele justiției constituționale, efectul actelor justiției constituționale, executarea actelor justiției constituționale, Curtea Constituțională.

JURISPRUDENCE CONSTITUTIONNELLE DANS LE SYSTÈME DES SOURCES DU DROIT

L'article contient une étude consacrée à la valence de la jurisprudence constitutionnelle en tant que source du droit. Sont mis en évidence des aspects aussi importants que: les pouvoirs de la Cour constitutionnelle, le rôle de la Cour dans le processus législatif, la valeur de la jurisprudence et de la jurisprudence constitutionnelle en tant que sources du droit, les effets juridiques et l'exécution des actes de la Cour Constitutionnelle. À la suite de l'analyse comparative des dispositions juridiques régissant

la compétence de la cour et de la jurisprudence de la cour, dans laquelle le caractère normatif des actes de justice constitutionnelle est reconnu, l'auteur conclut que la jurisprudence de la cour n'est pas une source de droit dans notre système juridique.

Mots-clés: *source du droit, jurisprudence, jurisprudence constitutionnelle, actes de justice constitutionnelle, effet des actes de justice constitutionnelle, exécution des actes de justice constitutionnelle, Cour Constitutionnelle.*

КОНСТИТУЦИОННАЯ ЮРИСПРУДЕНЦИЯ В СИСТЕМЕ ИСТОЧНИКОВ ПРАВА

Статья включает исследование, посвященное значимости конституционной юриспруденции как источника права. Указаны такие важные аспекты, как: компетенция Конституционного Суда, его роль в законодательном процессе, значение судебной практики и конституционной юриспруденции как источников права, правовые последствия и исполнение актов Конституционного Суда. В результате сравнительного анализа правовых положений, регулирующих компетенцию Суда и его судебной практики, в которой признается нормативный характер актов конституционного правосудия, автор приходит к выводу, что судебная практика Суда не представляет собой источник права в нашей правовой системе.

Ключевые слова: *источник права, судебная практика, конституционная юриспруденция, акты конституционного правосудия, действие актов конституционного правосудия, исполнение актов конституционного правосудия, Конституционный Суд.*

Introducere

În prezent, practic, este necontestat că justiția constituțională are un rol fundamental în cadrul statelor de drept contemporane, mai ales datorită *funcțiilor* exercitate de către instanțele acesteia, printre care: interpretarea Constituției, controlul constituționalității, stabilirea competenței organelor puterii publice, protecția drepturilor și libertăților omului și cetățeanului etc. [16].

În același timp, o semnificație distinctă o au și *sarcinile* justiției constituționale care, potrivit cercetătorilor [15, p. 456], privesc „asigurarea și protecția bazelor regimului constituțional, idealurilor și valorilor constituționale fundamentale, precum: suveranitatea poporului, integritatea și inalienabilitatea teritoriului statului, principiul separației puterii, recunoașterea și garantarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului și cetățeanului în calitate de valori supreme, garantarea principiului autonomiei locale, respectarea principiilor și normelor de drept internațional și a tratatelor și convențiilor internaționale la care a aderat statul, ca parte a sistemului său de drept intern etc.”

Dincolo de aceste momente, trebuie să recunoaștem și faptul că valoarea deosebită a justiției constituționale în cadrul statului și a societății democratice depinde substanțial de forța juridică a actelor sale [3, p. 4-8; 1, p. 8-13]. În virtutea faptului că actele juridice sunt principala formă de manifestare a justiției constituționale, este de la sine înțeles că doar prin intermediul acestora justiția constituțională își realizează practic rolul și misiunea în societate [4, p. 27-30].

Privind în plan comparat, se poate susține că actele principalelor autorități publice ale statului (precum sunt autoritățile exponente ale puterii legislative, executive și judecătorești) sunt, în general, foarte bine cercetate și dezvoltate teoretic. Același lucru însă nu poate fi spus în ceea ce privește actele justiției constituționale, care după cum se știe pot să lipsească de forță juridică chiar și legile constituționale.

Ținând cont de efectul juridic al actelor justiției constituționale, poate fi dedusă importanța dezvoltării complexe a teoriei acestora, pentru ca astfel să se cunoască și conștientizeze mai bine impactul efectiv al lor

asupra ordinii constituționale din cadrul statului [2, p. 29].

Dincolo de acest aspect, trebuie să recunoaștem că, la moment, în timp ce justiția constituțională în ansamblul său este foarte bine cercetată în arealul nostru științific, aprofundat și multilateral, rămâne în continuare problematică instituția actelor sale, sub aspectul efectului juridic produs și a executării practice, și mai ales a valorii acestora de a fi izvoare de drept.

În timp ce puțini cercetători autohtoni au manifestat interes față de acest subiect, Curtea Constituțională a manifestat un activism deosebit, preluând idei din jurisprudența constituțională a României și promovând intens valoarea actelor sale de a fi izvoare de drept cu forță juridică de lege.

Data fiind autoritatea acestei Curți, s-ar putea susține că o astfel de situație este normală, jurisprudența evoluează, tinzând spre consolidarea continuă a statului de drept. Cu regret însă, lucrurile nu stau chiar așa, mai ales că pe alocuri considerentele Curții contravin vădit prevederilor legislației în vigoare. În asemenea circumstanțe, desigur mediul academic trebuie să reacționeze pentru a analiza și a se expune argumentat și tranșant asupra corectitudinii poziției Curții Constituționale. Intuind perfect această necesitate, în prezentul demers științific ne propunem o modestă contribuție la cercetarea acestei problematice.

Scopul studiului rezidă în analiza valenței jurisprudenței constituționale ca izvor de drept în vederea infirmării poziției conform căreia jurisprudența Curții Constituționale reprezintă un izvor de drept.

Metodele aplicate cuprind: metoda logică, metoda comparativă și metoda sistemică.

Rezultate obținute și discuții

Activitatea curților constituționale din cadrul statelor noilor democrații a avut și continuă să aibă un rol pozitiv în formarea și consoli-

darea instituțiilor democratice ale societății și a statului de drept, în realizarea principiului constituțional de respectare a drepturilor și libertăților omului și cetățeanului, a principiului răspunderii reciproce a statului și a cetățeanului, în consolidarea standardelor juridice internaționale în domeniul organizării și funcționării puterii publice în cadrul unui stat de drept.

Cel mai problematic aspect al activității *justiției constituționale*, atestat în doctrină, ține de competența Curții Constituționale de a genera în activitatea sa noi norme de drept, în special, în contextul interpretării oficiale a Constituției. Plecând de la opiniile diametral opuse atestate în doctrină și de la prevederile normative în domeniu, suntem ferm convingși că autoritatea de jurisdicție constituțională, în virtutea *activității sale de aplicare a dreptului*, nu este competentă să creeze noi norme de drept (neavând în acest sens competențe normative corespunzătoare).

Suplimentar, prezintă importanță faptul că legea (*Legea privind actele normative nr. 100/2017 [13]*) nu recunoaște un astfel de efect juridic procedurii de interpretare a actelor normative, scopul căruia fiind exclusiv de a clarifica sensul normei pentru a oferi soluții juridice de aplicare a normei de drept în sensul exact al acesteia.

Dintr-o altă perspectivă, plecând de la recunoașterea (recentă) a Curții Constituționale ca fiind subiect al procesului legislativ, este important de stabilit dacă această inovație (de factură jurisprudențială) a conferit eventual Curții Constituționale și careva competențe normative.

Pentru a clarifica acest moment, este necesar a vedea ce reprezintă în general activitatea de creare a dreptului în cadrul statului. Din cele analizate, am constatat că în linii generale, *crearea dreptului* poate fi definită ca „activitatea autorităților competente orientată spre realizarea unei importante funcții a statului – crearea și perfecționarea normelor de drept (crearea

dreptului pozitiv) conform procedurilor stabilite, cu luarea în considerare a necesităților sociale” [7, p. 7].

Procesul de creare a dreptului poate lua forma: unui *proces legislativ*, care se finalizează cu adoptarea de *acte normative – legi* (expres precizate de *Constituția RM*[12] și *Legea cu privire la actele normative nr. 100/2017*) și a unui *proces normativ* (desfășurat de autoritățile administrației publice în frunte cu Guvernul), ce finalizează cu adoptarea de *acte normative cu caracter administrativ* (care au drept scop organizarea executării și executarea propriu-zisă a legilor). Ambele categorii de acte normative reprezintă unica formă de exprimare a dreptului pozitiv în societatea noastră, acestea fiind general obligatorii, inclusiv pentru autoritățile emitente.

În procesul de *creare a dreptului* sunt implicați mai mulți subiecți, care au diferite atribuții concrete prevăzute de legislația în vigoare, responsabilitatea/competența finală de adoptare a *legilor* revenind în exclusivitate Parlamentului (cu excepția cazurilor în care Guvernul este abilitat cu dreptul de a adopta ordonanțe), iar în cazul actelor normative subordonate legilor – autorităților administrației publice.

Referindu-ne la rolul Curții Constituționale ca subiect al procesului legislativ, subliniem că acesta rezidă în împiedicarea intrării în vigoare a unor norme juridice ce contravin Constituției. În esență, este vorba despre filtrarea potențialelor norme juridice neconstituționale (asanearea textului normativ) până la intrarea acestora în vigoare (după promulgare).

În esență, efectul unui astfel de control al constituționalității este diferit de cel al controlului constituționalității *a posteriori* (expres recunoscut Curții în legislația în vigoare). Dacă în acest ultim caz normele juridice constatate a fi neconstituționale decad de drept (prin pierderea forței juridice) din sistemul normativ al statului, ca urmare a controlului constituționalității *a*

priori, Parlamentul ca legiuitor poate fi obligat să modifice în modul corespunzător textul normativ (cu excluderea normelor în cauză) cu redactarea respectivă a acestora.

Important este că, în pofida investirii cu dreptul de a exercita controlul constituționalității *a priori* instanța de jurisdicție constituțională, chiar dacă a devenit subiect al procesului legislativ, continuă să rămână același *legiuitor negativ* în continuare, cu competența concretă de a identifica normele juridice neconstituționale pentru a le exclude din materia normativă, urmărindu-se într-un final asigurarea caracterului constituțional al legislației statului și a supremației Constituției.

Dincolo de „competența legislativă” a Curții Constituționale, prezintă importanță în contextul dat și însăși instituția *izvoarelor dreptului*.

După cum se știe, doctrina evocă și analizează următoarele *izvoare formale ale dreptului*: actul normativ (legea), cutuma, jurisprudența (precedentul judiciar) și doctrina juridică. Actul normativ și *cutuma* sunt considerate *izvoare indiscutabile*, iar *jurisprudența* și *doctrina – izvoare discutabile*.

Referindu-ne la *izvoarele indiscutabile*, este de precizat că sunt izvoare formale ale dreptului, în armonie cu principiile statului de drept, numai *actele normative*, categorie în care se încadrează atât reglementările interne, cât și cele internaționale, acceptate de țara noastră prin aprobare, aderare sau ratificare.

În ce privește *cutuma*, în prezent, aceasta reprezintă doar cu titlu de excepție un izvor de drept în sistemul nostru, având în raport cu legea un caracter subsidiar, subordonat, intervenind doar *secundum legem* în cazurile expres prevăzute de lege.

Cu referire la *izvoare discutabile* ale dreptului, în opinia noastră discutabilă poate fi doar *jurisprudența*, întrucât *doctrina* are un rol doar de interpretare neoficială, fără a avea un caracter general obligatoriu, ceea ce exclu-

de orice discuție cu privire la recunoașterea sa ca fiind un izvor de drept formal.

În sistemul de drept romano-germanic (din care facem parte și noi), *jurisprudența* nu reprezintă izvor de drept, întrucât nu creează dreptul (nu este competentă să o facă). Totodată însă, ea reprezintă principalul *izvor de interpretare a dreptului*, menit să asigure aplicarea uniformă a acestuia [8, p. 144], ca exigență finală a „principiului securității juridice într-un stat de drept.

Contrar ideii expuse în doctrină, conform căreia *jurisprudența* poate fi ca excepție creatoare de drept, atunci când judecătorul este nevoit să recurgă la aplicarea *analogiei dreptului* ca procedeu juridic, considerăm că și în această situație *jurisprudența* rămâne a fi un izvor interpretativ și nicidecum creator de drept, deoarece în esență judecătorul prin aplicarea *analogiei dreptului* interpretează principiul fundamental al dreptului (corespunzător) în așa manieră încât acesta să permită soluționarea cauzei deduse în fața sa, dar nu creează o normă de drept distinctă [8, p. 140].

În legislația noastră nu este prevăzută obligativitatea supunerii judecătorilor *jurisprudenței*, ceea ce confirmă faptul că ultima nu poate fi considerată un izvor de drept. Unica excepție de la această situație este *Codul de procedură civilă al RM* [10], care în opinia noastră necesită o intervenție legislativă pentru a fi exclusă norma (din art. 12 alin. (1)) ce stabilește că procedura de judecare a cauzelor civile în instanțele judecătorești de drept comun este stabilită „de hotărârile și deciziile Curții Europene a Drepturilor Omului, de hotărârile Curții Constituționale”, de prezentul cod și de alte legi organice.”

În ceea ce privește *jurisprudența constituțională*, subliniem că la fel ca și în cazul precedent, aceasta nu poate fi recunoscută ca având calitatea de izvor de drept, cel puțin din două considerente: pe de o parte, așa cum am stabilit anterior, Curtea Constituțională nu dispune de competențe normative și, ca urmare,

nu este în drept să adopte acte normative sau, altfel spus, să creeze norme de drept; pe de altă parte, dat fiind faptul că Curtea Constituțională este o autoritate jurisdicțională, actele acesteia sunt în esența lor acte de aplicare a dreptului, rolul cărora constând în facilitarea procesului de aplicare a dreptului și nu în crearea acestuia.

În *jurisprudența* sa, Curtea Constituțională a recunoscut actelor sale forța juridică de lege și statutul de izvor de drept al acestora, ceea ce contravine prevederilor legale în vigoare (*Constituția RM* și *Legea cu privire la actele normative* nr. 100/2017), care stabilesc expres categoriile de acte normative și autoritățile emitente ale acestora. Prin aceasta, Curtea Constituțională practic sa transformat dintr-un *legiuitor negativ* în unul *pozitiv*, ceea ce denotă o depășire substanțială a competențelor sale constituționale și generarea unui pericol real pentru securitatea Legii Supreme a Statului.

Susținând caracterul eronat al acestei poziții, considerăm că problema necesită a fi discutată amplu în doctrină pentru ca astfel să fie formulate argumente fundamentate științific, convingătoare și peremptorii în vederea susținerii sau respingerii acesteia.

Suplimentar la cele enunțate mai sus, prezintă importanță în context și instituția *actelor justiției constituționale*.

În acest sens, vom reitera: Curtea Constituțională, în procesul exercitării justiției constituționale, este competentă să adopte *hotărâri* (în cazul în care soluționează în fond sesizarea) și *decizii* (atunci când nu soluționează în fond sesizarea), precum și de a emite *avize* (care în esență sunt acte de constatare).

Hotărârile sunt recunoscute ca fiind acte de bază ale Curții Constituționale, întrucât sunt prevăzute expres în textul constituțional, Curtea exercitându-și cele mai importante competențe prin intermediul adoptării de *hotărâri*, acestea având calitatea de veritabile *acte de jurisdicție* [3, p. 7; 6, p. 198].

Chiar dacă *hotărârile* Curții sunt egalate de lege cu *avizele* acestei autorități (ce privește cerințele de conținut, procedură de adoptare, revizuire, caracter irevocabil etc.), totuși considerăm că ele trebuie să dispună de un regim juridic distinct față de acestea, anume din considerentul că sunt *acte de jurisdicție*.

În general, apreciem că la capitolul esenței și tipologiei actelor justiției constituționale legislația este confuză, repetitivă și inconsecventă (inclusiv, tehnico-legislativ), ceea ce denotă necesitatea asigurării clarității și previzibilității normelor ce formează instituția juridică a *actelor justiției constituționale*, pentru ca astfel să fie garantată acțiunea eficientă a acestora asupra relațiilor din societate.

Valoarea distinctă a *actelor justiției constituționale* este determinată de *caracterul general obligatoriu* al acestora, altfel spus, obligativitatea acestora față de toți (*erga omnes*). Spre deosebire de România, legislația națională nu reglementează expres acest caracter. În condițiile unei astfel de tăceri a legiuitorului, însăși Curtea Constituțională a recunoscut *obligativitatea generală* a actelor sale. În paralel, Curtea a mers și mai departe, recunoscând actelor sale forța juridică a legilor. În opinia noastră, dacă obligativitatea generală a actelor justiției constituționale este ceva normal și evident, întrucât acestea în esența lor sunt acte de jurisdicție (care nu ar avea nici un efect dacă nu ar fi obligatorii), atunci conferirea forței juridice de lege acestor acte depășește considerabil limitele competenței Curții Constituționale de a fi un legiuitor negativ.

Dat fiind faptul că însăși Curtea Constituțională recunoaște actelor sale *forța juridică a actelor normative* (ceea ce în esență contravine legislației în vigoare la moment), care sunt prin esență opozabile *erga omnes*, apare în mod logic întrebarea: care ar fi locul acestor acte în sistemul izvoarelor de drept la nivel național?

Întrebarea nu este doar una teoretică, destinată abordărilor din domeniul teoriei generale a dreptului. Este cu mult mai important impactul practic al acesteia. Or, este una să recunoaștem o anumită forță juridică unui anumit act și e cu totul alta să asigurăm respectarea forței date în practică. Ca exemplu, ce pârghii ar avea cetățeanul, care adresându-se în judecată și invocând necesitatea interpretării legii aplicabile cauzei conform considerentelor Curții Constituționale, ar primi refuz din partea judecătorului? În condițiile în care nu există sancțiuni reglementate expres pentru o asemenea neglijare, cum am putea asigura obligativitatea actelor justiției constituționale [9, p. 198]?

Evident, lucrurile nu sunt atât de simple cum par la prima vedere. Asigurarea reală a caracterului *general obligatoriu* al actelor justiției constituționale (în accepțiunea dată de Curtea Constituțională) necesită un mecanism juridico-normativ bine conturat și eficient. Totodată, este necesar de a conștientiza că recunoașterea în această accepțiune largă a *obligativității generale* a actelor justiției constituționale implică de fapt o transformare a instanței în cauză, dintr-un legiuitor negativ, într-un colegiator pozitiv, ceea ce impune necesitatea identificării unor limite concrete pentru puterea sa normativă.

Cu referire la efectul juridic principal al actelor justiției constituționale – *nulitatea actelor declarate neconstituționale* (reflectat în art. 28 alin. (2) din *Codul justiției constituționale* [11] și în art. 28 alin. (2) din *Legea cu privire la Curtea Constituțională* [14]), subliniem că, în rezultatul analizei realizate, am constatat că în esență, în acest caz suntem în prezența *lipsirii de forță juridică* a actului în cauză, noțiunea de *nulitate* fiind utilizată eronat.

În opinia noastră [5, p. 7], *nulitatea* ca consecință a neconstituționalității nu poate fi echivalată cu „lipsirea de putere/forță juridică”, întrucât sunt lucruri (sancțiuni, instituții) diferite, cu efecte distincte. Din acest punct de

vedere și ținând cont de cele analizate mai sus, suntem de părerea că prevederile art. 140 alin. (1) din *Constituție* trebuie ajustate conform literei și spiritului textului din art. 7 al Legii Supreme.

Ca urmare, subliniem [5, p. 7] că principalul efect juridic al actelor justiției constituționale prin care se constată neconstituționalitatea actelor normative verificate este *lipsirea de forță juridică* a acestora, instituție ce nu trebuie confundată cu *nulitatea* aplicată în dreptul privat și în dreptul public (dreptul administrativ).

Reflectând asupra dispozițiilor legale care garantează executarea actelor justiției constituționale, trebuie să recunoaștem că răspunderea juridică prevăzută pentru neexecutarea actelor Curții Constituționale, cu regret, subminează substanțial autoritatea acestei instituții. Este greu de acceptat ca în cazul în care Guvernul sau Președintele Republicii nu modifică, completează sau abrogă actele asupra cărora a indicat Curtea, să achite o amendă în mărime de 25 de salarii minime. Pe de altă parte, chiar dacă ar urma o asemenea achitare (cu toate că Curtea nu indică în rapoartele sale anuale încasarea unor amenzi în acest sens), care ar fi rostul ei, luând în considerație obligațiile pe care le instituie Curtea prin hotărârile sale.

Concluzii

Generalizând, apreciem că în cadrul unei societăți democratice și a unui stat de drept este cel mai potrivit ca executarea hotărârilor și avizelor Curții Constituționale să se bazeze în principal pe cultura și conștiința juridică a funcționarilor și demnitarilor publici. Cu toate acestea însă, este practic inevitabilă necesitatea unui mecanism de asigurare a acestei respectări. Măsura dizolvării autorității ce a adoptat acte juridice declarate neconstituționale și care s-a eschivat de la executarea hotărârilor Curții Constituționale este una binevenită. Însă trebuie să ținem cont de faptul că, în majoritatea cazurilor, este vorba de autorități ca Parlamentul,

Guvernul, Președintele Republicii față de care asemenea măsură nu poate fi aplicată. Respectiv, considerăm că sunt necesare alte măsuri de constrângere juridică care atât să sancționeze persoana vinovată, cât și să garanteze executarea actelor Curții (cum ar fi: suspendarea temporară, lipsirea temporară de anumite drepturi etc.). În paralel, indispensabile se prezintă a fi eforturile consistente de dezvoltare a culturii juridice (inclusiv constituționale) atât la nivel de individ, autorități, cât și societate.

În concluzie, subliniem că soluționarea problemei enunțate este deosebit de actuală și necesară în perioada contemporană, mai ales pentru consolidarea regimului constituționalității în Republica Moldova, care se vrea a fi un stat de drept democratic.

Referințe bibliografice

1. BUTUCEA, E. *Actele justiției constituționale ca izvoare de drept*. În: Jurnalul Juridic Național: teorie și practică, 2019, nr. 6, p. 8-13.
2. BUTUCEA, E. *Actele justiției constituționale ca subiect de cercetare științifică*. În: Jurnalul Juridic Național: teorie și practică, 2020, nr. 6, p. 29-34.
3. BUTUCEA, E. *Considerații generale cu privire la actele justiției constituționale*. În: Jurnalul Juridic Național: teorie și practică, nr. 6, 2018, p. 4-8.
4. BUTUCEA, E. *Curtea Constituțională ca subiect al procesului legislativ*. În: Legea și viața, 2019, nr. 1, p. 27-30.
5. BUTUCEA, E. *Efectul actelor justiției constituționale*. În: Jurnalul Juridic Național: teorie și practică, 2019, nr. 5, p. 4-9.
6. BUTUCEA, E., COSTACHI, Gh. *Actele Curții Constituționale: tipologie și particularități de reglementare*. În: Teoria și practica administrației publice, materialele conferinței științifice internaționale din 20 mai 2022. Chișinău: AAP, 2022, p. 195-199.
7. BUTUCEA, E., COSTACHI, Gh. *Crearea dreptului în statul de drept*. În: Jurnalul Juridic Național: teorie și practică, 2020, nr. 2, p. 4-9.
8. BUTUCEA, E., COSTACHI, Gh. *Jurisprudența în sistemul izvoarelor dreptului*. În: *Scientific Col-*

lection «*Inter Conf*», (69): with the Proceedings of the 9th International Scientific and Practical Conference «Scientific Horizon in the Context of Social Crises» (August 6-8, 2021). Tokyo, Japan: Otsuki Press, 2021, p. 137-147.

9. BUTUCEA, E., COSTACHI, Gh. *Obliga-tivitatea actelor Curții Constituționale: aspecte normative și jurisprudențiale*. În: *Justiția – pilon fundamental al edificării statului de drept, conferința științifică cu participare internațională, din 19 octombrie 2022*. Universitatea de Stat “Alec Russo” din Bălți. Bălți: S.n., 2023.

10. *Codul de procedură civilă al Republicii Moldova* nr. 225 din 30.05.2003. Republicat în Monitorul Oficial nr. 285-294 din 03.08.2018 (modificat prin Legea nr. 13 din 12.03.2021, MO96-99/09.04.21).

11. *Codul jurisdicției constituționale* nr. 502 din 16.06.1995. În: Monitorul Oficial Nr. 53-54 din 28.09.1995 (versiune actualizată prin Legea nr. 38 din 28.02.20, MO103/14.04.20).

12. *Constituția Republicii Moldova* din 29.07.1994. Republicată: Monitorul Oficial al

Republicii Moldova nr.78/140 din 29.03.2016 (actualizată prin Legea nr. 120 din 23.09.2021, MO238/01.10.21).

13. *Legea cu privire la actele normative* nr. 100 din 22.12.2017. În: Monitorul Oficial nr. 7-17 din 12.01.2018.

14. *Legea cu privire la Curtea Constituțională* nr. 317 din 13.12.1994. În: Monitorul Oficial nr. 08 din 07.02.1995 (versiune actualizată prin Legea nr. 5 din 06.02.20, MO63-68/28.02.20 art.48; în vigoare 28.03.20).

15. RAILEAN, P. *Mecanismul jurisdicțional de asigurare a legalității în statul de drept*. Sub red. șt. a prof. Gh. Costachi. Chișinău: S.n., 2015. 602 p.

16. ВИТРУК, Н. В. *Цель, задачи и функции конституционного правосудия в государствах новой демократии*. В: Конституционное Правосудие, Вестник Конференции органов конституционного контроля стран молодой демократии, 2002, № 2 (16). Disponibil la: <http://www.concourt.am/hr/ccl/vestnik/2.16-2002/vitruk.htm>. (Accesat – 02.10.2023)

CZU 342.5(478)

DOI <https://doi.org/10.52388/2345-1971.2023.2.05>

CONSTITUTIONALIZATION OF THE PARLIAMENTARY OPPOSITION IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA: REALITIES, CHALLENGES, PERSPECTIVES

Doina CUCIURCA

PhD student, State University of Moldova, Chisinau, Republic of Moldova

e-mail: doina.cuciuca@usm.md

<https://orcid.org/0000-0001-6859-7956>

Parliament, embodying society in its diversity, transposes this diversity into the political process. The main challenge facing the legislature is managing tensions and maintaining a balance between competing needs to promote social cohesion and solidarity, with parliamentarians being the most important guarantee of citizens' political freedom. Formed following free and competitive elections, the parliament, by simply expressing the will of the electorate, presumes the existence of the opposition in one form or another. However, the status of the opposition is not always found in the constitutional and regulatory provisions. This research is dedicated to the identification of the constitutional mechanisms for the recognition and protection of the parliamentary opposition, which creates the preconditions for the creation of a balanced, transparent, and responsible political system.

Keywords: parliament, deputy, political pluralism, representation, parliamentary opposition, Republic of Moldova.

CONSTITUȚIONALIZAREA OPOZIȚIEI PARLAMENTARE ÎN REPUBLICA MOLDOVA: REALITĂȚI, PROVOCĂRI, PERSPECTIVE

Parlamentul, întruchipând societatea în diversitatea sa, transpune această diversitate în procesul politic. Principala provocare pusă în fața legislativului fiind gestionarea tensiunilor și menținerea unui echilibru între nevoile concurente în vederea promovării coeziunii sociale și solidarității, parlamentarii constituind cea mai importantă garanție a libertății politice a cetățenilor. Format în urma unor alegeri libere și competitive, parlamentul, prin simpla manifestare a voinței alegătorilor, prezumă existența opoziției într-o formă sau alta. Cu toate acestea, statutul opoziției nu întotdeauna se regăsește în prevederile constituționale și în cele regulamentare. Prezentul articol este dedicat identificării mecanismelor constituționale de recunoaștere și protecție a opoziției parlamentare fapt ce poate crea condițiile pentru stabilirea unui sistem politic echilibrat, transparent și responsabil.

Cuvinte-cheie: parlament, deputat, pluralism politic, reprezentare, opoziție parlamentară, Republica Moldova.

CONSTITUTIONNALISATION DE L'OPPOSITION PARLEMENTAIRE EN RÉPUBLIQUE DE MOLDOVA: RÉALITÉS, DÉFIS, PERSPECTIVES

Le Parlement, incarnant la société dans sa diversité, transpose cette diversité dans le processus politique. Le principal défi auquel le législateur est confronté est de gérer les tensions et de maintenir un équilibre entre des besoins concurrents afin de promouvoir la cohésion sociale et la solidarité, les parlementaires étant le garant le plus important de la liberté politique des citoyens. Formé à la suite d'élections libres et compétitives, le parlement, en exprimant simplement la volonté de l'électorat, présume l'existence de l'opposition sous une forme ou une autre. Cependant, le statut de l'opposition ne se retrouve pas toujours dans les dispositions constitutionnelles et réglementaires. Cette recherche est dédiée à l'identification des

mécanismes constitutionnels de reconnaissance et de protection de l'opposition parlementaire, qui créent les conditions préalables à la création d'un système politique équilibré, transparent et responsable.

Mots-clés: *parlement, député, pluralisme politique, représentation, opposition parlementaire, République de Moldova.*

КОНСТИТУЦИОНАЛИЗАЦИЯ ПАРЛАМЕНТСКОЙ ОППОЗИЦИИ В РЕСПУБЛИКЕ МОЛДОВА: РЕАЛИИ, ВЫЗОВЫ, ПЕРСПЕКТИВЫ

Парламент, воплощая общество в его многообразии, переносит это многообразие в политический процесс. Основной задачей, стоящей перед законодательным органом, является управление напряженностью и поддержание баланса между конкурирующими потребностями в целях содействия социальной сплоченности и солидарности, при этом парламентарии являются наиболее важной гарантией политической свободы граждан. Сформированный в результате свободных и конкурентных выборов, парламент, выражая волю избирателей, предполагает существование оппозиции в той или иной форме. Однако, статус оппозиции не всегда закреплен в конституционных и нормативных положениях. Данная статья посвящена выявлению конституционных механизмов признания и защиты парламентской оппозиции, создающих предпосылки для создания сбалансированной, прозрачной и ответственной политической системы.

Ключевые слова: *парламент, депутат, политический плюрализм, представительство, парламентская оппозиция, Республика Молдова.*

Introducere

În lucrările de specialitate recente, printre elementele care formează structura internă a Parlamentului este menționată și opoziția parlamentară [2], [4]. Tradițional, opoziția este percepută ca un fapt politic și în același timp ca o realitate obiectivă care nu necesită calificări juridice separate, la dispoziția acestora fiind puse toate mijloacele de influență asupra activității parlamentului atribuite fie deputaților independenți, fie grupurilor (fracțiunilor) parlamentare.

În consecință, într-o formă sau alta, deputații care se autointitulează „opoziție” pot să exercite liber diverse drepturi, prezentând propriile concepte în opoziție cu conceptele majorității parlamentare fiind protejați de imunitate, care urmează a fi percepută ca prima și deocamdată cea mai importantă garanție a drepturilor opoziției. Această imunitate în mod tradițional determina privilegiul libertății de exprimare a deputatului din opoziție, acesta neputând fi supus represaliilor în legătură de declarațiile sale, inclusiv criticilor aduse guvernului [1, p. 114]. Astfel, dacă inițial imunitatea trebuia să protejeze drepturile membrilor organului

representativ în raport cu puterea executivă (în special cu instituția Monarhului), astăzi în circumstanțele caracterului de colaborare între legislativ și executiv, aceasta s-a transformat într-un mecanism de protecție a deputaților din opoziție, care garantează libertatea acestora de a critica majoritatea de guvernământ. De-a lungul timpului, la aceasta s-au adăugat tradiții și obiceiuri parlamentare, formând atmosfera de lucru a parlamentului, în care opoziția prin critici constructive, limitează tentativele de extindere a puterii, monitorizează acțiunile acesteia privind corespunderea lor binelui comun și, participând la procesul legislativ, propun soluții alternative, ajustează politica autorităților în ansamblu și sunt gata să-i ia locul.

Actualmente, existența opoziției parlamentare este una dintre cele mai importante caracteristici ale unui regim constituțional, gradul democrației acestuia și unul dintre factorii care dinamizează viața politică. În lipsa unei opoziții parlamentare active orice sistem politic pierde capacitatea de autodezvoltare și, dimpotrivă, tinde spre rigidizarea puterii [2, p. 379].

Astfel, *scopul* prezentei cercetări este de a identifica oportunități și căi de constituționalizare ce ar consolida rolul opoziției parlamentare în

Republica Moldova și i-ar oferi posibilități reale pentru a-și exprima punctul de vedere, a concura cu partidul/partidele de guvernământ în competiția pentru cucerirea puterii și nu în ultimul rând a asigura stabilitatea politică și a restabili încrederea populației în Parlament ca organ suprem reprezentativ al poporului. În vederea atingerii scopului trasat propus au fost utilizate diverse *metode de cercetare*, printre care se regăsesc: abordarea sistemică, care a servit la identificarea locului și rolului opoziției în structura internă a parlamentului; abordarea instituțională, care a contribuit la identificarea unor caracteristici specifice opoziției parlamentare întâlnite în statele cu regim democratic, iar metoda comparativă fiind utilă pentru proiectarea unor recomandări de *lege ferenda* preluate prin experiența statelor cu reușite semnificative în domeniul consolidării rolului opoziției parlamentare.

Principalele teze ale cercetării

Opoziția politică, devenită ulterior parlamentară se conturează drept instituție organică, indispensabilă parlamentarismului din Europa Occidentală și din America de Nord abia la sfârșitul sec. al XVIII-lea – începutul sec. al XIX-lea. Prin urmare Parlamentul, unde aveau loc cele mai aprinse dezbateri între majoritate și minoritate, devine arena tradițională de manifestare a opoziției politice, scurgerea timpului aducându-i fortificându-i capacitatea de influențare a opiniei publice, inclusiv prin intermediul mijloacelor de informare în masă.

Treptat, rolul opoziției parlamentare devine unul mai mult decât binevenit în viața politică a statului, în favoarea acesteia fiind invocate mai multe argumente cum ar fi: acțiunea guvernanților rezultă din examinarea diferitelor soluții posibile; conștientizarea avantajelor și dezavantajelor; fundamentarea voinței politice; evitarea arbitrarului și alegerea mijloacelor adecvate în rezolvarea conflictelor; asigurarea alternanței la putere [3, p. 84-86].

Acad. prof. Ion Guceac, consideră că o eventuală definiție a opoziției trebuie să întrunească mai multe elemente definitorii. Astfel, autorul menționat apreciază drept elemente iminente ale unei definiții consacrate opoziției, următoarele: este consecința pluralismului politic veritabil; asigură identificarea și soluționarea conflictelor sociale în cadrul sistemului politic instituit în conformitate cu normele constituționale; influențează procesul de guvernare prin reguli stabilite de normele de drept; încurajează solidaritatea socială și preîntâmpină polarizarea conflictelor social-politice; asigură funcționalitatea organului reprezentativ, ținând cont de continua transformare a condițiilor sociale; asigură structurarea organului reprezentativ al poporului în conformitate cu binomul fundamental al parlamentarismului: majoritatea și minoritatea politică, adică guvernanți și opoziție [2, p. 380].

Prof. Alexandru Arseni constată că opoziția reprezintă „unul sau mai multe grupuri politice organizate, care se opun guvernării la nivel central sau local, activitatea cărora implică critica, controlul și alternativa guvernării, având, de regulă, ca scop, substituirea acesteia” [4, p. 113]. La rândul său profesorul Gheorghe Iancu evidențiază în calitate de element definitoriu al opoziției este tendința acesteia de a dobândi un grad cât mai înalt de informare și de a oferi alternative mai pregnante pentru soluționarea provocărilor sociale, decât executivul în exercițiu [5, p. 479].

În raport cu ultimul punct de vedere, constatăm că separația tradițională a puterii în trei ramuri, astăzi, nu mai poate fi percepută în baza conceptului clasic, delimitarea dintre legislativ și executiv dobândind un caracter mai curând formal decât real, întrucât în majoritatea statelor contemporane guvernul este, de regulă, exponentul majorității parlamentare. În consecință, în sens politic, puterea legislativă și cea executivă formează practic o unitate, puterea efectivă fiind împărțită între partidul sau coaliția de gu-

vernământ și opoziție, sau într-o percepție mai diferită, în majoritate și minoritate [15, pp. 6-9], fapt ce generează necesitatea instituționalizării și mai mult decât atât, a constituționalizării opoziției parlamentare.

Funcțiile opoziției parlamentare

Abordarea pur formală a divizării puterii în ramuri funcționale nu este singurul motiv care a servit declanșării procesului de instituționalizare a opoziției. Un alt motiv nu mai puțin important în acest sens constituie și extinderea arealului de funcții atribuite opoziției parlamentare. Dacă inițial rolul acesteia consta în critica activității executivului, ceea ce crea imaginea opoziției de forță distructivă, capabilă de a critica fără a propune soluții, actualmente, opoziția parlamentară poate fi clasificată în constructivă și obstructionistă [3, pp. 106-107]. Respectiv, pe lângă critica executivului și implicit partidului/coaliției de guvernământ, aceasta obține funcții, realizarea cărora asigură responsabilitatea și transparența majorității și a guvernului contribuind la sănătatea și echilibrul unui sistem democratic, precum:

a) controlul și supravegherea puterii executive - opoziția monitorizează și evaluează activitățile guvernului pentru a se asigura că acestea sunt în conformitate cu legea și cu interesele publice [4, p. 113];

b) cenzurarea activității majorității parlamentare – opoziția informează și sensibilizează opinia publică de eventualele deficiențe sau chiar acte de neconstituționalitate [6, p. 40];

c) asigurarea a unei programe de guvernământ alternative (critica constructivă) - opoziția oferă alternative la politicile și deciziile guvernului, evidențiind punctele slabe și propunând soluții alternative [5, p. 479];

d) reprezentarea diversității - opoziția reprezintă interesele și vocile cetățenilor care nu sunt de acord cu guvernul actual, asigurându-se că toate perspectivele sunt luate în considerare [4, p. 124];

e) legiferare - deși guvernul are de obicei majoritatea necesară pentru a adopta legi, opoziția poate influența procesul legislativ prin amendamente și dezbateri;

f) protecția drepturilor omului și a libertăților - opoziția joacă un rol esențial în protejarea drepturilor și libertăților individuale, contestând orice acțiuni guvernamentale care le-ar putea încălca.

g) pregătirea pentru guvernare (guvern în așteptare) - opoziția este, de asemenea, o școală pentru viitorii lideri și un potențial guvern alternativ, pregătindu-se să preia puterea dacă câștigă alegerile [4, p. 124].

Ca urmare a tuturor acestor „noi” sarcini ale opoziției, a crescut presiunea asupra necesității constituționalizării și instituționalizării acesteia, în specială acestea au reinterpretat percepția opoziției, care din forță exclusiv distructivă, cu care era asociată anterior, s-a transformat în forță vitală a statului, care trebuie să ofere protecție împotriva abuzurilor puterii.

Constituționalizarea vs instituționalizarea opoziției parlamentare

Diferența dintre constituționalizarea și instituționalizarea opoziției parlamentare se fundamentează pe natura și scopul fiecărei abordări în contextul funcționării unui sistem democratic.

Constituționalizarea opoziției parlamentare referindu-se la includerea principiilor și drepturilor opoziției parlamentare direct în constituția unui stat presupune:

a) recunoaștere formală - recunoașterea oficială a existenței și rolului opoziției parlamentare, stabilindu-se statutul acesteia în Legea supremă a statului;

b) conferirea unor drepturi fundamentale opoziției parlamentare, precum dreptul la informare, dreptul de a critica guvernul și de a propune alternative politice;

c) protecție juridică - drepturile și responsabilitățile opoziției fiind protejate și garantate la

cel mai înalt nivel juridic, ceea ce face mai dificilă modificarea sau restrângerea acestora fără un consens larg și un proces de legiferare complex.

Instituționalizarea opoziției parlamentare, la rândul său, raportată la dezvoltarea și implementarea de structuri, proceduri și mecanisme specifice care să sprijine activitatea opoziției în cadrul parlamentului presupune:

a) Crearea unor mecanisme practice și eficiente care să permită opoziției să-și desfășoare activitatea în mod eficient, cum ar fi accesul la resurse, timp de dezbateri alocat, și reprezentare proporțională în organele de lucru ale parlamentului;

b) Implementarea unor proceduri clare pentru interpelarea guvernului, inițierea moțiunilor și organizarea comisiilor de anchetă pentru a atrage atenția asupra problemelor importante și pentru a responsabiliza guvernul.

c) Asigurarea unui suport tehnic și administrativ adecvat, inclusiv accesul la consilieri și experți care pot ajuta opoziția să-și formuleze politicile și să evalueze activitatea guvernului.

d) Alocarea unui timp suficient pentru debaterile inițiate de opoziție în plenul parlamentului, asigurându-se astfel că vocea opoziției este auzită și luată în considerare;

e) Implementarea unor măsuri de protecție pentru a preveni intimidarea, hărțuirea sau alte forme de abuz asupra membrilor opoziției, asigurându-se astfel că aceștia pot opera într-un mediu sigur și echitabil.

În esență, constituționalizarea oferă cadrul legal fundamental și protecția necesară opoziției parlamentare, în timp ce instituționalizarea asigură aspectele practice și funcționale de activitate ale acesteia, ambele instrumente fiind esențiale pentru a asigura echilibrul puterilor și funcționalitatea sistemului politic.

Statutul opoziției parlamentare

În regimurile democratice, prezența opoziției

este cel mai important atribut al puterii, deoarece opoziția în general este una dintre instituțiile eficiente ale parlamentarismului contemporan. Nu întâmplător într-o serie de state opoziția are un statut oficial, drepturi și oportunități reale de a influența procesul de guvernare.

Totuși, trebuie să recunoaștem, statele care reglementează statutul opoziției parlamentare în Legea fundamentală sunt în minoritate, majoritatea statelor reglementând drepturile și obligațiile opoziției în legislația curentă. Astfel, Constituția Franței (art. 51-1) prevede că „Regulamentul intern al fiecărei Camere stabilește drepturile grupurilor parlamentare constituite în Camera respectivă. Acesta recunoaște drepturile specifice ale grupurilor de opoziții din Camera în cauză, precum și ale grupurilor minoritare”, iar art. 4 alin. (3) „garantează exprimarea pluralistă a opiniilor și participarea echitabilă a partidelor și grupărilor politice la viața democratică a națiunii” [7]. Constituția Portugaliei [8] consacră drepturile opoziției, totodată garantează dreptul minorităților la o opoziție democratică (art. 114, alin. (2)). Mai mult decât atât, aceasta prevede dreptul partidelor politice din legislativ care nu fac parte din Guvern să fie informate în mod direct și regulat de către executiv cu privire la situația și progresul principalelor probleme de interes public. Același drept fiind rezervat și partidelor politice ale regiunilor autonome sau în orice alte adunări alese în cazul în care acestea nu fac parte din executiv (art. 114, alin. (3)). Constituția Republicii Malta [9] consacră instituția *Liderului opoziției*, ocupată de persoana numită în acest scop de către Președinte (art. 90 alin. (1)). Acesta fiind reprezentantul partidului de opoziție cu cea mai mare pondere politică în Camera Reprezentanților. Liderul opoziției este numit din oficiu în calitate de membru în Consiliul Magistraturii (organ de consiliere a Executivului cu privire la buna administrare și gestionare a justiției și de adoptare de standarde și ghiduri de etică profesională),

este consultat în mod obligatoriu de Președinte sau Prim-ministru pe marginea chestiunilor de administrare publică (de ex: numirea membrilor Autorității Electorale, Agenției Funcționarilor Publici, Autorității de Radiodifuziune, Agenției pentru ocuparea forței de muncă).

Printre puținele state care reglementează statutul opoziției parlamentare printr-o lege organică poate fi menționată Portugalia, care dispune de un *Estatuto do direito de oposição (Statutul opoziției)* [10].

Un caz aparte este Marea Britanie în parlamentul căreia pe lângă comisiile de specialitate ori de anchetă, se regăsește și o instituție numită *shadow cabinet* (guvernul din umbră), care reprezintă o grupare a unor membri ai partidului din opoziție care sunt însărcinați, fiecare să urmărească cu atenție politicile publice și deciziile adoptate de fiecare ministru în exercițiu și să fie capabil, în cazul în care o moțiune de cenzură ar reuși să obțină numărul necesar de voturi pentru demiterea Guvernului, să-și asume imediat sarcina guvernării [6, p. 210]. Dar este necesar să remarcăm că în Marea Britanie opoziția parlamentară este amintită episodic în mai multe acte normative, cum ar fi Legea cu privire la ministerele Coroanei (*Ministers of the Crown Act*), care pe lângă alte obiecte, reglementează și statutul Liderului Opoziției Majestății Sale [11].

Necesitatea de a acorda opoziției un statut ce i-ar oferi acesteia un rol responsabil și constructiv este reflectată într-o serie de Rezoluții ale Adunării Parlamentare a Consiliului Europei: Rezoluția 1601 (2008) privind drepturile și responsabilitățile opoziției într-un parlament democratic [12]; Rezoluția 1154 (1998) privind funcționarea democratică a parlamentelor naționale [13]; Rezoluția 1547 (2007) privind situația drepturilor omului și a democrației în Europa [14]. Statele membre fiind în drept să decidă unilateral modul de instituționalizare și reflectare a drepturilor și obligațiilor opoziției în legislația sa sunt încurajate să o facă, astfel

echilibrându-se mandatul acordat majorității în timpul alegerilor cu drepturile fracțiunilor parlamentare minoritare și asigurându-se transparența și încrederea publică în procesul democratic.

În timp ce Constituția Republicii Moldova [16] nu conține dispoziții privind opoziția parlamentară, Regulamentul Parlamentului [17] în alin. (13) al art. 4 definește opoziția parlamentară drept „*[f]racțiunea sau fracțiunile parlamentare care nu fac parte din majoritatea parlamentară și care s-au declarat în opoziție față de aceasta*”. Regulamentul stabilește la modul general și statutul fracțiunilor parlamentare (art.6), acestea fiind reprezentate proporțional numărului de membri în toate structurile permanente cât și temporare sau speciale. Reprezentantul opoziției parlamentare este ales în calitate de președinte al subcomisiei pentru exercitarea controlului parlamentar asupra activității Serviciului de Informații și Securitate. Propunerile opoziției parlamentare și a deputaților neafiliați din opoziție se bucură de prioritate la întocmirea ordinii de zi pentru prima ședință în plen din *fiecare a șasea săptămână* din data începerii sesiunii parlamentare (art. 43¹).

Comisia de la Veneția a criticat frecvent adoptarea de legi care tratează probleme complexe, sensibile, de importanță semnificativă pentru societate, fără a consulta opoziția, experții și societatea civilă, precum și neavând evaluări de impact obligatorii (spre exemplu, CDL-AD(2019)033, § 33 [18]; CDL-AD(2019)014, § 11 [19]).

În același context, relevante sunt și hotărârile Curții Constituționale a Republicii Moldova din ultimii ani, care se referă la importanța și rolul opoziției parlamentare și obligă Parlamentul să reglementeze instituția opoziției în actul normativ al său. Bunăoară, în HCC nr. 22 din 29.07.2021 [20], Curtea a constatat că, în procesul de adoptare a legilor, principiul pluralismului politic impune ca Parlamentul să se asigure că opoziția nu este exclusă de la luarea deciziilor. Prin urmare, chiar dacă o

majoritate parlamentară are o viziune unificată asupra necesității unei legi și voturile acesteia sunt suficiente pentru a o adopta, majoritatea în cauză trebuie să se asigure că opoziția parlamentară este angajată prin ridicarea de întrebări și înaintarea propunerilor la proiectul vizat. Mai mult decât atât, Parlamentul trebuie să creeze oportunități pentru ca parlamentarii să examineze conținutul proiectului de lege prin schimbul de opinii, asigurându-se că deputații înțeleg esența reglementărilor, fapt ce contribuie la formarea încrederii societății că legea discutată pe larg înainte de adoptare. Iar în HCC nr. 14 din 27 aprilie 2021 [21], Curtea constată că majoritatea parlamentară trebuie să asigure un tratament echitabil și adecvat al minorităților parlamentare, fără a abuza de poziția sa dominantă (§ 56). Chiar dacă, în virtutea principiului autonomiei parlamentare, Parlamentul deține competență largă în ce privește modul de desfășurare a ședințelor plenare, în domeniul legiferării, autonomia Parlamentului nu este absolută, fiind limitată de necesitatea respectării principiilor constituționale, precum: pluralismul politic și dezbaterile parlamentare a proiectelor de lege (§§ 57-58).

O caracteristică specifică regimului democratic presupune protecția opoziției parlamentare, care trebuie să poată dispune de mecanismele instituționale pentru a se exprima, pentru a critica și cenzura guvernul, pentru a fi asociată la decizie atunci când apreciază acest lucru ca fiind oportun. O soluție în acest sens, care poate fi realizată printr-o eventuală revizuire a Constituției Republicii Moldova, ar putea viza consacrarea unui statut constituțional al opoziției parlamentare și al liderului acesteia (reprezentantul partidului de opoziție cu cele mai multe mandate parlamentare). Astfel, reprezentanții opoziției și liderul acesteia ar trebui să fie consultați instituționalizat de către Șeful statului, de Prim-ministru, de Președintele Parlamentului. De asemenea, liderul opoziției ar trebui să dispună de informații privind actul

guvernării în aceeași măsură cu reprezentanții puterii care conduc autoritățile centrale. Nu în ultimul rând, în condițiile, în care viitoarea revizuire a Constituției menține atribuția Curții Constituționale de a soluționa conflictele juridice de natură constituțională, liderului opoziției parlamentare ar trebui să i se acorde dreptul de a sesiza Curtea cu privire la aceste conflicte care apar între autoritățile publice.

Pentru a funcționa eficient, parlamentarismul trebuie să găsească un echilibru între riscul de concentrare a puterii în mâna unui prim-ministru și avantajul unui control mai accentuat al parlamentelor asupra executivelor, inclusiv prin creșterea influenței opoziției în procesul decizional parlamentar.

Concluzii

Constituționalizarea opoziției parlamentare este un pilon fundamental al democrațiilor moderne. Prin recunoașterea și protejarea rolului opoziției, constituțiile contribuie la crearea unui sistem politic echilibrat, transparent și responsabil. Implementarea acestei practici prin recunoașterea oficială, protecția drepturilor, instituirea mecanismelor de control și promovarea dialogului nu doar întărește democrația, dar și asigură o guvernare eficientă și echitabilă. Într-o lume în continuă schimbare, adaptarea și consolidarea acestor principii sunt esențiale pentru menținerea și dezvoltarea sistemelor democratice.

Referințe bibliografice

1. HANHAM, H. J. *The Nineteenth Century Constitution 1815-1914: Documents and Commentary*, Cambridge University Press, 1969. 512 p. ISBN 978-052-109-560-0.
2. GUCEAC, I. *Tratat elementar de drept constituțional, vol. 2*. Chișinău: ÎS FEP „Tipografia centrală”, 2022. 574 p. ISBN 978-5-88554-060-5.
3. ENACHE, M. *Democrația parlamentară*. București: Ed. Universul Juridic, 2012. 276 p. ISBN 978-973-127-797-4.
4. ARSENI, A. *Drept constituțional și instituții*

politice. Tratat. Vol.II, Chișinău: CEP USM, 2024. 324 p. ISBN 978-9975-62-673-6.

5. IANCU, Gh. *Drept constituțional și instituții politice*. Ediția a 3-a. București: Lumina Lex, 2005. 638 p. ISBN 973-588-968-4.

6. MOȘNEAGA, V. *Puterea și opoziția în contextul managementului politic*. Iași: Pan Europe, 2005.

7. Constituția Republicii Franceze [online]. [citat: 09.11.23]. Disponibil: <https://codex.just.ro/Tari/FR>

8. Constituția Republicii Portugheze [online]. [citat: 09.11.23]. Disponibil: <https://codex.just.ro/Tari/PT>

9. Constituția Republicii Malta [online]. [citat: 09.11.23]. Disponibil: <https://codex.just.ro/Tari/MT>

10. *Estatuto do direito de oposição* [online]. [citat: 09.11.23]. Disponibil: https://www.parlamento.pt/Legislacao/Documents/Legislacao_Anotada/EstatutoDireitoOposicao_simples.pdf

11. *Ministers of the Crown Act* [online]. [citat: 09.11.23]. Disponibil: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1975/26/contents>

12. Resolution 1601 (2008) Procedural guidelines on the rights and responsibilities of the opposition in a democratic parliament. [online]. [citat: 20.11.2023]. Disponibil: <https://pace.coe.int/en/files/17626/html>

13. Resolution 1154 (1998) Democratic functioning of national parliaments.. Disponibil: <https://pace.coe.int/en/files/16611/html> [accesat: 20.11.2023]

14. Resolution 1547 (2007) State of human rights and democracy in Europe. Disponibil: <http://www.assembly.coe.int/nw/xml/XRef/>

Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17531 [accesat: 20.11.2023].

15. HELMS L. Studying Parliamentary Opposition in Old and New Democracies: Issues and Perspectives. In: *The Journal of Legislative Studies*. 2008. No. 14 (1-2), pp. 6-19.

16. Constituția Republicii Moldova din 29 iulie 1994. In: *Monitorul Oficial* nr.1 din 12.08.1994.

17. Legea pentru adoptarea Regulamentului Parlamentului nr. 797 din 02.04.1996. In: *Monitorul Oficial* nr. 50 din 07.04.2007.

18. Opinia nr. 946/2019 din 9 decembrie 2019 pentru Macedonia de Nord referitoare la Legea privind utilizarea limbilor. Disponibil: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2019\)033-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2019)033-e) [accesat: 20.11.2023].

19. Opinia nr. 950/2019 din 24 iunie 2019 privind Ordonanța de Urgență a Guvernului (OUG) nr. 7 și OUG nr. 12 de amendare a Legilor justiției din România. Disponibil: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2019\)014-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2019)014-e) [accesat: 20.11.2023].

20. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 22 din 29.07.2021 a sesizărilor nr. 198a/2020, 201a/2020 și 206a/2020 pentru controlul constituționalității Legii nr. 217 din 3 decembrie 2020 pentru abrogarea și modificarea unor acte normative. Disponibil: https://www.constcourt.md/public/ccdoc/hotariri/h_22_2021_198a_2020_rou.pdf [accesat: 20.11.2023].

21. Hotărârea nr. 14 din 27 aprilie 2021 pentru controlul constituționalității Legii nr. 218 din 3 decembrie 2020 pentru modificarea unor acte normative. Disponibil: https://www.constcourt.md/public/ccdoc/hotariri/h_14_2021_195a_199a_2020_rou.pdf [accesat: 20.11.2023].

HIGHLIGHTS OF THE THEORY OF RESPONSIBILITY AND LIABILITY OF THE PEOPLE'S ELECTED REPRESENTATIVES

Victor DONOS

PhD student, Doctoral School of Legal and Economic Sciences, State University of Moldova,
Chisinau, Republic of Moldova

e-mail: salubrisgrup@yahoo.com

<https://orcid.org/0000-0002-6941-2586>

The issue of the legal status of the people's elected representatives has now become extremely topical, especially starting from the fact that its content includes a legal and a political element, this has a specific impact on the institution of liability of these subjects of law. The article contains a study dedicated to the status of elected representatives of the people in order to identify the forms of legal responsibility that each category of people is liable to. As a result, the following categories of elected representatives of the people are identified: the head of state, deputies, mayors, local and district councillors, who are also liable to such forms of legal liability as: criminal, contravention, civil, disciplinary and constitutional.

Keywords: *elected people, personal responsibility, collective responsibility, head of state, deputy, mayor, local councillor.*

REPERE ALE TEORIEI RESPONSABILITĂȚII ȘI RĂSPUNDERII ALEȘILOR POPORULUI

Problema statutului juridic al aleșilor poporului, în prezent, a devenit una extrem de actuală, mai ales pornind de la faptul că conținutul acestuia cuprinde un element juridic și unul politic, ceea ce se repercutează într-un mod specific asupra instituției răspunderii acestor subiecți de drept. Articolul cuprinde un studiu consacrat statutului aleșilor poporului pentru identificarea formelor de răspundere juridică de care sunt pasibili fiecare categorie a acestora. În rezultat, sunt identificate următoarele categorii de aleși ai poporului: șeful statului, deputații, primarii, consilierii locali și raionali, care sunt pasibili de asemenea forme de răspundere juridică precum: penală, contravențională, disciplinară, civilă și constituțională.

Cuvinte-cheie: *ales ai poporului, răspundere personală, răspundere colectivă, șeful statului, deputat, primar, consilier local.*

POINTS SAILLANTS DE LA THÉORIE DE LA RESPONSABILITÉ ET DE L'IMPUTABILITÉ DES ÉLUS DU PEUPLE

La question du statut juridique des élus du peuple est devenue extrêmement d'actualité, d'autant plus que son contenu comporte un élément juridique et un élément politique, ce qui a un impact spécifique sur l'institution de la responsabilité de ces sujets de droit. L'article contient une étude consacrée au statut des élus du peuple afin d'identifier les formes de responsabilité légale auxquelles chacune de leurs catégories est redevable. En conséquence, les catégories suivantes d'élus du peuple sont identifiées: le chef de l'état, les députés, les maires, les conseillers locaux et de district, qui sont passibles de formes de responsabilité légale telles que: pénale, contravention, disciplinaire, civile et constitutionnelle.

Mots-clés: *élu du peuple, responsabilité personnelle, responsabilité collective, chef de l'état, député, maire, conseiller municipal.*

ОСНОВЫ ТЕОРИИ ОБЯЗАННОСТИ И ОТВЕТСТВЕННОСТИ НАРОДНЫХ ИЗБРАННИКОВ

Вопрос о правовом статусе народных избранников стал чрезвычайно актуальным, особенно исходя из того, что его содержание включает в себя правовой и политический аспекты, оказывающие специфическое влияние на институт ответственности этих субъектов права. В статье проведено исследование, посвященное статусу народных избранных должностных лиц, с целью выявления форм юридической ответственности, которой подлежит каждая категория из них. В итоге, выделяются следующие категории народных избранных должностных лиц: глава государства, депутаты, мэры, депутаты местных и районных советов, которые несут такие формы юридической ответственности, как: уголовная, противоправная, дисциплинарная, гражданская и конституционная.

Ключевые слова: народный избранник, ответственность личная, ответственность коллективная, глава государства, депутат, мэр, местный советник.

Introducere

Problema statutului juridic al *aleșilor poporului*, în prezent, a devenit una extrem de actuală, mai ales pornind de la faptul că conținutul acestuia cuprinde un element juridic și unul politic, ceea ce se repercutează într-un mod specific asupra instituției răspunderii acestor subiecți de drept. Pe de altă parte, contează foarte mult în ce măsură legislația în vigoare asigură reglementarea statutului juridic al *aleșilor poporului*, ca o garanție importantă a exercitării *funcției de demnitate publică* în cauză.

Totodată, actualitatea și importanța subiectului este determinată în mare parte și de faptul că în doctrina autohtonă nu poate fi atestată o preocupare distinctă axată doar pe problema *aleșilor poporului* și a statutului lor juridic [3, p. 34].

Dat fiind rolul însemnat pe care îl au *aleșii poporului* în cadrul unităților administrativ-teritoriale și la vârful ierarhiei conducerii de stat se impune cu necesitate împiedicarea exercitării mandatului în mod abuziv, în dezinteresul cetățenilor, cu urmărirea obținerii unor avantaje personale, prin reglementarea riguroasă a formelor de *răspundere juridică* și a mecanismului de aplicare a acestuia.

Reglementarea funcției publice și a statutului funcționarului public în mod distinct de raporturile de muncă specifice dreptului privat

a determinat stabilirea unui sistem sancționator specific, care să aibă în vedere caracteristicile distinctive ale modului în care este exercitată funcția publică.

Ca în orice activitate reglementată de norme juridice, dacă aceasta nu se derulează potrivit regulilor care o guvernează, intervine *răspunderea juridică*. Regula dată este proprie și materiei funcției publice, funcționarii/demnitarii publici fiind pasibili de diferite forme de *răspundere juridică* în funcție de normele încălcate în exercitarea funcției lor.

Scopul studiului rezidă în analiza succintă a categoriei de *aleși ai poporului* în vederea identificării responsabilității și răspunderii acestora ca element al statutului lor juridic.

Metode aplicate: metoda comparativă, metoda logică, metoda istorică și metoda sistemică.

Rezultate obținute și discuții

Inițial, ne propunem să identificăm categoria de funcționari publici din care fac parte *aleșii poporului*. Pentru aceasta ne vom referi la *funcțiile de demnitate publică*, întrucât *aleșii poporului* nu sunt simpli *funcționari publici*, ci persoane ce dețin funcții de demnitate publică.

Așadar, pe lângă categoriile de *funcții de demnitate publică* enunțate în doctrina de specialitate, în opinia noastră, mai poate fi identificată o clasificare a acestora în funcție

de modul de desemnare (alegere sau numire) în următoarele categorii [4, p. 6; 5, p. 130]: *funcții de demnitate publică alese*: șeful statului, deputații, primarii, consilierii locali și raionali și *funcții de demnitate publică numite*: toate celelalte funcții.

În mod corespunzător, în cadrul categoriei de *demnitari publici*, putem lesne distinge *demnitari aleși* și *demnitari numiți*. Cel mai important este că *demnitarii aleși* ocupă în exclusivitate *funcții de demnitate publică* de factură politică, ceea ce în esență determină statutul lor juridic distinct [4, p. 6].

Categoria *demnitarilor aleși* este cu mult mai largă din considerentul că destul de numeroși demnitari sunt desemnați în funcție, conform prevederilor legale, prin *alegere*. Din acest considerent, pot fi identificate două subcategorii de demnitari aleși: *demnitari aleși de cetățeni* și *demnitari aleși de autorități publice*.

Ca urmare, conchidem că categoria distinctă de *aleși ai poporului* este formată din *demnitarii aleși de cetățeni* în baza votului general, universal, direct, egal și liber exprimat, în acest sens fiind vorba despre *Președintele Republicii Moldova, deputații, Guvernatorul (Bașcanul) Unității teritoriale autonome Găgăuzia și primarii*. Totodată, pornind de la faptul că cetățenii aleg în aceeași măsură demnitari la nivel național și demnitari la nivel local, considerăm că categoria *aleșilor poporului* cuprinde două subcategorii: *aleșii naționali (șeful statului și deputații)* și *aleșii locali (Guvernatorul (Bașcanul) Unității teritoriale autonome Găgăuzia și primarii)*.

Aleșii poporului sunt persoanele care ocupă *funcții de demnitate publică alese* și, spre deosebire de demnitarii *numiți*, ocupă în exclusivitate funcții de demnitate publică de factură politică, ceea ce în esență determină statutul lor juridic distinct [4, p. 6].

Statutul juridic al *aleșilor poporului* este în esență sa un *statut special profesional*, care dispune de particularități distincte, mai ales că se

deosebește de statutul juridic al *funcționarului public* propriu-zis. Conținutul acestuia este determinat de specificul funcției de demnitate publică [3, p. 34] deținute.

Referitor la *aleșii locali* (ca demnitari aleși), subliniem că din toate categoriile de *aleși locali*, doar *primarii și consilierii* sunt aleși de către colectivitatea locală (cetățeni), restul (viceprimarii, președinții și vicepreședinții raioanelor) sunt aleși de către consilii (viceprimarul de către *consiliul municipal*, iar președinții și vicepreședinții raioanelor – de către *consiliul raional*) [7, p. 202]. Plecând de la acest criteriu, putem recunoaște ca fiind *aleși ai poporului* doar *primarii și consilierii*.

Cu toate acestea, ținând cont de faptul că *aleșii poporului* sunt în esență demnitari publici, constatăm că *consilierii* nu sunt recunoscuți ca fiind *persoane cu funcții de demnitate publică* (în temeiul Legii nr. 199/2010 [9]). În încercarea de a argumenta cel puțin statutul acestora de *funcționari publici* (în baza Legii nr. 158/2008 [8]), constatăm [7, p. 202]:

- în primul rând, *consilierii* nu pot fi recunoscuți ca funcționari publici, deoarece ei nu sunt numiți în funcție, ci *aleși*;

- în al doilea rând, *consilierii* își exercită funcția în bază de *mandat* temporar, obținut de la colectivitatea locală ca rezultat al scrutinului electoral local, ceea ce nu este caracteristic funcționarilor publici, ci doar demnitarilor publici (persoanelor care dețin funcții de demnitate publică).

Așadar, atestăm o situație destul de confuză, întrucât în condițiile în care *consilierii* sunt *aleși locali*, fiind excluși din categoria funcționarilor publici, aceștia nu sunt recunoscuți ca fiind *demnitari publici* (persoane ce ocupă funcții de demnitate publică), chiar dacă sunt aleși pe criterii politice, funcția acestora fiind în esență una politică.

În opinia noastră, membrii consiliilor locale/raionale – *consilierii* – sunt, prin natura funcției exercitate, *demnitari publici aleși* [4, p. 5-6],

fapt ce necesită a fi consacrat expres în Legea nr.199/2010, pentru a unifica statutul juridic al autorităților publice locale, în special, al *aleșilor locali*. Ca rezultat, printr-o asemenea măsură se va contribui și la unificarea instituției răspunderii juridice a *aleșilor locali* în calitatea sa de categorie distinctă de *aleși ai poporului*.

Referitor la statutul *aleșilor poporului*, sunt importante următoarele momente:

În primul rând, *aleșii locali și cei naționali nu pot avea calitatea de salariat*.

În al doilea rând, *aleșii nu pot fi nici funcționari publici* în înțelesul pe care îl dă noțiunii statutul funcționarilor publici reglementat de Legea nr. 158/2008.

Definiție pentru *demnitarii aleși (aleșii poporului)* este faptul că aceștia stabilesc cu colectivitatea națională sau, după caz, locală, un raport, numit convențional *de investire*, un raport aflat în sfera dreptului public și care are drept unic izvor *mandatul*.

Mandatul de ales local constituie o *funcție de demnitate publică* ce rezultă din alegerile locale, reprezentând colectivitatea pentru realizarea autonomiei locale, în timp ce *mandatul de ales național* (propriu șefului de stat și deputaților) reprezintă o demnitate publică rezultată tot din alegeri, dar în vederea exercitării prin reprezentare a suveranității naționale.

Prin urmare, pentru a avea calitatea de *ales*, este necesar ca demnitarul să primească „girul” unei colectivități, fie națională (a poporului), pentru *aleșii naționali*, fie locală, pentru *aleșii locali*. Mai mult, împuternicirea primită trebuie dată prin vot în cadrul unui scrutin organizat conform dispozițiilor legale (în cazul nostru a *Codului electoral al RM* [1]). Votul trebuie să fie universal, egal, direct, secret și liber exprimat.

Pe de altă parte, este important faptul că *aleșii poporului*, de regulă, sunt obligați, pentru a intra efectiv în exercițiul mandatului lor, să depună un *jurământ de credință*. Astfel, ei

dobândesc calitatea de *ales* de la data validării alegerilor, dar își pot îndeplini atribuțiile numai de la data depunerii și consemnării jurământului de credință.

Așadar, *aleșii poporului* reprezintă o categorie distinctă de funcționari publici (cu statut special), denumiți legal *demnitari publici*, care exercită o *funcție de demnitate publică* cu caracter politic în baza unui mandat public, obținut în urma desfășurării scrutinelor electorale, fapt ce conturează statutul juridic distinct al acestora în calitatea lor de *demnitari publici aleși de cetățeni*. Din categoria acestora fac parte: șeful statului și deputații – ca *demnitari publici naționali* și primarii, consilierii locali/raionali – ca *demnitari publici locali*.

Referitor la *responsabilitatea aleșilor poporului* vom sublinia următoarele:

Responsabilitatea funcționarilor publici și a *aleșilor poporului* (în general, a guvernanților) presupune existența unei atitudini pline de solitudine față de problemele cetățenilor, implicarea lor cu obiectivitate și profesionalism în realizarea sarcinilor funcțiilor lor, funcții înțelese ca adevărate misiuni sociale. Pentru un funcționar/demnitar public cu un înalt spirit de *responsabilitate* nu există o valoare mai importantă decât îndeplinirea, cu o convingere reieșită din înțelegerea rațională a fenomenelor, a sarcinilor funcției sale. Un asemenea tip de funcționar este stăpânit de un sentiment de vinovăție când ceva nu a fost în ordine în munca sa, chiar dacă e vorba de un aspect mai puțin important, care pentru un ochi neavizat nu este sesizabil.

În prezent, *responsabilitatea* este deosebit de importantă dat fiind faptul că este de natură să contribuie la funcționarea echitabilă a puterii publice, la edificarea și consolidarea statului de drept, la dezvoltarea democrației și a societății civile. Consolidarea *responsabilității juridice* a funcționarilor/demnitarelor publici este cea mai eficientă cale pentru prevenirea eventualelor abuzuri și excese de putere, fapte care

la rândul lor, pot fi contracarate doar datorită inevitabilității tragerii la răspundere juridică a tuturor subiecților ce au încălcat legea [6, p. 234].

Un moment decisiv în asumarea de către funcționarul public a *responsabilității* îl constituie *depunerea jurământului de credință* în momentul investirii în funcție. Referitor la categoria *aleșilor poporului* constatăm că doar șeful statului este obligat, prin norme constituționale să depună jurământul de credință. În opinia noastră, o astfel de obligație trebuie să revină tuturor *aleșilor poporului*, deoarece obținând mandatul direct de la popor sau colectivitatea locală, prin intermediul alegerilor, este absolut necesară depunerea unui jurământ în fața acestor subiecți, prin care să fie asumată responsabilitatea pentru misiunea importantă angajată – reprezentarea și realizarea intereselor generale ale societății sau locale ale colectivității.

În mod special, se impune a fi necesară instituția jurământului în cazul *aleșilor locali*, care în principiu au același rol ca și legislativul și executivul, doar că la nivel de unitate administrativ-teritorială. În asemenea condiții, suntem de părerea că se va consolida statutul juridic al acestei categorii de *aleși ai poporului*, mai ales pe segmentul asumării responsabilității pentru *funcția de demnitate publică* exercitată în interesul celor care i-au investit cu mandatul de *ales* [3, p. 47] (colectivitatea locală).

În concluzie, dată fiind obligativitatea jurământului de credință pentru demnitarul public, *responsabilitatea* constituie un principiu, o obligație și o condiție indispensabilă funcționării administrației publice, a autorităților statului, deci și a statului în ansamblu. În acest context, considerăm că toți *aleșii poporului*, la fel ca și toți funcționarii publici și ceilalți demnitari publici, trebuie să-și asume *responsabilitatea* în calitatea sa de principiu, obligație și condiție indispensabilă funcționării autorităților publice în condițiile unui stat de drept democratic.

Pe cale de consecință, propunem consacarea constituțională expresă a obligației *aleșilor poporului* de a depune jurământul de credință în momentul investirii în funcție.

Dat fiind faptul că depunerea jurământului are o valoare juridică de obligație, consecința nedepunerii sau încălcării/nerespectării jurământului trebuie urmată de consecințe juridice sub forma răspunderii juridice. Evident, acest moment reclamă elaborarea unui mecanism de aplicare a răspunderii pentru nerespectarea jurământului, cu identificarea concretă a subiecților competenți și a procedurii de desfășurare.

În legătură cu aceasta, o măsură necesară pentru asigurarea *responsabilității aleșilor poporului* ar fi consolidarea substanțială a instituției *răspunderii juridice* a acestei categorii de subiecți la nivel normativ și prin asigurarea eficienței practice a acesteia.

Suplimentar la cele enunțate, ar fi binevenită adoptarea unui *Cod deontologic pentru aleșii poporului*, pentru a consolida corectitudinea acestor subiecți în exercitarea funcției de demnitate publică pe care o dețin. Un astfel de cod este absolut necesar mai ales în condițiile în care funcția de demnitate publică exercitată de către *aleșii poporului* este de factură politică, având un risc sporit de influențare negativă.

Dat fiind rolul însemnat pe care îl au *aleșii poporului* în cadrul unităților administrativ-teritoriale și la vârful ierarhiei conducerii de stat se impune cu necesitate împiedicarea exercitării mandatului în mod abuziv, în dezinteresul cetățenilor, cu urmărirea obținerii unor avantaje personale, prin reglementarea riguroasă a formelor de răspundere juridică și a mecanismului de aplicare a acestuia [4, p. 7]. Este vorba în special de clarificarea unui element important al statutului juridic al acestei categorii de subiecți de drept, precum este *răspunderea*.

Legea-cadru a statutului persoanelor cu funcție de demnitate publică (Legea nr. 199/2010) stabilește bazele instituției răspun-

derii juridice a acestei categorii de demnitari, reglementând [11, p. 34]:

- *responsabilitatea* ca principiu fundamental al statutului demnitarului ales;
- *formele de răspundere juridică* de care este pasibil demnitarul ales (răspunderea disciplinară, civilă, contravențională sau penală);
- unele temeuri de încetare a mandatului de demnitar ales, care pot fi catalogate ca temeuri de *răspundere juridică* (de exemplu, starea de incompatibilitate);
- unele fapte ce pot duce la încetarea mandatului (ca sancțiune juridică);
- incidența legislației speciale ce reglementează activitatea demnitarilor aleși.

Legea-cadru consacră *instituția incompatibilităților*, reglementându-i esența și conținutul, precum și *consecințele* ce pot surveni în caz de nerespectare a regimului acesteia. În opinia noastră, *instituția incompatibilităților* prezintă o importanță distinctă, mai ales din considerentul că în pofida reglementării sale, totuși, legiuitorul nu precizează forma *răspunderii juridice* ce poate surveni ca urmare a nerespectării *regimului incompatibilităților* (limitându-se doar la stipularea sancțiunii aplicabile). Mai mult, nici doctrina nu conturează o poziție argumentată uniformă în acest sens [2, p. 296].

Din cele analizate, am putea deduce că natura juridică a *instituției incompatibilităților* prevăzute pentru *demnitarii publici aleși* este de factură constituțională, printre scopurile acesteia regăsindu-se și garantarea separației puterilor în stat [2, p. 296]. Cu toate acestea, neclar este dacă și *incompatibilitățile aleșilor locali*, prevăzute de legislația în vigoare, sunt de natură constituțională, în condițiile în care acestea nu sunt expres consacrate de Legea Supremă. clarificarea acestui aspect are o semnificație deosebită mai ales pentru determinarea naturii juridice a *răspunderii* ce poate surveni pentru nerespectarea regimului *incompatibilităților*.

Ca urmare, conchidem că în cazul încălcării regimului *incompatibilităților* de către șeful statului și de către deputați, forma de răspundere juridică aplicabilă va fi cea *constituțională* (idee argumentată destul de bine și în literatura de specialitate). În condițiile în care *incompatibilitățile* funcției de primar și consilier nu sunt expres stabilite de Constituție, opinăm că, prin analogie, și în acest caz, survine *răspunderea constituțională*, exprimată prin sancțiunea încetării mandatului înainte de termen.

Mai mult decât atât, plecând de la prevederile legislației în vigoare, constatăm că pentru nerespectarea regimului *incompatibilităților, demnitarii publici aleși* pot fi trași atât la *răspundere contravențională* (expres prevăzută de lege), prin aplicarea amenzii, cât și la *răspundere constituțională*, prin aplicarea sancțiunii de încetare a mandatului înainte de termen (formă de răspundere recunoscută doar la nivel doctrinar).

Suplimentar la cele enunțate, atragem atenția la faptul că potrivit Legii nr. 199/2010, *încetarea mandatului*, cu titlu de sancțiune juridică, poate surveni pentru:

- exercitarea funcției fără a soluționa conflictul de interese;
- nedepunerea declarației de avere și interese personale și
- în cazul supunerii demnitarului confiscării averii speciale (încetarea mandatului intervenind ca sancțiune complementară).

Privite în esența lor, se poate observa o legătură strânsă între aceste abateri pe care pot să le admită *demnitarii publici aleși*, toate având scopul de a combate corupția la nivelul acestora. Cu toate acestea și în cazul dat atestăm aceeași problemă – natura juridică incertă a *răspunderii* căreia i se circumscrie sancțiunea *încetării mandatului* în baza temeiurilor enunțate [2, p. 296]. Fără a intra în detalii, considerăm binevenit și în acest caz să vorbim de o *răspundere constituțională*.

În fine, în opinia noastră, aspectele problematice reliefate mai sus merită o atenție distinctă din partea doctrinei și necesită o abordare destul de detaliată și profundă, întrucât sunt de natură să contribuie la conturarea mai clară și completă a statutului juridic al *demnitarilor publici aleși*, în special, pe segmentul răspunderii acestora [2, p. 296].

Problema răspunderii demnitarului public o găsim reglementată nemijlocit în art. 23 din Legea nr. 199/2010. Inițial, articolul în cauză reiterează *responsabilitatea* cu care demnitarul public trebuie să exercite *funcția de demnitate publică* pe care o dețin, exprimată prin *buna-credință* de care trebuie să dea dovadă [2, p. 296]. Interesant este că din interpretarea coroborată a alineatelor articolului citat nu poate fi dedus faptul că exercitarea funcției de demnitate publică cu *rea-credință* să fie urmată de tragerea la răspundere juridică a demnitarului public. Mai concret, alin. (2) al articolului expres prevede că răspunderea juridică (și anume, disciplinară, civilă, contravențională și penală) poate să survină ca urmare a încălcărilor comise în exercițiul mandatului (avându-se în vedere în acest caz încălcări ce pot fi calificate ca abateri disciplinare, delictive civile, contravenții și infracțiuni). Prin urmare, rămâne incertă răspunderea personală a demnitarului prevăzută de art. 23 alin. (1) din Legea citată. Or, probabil legiuitorul are în vedere în acest sens o eventuală răspundere deontologică pentru anumite categorii de demnitari publici?! Dacă ne referim concret la asemenea *aleși ai poporului* precum sunt șeful statului, primarii și consilierii (cu excepția parlamentarilor), considerăm că în cazul lor o astfel de formă de răspundere nu este aplicabilă (cel puțin din considerentul că activitatea acestora nu este reglementată prin norme deontologice).

Chiar dacă Legea-cadru prevede expres (în art. 23 alin. (2)) formele de răspundere juridică de care sunt pasibile toate persoanele cu *funcție de demnitate publică*, totuși considerăm că în

cazul *aleșilor poporului* lucrurile un pic sunt diferite, deoarece în acest caz trebuie de ținut cont de prevederile legilor speciale, care reglementează distinct statutul juridic al acestora.

Din analiza legilor speciale, care reglementează distinct statutul juridic al șefului de stat, al deputaților, al primarilor și consilierilor locali/raional, putem deduce următoarele concluzii importante legate de răspunderea acestora.

Șeful statului

- Șeful statului se bucură de o incompatibilitate absolută, fiind interzisă la nivel constituțional, cumularea calității de Președinte al Republicii Moldova cu exercitarea oricărei alte funcții retribuite.

- Șeful statului se bucură de o imunitate absolută pentru voturile și opiniile exprimate în exercitarea mandatului.

- Șeful statului este pasibil de răspundere penală, constituțională (conform Constituției RM și legii penale), civilă (conform Constituției RM și legii civile) și contravențională (conform Codului contravențional al RM).

- Șeful statului răspunde penal și contravențional la fel ca și ceilalți *aleși ai poporului*, întrucât aceste forme de răspundere sunt aplicabile tuturor persoanelor cu funcție de demnitate publică.

- Șeful statului răspunde civil, în temeiul Constituției RM și a legii civile, în calitatea sa de autoritate publică, doar pentru prejudiciile cauzate prin acte administrative individuale (repararea prejudiciilor cauzate prin acte normative fiind exclusă de legea civilă).

- În ceea ce privește *răspunderea disciplinară*, Șeful statului nu poate fi subiect al acestei forme de răspundere juridică, întrucât legislația în vigoare nu prevede nici care ar fi abaterile disciplinare pe care ar putea să le admită acest subiect de drept și nici care ar fi autoritatea competentă pentru aplicarea formei date de răspundere.

- Șeful statului este pasibil de răspundere constituțională în cazurile în care comite fapte grave prin care încalcă prevederile Constituției. Plecând de la faptul că temeiul demiterii servește un delict constituțional, iar drept instanțe competente de aplicarea răspunderii intervine Parlamentul, Curtea Constituțională și poporul, susținem întru totul natura constituțională a răspunderii ce survine și se aplică în asemenea cazuri, chiar dacă legiuitorul nu consacră expres o astfel de formă de răspundere, iar procedura concretă de demitere nu este reglementată concret la nivel de lege [10, p. 74-75].

Deputații

- Deputații ca *aleși ai poporului*, sunt pasibili atât de răspundere personală, cât și colectivă (fiind vorba în acest sens de răspunderea Parlamentului).

- Deputații sunt pasibili de următoarele forme de răspundere juridică personală: *penală* (pentru toate infracțiunile enunțate mai sus), *contravențională* (pentru contravențiile enunțate mai sus), *disciplinară* (pentru abaterile disciplinare prevăzute de Regulamentul Parlamentului) și *constituțională* (pentru încălcarea regimului incompatibilităților); deputații nu pot fi trași la răspundere civilă (personală) întrucât priviți individual ei nu reprezintă autorități publice, această calitate o au doar cu toții împreună – Parlamentul fiind o autoritate publică colegială.

- Deputații, la fel ca și șeful statului, se bucură de imunitate funcțională (nu răspund pentru opiniile exprimate în exercitarea mandatului) și de inviolabilitate (o procedură distinctă de atragere la răspundere penală și contravențională).

- Răspunderea colectivă a deputaților poate interveni doar în cazul în care Parlamentul adoptă legi neconstituționale (fiind sancționat prin declararea neconstituționalității acestora) sau sunt întrunite temeiurile constituționale pentru dizolvarea acestuia.

- Răspunderea colectivă civilă a deputaților nu este posibilă în cazurile în care prin actele normative adoptate au cauzat prejudicii destinatarilor acestora; în schimb răspunderea civilă colectivă este posibilă pentru prejudiciile cauzate prin acte administrative individuale.

Aleșii locali

- *Primarii* sunt pasibili de următoarele forme de răspundere juridică: penală (pentru infracțiunile enunțate), contravențională (pentru contravențiile enunțate) și civilă (ca autoritate publică). Primarii, la fel ca și șeful statului, nu pot fi trași la *răspundere disciplinară* (din aceleași considerente).

- *Primarii* sunt pasibili de răspundere constituțională pe temeiurile prevăzute de lege pentru încetarea mandatului înainte de termen și pentru pierderea încrederii colectivității locale, caz în care aceasta are dreptul prin intermediul referendumului local să-i revoce.

- *Consilierii locali/raionali* sunt pasibili de răspundere personală și colectivă, la fel ca și deputații.

- Spre deosebire de deputați, *consilierii locali/raionali* nu răspund disciplinar, întrucât legislația în vigoare nu prevede o astfel de formă de răspundere și nici abaterile disciplinare pentru care ar putea fi aplicată.

- La fel ca și deputații, *consilierii locali/raionali* sunt pasibili de răspundere penală (pentru infracțiunile enunțate), contravențională (pentru contravențiile enunțate) și constituțională (în cazul întrunirii temeiurilor de încetare a mandatului înainte de termen sau de ridicare a acestuia); aceștia nu pot fi trași la răspundere civilă, întrucât doar priviți colectiv (ca consiliu local/raional) reprezintă o autoritate publică.

- Ca autoritate publică colectivă, *consiliul local/raional* este pasibil de răspundere constituțională, fiind posibilă dizolvarea acestuia pe temeiurile prevăzute de lege.

- *Primarul și consiliul local/raional* sunt pasibili de răspundere administrativă pentru activitate administrativă ilegală, sancțiunea aplicabilă fiind anularea actelor administrative ilegale, obligarea la emiterea de acte administrative sau la acțiuni de realizare sau tolerare de către instanța de contencios administrativ (în temeiul legislației administrative).

Concluzii

În încheiere, cu titlu de recomandare, considerăm că pentru definitivarea *teoriei răspunderii aleșilor poporului* este absolut necesară o analiză mai detaliată a cadrului normativ citat pentru a elucida pe lângă elementele comune prin care se aseamănă răspunderea *aleșilor poporului* și deosebirile în materie, calitatea și eficiența legislației din domeniu.

Referințe bibliografice

1. *Codul electoral al Republicii Moldova* nr. 1381-XIII din 21.11.1997. Republicat în: Monitorul Oficial nr. 451-463 din 29-12-2017.
2. DONOS, V. *Răspunderea demnitarilor aleși potrivit legii-cadru în materie*. În: Justiția – pilon fundamental al edificării statului de drept, conferință științifică cu participare internațională din 19 octombrie 2022, Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți. Bălți: S.n., 2023, pp. 290-298.
3. DONOS, V. *Reflecții asupra statutului juridic al aleșilor poporului*. În: *Legea și viața*, 2019, nr. 12, p. 34-48.
4. DONOS, V., COSTACHI, Gh. *Aleșii poporului în sistemul funcționarilor publici ai statului*. În: *Legea și viața*, 2018, nr. 11, p. 4-8.
5. DONOS, V. *Aleșii poporului – categorie distinctă de funcționari publici*. În: *Statul, securitatea și drepturile omului în era digitală*, materiale ale conferinței științifice internaționale din 8-9 decembrie 2022, Universitatea de Stat din Moldova. Chișinău: CEP USM, 2023, p. 123-132.
6. DONOS, V., COSTACHI, Gh. *Responsabilitatea puterii publice în statul de drept*. În: *Scientific Collection «InterConf»*, (67): with the Proceedings of the 4th International Scientific and Practical Conference «Theory and Practice of Science: Key Aspects» (July 19-20, 2021). Rome, Italy: Dana, 2021, p. 221-235.
7. DONOS, V., COSTACHI, Gh. *Statutul juridic al aleșilor locali: aspecte problematice*. În: *Scientific Collection «InterConf»*, (74): with the Proceedings of the 3rd International Scientific and Practical Conference «Recent Scientific Investigation» (September 16-18, 2021). Oslo, Norway: Dagensnæringslivforlag, 2021, p. 198-204.
8. *Legea cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public* nr. 158 din 04.07.2008. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 230-232 din 23.12.2008 (actualizată – 26.07.2018).
9. *Legea cu privire la statutul persoanelor cu funcții de demnitate publică* nr. 199 din 16.07.2010. În: Monitorul Oficial nr. 194-196 din 05.10.2010 (modificată prin Legea nr. 257 din 16.12.20, MO353-357/22.12.20).
10. TATARU, Gh. *Demiterea – o măsură veritabilă de răspundere constituțională a șefului de stat*. În: *Supremația dreptului*, 2017, nr. 2, p. 68-76.
11. DONOS, V. *Răspunderea ca element al statutului juridic al aleșilor poporului (reglementări normative)*. În: *Jurnalul juridic național: teorie și practică*, 2020, nr. 4(44), p. 33-41.

CZU 342.9:347.962

DOI <https://doi.org/10.52388/2345-1971.2023.2.07>

ADVANTAGES OF THE SPECIALIZATION OF JUDGES IN MATTERS OF ADMINISTRATIVE LITIGATION

Aliona CORCENCO

Doctor of Law, „Alecu Russo” State University of Balti,

Republic of Moldova

e-mail: acorcenco@mail.ru

<https://orcid.org/my-orcid?orcid=0009-0008-5472-7180>

The institution of administrative litigation is an important branch of the legal system, which deals with the resolution of disputes and conflicts between the public administration and citizens or other private entities. This institution is essential for ensuring compliance with legality and fairness in the activity of the public administration and for protecting the rights and interests of citizens. The main role of the administrative litigation courts is to control the administrative acts issued by the authorities and to check whether they respect the law and the fundamental rights of the citizens, and the specialization of the judges will improve the quality of justice. In the same way, the efficiency of the courts will be improved. The specialization of judges is necessary due to increasingly complex legislation and the high workload of judges. This means that, since a judge examines only one type of file, for example in the matter of administrative litigation, then the decisions issued by him will be more qualitative. And this is because the magistrate works only in the field of administrative justice.

Keywords: court of law, administrative litigation court, administrative justice, specialized judge, specialized court.

AVANTAJELE SPECIALIZĂRII JUDECĂTORILOR ÎN MATERIE DE CONTENCIOS ADMINISTRATIV

Instituția contenciosului administrativ este o ramură importantă a sistemului juridic, care se ocupă cu soluționarea litigiilor și conflictelor dintre administrația publică și cetățeni sau alte entități private. Această instituție este esențială pentru asigurarea respectării legalității și echității în activitatea administrației publice și pentru protejarea drepturilor și intereselor cetățenilor. Rolul principal al instanțelor de contencios administrativ este de a controla actele administrative emise de autorități și de a verifica dacă acestea respectă legea și drepturile fundamentale ale cetățenilor, iar specializarea judecătorilor, va îmbunătăți calitatea justiției. În același mod, eficiența instanțelor de judecată va fi îmbunătățită. Specializarea judecătorilor, este necesară din cauza legislației din ce în ce mai complexe și a volumului mare de muncă al judecătorilor. Aceasta înseamnă că, întrucât un judecător examinează un singur tip de dosar, de exemplu în materie de contencios administrativ, atunci hotărârile emise de acesta vor fi mai calitative. Și aceasta pentru că magistratul lucrează doar în domeniul justiției administrative.

Cuvinte-cheie: instanță de judecată, instanță de contencios administrativ, justiție administrativă, judecător specializat, instanță specializată.

AVANTAGES DE LA SPÉCIALISATION DES JUGES EN MATIÈRE DE CONTENTIEUX ADMINISTRATIF

L'institution du contentieux administratif est une branche importante du système juridique, qui traite de la résolution des litiges et des conflits entre l'administration publique et les citoyens ou d'autres entités privées. Cette institution est essentielle pour garantir le respect de la légalité et de l'équité dans l'activité de l'administration publique et pour protéger les droits et intérêts des citoyens. Le rôle principal des

tribunaux contentieux administratifs est de contrôler les actes administratifs émis par les autorités et de vérifier s'ils respectent la loi et les droits fondamentaux des citoyens, et la spécialisation des juges améliorera la qualité de la justice. De la même manière, l'efficacité des tribunaux sera améliorée. La spécialisation des juges est nécessaire en raison d'une législation de plus en plus complexe et de la charge de travail élevée des juges. Cela signifie que, puisqu'un juge n'examine qu'un seul type de dossier, par exemple en matière de contentieux administratif, alors les décisions qu'il rendra seront plus qualitatives. Et cela parce que le magistrat travaille uniquement dans le domaine de la justice administrative.

Mots-clés: tribunal, tribunal du contentieux administratif, justice administrative, juge spécialisé, tribunal spécialisé.

ПРЕИМУЩЕСТВА СПЕЦИАЛИЗАЦИИ СУДЕЙ В ОБЛАСТИ АДМИНИСТРАТИВНОГО СУДОПРОИЗВОДСТВА

Институт административного судопроизводства является важной отраслью правовой системы, которая занимается разрешением споров и конфликтов между государственной администрацией и гражданами или другими частными лицами. Данный институт необходим для обеспечения соблюдения законности и справедливости в деятельности органов государственного управления, защиты прав и интересов граждан. Основная роль судов по административным делам заключается в контроле над административными актами, издаваемыми органами власти, и в проверке соблюдения ими закона и основных прав граждан, а специализация судей улучшит качество правосудия. Таким образом, будет повышена эффективность работы судов. Специализация судей необходима в связи с усложнением законодательства и высокой нагрузкой на судей. Это означает, что, поскольку судья рассматривает только один вид дел, например, по делу об административном процессе, то выносимые им решения будут более качественными. И это потому, что судья работает только в сфере административной юстиции.

Ключевые слова: суд, административный суд, административная юстиция, специализированный судья, специализированный суд.

Introducere

În iunie 1994, Parlamentul a adoptat Concepția reformei judiciare și de drept în Republica Moldova, cu scopul dublu de a crea un statut și funcții noi pentru instanțele de judecată și modificarea statutului judecătorilor [1]. Constituția Republicii Moldova din anul 1994 a consfințit baza legală pentru organizarea și funcționarea sistemului judiciar cu instanțe de competență generală de patru nivele [4]. Astfel, al.1 art.115 din Constituție prevedea, la acel moment, că Justiția se desfășurază prin Curtea Supremă de Justiție, Curtea de Apel, tribunale și judecătorii. Reforma judiciară planificată a fost implementată pe scară largă până în 1996, după ce Parlamentul a adoptat legislația necesară în acest sens.

Din anul 1996, Republica Moldova a avut un sistem de patru nivele de instanțe de judecată, acestea fiind: judecătoriile, cinci Tribunale,

Curtea de Apel a Republicii Moldova și Curtea Supremă de Justiție.

La 21 noiembrie 2002, printr-un amendament constituțional, a fost eliminat al treilea nivel de instanțe de judecată (Curtea de Apel a Republicii Moldova) și tribunalele au fost redenumite în curți de apel.

Justiția moldovenească, la moment, se desfășurază prin intermediul următoarelor instanțe judecătorești: judecătoriile, curțile de apel și Curtea Supremă de Justiție. În Moldova activează 15 judecătorii, patru Curți de Apel (Chișinău, Bălți, Cahul și Comrat) și o Curte Supremă de Justiție. Legislația prevede 504 posturi de judecător în toate instanțele judecătorești din Republica Moldova (inclusiv pentru instanțele din stânga Nistrului). Judecătorii din Curțile de apel „verifică” și pot anula hotărârile judecătorești, iar Curtea Supremă de Justiție, „verifică” și poate anula hotărârile Curții de

Apel și a judecătorilor, aceasta fiind cea mai importantă verigă din „lanțul” justiției.

Idei și discuții

Specializarea judecătorilor este un subiect care poate fi interpretat din diferite perspective și asupra căruia se poate conveni, luându-se în considerare oportunitățile și particularitățile contextului local. Specializarea este strâns legată de managementul sistemului judiciar, luând forme distincte în jurisdicții diferite, precum sunt judecătorii specializați într-un domeniu specific, colegii specializate în instanțe sau instanțe specializate.

Nu există nici un standard internațional care ar recomanda cu fermitate sau ar dezaproba specializarea judecătorilor, ori metoda prin care aceasta trebuie realizată.

În funcție de context, specializarea judecătorilor poate avea interpretări diferite. Consiliul Consultativ al Judecătorilor Europeni (CCJE) utilizează termenul de „judecător specializat”, care înseamnă „un judecător care se ocupă de domenii înguste ale dreptului (de exemplu, drept penal, drept fiscal, dreptul familiei, drept economic și financiar, dreptul proprietății intelectuale, dreptul concurenței) sau care se ocupă de cauze referitoare la situații factice concrete în domenii specifice (de exemplu, cele legate de dreptul familiei, dreptul protecției sociale sau dreptul economic)” [2, p. 5].

În Uniunea Europeană, practica referitoare la specializarea judecătorilor variază de la țară la țară. Aceasta cuprinde crearea de colegii sau complete specializate în cadrul instanțelor existente sau crearea de instanțe specializate. Specializarea judecătorilor, poate, de asemenea, fi realizată într-o manieră informală, în situațiile în care judecătorii aleg anumite domenii ale dreptului în care ei eventual devin „experți”. Cercetările empirice au arătat că, chiar și în țările în care se optează pentru un judecător generalist, în practică, judecătorii tind în a se specializa pe anumite domenii. De exemplu, când judecătorii

examinează în complete, anumiți judecători vor scrie mai des decât alții opiniile pentru tipuri specifice de cauze [5, p. 11-13].

Lawrence Baum face patru distincții referitoare la specializarea judecătorilor:

- *specializare pe termen lung și specializare pe termen scurt* (judecători care sunt repartizați în mod permanent să examineze anumite tipuri de cauze și judecători care sunt repartizați să examineze anumite tipuri de cauze pentru perioade anumite);

- *specializare deplină și parțială*;

- *specializare în funcție de specificul cauzelor examinate* (de exemplu, un judecător care examinează doar cauze penale posedă un grad de specializare diferit de cel al unui judecător care examinează doar cauze de violență în familie) și

- *specializare în funcție de calitatea inculpatului în cauzele penale* (de exemplu, instanțe pentru minori).

Autorul subliniază că aceste distincții sunt importante, deoarece orice generalizare referitoare la efectele specializării se aplică cu mai multă exactitate unor forme de specializare decât altora [6, p. 1673-1675].

Consiliul Consultativ al Judecătorilor Europeni punctează, că cea mai răspândită modalitate de implementare a specializării presupune crearea colegiilor sau secțiilor specializate. Deseori, o astfel de specializare poate fi asigurată prin regulamentele interne ale instanțelor. Principalele domenii de specializare sunt: dreptul familiei și protecția drepturilor copiilor, dreptul proprietății intelectuale, dreptul comercial, dreptul insolvenței, infracțiunile grave, urmărirea penală și executarea sancțiunilor penale [2, p. 42].

În baza celor ce preced, reiterăm, că instanțele specializate în cauzele de contencios administrativ nu sunt printre cele mai răspândite instanțe specializate în Europa, deși multe țări au instanțe specializate în jurisdicția administrativă [16].

În România, justiția de contencios administrativ este integrată în sistemul național de justiție. Nu există instanțe de contencios administrativ separate. În cadrul instanțelor de nivel mai înalt (tribunalele, curțile de apel și Înalta Curte de Casație și Justiție) funcționează secții speciale de contencios administrativ sau, cel puțin, complete specializate [11].

În același timp, câteva țări, membre ale Uniunii Europene, au instituit instanțe specializate în cauze de contencios administrativ. În cele ce urmează, vom prezenta câteva exemple relevante studiului de caz.

Franța, are un sistem de instanțe de contencios administrativ, „care sunt organizate într-o structură ierarhică, în vârful căreia se află Consiliul de Stat. Instanțele de contencios administrativ examinează cauzele referitoare la contracte de stat, acțiuni privind repararea prejudiciului înaintate împotriva Guvernului, anumite litigii ce țin de domeniul fiscal, precum și apelurile împotriva deciziilor emise de organele administrative. Deși astfel de cauze, de regulă, se referă la litigii între Guvern și persoane private sau corporații, unele din ele derivă din litigii între departamente de stat independente” [8].

În *Germania*, aproximativ 25% din judecătorii sistemului judecătoresc al țării activează în cadrul sistemelor de instanțe specializate în domeniul dreptului administrativ, fiscal, dreptului muncii și protecției sociale. „Jurisdicția administrativă generală formează cel mai mare sistem de instanțe specializate din Germania. În competența acestuia sunt toate tipurile de chestiuni publice, cu excepția celor de natură constituțională, cu condiția că acestea nu sunt expres date în competența instanțelor fiscale sau sociale prin lege. Sistemul prezent de jurisdicție administrativă din Germania este structurat pe trei nivele, cu 52 de tribunale administrative de prima instanță care formează baza sistemului, urmate de cele 16 Curți Administrative Înalte și Curtea Administrativă Federală în vârful

ierarhiei. În prezent, în cadrul jurisdicției administrative activează aproximativ 2400 de judecători” [10].

În *Finlanda*, Curtea Administrativă Supremă și Curțile Administrative regionale sunt instanțe generale de drept administrativ [12].

În *Suedia*, există două sisteme generale de instanțe judecătorești: instanțele generale și instanțele administrative generale. Instanțele generale examinează cauzele penale și litigiile civile între persoane private, de exemplu, litigii ce țin de domeniul dreptului civil. Instanțele administrative generale, în mare parte, examinează cauzele între un organ de stat și o persoană privată. Instanțele administrative generale sunt instanțele administrative de sector, curțile de apel administrative și Curtea Supremă Administrativă [13]. Curtea Supremă Administrativă este instanța administrativă generală supremă care examinează recursurile împotriva deciziilor celor patru curți de apel administrative din Suedia. În practică, în majoritatea cazurilor, curțile de apel administrative sunt instanțe de ultim nivel. Recursul se admite numai într-un procent mic de cauze depuse la Curtea Supremă Administrativă. Cea mai importantă funcție a Curții Supreme Administrative este crearea precedentelor judiciare prin hotărârile sale pe cauze concrete, ce pot îndruma instanțele și cei care aplică legislația în vigoare [18].

Spania, de asemenea, are un sistem de instanțe administrative specializate. „Sistemul judecătoresc al Spaniei include instanțe specializate de nivel inferior – instanțele judecătorești administrative de nivel inferior și instanțele privind litigii de muncă de nivel inferior. Apelurile succesive împotriva deciziilor acestor instanțe pot fi depuse la una sau mai multe instanțe regionale, instanțe superioare, Curtea Națională de Justiție și Curtea Supremă. Fiecare din aceste categorii de instanțe are multiple diviziuni sau colegii cu domenii specifice de jurisdicție. Prima diviziune sau colegiu exercită jurisdicția civilă generală, a doua

examinează cauzele penale. De competența celei de-a treia diviziuni țin litigiile referitoare la contenciosul administrativ, și cea de-a patra diviziune examinează litigiile ce țin de dreptul muncii” [8, p. 258].

Lituania are un sistem de instanțe administrative specializate care examinează litigiile ce țin de domeniul administrării publice și interne. În Lituania, instanțele specializate și-au început activitatea la 1 mai 1999. Sistemul instanțelor administrative din Lituania constă din 5 instanțe administrative regionale (în Vilnius, Kaunas, Klaipėda, Šiauliai și Panevėžys) și Curtea Supremă Administrativă a Lituaniei. Hotărârile Curții Supreme Administrative a Lituaniei sunt definitive și irevocabile [14].

Sistemul judecătoresc al Estoniei constă din trei nivele: instanțele de sector și instanțele administrative sunt instanțe de prim nivel; instanțele de circumscripție sunt instanțe de al doilea nivel, și Curtea Supremă este instanță de al treilea nivel. Curtea Supremă exercită concomitant atribuțiile celei mai înalte instanțe de jurisdicție generală, ale curții supreme administrative, precum și ale curții constituționale [19].

În *Republica Cehă*, nu există instanțe administrative specializate de prim nivel, însă instanțele regionale au secții pentru justiție administrativă. Deciziile administrative care vizează drepturile din domeniul privat pot fi atacate în instanțe judecătorești generale conform procedurii civile. În 2003, Curtea Supremă Administrativă a fost instituită în calitate de ultima instanță administrativă în domeniul dreptului public. Instanțele regionale exercită controlul asupra activității organelor administrative în calitate de primă instanță [16].

Prin exemplele de mai sus am dorit să ilustrăm diversitatea practicii europene referitoare la instituirea instanțelor specializate de contencios administrativ. Nu există o recomandare pentru instituirea sau neînstituirea unui sistem specializat de instanțe de contencios administra-

tiv, această decizie trebuie luată de fiecare stat în parte, reieșind din necesitățile locale.

Contenciosul administrativ este o instituție fundamentală a statului de drept, care reprezintă instrumentul prin intermediul căruia orice persoană fizică sau juridică se poate apăra de eventualele abuzuri ale organelor administrației publice și ale funcționarilor care își desfășoară activitatea în cadrul acestor organe. Ca rezultat, prezența acestei instituții de drept asigură realizarea eficientă a scopului contenciosului administrativ, și anume: contracararea abuzurilor și exceselor de putere ale autorităților publice, apărarea drepturilor persoanei în spiritul legii, ordonarea activității autorităților publice, asigurarea ordinii de drept.

În Republica Moldova contenciosul administrativ apare mult mai târziu, și punctul culminant constituie adoptarea la 10.02.2000 a Legii contenciosului administrativ [7]. În Constituția Republicii Moldova este consfințit faptul că Republica Moldova este un stat de drept iar demnitatea omului, drepturile și libertățile fundamentale reprezintă valori supreme ce sunt garantate [4, art. 1 al. 3].

Constituția Republicii Moldova garantează persoanelor vătămate într-un drept al său de o autoritate publică că vor obține recunoașterea dreptului pretins, anularea actului și repararea pagubei [4]. Protecția efectivă în dreptul administrativ poate fi acordată doar de judecători instruiți și care au dezvoltat abilități speciale de aplicare a legilor administrative, specializarea lor fiind și o componentă inerentă a independenței judecătorului.

Conform art. 115 din Constituția Republicii Moldova [4], justiția se înfăptuiește în numele legii prin Curtea Supremă de Justiție, prin curțile de apel și judecătorii. Pentru anumite categorii de cauze pot funcționa, potrivit legii, judecătorii specializate. Organizarea instanțelor judecătorești, competența acestora și procedura de judecată sunt stabilite prin lege organică.

Legea organică, și anume art.6 al Legii contenciosului administrativ, nr.793-XIV din 10.02.2000, (abrogată din 01.04.2019) prevede că „competență de judecare a acțiunilor în contenciosul administrativ au: a) judecătoriile; b) Curțile de apel; c) Curtea Supremă de Justiție. Pentru judecarea acțiunilor în contenciosul administrativ, la Curțile de apel și la Curtea Supremă de Justiție se instituie colegii specializate. În Curțile de apel, unde nu pot fi instituite colegii de contencios administrativ, acțiunile în contenciosul administrativ sunt judecate de complete de judecată sau de judecători desemnați de președintele instanței respective. În judecătoria, acțiunile în contenciosul administrativ sunt judecate de judecători desemnați de președintele instanței respective” [7].

Mai târziu, din 1 aprilie 2019, Codul administrativ al Republicii Moldova, de inspirație germană, a pus bazele unei administrații publice și jurisdicții administrative prietenoase cetățeanului, instituind un șir de garanții adiționale pentru justițiabili, inclusiv ca litigiile cu autoritățile statului să fie examinate de judecători specializați (art.192 alin.(2)) [3]. Ținem să menționăm, că specializarea judecătorilor care aplică prevederile Codului administrativ s-a făcut în anii 2018-2019, înainte de intrarea Codului în vigoare, când au fost identificați magistrați care au fost pregătiți de judecători administrativi din Germania și experți naționali, în cadrul unui curs. Acești judecători au format o practică judiciară nouă în materia contenciosului administrativ pe parcursul ultimilor cinci ani.

Înfăptuirea jurisdicției administrative de judecători cu pregătire specială în știința dreptului administrativ este un drept fundamental al justițiabilului și o obligație pozitivă a statului.

Codul Administrativ, a instituit principiul specializării instanțelor/judecătorilor/ completelor de judecată în materia contenciosului administrativ. Astfel, potrivit prevederilor art.192 pentru examinarea acțiunilor în contencios

administrativ la Curțile de apel se instituie complete de judecători. În judecătoria acțiunilor în contencios administrativ se examinează de judecători specializați [3].

În această ordine de idei, punctăm faptul că odată cu stabilirea unor reguli certe ce reglementează specializarea judecătorilor pentru examinarea acțiunilor în contencios administrativ, Codul Administrativ [3, art.199] instituie reguli certe și în materie de competență, și anume: dacă s-a constatat că judecătorului sau completului competent pentru examinarea acțiunilor în contencios administrativ i s-a distribuit o cauză civilă de competența aceleiași instanțe de judecată, acesta, printr-o încheiere nesusceptibilă de recurs, își declină competența și remite președintelui de instanță dosarul spre redistribuire aleatorie. (2) Dacă s-a constatat că judecătorului sau completului competent pentru examinarea acțiunilor în contencios administrativ i s-a distribuit o cauză civilă de competența altei instanțe de judecată, acesta, printr-o încheiere nesusceptibilă de recurs, o transmite instanței competente. (3) Prevederile alin. (1) și (2) se aplică corespunzător și în cazul în care judecătorului sau completului de judecată competent pentru examinarea cauzelor civile i se repartizează o acțiune de contencios administrativ.

Curtea Supremă de Justiție (CSJ), imediat, după intrarea în vigoare a Codului Administrativ a publicat, o opinie consultativă cu privire la unele chestiuni ce țin de intrarea în vigoare la 1 aprilie a Codului administrativ [17]. Opinia se referă la aplicarea legii în timp în privința procedurilor administrative, procedurilor prealabile și procedurilor de contencios administrative, și la calitatea de pârât în procedura de contencios administrativ.

În esență, deși art. 199 din Codul administrativ este intitulat „Declinarea competenței în cauzele civile”, totuși sfera de aplicare este mai largă, implicit se referă și la cauzele penale, precum și cele contravenționale. Această soluție

rezultă *opelegis* din esența, noutatea și complexitatea reglementărilor procedurii contenciosului administrativ, de inspirație și model German, care *ratiolegis* pune accentul pe specializarea strictă a judecătorilor/completelor de judecată, în materie de contencios administrativ, direct prin dispozițiile Codului administrativ, și nu doar în materie civilă, dar și în cea penală și contravențională.

După cum se observă din studiul efectuat, practica referitoare la specializarea judecătorilor variază. Aceasta cuprinde crearea de colegii sau complete specializate în cadrul instanțelor existente sau crearea de instanțe specializate. Specializarea judecătorilor, poate, de asemenea, fi realizată într-o manieră informală, în situațiile în care judecătorii aleg anumite domenii ale dreptului în care ei eventual devin „experți”. Cercetările empirice au arătat că, chiar și în țările în care se optează pentru un judecător generalist, în practică, judecătorii tind în a se specializa pe anumite domenii.

În Avizul nr. 15, CCJE a analizat în detaliu posibilele avantaje și dezavantaje ale specializării judecătorilor [2, p. 8-23]. CCJE a subliniat următoarele potențiale avantaje ale specializării judecătorilor:

- Specializarea judecătorilor poate asigura faptul că aceștia posedă cunoștințele și experiența relevantă în domeniul lor de competență, necesare, mai ales, în contextul procesului continuu de adoptare de legislație nouă pe plan european, internațional și național, precum și al evoluției jurisprudenței și complexității sporite a doctrinei juridice în general;

- Cunoștințele aprofundate într-un anumit domeniu juridic pot contribui la luarea unor decizii de o mai bună calitate de către judecătorul în cauză, ceea ce poate spori autoritatea instanței de judecată;

- Concentrarea dosarelor la un cerc restrâns de judecători specializați poate asigura consecvența în luarea deciziilor și, prin urmare, securitatea raporturilor juridice;

- Specializarea permite judecătorului, prin examinarea în mod repetat a mai multor cauze de același tip, să înțeleagă mai bine realitățile referitoare la această categorie de cauze, și să găsească, așadar, soluții adecvate acestor realități;

- Judecătorii specializați care au cunoștințe din alte domenii decât dreptul, pot oferi o abordare multidisciplinară problemelor pe care le tratează;

- Specializarea poate spori eficiența instanței de judecată și sistemului de gestionare a dosarelor, deoarece, datorită acumulării de către judecători a experienței într-un domeniu juridic specific, aceștia vor putea examina mai eficient cauzele.

Concluzii

În consecutivitatea celor redată, susținem ideea, că toți judecătorii, atât cei generalişti, cât și cei specializați, trebuie să fie experți în arta de a judeca. Judecătorul este cel care are competența de a analiza și evalua faptele și legile pentru a lua hotărâri în domenii din cele mai diverse. În acest scop, el trebuie să aibă cunoștințe vaste despre instituțiile și principiile de drept [2, p. 24].

Recomandând și susținând specializarea judecătorilor în anumite domenii, inclusiv pe domeniul contenciosului administrativ putem puncta că „specializarea nu se justifică decât în cazul în care aduce un plus de valoare administrării justiției, adică, dacă se dovedește utilă pentru asigurarea calității atât a procedurilor în fața instanțelor, cât și a deciziilor pronunțate de acestea” [2, p. 30-38]. Or, introducerea specializării judecătorilor, obligă statul la respectarea următoarele cerințe de bază:

- instanțele specializate și judecătorii specializați trebuie să răspundă tuturor exigențelor referitoare la un proces echitabil prevăzute în Art. 6 al Convenției Europene a Drepturilor Omului (CEDO);

- înființarea decolegii sau instanțe speci-

alizate trebuie reglementată cu strictețe, atât judecătorii generaliști, cât și cei specializați trebuie să asigure aceleași garanții și aceeași calitate;

- regulile de procedură specifice, aplicabile instanțelor specializate, sunt admisibile doar atunci când acestea răspund cerințelor care justifică înființarea instanței respective.

Referințe bibliografice

1. Avizul nr. 1 (2001) al Consiliului Consultativ al Judecătorilor Europeni (CCJE) referitor la standardele privind independența puterii judecătorești și inamovibilitatea judecătorilor.

2. Avizul nr. 15 (2012) al Consiliului Consultativ al Judecătorilor Europeni (CCJE) privind specializarea judecătorilor, adoptat în cadrul celei de-a 13-a reuniuni plenare a CCJE.

3. Codul Administrativ al Republicii Moldova nr. 116 din 19.07.2018, intrat în vigoare din 01.04.2019.

4. Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29 iulie 1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1994, nr. 1.

5. CHENG, Edward K. *The Myth of the Generalist Judge*. Stanford Law Review, 2008, vol. 61.

6. BAUM, Lawrence. *Probing the Effects of Judicial Specialization*. 58 Duke Law Journal 1667-1684 (2009).

7. Legea contenciosului administrativ, nr.793 din 10.02.2000. (abrogată).

8. Overview of specialised courts, de către Markus B. Zimmer, International Journal for Court Administration, august 2009, disponibil aici: <http://www.iaca.ws/files/LWB-SpecializedCourts.pdf>. (online).

9. Pentru detalii despre statele membre ale Uniunii Europene care au înființat instanțe judecătorești specializate sau care au implementat specializarea judecătorilor în domeniul contenciosului administrativ, a se vedea site-ul Asociației Europene a

Consiliilor de Stat și a Curților Supreme Administrative: <http://www.juradmin.eu/index.php/en/>.

10. Pentru detalii, a se vedea Site-ul Curții Administrative Federale a Germaniei. http://www.bverwg.de/informationen/english/federal_administrative_court.php.12.

11. Pentru detalii, a se vedea Chestionarul despre independența și eficiența justiției administrative: România, Asociația Judecătorilor Europeni Administrativi, 2009, disponibil aici: http://www.aeaj.org/IMG/article_PDF/Questionnaire-on-the-Independence_a125.pdf.

12. Pentru detalii, a se vedea http://www.juradmin.eu/images/media_kit/members/en/finland.pdf.

13. Potrivit site-ului Curții Supreme Administrative a Suediei. <http://www.hogstaforvaltningsdomstolen.se/The-Supreme-Administrative-Court/#sthash.QyiUpcy2.dpuf>.

14. Site-ul Curții Supreme Administrative a Lituaniei, ultima dată accesat la 10 ianuarie 2014: <http://www.lvat.lt/en/administrative-courts.html>.

15. Site-ul Curții Supreme a Estoniei: <http://www.riigikohus.ee/?id=188>.

16. Pentru detalii, a se vedea informația plasată pe site-ul Asociației Europene a Consiliilor de Stat și a Curților Supreme Administrative. http://www.juradmin.eu/images/media_kit/members/en/czech_republic.pdf.

17. Pentru detalii, a se vedea Opinia Consultativă a CSJ: <https://www.bizlaw.md/opinie-consultativa-cu-privire-la-intrarea-in-vigoare-a-codului-administrativ-ce-spune-csj-despre-aplicarea-legii-in-timp-si-calitatea-de-parat>.

18. Pentru detalii, a se vedea Chestionarul privind independența și eficiența justiției de contencios administrativ: Suedia, Asociația Judecătorilor Europeni Administrativi, 2009, disponibil aici: http://www.aeaj.org/IMG/article_PDF/Questionnaire-on-the-Independence_a123.pdf.

19. Pentru detalii a se vedea : <http://www.riigikohus.ee/?id=188>, Site-ul Curții Supreme a Estoniei. (online), (vizualizat la 25.03.2024).

CZU 343.14

DOI <https://doi.org/10.52388/2345-1971.2023.2.08>

PARTICULARS OF USE OF WITNESS DECLARATIONS IN SUMMARY PROCEDURES

Irina PAVEL-GUZUN

PhD student, State University of Moldova,

Chisinau, Republic of Moldova

e-mail: irina.pavel19@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-9958-6918>

The criminal process represents the activity of the criminal investigation bodies and of the courts with the participation of the parties in the trial and of other persons, carried out in accordance with the provisions of the Code of Criminal Procedure. It should be noted that in the criminal proceedings, the witness's statements play a particularly important role, whether the examination procedure is general or simplified. Witnesses are considered „eyes and ears of justice” and this characterization is based both on the length of time of this means of proof, as well as the fact that he is almost indispensable in a criminal trial. For these reasons, it is necessary to clarify the more controversial issues related to this issue. The article below analyzes the particularities of the use of witness statements in summary procedures, examining: the notion of witness; managing the evidence with the witness; administration of the evidence with witnesses in the summary procedures; co-incepat statements.

Keywords: witness, simplified procedure, statement, co-incepat, special conditions.

PARTICULARITĂȚILE UTILIZĂRII DECLARAȚIILOR MARTORILOR ÎN PROCEDURILE SUMARE

Procesul penal reprezintă activitatea organelor de urmărire penală și a instanțelor judecătorești cu participarea părților în proces și a altor persoane, desfășurată în conformitate cu prevederile Codului de Procedură Penală. Se reține că în cadrul procesului penal, declarațiile martorului joacă un rol deosebit de important, indiferent dacă procedura de examinare este generală sau simplificată. Martorii sunt considerați „ochii și urechile justiției” iar această caracterizare se întemeiază atât pe vechimea în timp a acestui mijloc de probă, cât și pe faptul că el este aproape nelipsit dintr-un proces penal. Din aceste considerente, este necesar de a clarifica aspectele mai controversate ce țin de acest subiect. În prezentul articol sunt analizate particularitățile utilizării declarațiilor martorilor în procedurile sumare, examinându-se: noțiunea de martor; administrarea probei cu martorul; administrarea probei cu martori în procedurile sumare; declarațiile coincepatilor.

Cuvintele-cheie: martor, procedură simplificată, declarație, coincepat, condiții speciale.

PARTICULARITÉS DE L'UTILISATION DES DÉCLARATIONS DE TÉMOINS DANS LES PROCÉDURES SIMPLIFIÉES

La procédure pénale représente l'activité des organes d'enquête pénale et des tribunaux avec la participation des parties au procès et d'autres personnes, effectuée conformément aux dispositions du Code de procédure pénale. Il convient de noter que dans la procédure pénale, les déclarations du témoin jouent un rôle particulièrement important, que la procédure d'examen soit générale ou simplifiée. Les témoins sont considérés comme les yeux et les oreilles de la justice » et cette caractérisation est basée à la fois sur la durée de ce moyen de preuve, ainsi que sur le fait qu'il est presque indispensable dans un procès pénal. Pour ces raisons, il est nécessaire de clarifier les questions les plus controversées liées à cette question. L'article suivant examine les particularités de l'utilisation des déclarations de témoins dans les

procédures simplifiées, en examinant: la notion de témoin; gérer la preuve avec le témoin; administration de la preuve avec les témoins dans les procédures de résumé; déclarations de co-inculpé.

Mots-clés: *témoin, procédure simplifiée, déclaration, co-inculpé, conditions particulières.*

ОСОБЕННОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ЗАЯВЛЕНИЙ СВИДЕТЕЛЕЙ В УПРОЩЕННЫХ ПРОЦЕДУРАХ

Уголовный процесс представляет собой деятельность органов уголовного расследования и судов с участием сторон в судебном разбирательстве и других лиц, осуществляемую в соответствии с положениями Уголовно-процессуального кодекса. Следует отметить, что в уголовном судопроизводстве показания свидетеля играют особо важную роль, независимо от того, является ли процедура допроса общей или упрощенной. Свидетели считаются «глазами и ушами правосудия» и эта характеристика основана как на продолжительности срока действия этого средства доказывания, так и на том, что он практически незаменим в уголовном процессе. По этим причинам, необходимо прояснить более спорные вопросы, связанные с этим вопросом. В данной статье рассматриваются особенности использования свидетельских показаний в ходе упрощенных процедур рассмотрения: понятие свидетеля; управление доказательством со свидетелем; обработка показаний свидетелей в рамках упрощенных процедур; заявления обвиняемых.

Ключевые слова: *свидетель, упрощенная процедура, заявление, соучастие, особые условия.*

Introducere

Realizarea justiției penale în cazul săvârșirii unor fapte penale este posibilă în urma înfăptuirii unei activități din partea statului, care nu poate fi arbitrară [1, p. 27].

Pentru realizarea justiției penale nu este suficientă doar activitatea de sine stătătoare a organelor competente. În acest acțiuni sunt atrași sau participă persoane cu drepturi și obligații procesuale ce decurg din faptul săvârșirii infracțiunii, precum și alte persoane care, potrivit legii, sunt chemate să contribuie la rezolvarea cauzei penale.

Rolul procesului penal este acela de a intermedia între săvârșirea faptei și ispășirea pedepsei. Făptuitorul va trebui să suporte restricțiile pe care le incumbă legea, ca și urmare a unei proceduri judiciare, în care se va dovedi că a comis, cu vinovăție, o faptă prevăzută de legea penală.

În cadrul procesului penal trebuie să se asigure aflarea adevărului cu privire la faptele și împrejurările cauzei, precum și cu privire la persoana făptuitorului. Astfel, adevărul reprezintă o cale de a descoperi existența unei fapte sau inexistența ei, forma vinovăției, scopul, persoana care a realizat această faptă.

Procesul de aflare a adevărului în cauza penală presupune realizarea unei concordanțe depline între situația de fapt așa cum s-a petrecut aceasta în materialitatea ei și concluziile la care a ajuns organul de urmărire penală cu privire la împrejurările respective. Aflarea adevărului este posibilă doar cu ajutorul probelor obținute la faza de urmărire penală, cu ajutorul cărora organul judiciar poate decide asupra cazului.

Datorită relativității mijloacelor pe care omul le are la îndemână pentru a se folosi de acces la realitatea obiectivă, de Codul de procedură penală în articolul 93 au fost preluate doar câteva modalități, denumite mijloace de probă, dispunându-se că numai prin intermediul lor este permisă relevarea unei probe ca elemente de fapt dobândite în modul stabilit, care servesc la constatarea existenței sau inexistenței infracțiunii, la identificarea făptuitorului, la constatarea vinovăției, precum și la stabilirea altor împrejurări importante pentru justa soluționare a cauzei [2, p. 9-13].

În prezent, se observă că tot mai multe din persoanele care ajung pe băncile inculpaților, sunt apte examinării propriilor cauze în procedură sumară (simplificată). Aceasta oferă avantajul soluționării cu celeritate a cauzelor

penale atunci când inculpatul recunoaște în totalitate săvârșirea faptelor imputate.

În această situație excepțională se observă că un rol important o au mijloacele de probă: testimoniale (declarațiile inculpatului, ale martorilor, ale părților vătămate), cât și celelalte mijloace de probă (raport de expertiză, corpuri delictive, înregistrări audio/ video, fotografii, rezultatele măsurilor speciale de investigație). Este necesar ca acestora să le fie acordată atenția cuvenită, întrucât nefiind examinate nemijlocit în ședință de judecată, dar fiind coroborate, inclusiv cu declarațiile inculpatului date în cadrul ședinței de judecată potrivit regulilor de audiere a martorului, acestea trebuie să indice asupra vinovăției inculpatului (în cazul în care este emisă o sentință de condamnare).

Metodologia de cercetare folosită: pentru studiul au fost folosite următoarele metode:

- istorică, logico-juridică, comparativă, precum și observarea, descrierea, modelarea, compararea etc.

- efectuarea unei analize a materialelor care abordează cadrul legal, instituțional și funcțional în ceea ce privește declarațiile martorilor;

- analiza operelor teoretice naționale și străine cu valență importantă în cadrul declarațiilor martorilor;

- analiza practicii judiciare în domeniul declarațiilor martorilor în procedurile sumare.

Noțiunea de martor

În majoritatea cauzelor penale o contribuție esențială aduc declarațiile martorilor, ceea ce i-a determinat pe unii autori să-i atribuie probei testimoniale în procesul penal caracterul de probă firească, inevitabilă, de instrument necesar de cunoaștere a împrejurărilor săvârșirii infracțiunilor [3, p. 10].

Pentru dobândirea calității procesuale de martor, potrivit reglementării din Codul de procedură penală, se cer întrunite anumite condiții: să existe un proces penal în curs de desfășurare, să existe o persoană fizică deținătoare a unor in-

formații despre faptele și circumstanțele care se referă la cauză, această persoană să fie chemată pentru audiere de către organul care desfășoară procesul penal [2, p. 9-13].

A afla adevărul în cauza penală înseamnă a realiza o concordanță deplină între situația așa cum s-a petrecut aceasta în materialitatea ei și concluziile la care a ajuns organului judiciar cu privire la împrejurările respective. Aflarea adevărului reprezintă un principiu fundamental care a dus la instaurarea unui sistem de garanții care guvernează legea procesual penală [4, p. 8-11].

Declarațiile martorului reprezintă unul dintre cele mai vechi și răspândite mijloace de probe, care au

apărut și s-au transmis încă din antichitate păstrându-și până astăzi valoarea probantă [5, p. 109].

Declarațiile martorilor contribuie direct la aflarea adevărului și, deci, la soluționarea procesului penal în măsura în care relevă elementele de fapt ce pot servi ca probă pentru constatarea existenței sau inexistenței unei infracțiuni, pentru identificarea persoanei care a săvârșit-o sau pentru recunoașterea unor împrejurări esențiale cauzei.

Încă în Grecia Antică, în perioada Atenei democratice, Aristotel menționează cinci feluri de probe: legile, declarațiile martorului, recunoașterea, tortura și jurământul [6, p. 102].

În știința dreptului procesual penal, martorii sunt incluși în grupul de persoane care sunt antrenate în proces pentru a acorda ajutor organelor de stat (persoanelor cu funcții de răspundere) la îndeplinirea unor sarcini ale procedurii penale și cetățenilor în apărarea drepturilor lor [7, p. 49]. Martorii mai sunt numiți și alți subiecți care participă în procesul penal în scopul îndeplinirii sarcinilor acestuia [8, p. 72].

Potrivit părerii autorului român, Ion Neagu, martorii sunt denumiți „ochii și urechile justiției”, tocmai pentru a sublinia importanța

acestora și a declarațiilor lor în procesul penal [9, p. 423].

Potrivit art. 90 alin. (1) al Codului de Procedură Penală, martorul este persoana citată în această calitate de organul de urmărire penală sau de instanță, precum și persoana care face declarații, în modul prevăzut de prezentul cod, în calitate de martor. Ca martori pot fi citate persoane care posedă informații cu privire la vreo circumstanță care urmează să fie constatată în cauză.

Totodată, Codul de Procedură Civilă specifică în art. 132 alin. (1) că martor poate fi orice persoană care nu are interes în proces și căreia îi sunt cunoscute, direct sau indirect, fapte referitoare la pricină. Depozițiile martorului nu pot fi considerate probă dacă el nu a cunoscut personal faptele.

În final, Codul Contravențional prevede în art. 388 alin. (1) că este martor persoana citată în această calitate de către autoritatea competentă, care are cunoștință despre vreo faptă sau împrejurare de natură să servească aflării adevărului în procesul contravențional.

Noțiunea de „martor” are un sens autonom în sistemul Convenției, indiferent de încadrările juridice din dreptul național (*Damir Sibgatullin împotriva Rusiei, pct. 45; S.N. împotriva Suediei, pct. 45*). În situația în care o depoziție poate întemeia într-o măsură considerabilă condamnarea inculpatului, aceasta constituie o mărturie în sprijinul acuzării și i se aplică garanțiile prevăzute la art. 6 § 1 și § 3 lit. d) din Convenție (*Kaste și Mathisen împotriva Norvegiei, pct. 53; Lucă împotriva Italiei, pct. 41*).

Noțiunea include coînculpații (*a se vedea, de exemplu, Trofimov împotriva Rusiei, pct. 37*), victimele (*Vladimir Romanov împotriva Rusiei, pct. 97*) și experții (*Doorson împotriva Țărilor de Jos, pct. 81-82*) [10].

În cadrul prezentului articol prezintă interes și un aspect mai puțin analizat în literatura de specialitate și anume audierea în calitate de martor a unui inculpat (în situația în care acesta

a solicitat examinarea cauzei în baza art. 364¹ CPP RM – judecarea pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală sau în procedura privind acordul de recunoaștere a vinovăției). Asupra acestui subiect vom reveni.

Administrarea probei cu martorul

Administrarea probelor reprezintă folosirea mijloacelor de probă în procesul penal, care presupune adunarea și verificarea probelor, în favoarea și în defavoarea învinutului, inculpatului, de către organul de urmărire penală, din oficiu sau la cererea altor participanți la proces, precum și de către instanță, la cererea părților, prin procedeele probatorii prevăzute de Codul de Procedură Penală.

Toate probele administrate în cauza penală vor fi verificate sub toate aspectele, complet și obiectiv. Verificarea acestora constă în analiza probelor administrate, coroborarea lor cu alte probe, administrarea de noi probe și verificarea sursei din care provin probele, în conformitate cu prevederile Codului de Procedură Penală, prin procedee probatorii respective.

Convenția Europeană a Drepturilor Omului acordă dreptul acuzatului să interogheze martorii învinuirii și să solicite interogarea martorilor în apărarea sa în aceleași condiții [art. 6 alin. (3) lit. d) CEDO], această prevedere are legătură directă cu principiul „egalității armelor” în calitate de element principal al unui proces echitabil.

Procesul de audiere a martorului este unul foarte complex datorită impactului emoțional precum și din cauza diversității de cultură, educație, principii și modalitatea fiecărei persoane de a interpreta anumite evenimente, care de fapt pot duce la denaturarea depozițiilor martorului și la rândul său tergiversarea procesului de stabilire a adevărului. Astfel, în vederea evitării denaturărilor datelor de fapt cunoscute de martor în legătură cu săvârșirea unei fapte ilegale, un rol deosebit de important îi revine persoanei care efectuează nemijlocit audierea martorului [11, p. 358-362].

Se constată că, în dependență de mai multe criterii, audierea unui martor poate avea loc în mod diferit: fie obișnuit, fie este audiat într-un mod special.

Pregătirea în vederea audierii martorului, în general, se referă la următoarele elemente: studierea cauzei, cunoașterea personalității martorilor și a relațiilor acestora cu părțile din proces, întocmirea planului audierii și stabilirea întrebărilor ce urmează să se adreseze martorului, pregătirea materialelor ce urmează să fie folosite în timpul audierii, alegerea timpului și a locului unde urmează să se efectueze audierea, alegerea mijlocului de chemare a martorului pentru audiere [12, p.192-196].

Regula generală, în situația în care martorul nu este supus nici unui pericol, sau acesta nu este vreun subiect special, prevede că audierea acestuia se efectuează în urma citării prevăzută de art. 235-242 din Codul de procedură penală. Acestuia i se va aduce la cunoștință obiectul cauzei și i se va propune să declare despre faptele și circumstanțele pe care le cunoaște vis-a-vis de această cauză. Audierea martorului se face sub jurământ.

După ce acesta a relatat tot ce cunoaște, i se pot pune întrebări cu privire la faptele și circumstanțele care trebuie constatate în cauză, precum și în ce mod a luat cunoștință de cele declarate.

Declarațiile martorului vor fi consemnate în proces-verbal cu respectarea prevederilor prevăzute de art.260 și 261 CPP RM sau, după caz, art. 336 și 337 CPP RM.

În situația în care:

- martorul este minor în vârstă de până la 14 ani și urmează să fie audiat în cauzele penale privind infracțiunile cu caracter sexual, privind traficul de copii sau violența în familie, precum și în alte cazuri în care interesele justiției sau ale minorului o cer,

- sau există motive temeinice de a considera că viața, integritatea corporală sau libertatea martorului ori a unei rude apropiate a lui sunt în

pericol în legătură cu declarațiile pe care acesta le face într-o cauză penală privind o infracțiune gravă, deosebit de gravă sau excepțional de gravă, audierea acestuia se efectuează în condiții speciale.

În cazul în care martorul este minor, audierea acestuia se va efectua în conformitate cu art. 110¹ CPP RM, de către judecătorul de instrucție prin intermediul unui intervievator, în spații special amenajate (cameră de audiere și cameră de vizualizare), obligatoriu fiind asistat de un reprezentant legal, pedagog, psiholog.

Participarea obligatorie a unui psiholog, pedagog în procesul de ascultare al copilului este necesară, deoarece el poate furniza, în această calitate, informații importante referitoare atât la gradul de dezvoltare al copilului, cât și cu privire la perspectiva psihologică a comportamentului și informațiilor furnizate pe perioada ascultării.

În camera de audiere se vor afla martorul minor și intervievatorul, iar în camera de vizualizare vor fi celelalte persoane prevăzute de lege (judecătorul de instrucție, procurorul, apărătorul bănuitului sau al învinuitului, psihologul, grefierul, reprezentantul legal al minorului supus audierii, reprezentantul legal al părții vătămate etc.). Participanții la audiere vor adresa întrebări judecătorului de instrucție, care le va transmite intervievatorului în mod verbal, prin intermediul dispozitivelor tehnice, sau în scris, în timpul unei pauze.

În procesul de audiere a martorului minor, se pot observa mai multe etape care sunt esențiale:

1. Pregătirea audierii;
2. Audierea propriu-zisă;
3. Adresarea întrebărilor;
4. Finalizarea audierii;
5. Evaluarea audierii [13, p.38-42].

În cazul în care viața, integritatea corporală sau libertatea martorului ori a unei rude apropiate a lui sunt în pericol audierea acestuia se va efectua în conformitate cu art. 110 CPP

RM. Judecătorul de instrucție sau instanța de judecată poate admite ca martorul respectiv să fie audiat fără a fi prezent fizic la locul unde se află organul de urmărire penală sau în sala în care se desfășoară ședința de judecată, prin intermediul mijloacelor tehnice prevăzute de legislația procesual-penală.

În această situație, Codul de procedură penală prevede norme care vin să asigure protecția martorului, având în același timp și sarcina de a asigura rigorile unui proces echitabil.

O protecție eficace a martorilor nu trebuie să se reducă doar la protejarea acestora sau, dacă este cazul, a altor persoane împotriva unor dezagremente, ci trebuie, în același timp, să garanteze că stabilirea adevărului în proces să fie pe cât posibil fiabilă [14].

Martorului audiat în condițiile prevăzute de art. 110 CPP RM, i se permite să comunice altă informație despre identitatea sa decât cea reală.

Martorul poate fi audiat prin intermediul unei teleconferințe cu circuit închis, cu imaginea și vocea distorsionate astfel încât să nu poată fi recunoscut, cu asigurarea posibilității învinuitului, inculpatului și apărătorului acestuia, părții vătămate să-i adreseze întrebări.

Declarațiile martorului, audiat în condițiile prevăzute de art. 110 CPP RM, pot fi utilizate ca mijloc de probă numai în măsura în care ele sunt confirmate de alte probe.

Sunt cunoscute în toate țările situații de intimidare a martorilor, care poate îmbrăca mai multe forme, cum ar fi: priviri amenințătoare, confruntări directe, verbale sau fizice. În multe cazuri intimidarea martorului este ca un domeniu al crimei organizate. Acești factori, de multe ori, determină ezitarea martorului de a depune mărturii în instanță. În legătură cu aceasta, Curtea Europeană și-a expus opinia în privința admisibilității declarațiilor martorilor anonimi. Recunoscând că toate probele trebuie examinate în prezența persoanei acuzate, într-un proces public, cu respectarea principiului contradicto-

rialității CtEDO admite utilizarea declarațiilor martorilor în calitate de probe chiar dacă acestea nu sunt făcute într-o ședință judiciară. Utilizarea declarațiilor obținute în faza urmăririi penale în calitate de probă nu constituie o încălcare a lit. d) din alin. (3) art. 6 din CEDO, cu condiția că drepturile apărării se respectă. Aceste drepturi includ acordarea unei posibilități adecvate de contestare și interogare a martorului opoziției în timpul depunerii mărturiilor sau într-o fază ulterioară procesului. Conform Curții Europene, o sentință de condamnare nu ar trebui să se întemeieze doar pe declarațiile martorilor anonimi. Cel mai important este ca interesele apărării să fie în echilibru cu interesele victimelor sau ale martorilor care trebuie protejați. Curtea recunoaște și faptul că, cu condiția respectării drepturilor apărării, poate fi legitim pentru autoritățile poliției să dorească păstrarea anonimului unui agent implicat în activități de acoperire, pentru protecția personală și cea a familiei sale, astfel încât să nu prejudicieze viitoarele acțiuni secrete. Curtea a constatat și faptul că orice măsură de limitare a dreptului apărării trebuie să fie strict necesară. Dacă o măsură mai puțin strictă poate să fie suficientă, atunci anume această măsură trebuie aplicată. În jurisprudența sa, Curtea Europeană a examinat problema audierii martorului aflat sub protecție și prin prisma instituției provocării [15, p. 1142-1143].

Administrarea probei cu martori în procedurile sumare

În cadrul prezentei cercetări a fost realizat un studiu empiric între actorii justiției (judecători, procurori, avocați) privind unele eventuale probleme care apar la aplicarea procedurilor sumare în practică.

În urma analizei se constată că marea majoritate a persoanelor intervievate au indicat faptul că în procesul de examinare a cauzei în procedură sumară, se acordă importanță în mod egal atât probelor testimoniale: declarațiile in-

culpatului, ale martorilor, ale părților vătămate, cât și celorlalte mijloace de probă: raport de expertiză, corpuri delictive, înregistrări audio/video, fotografii, rezultatele măsurilor speciale de investigație. Adică, vinovăția persoanei în comiterea infracțiunii imputate trebuie să fie dovedită, prin coroborare, de toate mijloacele de probă, pentru a exclude orice dubiu ce ar tenta la prezumția de nevinovăție.

Se observă două tendințe în practica judecătorească referitor la examinarea probelor testimoniale în cadrul procedurilor sumare, mai cu seamă procedura prevăzută de art. 364¹ CPP RM.

Una din tendințele constatate, din păcate, cea mai des aplicată în practică, este cea în care declarațiile depuse la urmărirea penală doar sunt menționate de către procuror în cadrul cercetării judecătorești. În ședință de judecată doarse audiază inculpatul potrivit regulilor de audiere a martorului asupra circumstanțelor comiterii faptei și partea vătămată- asupra acțiunii civile. Celelalte probe, cum s-a mai menționat, nu sunt cercetate nemijlocit în ședință de judecată, totuși acestea fiind menționate în sentință la constatarea faptei și vinovăției.

A doua tendință, pe care o considerăm corectă, este cea de a audia martorii și a examina celelalte probe. Adoua tendință o considerăm corectă din următoarele argumente: propria convingere a judecătorului poate fi formată doar la examinarea nemijlocită a probelor. Aceasta deoarece procedurile sumare nu exclud asigurarea echității procesului penal, chiar dacă acuzatul renunță la anumite drepturi procesuale ale sale. Curtea Europeană a menționat că „atunci când o acuzație penală împotriva inculpatului este stabilită printr-o formă prescurtată de examinare judiciară, aceasta duce, în esență, la renunțarea la o serie de drepturi procedurale. Acest lucru nu poate fi o problemă în sine, deoarece nici litera, nici spiritul articolului 6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului nu împiedică o persoană să renunțe la aceste

garanții din propria sa voință. Cu toate acestea, Curtea a subliniat că renunțarea la anumite drepturi procedurale trebuie întotdeauna, pentru a fi considerată eficientă în sensul Convenției, stabilită în mod neechivoc și însoțită de garanții minime, proporționale cu importanța acesteia. În plus, nu trebuie să contravină vreunui interes public important“ *Scoppola c. Italiei* [16, Par. 135-136].

Așadar, pornind de la raționamentele Curții, în opinia noastră, asigurarea principiului nemijlocirii este un element important în respectarea principiului echității procesului penal. Prin urmare, considerăm important ca art. 364¹ alin. (4) CPP RM să fie completat cu sintagma: „În cadrul cercetării judecătorești instanța nemijlocit examinează probele administrate la faza de urmărire penală”.

În continuare, considerăm necesitatea de a remarca că, spre deosebire de declarațiile inculpatului în cadrul procedurilor generale, în procedurile sumare, îndeosebi când analizăm procedura prevăzută de art. 364¹ CPP RM și în procedura acordului de recunoaștere a vinovăției, declarațiile inculpatului capătă valoare de probă determinantă, întrucât aceasta este premisa examinării cauzei în procedură sumară.

Potrivit DEX-ului, prin „probă determinantă” s-ar înțelege acea probă care are un rol hotărâtor în producerea unui eveniment, fenomen, situație, reacție. Într-adevăr, declarația inculpatului reprezintă o probă determinantă în cadrul examinării cauzei în procedură sumară, întrucât în dependență de cele relatate de inculpat, judecătorul poate purcede în continuare examinarea cauzei în procedură simplificată, sau poate relua cercetarea examinării cauzei în procedură generală.

Este necesar totuși să menționăm că există o diferență dintre declarațiile inculpatului în cadrul procedurii prevăzută de art. 364¹ CPP RM și procedura privind acordul de recunoaștere a vinovăției. Potrivit art. 364¹ alin (4) CPP

RM, audierea inculpatului se realizează potrivit regulilor de audiere a martorului. În cadrul acordului de recunoaștere a vinovăției (art. 509 alin. (3) CPP RM), inculpatul susține acordul de recunoaștere a vinovăției, el face declarații în instanță despre ceea ce a săvârșit în legătură cu fapta prejudiciabilă ce i se incriminează și atitudinea sa față de probele anexate la dosar. Prin urmare, aceste norme prevăd deosebirea dintre procedura de obținere și nu o deosebire substanțială dintre valoarea probantă a declarațiilor.

Așadar, la aprecierea probei determinante este necesar de condus de raționamentele Curții Europene expuse în cauza *Al-Khawaja și Tahery* [17, Par. 127, 128, 131, 147]. În această cauză, Marea Cameră a dezvoltat doctrina privind proba exclusivă sau determinantă. Chiar dacă Marea Cameră a analizat problema martorului absent, această cauză este importantă și pentru procedurile sumare, aceasta fiind un punct de orientare la aprecierea declarațiilor acuzatului în cazul în care alte probe sunt doar menționate fără a fi nemijlocit cercetate, cum se întâmplă în practica judiciară.

Este importantă dezvoltarea făcută de către Curte în cauza *Schatshaschwili*, unde Marea Cameră a stabilit anumite rigori pentru a minimaliza riscurile încălcării dreptului acuzatului [18, par. 116, 123, 125, 126-131].

Din acele raționamente expuse de Curte în cauza *Schatshaschwili* interesează, în cazul de față, cerința de a stabili existența unor suficienți factori de contrabalansare, inclusiv garanții procedurale „impunătoare”, pentru a compensa handicapurile cauzate părții apărării prin admiterea unor asemenea declarații. Aceasta ar însemna că instanțele ar trebui să analizeze care factori de contrabalansare ar fi suficienți în procedurile sumare în care a fost audiat doar acuzatul fără a examina nemijlocit restul materialului probator.

Pentru o abordare mai amplă a situației descrise mai sus, s-au analizat aproximativ

300 sentințe emise în cadrul cauzelor penale examinate potrivit procedurilor sumare (procedura acordului de recunoaștere a vinovăției și procedura prevăzută de art. 364¹ CPP- examinarea cauzei în baza probelor administrate la faza de urmărire penală), emise în perioada 2018-2023.

În urma analizei făcute, se observă că indiferent de circumstanțele cauzei, în cadrul procedurilor sumare, declarațiile inculpatului reprezintă o probă determinantă și sunt incluse în sentințe. Acestea ulterior sunt coroborate cu celelalte probe și, iar, în dependență de circumstanțele cauzei, urmează a se lua în calcul că poate fi adoptată atât sentință de condamnare, cât și de achitare ori de încetare a procesului penal, supuse căilor de atac în condiții generale.

Potrivit recomandării nr. (87) 18, Comitetul Miniștrilor către statele membre privind simplificarea justiției penale [19 pct.9], dacă la audierea sa, inculpatul își recunoaște vinovăția, ancheta ar trebui să fie redusă la acele acte absolut necesare pentru stabilirea faptelor, ținându-se cont de procedura anterioară fazei judecătorești. Ar trebui să se evite, mai ales în măsura în care este posibil, procedura audierii martorilor deja ascultați de către o autoritate judiciară.

S-a observat că în cazul aplicării procedurilor sumare, în principal, în sentință sunt incluse declarațiile inculpatului, care descriu detaliat circumstanțele comiterii faptei prevăzute de legea penală, faptă indicată și în actul de acuzare (rechizitoriu). Ulterior, sunt incluse și celelalte probe care au fost administrate la faza de urmărire penală. În acest sens, se observă diferite abordări vis-a-vis de modul de redare al probelor în sentințele de condamnare emise în dosarele unde s-a purces la examinare în procedură sumară. Unele instanțe, în sentință, enumeră doar probele care au fost administrate la faza de urmărire penală, fără a le expune conținutul și fără a indica ce componentă a laturii obiective a infracțiunii demonstrează,

pe când alte instanțe indică toate probele administrate la faza de urmărire penală pe care procurorul își întemeiază acuzarea, le indică conținutul și le analizează amănunțit, indicând cum anume ele demonstrează vinovăția inculpatului în comiterea infracțiunii imputate și pe care a recunoscut-o.

Suștinem o a doua abordare din perspectiva obligației pozitive de a motiva hotărârile judecătorești. Indiferent de forma procesului, motivarea hotărârii rămâne a fi punctul forte a unei justiții echitabile. În acest sens, considerăm necesară modificarea art. 364¹ alin. (7) CPP și art. 509¹ CPP cu obligația instanței de a analiza conținutul tuturor probelor existente în cauza examinată.

Declarațiile coinalpaților

Un alt subiect important vizează declarațiile coinalpaților .

În prealabil menționăm că judecătorii trebuie să pună declarațiile persoanelor coacuzate în cadrul unor proceduri accelerate la baza sentinței numai în coroborare cu alte probe.

Luându-se în calcul că în sentința emisă în cadrul unei cauze care a fost examinată în baza unei proceduri sumare, nemijlocit se audiază în ședință de judecată doar inculpatul care a recunoscut vina, iar celelalte probe (inclusiv testimoniale) nu se examinează în ședință de judecată, dar acestea fiind administrate în cadrul urmăririi penale sunt analizate, verificate de instanța de judecată, sunt incluse în sentință, în activitatea practică apar situații imprevizibile vis-a-vis de administrarea probei cu martori. Una dintre aceste situații este- posibilitatea audierii în calitate de martor al unui coinalpat, în cazul în care cauza acestuia a fost disjunsă în legătură cu solicitarea examinării cauzei în baza procedurii prevăzute de art. 364¹ CPP RM (judecarea pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală).

Ca o confirmare a raționamentelor expuse supra este cauza Navalnyy și Ofitserov v. Rusia din 23 februarie 2016. În hotărârea sa CtEDO

a indicat că, condamnarea lui X. urmare a recunoașterii vinei și procedura accelerată a compromis competența sa ca martor în cazul reclamanților. Condamnarea acestuia s-a bazat pe versiunea faptelor formulate de procuratură și acuzat în procesul de recunoaștere a vinei, și nu s-a impus verificarea acestora sau coroborarea cu alte probe. Fiind audiat în calitate de martor, X. a fost nevoit să repete declarațiile făcute în calitate de acuzat în cadrul recunoașterii vinei. Mai mult decât atât, prin admiterea citirii declarațiilor anterioare a lui X. în ședință de judecată, până la audierea acestuia în calitate de martor de către apărare, instanța putea să-i creeze impresia unui observator independent că ea a încurajat martorul să mențină o versiune particulară a evenimentelor.

S-a specificat că probele admise într-o procedură accelerată nu pot fi transpuse într-un alt set de proceduri penale, fără ca admisibilitatea și credibilitatea lor să fie examinată și validată în cadrul celuilalt proces, în mod contradictoriu, ca toate celelalte probe. S-a constatat că procedurile penale împotriva reclamanților, privite ca întreg, au constituit o încălcare a dreptului la un proces echitabil, inclusiv pentru că, constatările de fapt din cadrul unor proceduri accelerate în privința unor coacuzări au fost preluate în cauza reclamanților fără a fi examinate în mod minuțios [20].

Asupra acestui aspect, similar s-a expus și Curtea Constituțională a Republicii Moldova prin:

- decizia de inadmisibilitate a sesizării nr. 48g/2018 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 364/1 din Codul de procedură [21, pct. 38]. Este prevăzut faptul că principiul prezumției nevinovăției nu este încălcat în situația în care în cauza penală disjunsă vor fi chemate să dea declarații persoanele care au fost judecate în procedura simplificată. Declarațiile acestor persoane nu pot avea valoare probantă prestabilită, acestea trebuind apreciate în coroborare cu alte probe. Respectarea standardelor

articolului 21 din Constituție constituie o obligație a instanței de judecată;

- prin decizia de inadmisibilitate a sesizării nr.90g/2018 privind excepția de neconstituționalitate a articolelor 90 și 95 din Codul de procedură penală [22, pct. 36]. Curtea menționează că, în situația în care în cauza penală disjunsă vor fi citate pentru a depune declarații persoanele care au fost judecate în procedura simplificată, instanța de judecată are obligația să respecte prezumția de nevinovăție și să pronunțe o sentință de condamnare numai în situația în care vinovăția este stabilită dincolo de orice îndoială rezonabilă. Existența unor probe dincolo de orice îndoială rezonabilă constituie o componentă esențială a dreptului la un proces echitabil și instituie în sarcina acuzării obligația de a proba toate elementele vinovăției de o manieră aptă să înlăture orice dubiu.

Se reține că potrivit art. 8 și art. 389 alin. (2) din CPP RM, concluziile despre vinovăția persoanei de săvârșirea infracțiunii nu pot fi întemeiate pe presupuneri. Toate dubiile în probarea învinuirii care nu pot fi înlăturate, se interpretează în favoarea inculpatului.

Astfel, standardul probei cu martorii coinculpați (în situația disjungerii cauzei pentru examinare în procedură simplificată), poate fi înțeles pe deplin doar prin raportare la principiul *in dubio pro reo*, care, la rândul său, constituie o garanție a prezumției de nevinovăție.

- și prin decizia de inadmisibilitate a sesizării nr.17g/2019 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 90 alin.(3) pct.8) din Codul de procedură penală [23, pct. 24]. S-a indicat că având în vedere faptul că orice condamnare trebuie să se bazeze pe probe suficiente, care să înlăture orice dubiu despre nevinovăția persoanei, judecătorii ar trebui să pună declarațiile persoanelor coacuzate în cadrul unor proceduri accelerate la baza sentinței numai în coroborare cu alte probe (a se vedea, e.g., Hotărârea Tribunalului Constituțional al Spaniei nr.111/2011 din 4 iulie 2011).

Suplimentar celor expuse mai sus, reamintim că potrivit art. 108 CPP RM, martorul în instanța de judecată depune jurământ, fiind avertizat de răspundere penală pentru declarații false. Astfel, instanțelor de judecată le revine sarcina de a aprecia ponderea declarațiilor martorului și de a evalua credibilitatea acestora.

Concluzii

În urma analizei situațiilor expuse mai sus, se poate de concluzionat faptul că examinarea unei cauze penale în procedură sumară asigură o rapiditate a procesului penal și economie de resurse cu respectarea drepturilor acuzatului.

În orice situație imprezvizibilă, pentru a găsi răspuns, se constată că urmează a se porni de la principiile generale de guvernare a procesului penale cu aplicarea acestora la cazul concret. Astfel, declarația martorilor, noțiune care are un sens autonom în sistemul Convenției (coinculpați, victime, experți), reprezintă un mijloc de probă testimonial foarte important în procesul de aflare a adevărului în cadrul unui dosar penal.

Indiferent de situație, este necesar de asigurat inculpatului garanția prezumției de nevinovăție. Orice condamnare trebuie să se bazeze pe probe suficiente, care să înlăture orice dubiu despre nevinovăția persoanei, iar sentințele urmează a fi emise numai în baza coroborării tuturor probelor.

Referințe bibliografice

1. NEAGU, Ion. *Tratat de Drept procesual penal. Partea Generală*. București: Global Lex, 2004.
2. VÎZDOAGĂ, Tatiana, CEACHIR, Anatolie. *Probleme și soluții în realizarea dreptului apărătorului de a administra proba cu martori*. În: *Revista Institutului Național al Justiției*, nr.3 (50) 2019. ISSN 1857-2405.
3. CIOPRAGA, A. *Evaluarea probei testimoniale în procesul penal*. Iași: Junimea, 1979, 271 pagini.

4. BUGUȚA, Elena. *Istoricul apariției și dezvoltării declarațiilor martorilor ca mijloace de probă în cauzele penale*. În: Revistă științifico-practică și informativă de drept, nr. 1-3 (44), 2013, ISSN 1810-7141.
  5. SAVA, A. *Aprecierea probelor în procesul penal*. Iași: Junimea, 2002.
  6. ЧЕЛЬЦОВ, М. БУБУТОВ. *Курс уголовного права*. Санкт Петербург, 1995.
  7. ЛУПИНСКАЯ, П. А. *Уголовно-процессуальное право Российской Федерации*. Москва: 1997.
  8. ГУЦЕНКО, К. Ф. *Уголовный процесс*. Москва, 1997.
  9. NEAGU, Ion. *Tratat de procedură penală*. București: Edit. PRO, 1997.
  10. https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_6_criminal_ROM.pdf (accesat la 10.08.2023).
  11. VOZIAN, Roman. *Importanța declarațiilor martorilor în procesul de stabilire a adevărului*. În: Anale științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAIRM: științe juridice, Nr. XII(2), 2012. ISSN 1857-0976.
  12. DOLEA, I., ROMAN, D., SEDLEȚCHI, I., VIZDOAGĂ, T., ROTARU, V., CERBU, A., URSU, S. *Drept Procesual Penal*. Ediția a III-a, revizuită și completată. Chișinău: Tipografia Centrală, 2009, 784 pagini. ISBN 978-9975-78-833-5.
  13. DOLEA, I. , ZAHARIA, V. *Proceduri prietenoase aplicate copiilor aflați în contact cu poliția*. Chișinău: Bons Offices, 2011.
  14. DOLEA, I. *Probele în procesul penal. Îndrumar pentru avocați*. Chișinău, 2016.
  15. POALELUNGI, Mihai, DOLEA, Igor, VÎZDOAGĂ, Tatiana. *Manualul judecătorului pentru cauze penale*. Chișinău: Î.S. F.E.-P. „Tipografia Centrală”, 2013.
  16. Cauza Scoppola c. Italiei (nr.2) [MC], 17 septembrie 2009, nr. 10249/03.
  17. Cauza Al-Khawaja și Tahery c. Regatului Unit, 15 decembrie 2011 nr. 26766/05 și 22228/06.
  18. Cauza Schatshaschwili c. Germaniei din 15.12.2015.
  19. Recomandarea nr. (87) 18, Comitetul Miniștrilor către statele membre privind simplificarea justiției penale (adoptată de Comitetul Miniștrilor în 17 sept. 1987, la a 410-a reuniune a delegaților miniștrilor).
  20. Cauza Navalnyy și Ofitserov v. Rusia din 23 februarie 2016.
  21. Decizia de inadmisibilitate a sesizării nr. 48g/2018 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 364/1 din Codul de procedură penală (judecata în baza probelor administrate în faza de urmărire penală) nr. 40 din 08.05.2018.
  22. Decizia de inadmisibilitate a sesizării nr.90g/2018 privind excepția de neconstituționalitate a articolelor 90 și 95 din Codul de procedură penală nr. 78 din 09.07.2018 (în vigoare 09.07.2018).
  23. Decizia de inadmisibilitate a sesizării nr.17g/2019 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 90 alin.(3) pct.8) din Codul de procedură penală (interdicția audierii în calitate de martor a unei persoane acuzate că ar fi comis o infracțiune) nr. 14 din 29.01.2019 (în vigoare 29.01.2019).
-

THE RES JUDICATA OF THE DECISION OF THE SUPREME COURT OF JUSTICE

Alexandru CEBAN

PhD student, State University of Moldova,

Chisinau, Republic of Moldova

e-mail: alexandruceban88@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0001-8230-0204>

„Res judicata pro veritate habetur si bis de eadem re ne sit actio”, is an ancient maxim that provides for the fact that a judged matter is considered true, so that the same case is not acted upon twice, or what constituted the object of a judgment can no longer be questioned. The decision of the Supreme Court of Justice is the final point of an often-arduous judicial path, following the examination of the appeal, as the most important appeal in the opinion of the author, which completes the judicial review in the civil process, and the respective decisions of the supreme court they are invested with the power of res judicata.

Keywords: civil process, appeal, decision of the court of appeal, res judicata, Supreme Court of Justice.

PUTEREA LUCRULUI JUDECAT AL DECIZIEI CURȚII SUPREME DE JUSTIȚIE

„Res judicata pro veritate habetur si bis de eadem re ne sit actio”, este o maximă străveche care învederează faptul că o chestiune judecată este considerată adevărată, astfel încât să nu se acționeze de două ori pe același caz, ori ceea ce a constituit obiectul unei judecări nu mai poate fi pus în discuție. Decizia Curții Supreme de Justiție este punctul final al unui drum judiciar deseori anevoios, în urma examinării recursului, în calitatea sa de cea mai importantă cale de atac, în opinia autorului, prin care se finalizează controlul judiciar în procesul civil, iar respectivele decizii a instanței supreme sunt investite cu puterea lucrului judecat.

Cuvinte-cheie: proces civil, recurs, decizia instanței de recurs, puterea lucrului judecat, Curtea Supremă de Justiție.

POUVOIR DE JUGEMENT DE LA DÉCISION DE LA COUR SUPRÊME DE JUSTICE

„Res judicata pro veritate habetur si bis de eadem re ne sit actio” est une ancienne maxime qui prévoit qu'une affaire jugée est considérée comme vraie, afin que la même affaire ne soit pas traitée deux fois, ou ce qui a constitué l'objet d'un jugement ne peut plus être remis en question. La décision de la Cour Suprême de Justice est le point final d'un parcours judiciaire souvent ardu, après l'examen du recours, comme le recours le plus important aux yeux de l'auteur, qui complète le contrôle judiciaire dans la procédure civile, et le Dans les décisions respectives de la Cour suprême, ils sont investis de l'autorité de la chose jugée.

Mots-clés: procédure civile, appel, décision de la cour d'appel, res judicata, Cour Suprême de Justice.

СИЛА РЕШЕНИЙ ВЫСШЕЙ СУДЕБНОЙ ПАЛАТЫ

«Res judicata pro veritate habetur si bis de eadem re ne sit actio» – древняя максима, которая предусматривает, что вынесенное решение считается истинным, так что одно и то же дело не рассматривается дважды, или то, что составляет предмет судебного решения больше не может быть подвергнуто сомнению. Решение Верховного суда является завершающей точкой зачастую трудного судебного пути, следующего за рассмотрением апелляции, как самой важной

апелляции, по мнению автора, завершающей судебный пересмотр в гражданском процессе, и соответствующими решениями Верховного суда они наделены силой res judicata.

Ключевые слова: гражданский процесс, апелляционная жалоба, решение апелляционного суда, res judicata, Верховный суд.

Introducere

Pornim de la ideea că decizia Curții Supreme de Justiție pronunțată în ordinea art. 445 alin. (3) din Codul de procedură civilă, este actul judecătoresc de dispoziție prin care se soluționează fondul recursului. Luând în considerare împuternicirile instanței de recurs (art. 445 alin. (1) lit. b) CPC), în urma judecării recursului, instanța poate soluționa fondul cauzei, pronunțându-se pe marginea drepturilor încălcate sau contestate, a libertăților și a intereselor legitime deduse judecării.

Totodată protecția drepturilor civile și intereselor legitime, se va realiza deplin doar în momentul în care hotărârea judecătorească va deveni irevocabilă și respectiv, va obține putere de „lucru judecat”.

Importanța acestui efect al hotărârii judecătorești, inclusiv a deciziei instanței de recurs, constă în crearea unei certitudini a circuitului civil și totodată, asigurarea securității raporturilor juridice, care presupune că, atunci când instanțele de judecată au tranșat final o chestiune, constatarea și contestarea acesteia să nu mai poată fi pusă în discuție.

Partea de cercetare

În literatura de specialitate, puterea lucrului judecat ca fenomen juridic cunoaște o varietate de interpretări, atât ca formă cât și conținut.

Potrivit unei opinii, puterea lucrului judecat este definită ca fiind unul din principalele efecte ale hotărârii judecătorești, ceea ce presupune că o cerere nu poate fi judecată definitiv decât o singură dată, prezumând-se că soluția cuprinsă în hotărâre exprimă un adevăr și nu trebuie contrazisă de o altă hotărâre [8, p. 279].

În opinia doctrinarului român Ion Deleanu, lucrul judecat este o calitate imanentă hotărârii, atașată acesteia de la momentul pronunțării și pe

tot parcursul existenței ei, semnificând, în principiu, imutabilitatea actului jurisdicțional prin care, în cadrul unei proceduri contradictorii, s-a verificat și tranșat o situație litigioasă [5, p. 72].

Doctrinarul rus Iarcov V., consideră că lucrul judecat reprezintă acea calitate a actului judecătoresc în virtutea căreia hotărârea obține obligativitate, exclusivitate, executorialitate și prejudicialitate [8, p. 179], punând astfel accentele pe elementele constitutive ale lucrului judecat.

Astfel, în literatura de specialitate s-au conturat următoarele caractere ale puterii lucrului judecat: exclusivitatea, incontestabilitatea, executorialitatea, prejudicialitatea și obligativitatea.

Din perspectiva legislației procesual-civile a Republicii Moldova, cumulul de caractere menționat mai sus survine în deplinătatea sa odată cu pronunțarea deciziei pe marginea fondului recursului.

Totodată, trebuie menționat faptul că aceasta este valabil doar în privința deciziilor finale, prin care litigiul a fost tranșat, or în cazul valorificării împuternicirii de a dispune rejudecarea cauzei de către instanța de apel sau prima instanță, nu putem vorbi despre o tranșare a litigiului.

Astfel, după cum a fost menționat anterior, potrivit art. 445 alin. (3) CPC, în urma examinării recursului, instanța de recurs emite o decizie care rămâne irevocabilă din momentul emiterii. Decizia se consideră a fi emisă din momentul plasării acesteia pe pagina web a Curții Supreme de Justiție.

Astfel, la data publicării deciziei instanței de recurs, aceasta obține întregul spectru al efectelor puterii lucrului judecat. Totodată, nu putem afirma faptul că aceste efecte subsecvente survin în deplinătatea sa simultan.

Spre deosebire de legislația României, în Republica Moldova nu se regăsește o normă procesuală care să reglementeze expres puterea lucrului judecat precum și întinderea acesteia (cu excepția art. 278¹⁷, care însă se referă doar la acțiunile posesorii).

Caracterele puterii lucrului judecat pot fi deduse dintr-o varietate de norme ale Codului de procedură civilă. Raportate la decizia instanței de recurs, se pot constata următoarele caractere:

1. *Exclusivitatea* deciziei Curții Supreme de Justiție exprimă efectul negativ al puterii lucrului judecat și se manifestă prin faptul că partea care a pierdut procesul este împiedicată să mai repună în discuție, între aceleași părți, aceleași pretenții și invocându-se același temei juridic [5, p. 868] (art. 254 alin. (3) CPC). Aceasta vizează direct premisele dreptului la acțiune. Fiind constatată existența unei decizii irevocabile a Curții Supreme de Justiție, instanța sesizată cu acțiunea ulterioară (în dependență de faza concretă a procesului la care s-a constatat existența deciziei menționate), fie refuză în primirea cererii de chemare în judecată (art. 169 alin. (1) lit. b) CPC), fie dispune încetarea procesului în temeiul art. 265 lit. b) CPC, făcând astfel imposibilă examinarea repetată a litigiului.

2. *Incontestabilitatea* deciziei Curții Supreme de Justiție presupune că aceasta nu mai poate fi atacată decât în situații speciale, prin căile extraordinare de atac. Art. 446 CPC stabilește regula potrivit căreia, pot face obiect al revizurii doar deciziile pronunțate în urma examinării în fond a recursului, prin care s-a tranșat litigiul. Cu toate acestea, posibilitatea contestării în ordine de revizuire depinde de împuternicirea valorificată de către Curte la examinarea recursului. În acest sens, pronunțarea deciziei în temeiul art. 445 alin. (1) lit. d) și g) CPC, fac imposibilă declanșarea procedurii de revizuire, excepție reprezintă

situația când instanța de recurs în urma judecării recursului, casează decizia instanței de apel și hotărârea primei instanțe, dispunând încetarea procesului în temeiul art. 265 lit. c) și d) CPC, situație expres prevăzută la art. 446 alin. (2) CPC.

3. *Executorialitatea* deciziei Curții Supreme de Justiție presupune că aceasta fi pusă în executare de către partea care a obținut câștig de cauză. Executarea silită constituie a doua fază a procesului civil, în care operează realizarea efectivă a dreptului creditorului constatat prin titlul executoriu, în ipoteza în care debitorul nu își execută de bunăvoie obligația din acesta. [6, p.1].

Totodată, cu referire la posibilitatea executării actului judecătoresc, trebuie menționat că această calitate, potrivit art. 255 CPC este atașată (de regulă) hotărârii judecătorești definitive, adică, hotărârii judecătorești emise în primă instanță, supuse apelului, după examinarea cauzei în apel (art. 254 alin. (1), art. 394 CPC).

La fel, există excepții de la regula generală, care atribuie unui șir de hotărâri judecătorești forță executorie imediată, adică până la devenirea acesteia definitivă, printre acestea se numără: hotărârea judecătorească prin care pârâtul este obligat la plata pensiei de întreținere; salariului și a altor drepturi ce decurg din raporturi de muncă, precum și a indemnizațiilor prevăzute de statutul șomerilor, în mărimea unui salariu mediu; reparației prejudiciilor cauzate prin vătămare a integrității corporale sau prin o altă vătămare a sănătății ori prin deces, dacă reparația s-a efectuat sub formă de prestații bănești periodice; unui salariu mediu pentru absență forțată de la lucru, în cazul re-integrării în serviciu; hotărârea judecătorească privind reintegrarea în serviciu a salariatului concediat sau transferat nelegitim (art. 256 CPC); hotărârile judecătorești pronunțate în cauzele privind adopția (art. 292 alin. (2¹) CPC).

Astfel, având în vedere că executarea deciziei instanței de apel care formează obiectul recursului, este posibilă până la examinarea în fond a recursului, putem afirma că decizia instanței de recurs (decizia de respingere a recursului) vine să fortifice forța executorie a actului judecătoresc, înlăturând astfel orice dubii în privința posibilității executării prescripțiilor instanței de judecată.

Totodată, instanța de recurs poate interveni în posibilitatea executării actului judecătoresc contestat prin dispunerea suspendării executării deciziei instanței de apel.

Astfel, instituția suspendării poate opera *ex officio*, în cazul strămutării de hotare, distrugerii de plantații și semănături, demolării de construcții sau de orice bun imobil, dezafectării incontestabile a mijloacelor bănești din contul bugetelor componente ale bugetului public național și din contul autorităților/instituțiilor bugetare, fie la solicitarea persoanei, în cauzele patrimoniale – cu depunerea cauțiunii, iar în cele nepatrimoniale – la cererea motivată a recurentului (art. 435 CPC) [7, p. 309].

Prejudicialitatea deciziei instanței de recurs presupune că elementele de fapt constatate de către instanță nu pot fi apreciate în alt mod de către alte instanțe și nu se cer a fi dovedite din nou, într-un alt proces la care participă aceleași persoane.

Astfel, dacă într-un proces acest fapt a fost constatat, la soluționarea altei cauze, care rezultă dintr-un alt raport juridic, instanța nu va mai cere probarea lui, dar se va folosi de rezultatele din procesul anterior [3].

Acest caracter al puterii lucrului judecat reiese din prevederile art. 123 alin. (2) CPC. Sub aspect comparativ, în legislația României observăm o abordare diferită a prejudicialității.

Astfel, dacă în Republica Moldova prejudicialitate (ca element a puterii lucrului judecat) se răsfrânge doar asupra circumstanțelor de fapt și de drept, în România, puterea lucrului judecată acoperă și considerentele pe care

acesta (hotărârea judecătorească) se sprijină, inclusiv cele prin care s-a rezolvat o chestiune litigioasă (art. 430 alin. (2) CPC) [3].

Potrivit doctrinei, autoritate de lucru judecat dobândește doar ceea ce a format obiectul dezbaterei contradictorii a părților, autoritatea de lucru judecat fiind atașată nu numai dispozitivului, ci și considerentelor hotărârii, însă doar acelor considerente care reprezintă justificarea și susținerea necesară a soluției adoptate. [1, p. 952]

Prin urmare, într-un proces ulterior, partea ar putea invoca inclusiv raționamentele instanței pe marginea anumitor circumstanțe de fapt și de drept, prin care a fost dezlegat fondul cauzei.

Obligativitatea deciziei instanței de recurs presupune că acesta este obligatorie pentru părți și produce efecte corespunzătoare numai între acestea și succesorii lor. Precum un contract, hotărârea produce drepturi și obligații doar față de părți și succesorii acestora, obligativitatea actului jurisdicțional fiind cea care impune ca părțile să se supună efectelor lucrului judecat și să își conformeze conduita corespunzător. [1, p. 962]

Totodată, din perspectiva art. 238 alin. (3) CPC, obligativitatea se răsfrânge și asupra instanței emitente.

Astfel, chiar în ipoteza în care judecătorul ar realiza, ulterior pronunțării hotărârii, că soluția la care a ajuns este una greșită, nu își va mai putea modifica opinia deja exprimată. În doctrina și legislația Românească, acest fenomen este cunoscut sub denumirea de dezinvestire a instanței.

La fel, în temeiul art. 16 alin. (1) CPC, deciziile irevocabile ale instanței de recurs sânt obligatorii pentru toate autoritățile publice, asociațiile obștești, persoanele oficiale, organizațiile și persoanele fizice și se execută cu strictețe pe întreg teritoriul Republicii Moldova.

Concluzii

În consecință, putem afirma cu certitudine că prin prisma caracterelor puterii lucrului

judecat precum exclusivitatea, incontestabilitatea, executorialitatea, prejudicialitatea și obligativitatea, pe lângă efectele pe care le generează pentru părțile pe dosar, decizia instanței de recurs instituie îndatorirea tuturor persoanelor de a se conforma prescripțiilor acesteia.

Referințe bibliografice

1. BOROI Gabriel, ș.a. *Noul Cod de procedură civilă. Comentariu pe articole. Vol. I. Articol 1-455*. Ediția a 2-a. București: Editura Hamangiu, p. 952. ISBN ediție electronică 978-606-27-0595-4, [online] Disponibil: <https://bibliotecahamangiu.ro/doc/5fbbeb05d50cf90017f2d6dd> (accesat 20.01.2024).

2. BOROI, Gabriel, STANCU, Mirela. *Drept Procesual Civil, Partea generală. Judecata în fața primei instanțe*. Ediția a 6-a, revizuită și adăugită. București: Editura Hamangiu, 2023. [online] Disponibil: <https://bibliotecahamangiu.ro/doc/65a7f680b4f082001c4cdbf7> (accesat 20.01.2024)

3. *Codul de Procedură civilă al României*

[online]. Disponibil: <http://www.avocatura.com/11490-noul-cod-de-procedura-civila.html> (accesat 20.01.2024).

4. CHIFA, Felicia. *Temeiurile degrevării de probațiune*. [online] Disponibil: <https://juridicemoldova.md/6743/temeiurile-degrevarii-de-probatiune.html> (accesat 20.01.2024)

5. DELEANU, Ion. *Tratat de procedură civilă, Volumul II. Noul Cod de procedură civilă*. București: Universul Juridic, 2013. ISBN: 978-973-115-099-4.

6. DINU, Mădălina, STANCIU, Roxana. *Executarea silită în Codul de procedură civilă. Comentariu pe articole*. Ediția a 2-a. București: Editura Hamangiu, [online] Disponibil: <https://bibliotecahamangiu.ro/doc/5fbbee925d50cf90017f2d391> (accesat 20.01.2024)

7. *Drept Procesual Civil. Partea Specială*. Manual. Coord. Elena BELEI. Chișinău: [s. n.], 2016, ISBN 978-9975-4072-2-9.

8. ROȘU Claudia, DĂNILĂ Ligia. *Drept procesual civil*. Ediția 5. București: Editura C.H. Beck, 2007.

9. ЯРКОВ, В. В. *Гражданский процесс. Учебник для вузов*. Москва: Wolters Kluwer, 2006.

CZU 342.9:351

DOI <https://doi.org/10.52388/2345-1971.2023.2.10>

INTERFERENCE OF PUBLIC SERVICE WITH PRIVATE SECTOR ACTIVITY *versus* SCOPE OF CAREER IN PUBLIC SERVICE

Mariana BORDIAN

Doctor of Law, State University of Moldova,

Chisinau, Republic of Moldova

e-mail: marianabordian@mail.ru

<https://orcid.org/0000000286456222>

The study highlights the symbiosis and interdependence between public service as an activity of public law institutions and the activity of private law units. The compliance of the activity with the legal norms by the private entities depends on the capacity and possibilities of implementation of these norms by the public authorities, or, if they are not prepared, then the activity of those who are to be checked for compliance with the norms is obstructed. Namely these junctions, consequences with different valences, regarding the authorization by the public administration authority of advertising on vehicles, that we will address in the present study. In the conclusions, we will launch a challenge regarding the consequences of the implementation by civil servants of the legal norms under analysis.

Keywords: public authority, local public administration, private law entity, authorization, advertising.

INTERFERENȚA SERVICIULUI PUBLIC CU ACTIVITATEA SECTORULUI PRIVAT *versus* ANVERGURA CARIEREI ÎN SERVICIUL PUBLIC

Studiul reliefează simbioza și interdependența dintre serviciul public ca activitate a instituțiilor de drept public și activitatea unităților de drept privat. Conformarea activității la normele legale de către entitățile private depinde de capacitatea și posibilitățile de implementare a acestor norme de către autoritățile publice, or, dacă acestea nu sunt pregătite, atunci este obstructată activitatea celor care urmează a fi verificați de respectarea normelor. Anume aceste joncțiuni, consecințe cu valențe diferite, referitoare la autorizarea de către autoritatea administrației publice a publicității pe vehicule, le vom aborda în prezentul studiu. În concluzii vom lansa o provocare referitoare la consecințele implementării de către funcționarii publici a normelor legale supuse analizei.

Cuvinte-cheie: autoritate publică, administrație publică locală, entitate de drept privat, autorizație, publicitate.

INTERFÉRENCE DE LA FONCTION PUBLIQUE AVEC L'ACTIVITÉ DU SECTEUR PRIVÉ *versus* CHAMP DE LA CARRIÈRE DANS LA FONCTION PUBLIQUE

L'étude met en évidence la symbiose et l'interdépendance entre le service public en tant qu'activité des institutions de droit public et l'activité des unités de droit privé. La conformité de l'activité aux normes juridiques par les entités privées dépend de la capacité et des possibilités de mise en œuvre de ces normes par les autorités publiques ou, si elles ne sont pas préparées, de l'activité de ceux dont le respect des normes doit être contrôlé. Les normes sont entravées. À savoir ces jonctions, conséquences aux valences différentes, concernant l'autorisation par l'autorité de l'administration publique de la publicité sur les véhicules, que nous aborderons dans la présente étude. Dans les conclusions, nous lancerons un défi concernant les conséquences de la mise en œuvre par les fonctionnaires des normes juridiques analysées.

Mots-clés: autorité publique, administration publique locale, personne de droit privé, autorisation, publicitate.

ВЗАИМОЗАВИСИМОСТЬ ГОСУДАРСТВЕННОЙ СЛУЖБЫ С ДЕЯТЕЛЬНОСТЬЮ ЧАСТНОГО СЕКТОРА vs СФЕРА КАРЬЕРЫ НА ГОСУДАРСТВЕННОЙ СЛУЖБЕ

В данном исследовании подчеркивается симбиоз и взаимозависимость государственной службы как деятельности публично-правовых институтов и деятельности частно-правовых единиц. Соответствие деятельности юридических лиц правовым нормам зависит от возможностей и способности воплощения на практике этих норм органами государственной власти, а если государственные служащие не подготовлены, то затруднена деятельность проверяемых лиц, а именно деятельность тех, кто подлежит проверке на соответствие правовым нормам. Именно эти соединения, последствия различных степеней, касающиеся разрешения органа государственного управления на рекламу на транспортных средствах, мы рассмотрим в настоящем исследовании. В заключениях мы выдвинем проблему относительно последствий применения государственными служащими анализируемых правовых норм.

Ключевые слова: орган государственной власти, местное публичное управление, частно-правовое лицо, разрешение, реклама.

Introducere

Congruența atribuțiilor dintre diferite instituții ale statului pot contribui activ la valorificarea necesităților economice ale entităților de drept privat, iar în prezentul studiu vom aborda, în special, divergențele și joncțiunile procesului de obținere a autorizației de plasare a publicității pe vehicule, serviciu public care, pe cât de necesar este persoanelor interesate, pe atât de anevoios în dobândire și, tot atât de problematic în exercitare.

Această lucrare identifică standardele procedurii de autorizare a publicității pe vehicule pe care țările candidate la Uniunea Europeană trebuie să le implementeze, în scopul alinierii structurilor administrațiilor publice la cele ale statelor membre ale Uniunii Europene.

Bazându-se pe aspectele practice de implementare a cadrului legal menționat, axându-se în special pe dezvoltarea serviciului civil și al controlului administrativ, publicația descrie o parte importantă din metodologia de autorizare a publicității pe vehicule, ca segment în care se intersectează structurile publice, pe de o parte și cele private, pe de altă parte, în ceea ce privește facilitatea serviciilor publice acordate persoanelor, în care sunt implicate, concomitent sau consecutiv, mai mult subiecți ai instituțiilor publice, având ca finalitate acordarea autorizației de publicitate pe vehicule.

Instituțiile administrației publice din statele membre ale Uniunii Europene implementează și încurajează *aquis-ul* comunitar în toate domeniile publice. Ca să poată face același lucru în mod eficient, administrația publică a Republicii Moldova a aderat la principiile generale de bună guvernare în scopul atingerii standardelor administrative definite de către Uniunea Europeană. Implementarea *aquis-ului* comunitar într-un sector administrativ este desigur o problemă de capacitate și resurse în cadrul sectorului relevant – dar nu numai aceasta.

Sistemele de guvernare general orizontale trebuie de asemenea să se alinieze cerințelor UE, de vreme ce sunt cruciale pentru acționarea întregii administrații, incluzând zona *aquis-ului*.

În consecință, succesul și puterea de implementare sunt clar dependente de structurile și sistemele de guvernare orizontale, cum ar fi procedurile pentru activitățile administrative și mecanismele specifice care să aducă standardele funcționarilor publici la nivelul celor ale Uniunii Europene.

Respectiv, trebuie să dispunem de sisteme administrative și administrații publice capabile să transpună, să implementeze și să întărească *aquis-ul* în concordanță cu principiul “obligativității rezultatului”.

În temeiul celor menționate, prezentul studiu vine să proiecteze anumite discordanțe produse

la implementarea serviciului de autorizare a publicității pe vehicule.

Deși, autoritățile administrației publice locale beneficiază de autonomie decizională, organizațională, gestionară și financiară. Iar, conform prevederilor art. 3 din Legea Republicii Moldova nr. 436 din 28.12.2006 privind administrația publică locală [1], *(1) Administrarea publică în unitățile administrativ-teritoriale se întemeiază pe principiile autonomiei locale, descentralizării serviciilor publice, eligibilității autorităților publice locale și consultării cetățenilor în probleme locale de interes deosebit*, aceasta nu acordă dreptul și nu încurajează autoritățile publice locale să obstrucționeze și să împovăreze activitatea subiecților cărora le acordă servicii publice.

Conform art.3 din Legea RM nr. 62 din 17-03-2022 cu privire la publicitate [2], *publicitate pe vehicule este publicitatea difuzată prin aplicarea de afișe pe/în vehicule sau prin vopsirea vehiculelor în scop publicitar*.

Valorificarea acestui serviciu implică minimum activitatea a trei instituții publice.

Așadar, ce este publicitatea pe vehicule, care este cadrul legal aplicabil și cum se valorifică acest serviciu de către entitățile interesate? Care este rolul și impactul autorității publice locale în autorizarea acestuia?

Deși, studiul se axează pe atribuțiile autorităților implicate în acest proces, vom sublinia și rolul funcționarilor publici care, în exercițiul funcțiunii, trebuie să dispună de abilități privind aplicarea normelor legale, de cunoștințe și aptitudini de implementare a politicilor publice privind facilitarea constructivă a procedurilor de obținere a autorizațiilor de către agenții privați. Procedură, care, după cum vom analiza în continuare, dublează anumite acțiuni, agenții economici interesați, fiind obligați să obțină trei acte permissive de la mai multe instituții care să se regăsească ulterior în actul final numit autorizație de publicitate. Acest itinerar se produce contrar strategiilor de

eficientizare, care conduc spre implementarea instrumentului de *ghișeu unic și spre digitalizare*.

În consecință, prin coroborare, constatăm că, curriculumul universitar pentru funcționarii administrației publice, respectiv abilitățile, cunoștințele și competențele obținute de absolvenții specialității administrație publică, dobândite în timpul studiilor, în conformitate cu programul curricular, constituie o oportunitate și o platformă pliabilă de angajare în serviciu, atât în sectorul public, cât și în sectorul privat, aceasta se va deduce și din prezentul studiu.

Disciplinele juridice studiate în cadrul programului creează atuurile pentru a activa în direcțiile juridice din cadrul autorităților publice, inclusiv din cadrul celor de drept privat, deoarece în prezent se atestă o simbioză a activității instituțiilor de drept public cu cele private, or, activitatea unei persoane juridice de drept privat nici nu poate fi concepută fără aportul autorității administrației publice centrale sau locale. Conexiunea continuă a derulării afacerii cu instituțiile de drept public persistă de la fondare până la încetarea acesteia ca subiect.

Disciplinele cu impact de proiectare, stabilire a politicilor etc., dau substanță pentru încadrarea în sferile politico-administrativă, necomercială, iar studiul în speță, cu referire la autorizarea publicității pe vehicule constituie unul dintre exemple, care demonstrează că un funcționar public trebuie să posede abilități inclusiv privind reglementările din sectorul privat. Implicarea funcționarilor publici în funcțiune sau a studenților masteranzi la elaborarea actului normativ în speță, ar fi prevenit ambiguitățile, *lapsus*-urile și complexitatea de realizare a procedurii de autorizare a publicității.

Metodologia cercetării. La elaborarea prezentei lucrări a fost studiat și utilizat în special cadrul normativ național, precum și anumite surse publice de informare în care sunt reflectate particularitățile formării politicilor

publice, executarea atribuțiilor funcționale, implementarea strategiilor de reformare în anumite domenii, în special cu referire la atribuțiile instituțiilor implicate în eliberarea autorizației pentru publicitate pe vehicule. În cadrul cercetării, am aplicat metode de cercetare științifică: cantitative și calitative.

Rezultate

Publicitatea pe vehicule, în general, prezumă practic toate tipurile de mijloace de transport, atât publice, cât și private. Raționamentul reglementării acestui segment, purtător de publicitate, s-a impus fiind propulsat de factori economici și comerciali, iar, în consecință, pentru eliminarea abuzurilor în utilizarea necontrolată a imprimeurilor pe vehicule.

Așadar, publicitatea pe vehicule urmează a fi percepută sub trei aspecte și anume: *comercial, juridic și politico-economic*.

În conformitate cu prevederile art. 50 din Legea RM nr. 62 din 17.03.2022 [2], (1) *Controlul privind respectarea legislației cu privire la publicitate se realizează de către: a) Consiliul Concurenței – în limita atribuțiilor sale prevăzute de Legea concurenței nr.183/2012; b) Consiliul Audiovizualului – în limita atribuțiilor sale prevăzute de Codul serviciilor media audiovizuale pe domeniul publicității și al altor forme de comunicări comerciale audiovizuale, difuzate de serviciile media audiovizuale liniare și serviciile media audiovizuale neliniare; c) Poliție – în limita atribuțiilor sale prevăzute de Legea nr.131/2007 privind siguranța traficului rutier și Legea nr.320/2012 cu privire la activitatea Poliției și statutul polițistului.*

Din punct de vedere *comercial*, publicitatea pe vehicule se consideră că este generatoare de venituri. Brandingul vehiculelor reprezintă o publicitate exterioară eficientă pentru promovarea afacerii. Afișajul se realizează prin lipirea pe vehicule a bannerelor publicitare, a logo-urilor sau oricăror imagini. Brandingul vehiculelor rămâne unul dintre cele mai relevante tipuri de

publicitate în acest moment, atâta timp cât este gratuit. În prezent, publicitatea a devenit foarte scumpă, dar, fiind abordată corect, poate aduce satisfacție financiară companiilor și le permite să rămână pe linia de plutire. Prețul pentru publicitate este costisitor, de aceea, tot mai mulți oameni caută să găsească astfel de tip de publicitate în care raportul dintre public și cost ar fi la fel de accesibil ca și posibil. Publicitatea de branding pe vehicul poate fi privat, public sau de proprietate (individual personalizat). De fapt, acest tip de publicitate are multe avantaje diferite, deoarece este foarte greu să nu-l observi. Spre exemplu, vehiculul se deplasează în mod constant în jurul orașului, și, prin urmare publicitatea ajunge și se proiectează în viziunea potențialilor clienți.

Sub aspect *juridic*, în special, publicitatea pe vehicule este reglementată prin Legea RM nr. 62 din 17.03.2022 cu privire la publicitate [2], Hotărârea Guvernului nr. 357 din 13.05.2009 cu privire la aprobarea Regulamentului circulației rutiere [3] și Regulamentele cu privire la publicitatea exterioară aprobate de autoritățile administrației publice locale. Cu referire la autorizarea publicității pe vehicule noua lege a publicității a modificat regulile de autorizare a acesteia și, spre deosebire de legea abrogată, care prevedea autorizarea publicității de către organele Inspectoratului Național de Securitate Publică, legea nouă obligă obținerea autorizației pentru publicitate pe vehicule cu participarea consecutivă a trei autorități publice: Centrul Național de Terminologie ca autoritate de aprobare a textului publicitar, Inspectoratul Național de Securitate Publică ca autoritate emitentă a avizului prealabil și Administrația Publică Locală ca autoritate emitentă a autorizației.

Raționamentul *politico-economic* al publicității pe vehicule ar putea fi considerat faptul că politicile publice de reglementare a acestui segment a fost generată de prevenirea abuzurilor în utilizarea imprimeurilor pe

vehicule și anume excluderea cazurilor de îngrijire a vizibilității, de acoperire a numerelor de înmatriculare etc., aspecte care ar pune în dificultate exploatarea vehiculelor. Publicitatea este o informație răspândită în public prin intermediul diferitor mijloace tehnice, cu scopul de a evidenția calitatea informației și de a atrage cât mai mulți clienți. Informația difuzată prin publicitate înștiințează consumatorii despre prestarea anumitor servicii sau vânzarea unor produse. În ultimul timp a crescut interesul pentru o nouă formă de publicitate – publicitatea pe vehicule.

Rămâne descoperit însă aspectul economic, deoarece, dacă conform prevederilor legale anterioare, pentru autorizarea publicității pe vehicule se percepea o taxă fixă, conform noilor prevederi legale acest serviciu e gratuit. Respectiv, în timp ce pentru amplasarea dispozitivelor publicitare entitățile trebuie să achite o taxă locală, aprobată de autoritățile publice locale (a se vedea, spre exemplu Anexa nr.1 rând 3 din Decizia Consiliului Municipal Chișinău nr. 21/10 din 14 decembrie 2022 „Cu privire la punerea în aplicare a taxelor locale pentru anul 2023”) prevăzută de art. 291 alin. (1) lit. q) din Codul fiscal, care stipulează că *obiect al impunerii cu taxa pentru dispozitivele publicitare este suprafața feței (fețelor) dispozitivului publicitar pe care se amplasează publicitatea exterioară*, pentru publicitatea pe vehicule nu se percepe taxă.

Ar fi aceasta o omisiune a legiuitorului sau o lipsă de comunicare, dintre autoritățile administrației publice și entitățile de drept privat, la elaborarea politicilor publice în domeniul publicității? Constatăm faptul că taxa locală pentru dispozitivul publicitar este o sarcină grea pentru agenții economici care încearcă să intre pe piața comercială sau să se mențină pe aceasta.

Discuții

Așadar, după cum am menționat anterior, obținerea autorizației pentru amplasarea

publicității pe vehicule este prevăzută de art. 40 din Legea RM nr.62 din 17.03.2022 [2] cu privire la publicitate care stipulează că *(1) Afișarea imaginilor publicitare pe/în vehiculele aflate în trafic interrațional sau internațional, de pasageri sau de mărfuri, se efectuează pe bază de contracte încheiate cu proprietarii acestora, în baza autorizației eliberate de autoritatea administrației publice locale pe al cărei teritoriu este înregistrat respectivul vehicul și a avizului prealabil eliberat de poliție. (2) Pe taximetre și pe vehiculele destinate publicității, imaginile publicitare sunt afișate în baza autorizației eliberate de autoritatea administrației publice locale pe al cărei teritoriu este înregistrat respectivul vehicul și a avizului prealabil eliberat de poliție. (3) Este interzisă afișarea imaginilor publicitare pe/în vehicule în următoarele cazuri: a) pe suprafețe de sticlă/transparente, fapt ce obstrucționează vederea din interiorul vehiculului; b) pe unitățile de transport ale serviciilor de urgență; c) pe unitățile de transport și utilajele destinate reparației drumurilor; d) în alte cazuri prevăzute în mod expres de lege. (4) Alte restricții privind afișarea imaginilor publicitare pe/în vehicule se stabilesc de către Poliție.*

Raționamentul dedus din prevederile art. 40 din Legea RM nr.62 din 17.03.2022 [2] este că pentru obținerea autorizației pentru publicitate pe vehicule e necesar avizul obținut de la Poliție, care se acordă după aprobarea, de către Centrul Național de Terminologie, în prealabil, a conținutului afișajelor. Centrul Național de Terminologie este o instituție de cercetare și implementare a terminologiilor în structurile administrative, economice, sociale etc. ale Republicii Moldova.

În vederea realizării misiunii sale, Centrul Național de Terminologie examinează și aprobă afișajele care urmează a fi aplicate pe vehicule în calitate de publicitate. În consecință, itinerarul pe care trebuie să-l parcurgă solicitantul de publicitate pe vehicule ar fi: Centrul Național

de Terminologie (în continuare CNT), Inspectoratul Național de Securitate Publică (în continuare INSP) și Administrația Publică Locală (în continuare APL).

În cazul în care pretendentul de a plasa publicitate pe vehicul nu se conformează normelor legale, acesta riscă a fi sancționat contravențional. Așadar, în conformitate cu prevederile art. 228 alin. (2) din Codul contravențional al RM [4] *Exploatarea vehiculelor cu defecte tehnice interzisă prin regulile de circulație rutieră, cu excepția vehiculelor având defectele menționate la alin.(1), precum și amplasarea neautorizată pe vehicule a publicității se sancționează cu amendă de la 3 la 6 unități convenționale.*

Conform datelor Biroului Național de Statistică al RM, în anul 2022 au fost comise 18 178 de încălcări a regulilor de exploatare a vehiculelor prevăzute de art. 228 alin. 2 din Codul contravențional al RM [5, accesat la 20.09.2023].

Conform datelor Biroului Național de Statistică al RM în anul 2021 au fost comise 13 918 de încălcări a regulilor de exploatare a vehiculelor prevăzute de art. 228 alin. 2 din Codul contravențional al RM [6, accesat la 03.09.2023].

Deși, având un itinerar complicat pentru valorificarea dreptului de plasare a publicității pe vehicule, subiecții interesați, pe o perioadă de aproximativ 18 luni, au fost în imposibilitate de a intra în legalitate pe acest segment. Aceasta a fost condiționată de prevederile legale stipulate în Capitolul X, Dispoziții finale și tranzitorii, art. 53 al Legii RM nr.62 din 17.03.2022 [2] cu privire la publicitate potrivit căroră: (1) *Prezenta lege intră în vigoare după expirarea termenului de 9 luni de la data publicării în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.* (2) *La data intrării în vigoare a prezentei legi se abrogă Legea nr. 1227/1997 cu privire la publicitate (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1997, nr. 67–68, art. 555),*

cu modificările ulterioare. (3) *În termen de 3 luni de la data intrării în vigoare a prezentei legi, Guvernul va aproba reglementări privind structura, modul de constituire, organizare și funcționare a Consiliului privind mesajele de interes public.* (4) *În termen de 6 luni de la data intrării în vigoare a prezentei legi, autoritățile prevăzute la art. 50 alin. (1): a) vor prezenta Guvernului propuneri privind aducerea în concordanță a legislației în vigoare cu prezenta lege; b) vor aduce în concordanță cu prezenta lege propriile acte normative.* (5) *În termen de 9 luni de la data intrării în vigoare a prezentei legi, Guvernul: a) va prezenta Parlamentului propuneri privind aducerea în concordanță a legislației în vigoare cu prezenta lege; b) va aduce în concordanță cu prezenta lege propriile acte normative.* (6) *Autoritățile administrației publice locale, în termen de 6 luni de la data intrării în vigoare a prezentei legi, vor adopta regulamentul cu privire la publicitatea exterioară. Autoritățile administrației publice locale care au adoptat regulamentul menționat până la intrarea în vigoare a prezentei legi, într-un termen de 6 luni, îl vor aduce în concordanță cu prevederile prezentei legi.*

Anume aceste prevederi au creat dificultăți în punerea în aplicare a normelor legale și au provocat disensiuni între agenții economici, subiecți-solicitanți de a obține autorizații de amplasare a publicității pe vehicule și instituțiile statului, reprezentate de CNT, INSP și APL.

Astfel, deși Legea RM nr.62 din 17.03.2022 a fost publicată în Monitorul Oficial la 08.04.2022 și, conform alin. (1) art. 53 a intrat în vigoare la 07.01.2023, aceasta n-a putut fi aplicată de funcționarii APL pe motiv că instrumentele de punere în funcțiune urmau a fi aprobate conform alin. (5) art. 53 a Legii, în termen de 9 luni de la data intrării în vigoare, adică maxim până la 06.09.2023. Mai mult ca atât, conform alin. (2) art. 53 a Legii

menționate *la data intrării în vigoare a prezentei legi se abrogă Legea nr.1227 din 1997 cu privire la publicitate*, în consecință rezultă că pe o perioadă de timp de 9 luni, cadrul legal cu referire la publicitate n-a existat: legea nouă abrogă legea veche, fără a asigura existența instrumentelor de funcționare a prevederilor legale noi.

Această omisiune, în cazul dat, a favorizat solicitanții de autorizații, deoarece în lipsa mecanismelor nu puteau fi atrași la răspundere, pe de o parte, iar funcționari responsabili erau în imposibilitatea aplicării principiilor de monitorizare și control asupra implementării. În conformitate cu prevederile art. 75 din Legea nr. 100 din 22.12.2017 cu privire la actele normative [7] *(1) Implementarea prevederilor actelor normative se monitorizează pentru identificarea gradului de aplicare și executare a acestora, determinarea măsurii în care obiectivele actului au fost realizate, identificarea consecințelor neprevăzute sau negative, precum și pentru elaborarea recomandărilor privind modalitatea de remediere a consecințelor negative*, respectiv, instituțiile publice au, nu doar dreptul, dar și obligația de a evalua și a estima prestarea acestui serviciu public subiecților interesați.

Situația elucidată în prezentul studiu marchează unul dintre factorii care trebuie să motiveze pretențiile la ocuparea unei funcții publice de a cunoaște, atât cadrul legal aplicabil entităților de drept public, cât și normele legale care urmează a fi aplicate în raport cu persoanele fizice și persoanele juridice. Grație acestei situații curriculumurile universitare urmează a fi revizuite, modificate și completate cu materii necesare în practica de activitate a funcționarilor publici.

O problemă care va apărea cu siguranță este și lipsa definirii conținutului de „afișaj”, deși Legea nr. 62/2022 [2] permite amplasarea afișajelor pe/în vehicule, nu definește această noțiune, respectiv, funcționarii publici vor

intra în impas cu referire la autorizarea acestora.

Potrivit Legii României nr.185 din 25 iunie 2013 privind amplasarea și autorizarea mijloacelor de publicitate [8, accesat la 02.09.2023], *publicitate pe vehicule este publicitate realizată prin lipirea de afișe, montarea de panouri sau vopsirea vehiculelor în scopuri publicitare*, iar prin *afiș* se înțelege *mijlocul de transmitere a mesajelor publicitare, culturale, comerciale, politice, de instructaj și altele asemenea, imprimat pe suport hârtie sau pe folie sintetică și expus public*.

În consecință, examinarea subiectului cu referire la autorizarea publicității pe vehicule constă în coordonarea/avizarea imaginilor publicitare pe/în vehiculele aflate în trafic.

Autorizarea publicității pe vehicule, deși s-ar părea ne semnificativ, aceasta trebuie să fie amplasată în corespundere cu cerințele securității circulației rutiere sau mai exact spus, amplasarea acesteia nu trebuie să diminueze sau să creeze obstacole în utilizarea vehicului. Respectiv, imaginea publicitară nu trebuie să depășească jumătate din aria (suprafața) vopsită a suprafețelor exterioare vopsite ale mijlocului de transport și nu trebuie să creeze dificultăți la identificarea culorii acestuia, menționate în documentele de înregistrare a vehicului. Este interzisă plasarea publicității pe următoarele părți (elemente) ale mijloacelor de transport: parbrize, geamurile mijloacelor de transport (cu excepția plafonului transparent), oglinzile retrovizoare, părțile laterale ale camioanelor și automobilelor care au imprimată o bandă albă, rezervoarele de combustibil și cutiile de scule. Instalarea pe mijloacele de transport a unor panouri publicitare, tăblițe sau panouri luminoase, de asemenea este interzisă.

În cazul plasării publicității pe mijloacele de transport prin reutilare simplă, este interzisă: a) amplasarea în scop publicitar pe mijloacele de transport a unor corpuri de iluminat exte-

rioare, neprevăzute de uzina producătoare de mijloace de transport; b) utilizarea în scopuri publicitare a corpurilor de iluminat exterioare instalate pe mijloacele de transport, ce nu corespund cerințelor GOST 8769-75 „Corpuri de iluminat exterioare la automobile, autobuze, troleibuze, tractoare, remorci și semiremorci. Cantitatea, amplasarea, culoarea, unghiuri de vizibilitate”; c) *plasarea pe mijloacele de transport a publicității care are asemănări coloristice și grafice cu schemele, emblemele, siglele, inscripțiile aplicate/plasate pe vehiculele cu regim prioritar de circulație și a publicității care reproduce (imită) indicatoarele rutiere și semnele de identificare; d) plasarea pe mijloacele de transport a unor imagini publicitare care acoperă corpurile de iluminat exterior, numerele de înmatriculare, inscripțiile și imaginile informative și care limitează vizibilitatea* [9, accesat la 20.09.2023].

Prin urmare, aplicarea normelor legale de către funcționarii publici constituie o activitate de interferență dintre sistemul public și sistemul privat în prevenirea contravențiilor. Aceasta ar fi similar fenomenului de transfer a unor atribuții judiciare și cvasijudiciare către alte instituții [10, p.23], ceea ce la caz este inadmisibil.

Potrivit normelor legale naționale, raporturile dintre autoritățile publice centrale și cele locale au la bază principiile autonomiei, legalității, transparenței și colaborării în rezolvarea problemelor comune, iar sarcina de control administrativ exercitat asupra activității desfășurate de către autoritățile publice locale nu trebuie să urmărească alt scop decât asigurarea respectării legalității și a principiilor constituționale, iar controlul de oportunitate poate viza doar realizarea competențelor care le-au fost delegate, în condițiile legii.

Concluzii

Disciplinele de studiu de ordin administrativ inserate în curriculumurile universitare creează

oportunități de a activa în agențiile cu impact de soluționare a contestațiilor, în autoritățile administrației publice locale și centrale, în care sunt necesare cunoștințe din domeniul administrativ, juridic și de contencios administrativ. Participarea funcționarilor publici la elaborarea proiectelor de legi și a strategiilor de implementare a acestora ar fi eliminat disensiunile în care pe o perioadă mai mare de un an, a fost în imposibilitate implementarea normelor legale. Instituțiile publice implicate în procesul de autorizare a publicității pe vehicule împreună cu agenții economici, urmează, în termeni proximi, să elaboreze o procedură simplificată de acordare a acestui serviciu, în consecință simplificându-și și reducând volumul de activități inutile, suprapuse pe care le îndeplinesc funcționarii publici în exercițiul dat. Politicile publice trebuie elaborate în coordonare cu toate instituțiile statului care direct sau indirect vor trebui să aplice normele, or, să fim siguri, că, dacă normele menționate ar fi avut avize de coordonare din partea CNT, INSP și APL atribuțiile și competențele de aplicare a acestor norme ar fi fost simplificate, dar acest raționament urmează a fi abordat într-un alt studiu. Rămânem în speranța pozitivă că monitorizarea implementării prevederilor actului normativ cu referire la publicitate se va efectua de către instituția responsabilă de implementarea acesteia, cel târziu după 2 ani de la data intrării în vigoare a actului respectiv, adică termenul maxim de evaluare fiind până în luna aprilie 2025.

Referințe bibliografice

1. Legea Republicii Moldova nr.436 privind administrația publică locală din 28.12.2006. În: Monitorul Oficial nr.32-35/116 din 09.03.2007.
2. Legea Republicii Moldova nr. 62 din 17-03-2022 cu privire la publicitate. În: Monitorul Oficial nr. 98-105 din 08.04.2022.
3. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova

nr. 357 din 13.05.2009 cu privire la aprobarea Regulamentului circulației rutiere. În: Monitorul Oficial nr. 92-93/409 din 15.05.2009.

4. Codul contravențional al Republicii Moldova aprobat prin Legea nr. 218 din 24.10.2008. În: Monitorul Oficial nr. 3-6/15 din 16.01.2009.

5. Contravenții constatate în anul 2022 https://statistica.gov.md/ro/contraventii-constatate-in-anul-2022-9478_60403.html.

6. Contravenții constatate în anul 2021 https://statistica.gov.md/ro/contraventii-constatate-in-anul-2021-9478_59411.html.

7. Legea Republicii Moldova nr. 100 din

22.12.2017 cu privire la actele normative. În: Monitorul Oficial nr. 7-17/34 din 12.01.2018.

8. Legea României nr. 185 din 25 iunie 2013 privind amplasarea și autorizarea mijloacelor de publicitate (*republicată*) Publicat în Monitorul Oficial nr. 147 din 15 februarie 2018 https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/149533#id_artA235_ttl.

9. Coordonarea schemelor de distribuire a inscripției și reclamei pe mijloacele de transport <https://servicii.gov.md/ro/service/008000040>.

10. BORȘ, Vladimir. *Sisteme administrative comparate*. Chișinău, 2021 ISBN 978-9975-158-23-7.

CONSIDERATIONS ON LEGAL REGULATION OF THE *ON CALL* EMPLOYMENT CONTRACT

Nicolae SADOVEI

Doctor hab. in Law, University Professor, State University of Moldova,
Chisinau, Republic of Moldova
e-mail: nicoale.sadovei@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-2169-1851>

Tatiana MIHAILOV

Doctor of Law, State University of Moldova,
Chisinau, Republic of Moldova
e-mail: mihailov.tatiana@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-4527-3144>

The on-call employment contract represents a distinctly atypical form of employment characterized by the fact that, in the employment contract concluded between the parties, typically, there is no clause specifying a minimum number of working hours that the employee would be obliged to work for and in favor of an employer, and therefore there is no correlative obligation to pay the salary by the employer. Such a contractual form finds its express regulation at the level of national legislations of the member states of the European Union, while each member state has its own regulatory specifics, which makes it possible to apply such a contractual form in practice in a distinct society.

Keywords: *on-call employment contract, distinct atypical employment contract, zero-hours contract, pre-employment contract, flexisecurity.*

CONSIDERAȚII PRIVIND REGLEMENTAREA JURIDICĂ A CONTRACTULUI DE MUNCĂ *ON CALL*

Contractul de muncă on call reprezintă o formă contractuală pronunțat atipică de muncă ce se caracterizează prin faptul că, în contractul de muncă ce a fost încheiat între părți, de regulă, nu există nici o clauză care ar specifica un număr minim al orelor de muncă pe care salariatul ar fi obligat să le muncească pentru și în favoarea unui angajator, și prin urmare nu există nici obligația corelativă de plată a salariului de către angajator. O astfel de formă contractuală își găsește o reglementare expresă la nivelul legislațiilor naționale ale statelor membre ale Uniunii Europene, totodată fiecare stat având propriile sale particularități de reglementare, ceea ce face posibilă aplicarea în practică a unei astfel de forme contractuale într-o societate distinctă.

Cuvinte-cheie: *contractul de muncă on call, contract pronunțat atipic de muncă, contractul de zero ore de muncă, antecontractul de muncă, flexisecuritate.*

CONSIDÉRATIONS SUR LA RÉGLEMENTATION JURIDIQUE DU CONTRAT DE TRAVAIL *ON CALL*

Le contrat de travail on call représente une forme d'emploi nettement atypique caractérisée par le fait que, en règle générale, dans le contrat de travail conclu entre les parties, il n'y a pas de clause

précisant un nombre minimum d'heures de travail pour lequel le salarié serait tenu travailler pour et en faveur d'un employeur, et il n'y a donc pas d'obligation corrélative de payer le salaire par l'employeur. Une telle forme contractuelle trouve sa réglementation expresse au niveau des législations nationales des États membres de l'Union européenne, en même temps chaque État a ses propres particularités réglementaires, ce qui permet d'appliquer en pratique une telle forme contractuelle dans un société distincte.

Mots-clés: *contrat de travail on call, contrat de travail prononcé atypique, contrat zéro heure, contrat de pré-emploi, flexisécurité.*

НЕКОТОРЫЕ СООБРАЖЕНИЯ О ПРАВОВОМ РЕГУЛИРОВАНИИ ТРУДОВОГО ДОГОВОРА ON CALL

Трудовой договор по вызову представляет собой нетипичную форму занятости, характеризующуюся тем, что в заключенном между сторонами трудовом договоре, как правило, не содержится пункта, определяющего минимальное количество рабочих часов, в течение которых работник был бы обязан работать на работодателя и в пользу работодателя, и, следовательно, у работодателя нет соответствующего обязательства по выплате заработной платы. Такая договорная форма находит свое четкое регулирование на уровне национальных законодательств государств-членов Европейского Союза, при этом каждое государство имеет свои особенности регулирования, что позволяет применять такую договорную форму на практике в развитом обществе.

Ключевые слова: *трудовой договор on call, особый нетипичный трудовой договор, договор с нулевым рабочим днем, предварительный трудовой договор, гибкая гарантия.*

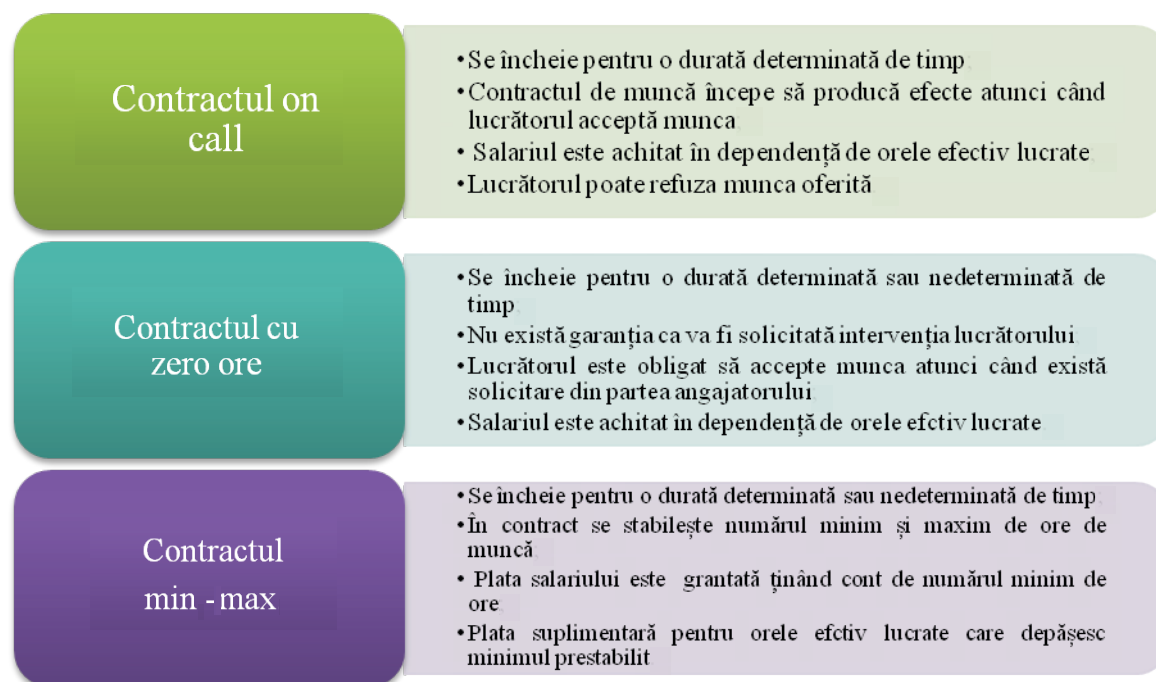
Introducere

Contractul *on call* este un contract de muncă cu un caracter atipic pronunțat ce se diferențiază de un contract individual de muncă standard prin acel fapt că în acest contract negociat și încheiat între părți nu există vreo clauză care ar specifica acel număr minim de ore pe care un salariat ar fi obligat să le muncească pentru și în favoarea unui angajator, nefiind în acest caz nici specificată acea garanție de existență a unui salariu corelativ.

Așadar, în acest tip de contract de muncă realizarea efectivă de către salariat a atribuțiilor sale de muncă se realizează doar în cazul

existenței unei solicitări exprese și prelabile parvenite din partea angajatorului în acest sens, iar obligația de plată a salariului și cuantumul acestuia este în dependență directă de numărul de ore pe care le-a lucrat în mod efectiv acest salariat. Ca urmare, existența contractului de muncă *on call*, nu presupune obligativitatea de prezență fizică zi de zi a salariatului la locul său de muncă.

Contractele de muncă *on call* includ în sine trei categorii distincte de contracte: contractele cu zero ore de muncă, contractele de muncă cu stabilirea expresă a numărului minim și maxim de ore de muncă și antecontractele de muncă.

Fig.1. Analiza distinctivă a contractelor de muncă *on call*, cu zero ore de muncă și min-max

Sursa: Elaborat de către autori.

Această formă contractuală capătă o răspândire tot mai largă pe piața forței de muncă din așa state precum: Marea Britanie, Germania, Spania, Estonia, Austria precum și alte state membre ale Uniunii Europene. La momentul actual, contractul de muncă *on call* reprezintă o noutate atât pentru doctrina dreptului muncii, cât și pentru legislație în general, deoarece reprezintă o formă destul de specifică de stabilire a raporturilor juridice de muncă dintre angajator și salariat. Tocmai în pofida acestui fapt, contractul respectiv de muncă urmează a fi analizat în continuare într-un mod detaliat, pentru a putea concluziona asupra gradului de utilitate, dar și a celui de precaritate a acestei noi forme contractuale de muncă.

Materiale și metode utilizate

Pentru realizarea prezentului studiu au fost utilizate acte normative internaționale, precum și publicațiile științifice din acest domeniu. În prezentul studiu au fost utilizate o serie

de metode de cercetare științifică, printre care menționăm în special: metoda istorică, metoda comparativă, metoda de analiză și sinteză, metoda generalizatoare, precum și alte metode științifice. Scopul acestui articol științific constă în analiza juridică a conceptului și regimului juridic al contractului de muncă *on call*, a avantajelor și dezavantajelor acestei forme contractuale atât pentru salariat, cât și pentru angajator.

Rezultate obținute și discuții

Legislația muncii a Republicii Moldova, la momentul actual, nu conține o reglementare expresă a contractului de muncă *on call*. În unele dintre statele în care un astfel de tip de contract este reglementat în mod expres, el poate fi regăsit sub denumirea de zero hour contract, adică un contract cu zero de muncă.

Chiar și în România, stat-membru al Uniunii Europene, nu se regăsește nici o prevedere normativă care ar supune reglementării juri-

dice un astfel de contract de muncă. Totodată, menționăm faptul că în proiectul de lege pentru completarea art.103 din Legea 53/2003 poate fi regăsită noțiunea legală a contractului individual de muncă cu zero ore. Așadar, acest proiect de legea definea contractul de zero ore ca fiind „acel contract prin care angajatorul nu este obligat să garanteze un număr minim de ore pe săptămână, iar angajatul poate să nu accepte munca în momentul care i se cere, programul de muncă fiind în întregime flexibil” [1].

Contractul de muncă *on call* este un tip de contract care la prima vedere pare a satisface în mare parte necesitățile angajatorului comparativ cu cele ale salariatului, deoarece permite angajatorilor să-și suplinească rapid statele sale de personal atunci când aceasta devine o necesitate stringentă ca urmare a unor situații noi, uneori chiar și imprevizibile care sunt dictate de realitățile economiei de piață. Totodată, efectele juridice pe care le generează acest tip

de contract, sunt diferite atât pentru fiecare parte contractuală, cât și pentru partenerii sociali în calitate de reprezentanți ai acestora. Dacă e să ne referim la poziția promovată de sindicate cu privire la acest tip de contract, se afirmă că o astfel de formă contractuală este una mai puțin avantajoasă pentru salariați, uneori chiar și precară, deoarece apariția ca urmare a flexibilizării a noilor forme contractuale de muncă nu asigură de fiecare dată și existența unor condiții demne de muncă pentru diverse categorii de salariați. Totodată, susținem poziția noastră expusă anterior, conform căreia „pe de cealaltă parte, organizațiile patronale în calitate de reprezentanți ai angajatorilor, promovează constant necesitatea flexibilizării continue a raporturilor de muncă prin adoptarea unor noi instrumente juridice, care ar permite la rândul său adaptarea nevoilor angajatorilor la condițiile imprevizibile impuse de piață” [2, p. 375].

Avantajele angajatorului	Dezavantajele angajatorului	Avantajele salariatului	Dezavantajele salariatului
<ul style="list-style-type: none"> • O formă flexibilă de muncă pentru o potrivire optimă a fluctuației volumului de muncă cu numărul efectiv de ore de muncă • Posibilitate de angajare temporară în momentele de creștere neașteptată a afacerii • Substituirea temporară a unui salariat care absentează motivat de la locul de muncă 	<ul style="list-style-type: none"> • Se înregistrează uneori o productivitate inferioară a muncii • Dificultatea monitorizării performanței salariaților de către echipa de management • Personal nemotivat 	<ul style="list-style-type: none"> • Permite salariaților îmbinarea obligațiilor familiale cu cele de muncă • Ajută la integrarea pe piața muncii a anumitor categorii de persoane (tineri, femei, persoane cu dizabilități, etc.) • Mod mai simplu de a găsi un loc de muncă • Răspunde unei nevoi de flexibilitate 	<ul style="list-style-type: none"> • Protecția socială diminuată • Dependență financiară de alte surse de venit • Lipsa unor perspective de calificare și promovare

Fig. 2. Prezentarea efectelor contractului de muncă *on call* asupra salariatului și angajatorului

Sursa: Elaborat de către autori.

Contractul de muncă *on call* nu se bucură de o reglementare legislativă uniformă la nivelul statelor membre ale Uniunii Europene,

fiecare stat având anumite particularități distincte de reglementare.

Legislația muncii din Marea Britanie, nu

conține nici o prevedere care ar stabili o durată de timp minimă în care salariatul ar fi obligat să se afle la locul său de muncă și să efectueze nemijlocit acea muncă pentru care a fost contractat în favoarea și sub autoritatea angajatorului său. Totodată, nu este prestabilită nici obligația angajatorului de a acorda un număr minim de ore de muncă pe săptămână sau lună pentru salariații care lucrează în baza contractelor de muncă *on call*. Dacă e să stabilim durata maximă a timpului de muncă în baza unei astfel de forme contractuale, ea ca și în cazul unui contract individual de muncă standard nu poate depăși durata normală zilnică a timpului de muncă, adică nu trebuie să fie mai mare de 8 ore de muncă pe zi.

Reglementarea juridică inițială a contractului de muncă *on call*, permitea ca angajatorul să insereze în conținutul acestui contract o clauză specifică de exclusivitate, care odată inclusă, limita în mod expres dreptul salariatului de a mai avea încheiate astfel de contracte concomitent și cu alți angajatori, indiferent de faptul dacă angajatorul care a introdus clauza de exclusivitate a solicitat sau nu măcar odată intervenția acestui salariat. Această situație a durat până în anul 2015, când s-a constatat că posibilitatea de existență a unei astfel de clauze în contractele de muncă *on call* este neîntemeiată și abuzivă, și presupune existența efectelor juridice disproporționate pentru părțile raportului juridic de muncă [3, p. 30].

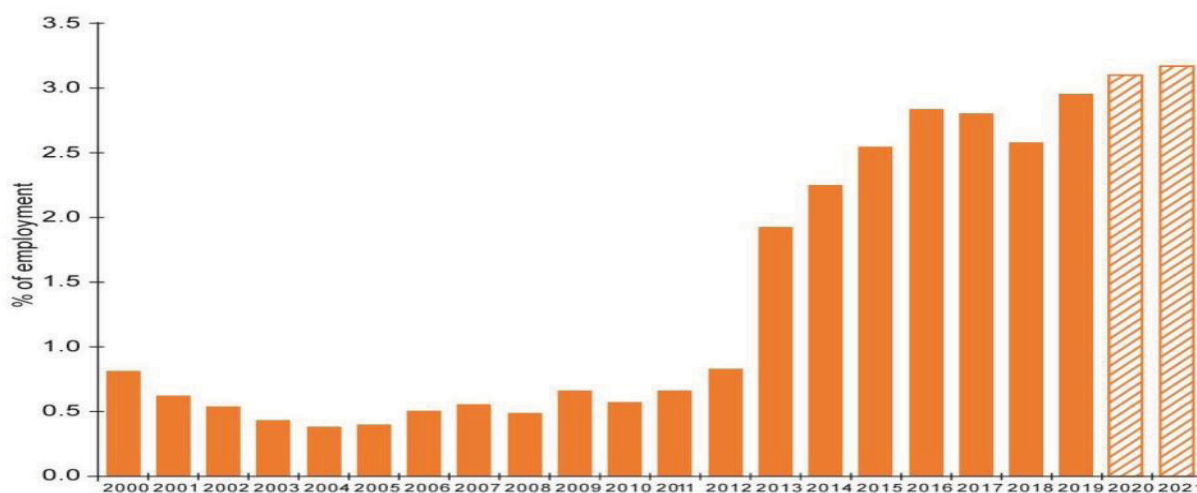

Fig. 3. Cota procentuală a contractelor de muncă *on call* în Marea Britanie pe parcursul anilor 2000-2021

Sursa: [4].

În Marea Britanie, sectoarele care utilizează cel mai des contractele *on call* sunt de: catering, comerț cu amănuntul, construcții, servicii hoteliere, etc. Avantajul major pentru angajatori al acestui tip de contract îl reprezintă faptul că ei plătesc salariații doar pentru orele efectiv lucrate, acest lucru permițându-le angajatorilor să economisească banii pe care i-ar fi cheltuit pentru salarii cu normă întreagă și alte cheltuieli legate de angajări de tip standard.

Totuși un contract *on call* nu echivalează

cu zero drepturi. Drepturile de care beneficiază acești salariați depinde de statutul ce lor le este acordat de legislațiile naționale, care poate fi cel al unui angajat, al unui lucrător sau al unei persoane care desfășoară activități independente. Majoritatea persoanelor încadrate în baza unui contract de muncă *on call* beneficiază de drepturile de bază stabilite pentru salariați, cum ar fi dreptul la concediul anual de odihnă și salariul minim pe economie stabilit la nivel național.

Statul juridic al persoanei angajate în baza contractului <i>on call</i>			
Drepturile de muncă asociate fiecărui statut	Salariat	Lucrător	Persoană care desfășoară activitate pe cont propriu
<i>Salariul minim național</i>	✓	✓	-
<i>Protecția împotriva reținerilor ilegale din salariu</i>	✓	✓	-
<i>Concediu anual plătit</i>	✓	✓	-
<i>Pauze de odihnă</i>	✓	✓	-
<i>Dreptul de a solicita un lucru flexibil</i>	✓	-	-
<i>Dreptul la instruire profesională</i>	✓	-	-
<i>Protecția împotriva discriminărilor</i>	✓	✓	✓
<i>Perioade minime de preaviz</i>	✓	-	-
<i>Protecție împotriva concedierii abuzive</i>	✓	-	-

Fig. 4. Drepturile de bază de care beneficiază persoanele angajate în baza contractului *on call* în dependență de statutul său juridic

Sursa: Elaborat de către autori.

Reglementarea juridică a contractului de muncă *on call* în Olanda denotă existența câtorva particularități de ordin juridic. În primul rând, în sistemul de drept olandez contractul *on call* cuprinde în sine două formule distincte: un acord prealabil cu privire la posibilitatea încheierii ulterioare a contractului de muncă, și în cazul manifestării exprese de voință din partea salariatului încheierea propriu-zisă a unui contract de muncă. În cazul în care salariatul nu își manifestă consimțământul, raportul de muncă nu ia naștere. Comparativ cu legislația britanică, legislația olandeză este una mai protectivă pentru salariat, astfel încât dacă este solicitată intervenția salariatului aceasta se face pentru cel puțin 3 ore de muncă, iar dacă durata efectivă de muncă a fost mai mică decât acest interval de timp, obligația de plată a angajatorului se păstrează

petru cel puțin 3 ore de muncă per intervenție, indiferent de faptul dacă salariatul a muncit mai puține ore [5].

În sistemul de drept olandez, este reglementată în mod expres obligația angajatorului de a preaviza salariatul cu cel puțin 4 zile înainte ca să fie necesară intervenția salariatului pentru a presta o anumită muncă în favoare angajatorului. Dacă angajatorul nu respectă acest termen minim de preaviz, salariatul nu are obligația să accepte această solicitare de intervenție din partea angajatorului. Un termen similar de cel puțin 4 zile calendaristice se aplică și în cazul în care angajatorul își revocă solicitarea înaintea salariatului. Așadar, în cazul în care revocare are loc într-un termen mai mic de 4 zile, angajatorul va fi obligat să achite în favoarea salariatului toate orele pentru care a fost programată intervenția acestui salariat, chiar dacă munca efectivă nu a fost prestată.

În cazul în care contractul *on call* a fost încheiat pentru o perioadă de cel puțin 12 luni, angajatorului îi revine obligația să îi propună acestui salariat încheierea unui contract individual de muncă cu un număr prestabilit de ore. Totodată, această ofertă trebuie să fie cel puțin echivalentă cu numărul mediu al orelor lucrate în acel an. Adică, salariații în cazul în care acceptă această ofertă sunt încadrați în baza contractului individual de muncă pe timp parțial sau integral. Dacă nu acceptă oferta lansată de către angajator, atunci salariatul poate opta pentru păstrarea contractului *on call*.

Angajatorul nu poate înceta acest tip de contract prin a nu mai apela salariatul, deoarece tăcerea angajatorului este interpretată ca și prelungirea contractului prin tacita reconducțiune. Încetarea contractului *on call* este posibilă doar prin încheierea unui acord în acest sens, în formă scrisă între părțile contractante.

Dacă angajatorul încheie succesiv cu același salariat două contracte de muncă *on call* pe perioadă determinată, durată cărora depășește 2 ani, următorul contract de muncă *on call* încheiat între aceleași părți urmează a fi încheiat în mod obligator pentru o perioadă nedeterminată. În acest caz, vor fi considerate contracte de muncă *on call* succesive, dacă ele au fost încheiate într-un interval de până la 6 luni.

Spre exemplu, în Germania legiuitorul stabilește un număr minim săptămânal de 10 ore de muncă pentru care angajatorul trebuie să îi solicite intervenția salariatului în baza acestui tip de contract. Ca și în orice altă legislație, nici în Germania durata zilnică normală a timpului de muncă nu trebuie să depășească 8 ore de muncă pe zi.

În ceea ce privește regulile de salarizare a angajaților care prestează o muncă în temeiul unui contract de muncă *on call*, acestea sunt foarte simple, retribuiția fiind proporțională orelor efectiv lucrate de către salariat în fa-

voarea angajatorului. Aceasta este achitată fie pentru fiecare intervenție, fie pentru o săptămână sau lună de muncă.

Solicitarea de intervenție parvenită din partea angajatorului în adresa salariatului trebuie neapărat să fie una prealabilă, cu stabilirea concretă a unui interval minim de timp care se stabilește de regulă în contractul individual de muncă încheiat între părți, dar de asemenea poate fi stabilit la nivel de contracte colective de muncă sau chiar la nivel legislativ. Dacă e să ne referim în continuare la legislația germană, atunci urmează să menționăm faptul că solicitarea de intervenție în baza contractului de muncă *on call* urmează a fi adusă salariatului la cunoștință cu cel puțin 4 zile înainte. În solicitarea respectivă pe lângă indicarea nemijlocită a datei la care salariatul trebuie să se prezinte la locul de muncă urmează a se indica și numărul concret de ore de muncă pentru care se solicită intervenția salariatului.

În Spania, angajatorului îi revine obligația de a notifica salariatul despre necesitatea de a se prezenta la locul de muncă cu cel puțin o săptămână mai devreme. Respectarea termenului de preaviz din partea angajatorului, reprezintă o garanție juridică pentru salariați, deoarece, de regulă, salariații sunt încadrați concomitent în mai multe contracte de muncă *on call*. Astfel, pentru a putea executa obligațiile contractuale asumate în baza tuturor contractelor încheiate, notificarea este esențială pentru organizarea efectivă a timpului de muncă [6].

Chiar dacă contactul de muncă *on call* reprezintă o formulă contractuală distinctă, mai puțin cunoscută și foarte diferită față de conceptul clasic al unui contract individual de muncă, totuși nu putem nega faptul că acest contract prezintă o serie de avantaje și dezavantaje pentru fiecare parte contractuală.

Așadar, angajatorii și reprezentanții acestora agreează o astfel de formă contractuală pe motiv că reprezintă un mijloc rapid de suplینire

a locurilor de muncă devenite temporar vacante, sau nou create pentru o anumită perioadă determinată de timp, în legătură cu creșterea temporară a volumului de producție, precum și reducerea costurilor necesare întreținerii personalului în cazurile de reducere a activității sau chiar staționării unității.

Dacă e să analizăm avantajele pe care contractul *on call* le poartă pentru salariați, în primul rând putem menționa posibilitatea îmbinării activității de muncă cu orice alt tip de obligații, precum cele de studii, îngrijirea unor persoane aflate la întreținere, precum și alte obligații familiale. De asemenea, salariații au posibilitatea de a muncii concomitent în baza mai multor contracte de muncă tipice sau atipice.

În ceea ce privește dezavantajele pe care le poartă acest contract, putem menționa cu certitudine că acestea se fac resimțite mai mult la nivelul salariaților decât la cel al angajatorilor, resimțindu-se mai ales prin lipsa stabilității locului de muncă și respectiv a salariului [7].

Sunt cazuri când salariatul fiind parte a unui contract de muncă *on call* nu are nici o sursă de venit, deoarece pe toată durata de existență a contractului respectiv de muncă nu a parvenit nici o solicitare de intervenție din partea angajatorului. Angajatorii refuză să investească în astfel de salariați temporari, aceștia nefiind luați în calcul nici la promovare.

Concluzii

Legislația muncii a Republicii Moldova este una destul de restrictivă în ceea ce privește noile aranjamente contractuale de muncă, astfel încât la momentul actual avem o reglementare destul de limitată a celor mai simple forme atipice de muncă, care nu mai fac față provocărilor cu care se confruntă angajatorii pe piața forței de muncă.

Or, astfel de forme contractuale de muncă cum sunt contractele de muncă pe perioadă determinată, contractele de muncă cu fracțiune de normă (cu timp de muncă parțial), munca

la domiciliu sau cea de la distanță, deja cu siguranță nu mai trebuie să fie încadrate în categoria raporturilor de muncă atipice.

Supra flexibilizarea raporturilor de muncă și ca urmare apariția unor noi forme contractuale de muncă, reprezintă soluția necesară pentru dezvoltarea economică a societății și pentru menținerea raporturilor noi apărute în albia legalității.

Deși poate, la momentul actual, este complicat să acceptăm un contract individual de muncă în care părțile nu specifică un număr minim de ore de muncă pentru zi, săptămână sau lună, totuși trebuie să ținem cont de faptul că astfel de forme de muncă duc la eradicarea completă a fenomenului muncii nedeclarate pe de o parte, și la micșorarea numărului de persoane care se află în căutarea unui loc de muncă pe de altă parte.

Într-un final, reiterăm poziția noastră conform căreia „flexibilizarea continuă a raporturilor de muncă, inclusiv prin crearea și reglementarea noilor construcții juridice, reprezintă o acțiune necesară și importantă pentru a putea face față provocărilor dictate atât de economia de piață, cât și de cerințele pieței forței de muncă. Important în acest sens ca reglementările noilor forme contractuale să nu fie ambigue și să țină cont de interesele ambelor părți contractuale” [2].

Referințe bibliografice

1. *Proiect de lege pentru completarea art. 103 din Legea 53/2003 – Codul muncii*. Disponibil <https://www.antena3.ro/actualitate/schimbari-in-codul-muncii-contractul-de-munca-cu-zero-ore-propunere-psd-anagajati-romania-642771.html> (Accesat 24.03.2024)

2. MIHAILOV, T. *Contractul individual de muncă cu zero ore de muncă*. În: Conferința științifică națională cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare”, 9-10 noiembrie 2023. Chișinău: 2024 (cep USM), p. 375. ISBN 978-9975-62-687-3.

3. *International Labour Organization, Non standard employment around the world: understanding challenges, shaping prospects*. Geneva, 2016, 375. Disponibil: https://www.ilo.org/global/publications/books/WCMS_534326/lang--en/index.htm (Accesat 24.03.2024)

4. *Chartered Institute of Personnel and Development. Zero-hour contracts. Evolution and current status*. London, 2022. Disponibil: [https://www.cipd.org/globalassets/media/knowledge/knowledge-hub/reports/zero-hours-contracts-](https://www.cipd.org/globalassets/media/knowledge/knowledge-hub/reports/zero-hours-contracts-report-aug-2022_tcm18-110465.pdf)

[report-aug-2022_tcm18-110465.pdf](https://www.cipd.org/globalassets/media/knowledge/knowledge-hub/reports/zero-hours-contracts-report-aug-2022_tcm18-110465.pdf) (Accesat 24.03.2024)

5. DIMITRIU, R. *Tendințe de flexibilitate a raporturilor de muncă*. În: *St. de drept românesc*, an 20 (53), nr. 1–2, p. 252. București, ianuarie–iunie 2008.

6. *On-call agreement*. Disponibil: <https://www.blatterlegal.com/en/knowledge-base/labour-law/on-call-agreement/> (Accesat 24.03.2024).

7. MARICA, M.-E. *Contracte de muncă atipice*. București: Universul Juridic, 2019, 413 p. ISBN 978-606-39-0407-3

CZU 347.6

DOI <https://doi.org/10.52388/2345-1971.2023.2.12>

THE LEGAL CONDITIONS GIVING RISE TO THE MAINTENANCE OBLIGATION AMONG FAMILY MEMBERS IN THE CASE OF THE DEBTOR

Viorica STRELCIUC

PhD student, State University of Moldova,
Chisinau, Republic of Moldova
e-mail: viorica_901@mail.ru
<https://orcid.org/0009-0005-3461-5294>

The family is the fundamental element of society that has always been the basis of the formation of the state and law. The family is characterized by the existence of kinship or similar relationships that give rise to various rights and obligations. As a result, family members owe each other mutual support and help in order to live in harmony and understanding, and the legal obligation of maintenance aims to ensure the conditions and the minimum standard of living owed by the debtor, the creditor - less favored family member. Therefore, in this article, we will thoroughly examine all the conditions to be met by the debtor of the maintenance obligation towards the creditor and respectively the conditions that exempt the debtor from paying the maintenance obligation.

Keywords: maintenance, kinship, parents, minor and adult children, brothers, sisters, grandparents.

CONDIȚIILE LEGALE CARE DAU NAȘTERE OBLIGAȚIEI DE ÎNTREȚINERE DINTRE MEMBRII FAMILIEI ÎN CAZUL DEBITORULUI

Familia constituie elementul fundamental al societății care a stat dintotdeauna la baza formării statului și dreptului. Familia se caracterizează prin existența relațiilor de rudenie sau asimilate acesteia care dau naștere diferitor drepturi și obligații. Drept urmare, membrii de familie își datorează susținere și ajutor reciproc în vederea conviețuirii în armonie și înțelegere, iar obligația legală de întreținere are ca scop asigurarea condițiilor și nivelului minim de trai datorat de către debitor, creditorului - membru de familie mai puțin favorizat. Prin urmare, în cadrul prezentului articol, vom examina amănunțit totalitatea condițiilor care urmează a fi îndeplinite de către debitorul obligației de întreținere față de creditor și respectiv condițiile care scutesc debitorul de la plata obligației de întreținere.

Cuvinte-cheie: întreținere, rudenie, părinți, copii minori și majori, frați, surori, bunici.

LES CONDITIONS JURIDIQUES DONNANT NAISSANCE À L'OBLIGATION D'ENTRETIEN ENTRE LES MEMBRES DE LA FAMILLE DANS LE CAS DU DÉBITEUR

La famille est l'élément fondamental de la société qui a toujours été à la base de la formation de l'État et du droit. La famille se caractérise par l'existence de liens de parenté ou de relations similaires qui donnent naissance à divers droits et obligations. De ce fait, les membres d'une famille se doivent mutuellement soutien et aide afin de vivre en harmonie et en compréhension, et l'obligation légale d'entretien vise à assurer les conditions et le niveau de vie minimum dus par le débiteur, le créancier - famille défavorisée. C'est pourquoi, dans cet article, nous examinerons en profondeur toutes les conditions que doit remplir le débiteur de l'obligation alimentaire envers le créancier et respectivement les conditions qui exemptent le débiteur du paiement de l'obligation alimentaire.

Mots-clés: entretien, parenté, parents, enfants mineurs et majeurs, frères, sœurs, grands-parents.

ПРАВОВЫЕ УСЛОВИЯ, ВЫЗЫВАЮЩИЕ ОБЯЗАННОСТЬ СОДЕРЖАНИЯ У ЧЛЕНОВ СЕМЬИ В ДЕЛЕ ДОЛЖНИКА

Семья – фундаментальный элемент общества, всегда являвшийся основой формирования государства и права. Для семьи характерно наличие родственных или сходных отношений, порождающих различные права и обязанности. В результате, члены семьи обязаны друг другу взаимной поддержкой и помощью, чтобы жить в согласии и взаимопонимании, а юридическое обязательство по содержанию направлено на обеспечение условий и минимального уровня жизни, причитающихся должнику, кредитору - менее обеспеченной семье. В данной статье мы подробно рассмотрим все условия, которым должен соответствовать должник алиментного обязательства перед кредитором и, соответственно, условия, освобождающие должника от уплаты алиментного обязательства.

Ключевые слова: содержание, родство, родители, несовершеннолетние и взрослые дети, братья, сестры, бабушки и дедушки.

Introducere

Actualitatea și importanța temei abordate se determină prin necesitatea studierii în detaliu a instituției obligației legale de întreținere, făcând diferență între subiecții raportului - debitor și creditor, precum și în vederea determinării condițiilor ce dau naștere obligației de întreținere pentru debitor.

Baza teoretică și metodologia de cercetare, se întemeiază pe studierea doctrinei de specialitate, atât a autorilor autohtoni cât și a celor din România. La elaborarea actualei cercetări, au fost utilizate lucrări de referință ale autorilor: Cebotari Valentina, Tălămbuță Angelina, Hageanu Cristina, Irinescu Lucia etc. Iar metodologia cercetării întreprinse se bazează pe asemenea principii de cercetare precum metoda juridică (dogmatică), precum și metoda analizei comparative. Utilizarea metodelor nominalizate și a altor mecanisme de cercetare, au determinat studierea complexă și multilaterală a tematicii abordate.

Expunerea materialului

Obligația legală privind întreținerea între membrii familiei este o îndatorire fundamentală a persoanelor aflate în legături de rudenie. Astfel, în conformitate cu art. 2 Codul familiei al Republicii Moldova, relațiile de familie se bazează pe sprijin reciproc moral și material, precum și pe manifestarea grijii pentru

întreținerea, educația și apărarea drepturilor și intereselor membrilor minori și ale celor majori inapți de muncă ai familiei. Cu alte cuvinte, doar în cazul relațiilor de familie, obligația de sprijin moral și material capătă caracter fundamental ridicat la rang de principiu și îndatorire reglementată de lege.

Totodată, în temeiul art. 16 Codul familiei, relațiile dintre soți se bazează pe stimă și ajutor reciproc și pe obligația comună a soților de întreținere a familiei, de îngrijire și educare a copiilor. În același context, obligația legală de întreținere între membrii familiei este reglementată în conformitate cu Titlul IV al Codului familiei, în care se stabilește ordinea și modul de acordare a obligației de întreținere de către debitor - creditorului obligației de întreținere.

În conformitate cu doctrina de specialitate [1, p. 113], obligația legală de întreținere este impusă de lege unei persoane de a asigura mijloacele necesare traiului, cât și și în cazul obligației de întreținere a părinților față de copii lor minori, mijloacele pentru educarea, învățarea și pregătirea lor profesională. Drept urmare, obligația legală de întreținere apare ca o constrângere a puterii de stat, aplicată persoanelor care își datorează întreținere.

În ceea ce privește întreținerea datorată părinților față de copii lor minori, aceasta se manifestă prin asigurarea mijloacelor necesare pentru educare, învățare și pregătirea lor

profesională. În aceeași ordine de idei, potrivit normelor legale, obligația legală de întreținere apare și între alți membri de familie, iar în calitate de debitori identificăm următoarele părți ale raportului juridic de întreținere: părinții față de copii, foștii soți, copii majori apti de muncă față de părinți, frați și surori, bunici și nepoți, copii către educatori, etc.

Pentru a ne afla în prezența obligației de întreținere, este necesar a fi îndeplinite cumulativ anumite condiții cu privire la persoana debitorului. Drept urmare, își datorează întreținere doar subiecții aflați în raporturi de rudenie, respectiv debitorul obligației de întreținere să se afle în raporturi de familie sau asimilate acesteia cu creditorului obligației de întreținere.

Prin rudenie, potrivit prevederilor art. 45 Codul familiei, înțelegem legătura bazată pe descendența unei persoane dintr-o altă persoană sau pe faptul că mai multe persoane au un ascendent comun. În dependență de gradul de rudenie, delimităm rudenia în linie dreaptă și rudenia în linie colaterală.

Rudenie în linie colaterală, se determină după numărul nașterilor, astfel, fiul și tatăl sunt rude în gradul întâi, nepotul de fiu și bunicul sunt rude în gradul al doilea. Și, respectiv, rudenia colaterală, care după numărul nașterilor, urcând de la una dintre rude până la ascendentul comun și coborând de la acesta până la cealaltă ruda, astfel, frații sunt rude în gradul al doilea, unchiul și nepotul în gradul al treilea, verii primari în gradul al patrulea. Cu alte cuvinte, sunt rude, membrii de familie.

În cazul în care, nu este întrunită condiția cu privire la existența gradului de rudenie, obligația legală de întreținere nu este reglementată în conformitate cu normele dreptului familiei, dar a dreptului civil. În acest sens, amintim contractul de înstrăinare a bunurilor cu condiția întreținerii pe viață, în care părțile contractului sunt beneficiarul întreținerii – persoana care datorează predarea bunului în pro-

prietate și dobânditorul întreținerii – cel care se obligă să presteze primului întreținerea în natură [4, p. 12].

Conform opiniei autoarei Codruța Hageanu [2, p. 101], cercul persoanelor între care există obligația legală de întreținere este strict stabilit de lege, care impune și condițiile în care se datorează întreținerea, durata și obiectul său, în schimb, contractul de întreținere poate fi încheiat între orice persoane, indiferent dacă între ele există sau nu legătură de rudenie, căsătorie sau afinitate, ele având libertatea de a determina perioada și conținutul obligației. Drept rezultat, obligația legală de întreținere între membrii familiei, apare reieșind din caracterul relațiilor de familie în care se află părțile raportului juridic.

O altă condiție care urmează a fi îndeplinită la solicitarea obligației de întreținere de către creditor, se referă la situația materială a debitorului. Astfel încât, poate fi impus la întreținere, debitorul care deține resurse și mijloace financiare și materiale suficiente pentru a acorda întreținere creditorului obligației. Pe de altă parte, în cazul în care debitorul chiar dacă se află în raporturi de rudenie cu creditorul obligației de întreținere, însă nu dispune de resurse financiare în vederea întreținerii rudei aflate în imposibilitate, atunci acesta poate fi scutit de această sarcină. Or, nu va putea fi obligat la întreținere cel care nu are mijloace materiale și nici posibilitatea de a le dobândi. [3, p. 230] La calcularea veniturilor debitorului, instanța judecătorească trebuie să țină seama și de celelalte obligații ale acestuia, cum ar fi: alte obligații de întreținere, datorii, sume necesare pentru urmarea unui anumit tratament. Totodată, în situația în care debitorul nu are mijloacele materiale pentru a presta întreținerea, întrucât nu realizează niciun venit, însă are posibilitatea de a le dobândi prin muncă, cuantumul acestora va fi evaluat la salariul minim pe economie, pe care o persoană, dacă ar munci, l-ar realiza. În ceea ce privește doctrina

românească, dovada mijloacelor materiale sau a posibilităților de dobândire a unor asemenea mijloace se poate face, de către cel obligat la întreținere, prin orice mijloc de probă [3, p. 231]

În același context, o altă condiție ce se referă la debitorul obligației de întreținere, este cu privire la vârsta debitorului. Drept rezultat, datorează întreținere, persoana care este majoră, sau cu alte cuvinte, care a împlinit vârsta de 18 ani. Tot aici, urmează a fi examinat și situațiile în care persoana nu a împlinit vârsta majoratului, dar care are capacitate deplină de exercițiu prin emancipare¹. Astfel, potrivit art. 26 Codului Civil al Republicii Moldova: “*Minorul dobândește prin căsătorie capacitate deplină de exercițiu. Desfacerea căsătoriei nu afectează capacitatea deplină de exercițiu a minorului. În cazul declarării nulității căsătoriei, instanța de judecată îl poate lipsi pe soțul minor de capacitatea deplină de exercițiu din momentul stabilit de ea*”. În felul următor, obligația legală de întreținere va apărea în situația debitorului care nu deține vârsta majoratului, dar este obligat în condițiile legii și a capacității sale să datoreze întreținere creditorului obligației.

Concomitent, la categoria mijloacelor de care trebuie să dispună debitorul pentru a acorda întreținere, se atribuie veniturile din muncă, salarii, premii, ajutorul pentru incapacitatea temporară de a munci, compensația acordată în caz de desfacerea contractului individual de muncă și alte plăți achitate sub formă de garanții ale salariatului în condițiile legislației muncii.

O altă condiție în împrejurările căreia debitorul obligației urmează a acorda întreținere, este ca să nu existe o altă persoană obligată prioritar la întreținere potrivit ordinii instituite de lege – creditorul nu are dreptul de opțiune în privința debitorului care îi acordă întreține-

¹ <https://dexonline.ro/definitie/emancipare>: *Emancipare* - a scoate un minor de sub tutela părintească sau a tutorelui și a-i acorda, înainte de a ajunge la majorat, o parte din drepturile unui major.

rea. Un debitor de rang inferior este obligat să presteze întreținerea numai dacă debitorul aflat înaintea sa nu poate fi obligat pentru că nu dispune de mijloace materiale, e decedat sau dispărut. Cu alte cuvinte, indiferent dacă creditorul întrunește toate condițiile pentru beneficierea de întreținere, dar debitorul nu poate să o asigure, atunci ultimului îi decedează obligația până la modificarea împrejurărilor. Însă este necesar să atenționăm că obligația legală de întreținere a debitorului, poate fi reexaminată o dată cu încadrarea acestuia în câmpul muncii, beneficiază de venituri suplimentare, precum și în alte condiții care au drept rezultat schimbarea situației sale materiale.

În cele ce urmează, vom analiza situația debitorului obligației de întreținere reieșind din categoriile reglementate de prevederile legislației familiei. În primul rând vom examinăm obligația de întreținere dintre soți. Sunt soți, persoanele care au încheiat o căsătorie liber consimțită cu respectarea normelor legale, în conformitate cu care numai căsătoria încheiată la organele de stat de stare civilă (denumite în continuare *organe de stare civilă*) generează drepturile și obligații între soți. Căsătoria care este încheiată de către alte organe, înafara normelor legale, nu produce efecte.

Totodată, pentru încheierea căsătoriei este necesar consimțământul reciproc, neviciat, exprimat personal și necondiționat, al bărbatului și femeii care se căsătoresc, precum și atingerea de către ei a vârstei matrimoniale [9]. Vârsta matrimonială minimă este de 18 ani. Pentru motive temeinice, se poate încuviința încheierea căsătoriei cu reducerea vârstei matrimoniale, dar nu mai mult decât cu doi ani. Reducerea vârstei matrimoniale va fi încuviințată de autoritatea administrației publice locale în a cărei rază teritorială își au domiciliul persoanele care doresc să se căsătorească, în baza cererii acestora și acordului părinților minorului.

Prin urmare, în cazul obligației legale de întreținere între soți, debitorul obligației va fi

ținut la întreținere dacă a încheiat o căsătorie în condițiile legii cu creditorul - soț al obligației de întreținere. Pe de altă parte, reieșind din prevederile legale, dacă căsătoria a fost încheiată cu încălcarea legii, atunci subiecții sunt repuși în situația lor inițială, astfel încât căsătoria este declarată nulă și numai există temei juridic de acordarea întreținerii de către debitor.

În aceeași ordine de idei, delimităm și cazurile când fostul soț - debitor a obligației legale de întreținere, este ținut la întreținere în folosul fostului soț - creditor al obligației de întreținere. Drept urmare, sunt foști soți, persoanele în privința cărora a încetat relațiile de căsătorie. Încetarea poate fi stabilită în condițiile legii, de comun acord la organele de stare civilă sau poate fi instituită prin intermediul hotărârii instanței de judecată, în ambele cazuri, subiecții sunt foști soți.

Tot cu referire la obligația de întreținere dintre foști soți, legislația familiei reglementează și cazurile în care fostul soț este scutit de la plata pensiei de întreținere. În acest sens identificăm situația în care debitorul s-a aflat cu creditorul în relații de familie mai puțin de 5 ani și că s-a dovedit, pe cale judecătorească, că căsătoria a fost desfăcută din culpa fostului soț care necesită sprijin material. În circumstanțele situației în care se atestă că vinovat de desfacerea căsătoriei este soțul care necesită sprijin material, atunci debitorul obligației este scutit de la această sarcină.

Referitor la obligația părinților în calitate de debitori a obligației de întreținere față de copii, atunci identificăm două situații distincte. Prima situație este atunci când părinții datorează întreținere copiilor minori, până la vârsta de 18 ani și ce-a de-a doua situație, când părinții datorează întreținere copilului major, care a împlinit vârsta de 18 ani, dar sunt inapți de muncă și care necesită sprijin material. Obligația legală de întreținere dintre părinți și copii este reglementată expres la art. 74 Codul familiei, în concordanță cu care, părinții sunt

obligați să-și întrețină copiii minori și copiii majori inapți de muncă care necesită sprijin material.

În conformitate cu doctrina românească [3, p. 263], obligația de întreținere acordată minorului încetează prin ajungerea acestuia la majorat. În cazul în care majorul continuă studiile, părinții îi vor acorda întreținere până la terminarea acestora, însă nu mai târziu de vârsta de 26 de ani. Nu prezintă importanță dacă sunt urmate cursurile unei instituții de învățământ private. De asemenea, urmarea unor cursuri cu frecvență redusă nu îl împiedică pe copil să muncească, prin urmare, nu poate solicita întreținere de la părinții săi. Astfel, în aceste condiții încetează obligația părinților de a-și întreține copiii săi majori apți de muncă.

Părinții pot fi biologici și adoptivi. Sunt biologici părinții - masculul care a procreat copilul (tatăl) și care i-a dat naștere (mama). Totodată, sunt adoptivi părinții care au adoptat un copil² [6, art. 2]. După cum ne menționează și autoarea Valentina Cebotari: “*fără o oarecare deosebire, dacă este din căsătorie, din afara căsătoriei ori din adopție, orice copil minor are dreptul la o întreținere*”. [5, p. 16] Cu alte cuvinte, nu are importanță dacă copilul este din căsătorie sau dinafara căsătoriei, acesta din urmă, în egală măsură beneficiază de drepturi egale, inclusiv și de dreptul de a pretinde întreținere din partea părinților alături de ceilalți copii. În cazul în care debitorul obligației nu este părinte, dar care manifestă o atitudine și grijă față de un copil, atunci obligația sa de întreținere apare mai degrabă ca o îndatorire de ordin moral, decât juridic.

² HAGEANU, Cristina-Codruța. *Dreptul familiei și actele de stare civilă*. București: Ed. Hamangiu, 2012, p. 16. **Adoptator** - cuplu căsătorit (soț și soție), persoană necăsătorită, persoană căsătorită, dar care adoptă singură, fiind ruda copilului de până la gradul al IV-lea inclusiv, persoană cu care copilul a stabilit relații apropiate (inclusiv din rândul vecinilor sau al prietenilor de familie), care a depus cerere de adopție și care a fost luată la evidență de autoritățile cu atribuții în domeniul adopției, în condițiile prezentei legi. HAGEANU, Cristina-Codruța. *Dreptul familiei și actele de stare civilă*. București: Ed. Hamangiu, 2012, p. 16.

În aceste condiții nu se aplică reglementare juridică și forța coercitivă a statului pentru neîndeplinire obligației de întreținere față de debitor.

Tot în aceeași ordine de idei, delimităm și obligația de întreținere datorată părinților față de copiii lor majori. Obligația respectivă apare față de toți debitorii - copiii majori ai părinților care necesită sprijin material. În același context, obligația legală de întreținere a părinților de către copii, este reglementată la nivel de principiu fundamental în art. 48, alin. (4) a Constituției Republicii Moldova. Astfel, potrivit normelor legale, copiii sânt obligați să aibă grijă de părinți și să le acorde ajutor. În vederea susținerii normelor legale, vine și autoarea Valentina Cebotari în opinia căreia *grija copiilor majori presupune acordarea ajutorului multilateral, susținere și atenție față de părinți*. [5, p. 17] Suntem de acord cu autoarea, dat fiind faptul că într-adevăr copiii majori au în primul rând obligația morală față de părinții lor și abia după aceasta vine ca o obligație juridică.

Ordinea și modul de întreținere sunt prevăzute în art. 80 și art. 81 Codul familiei. Prin urmare prima condiție care necesită a fi îndeplinită de către debitor este cu referire la relația de rudenie copil părinte, care poate fi atât biologică cât și adoptivă. A doua condiție se referă la majoratul debitorului, dat fiind situația în care părinți care necesită sprijin material au mai mulți copii din care doar unul este major, atunci sarcina întreținerii cade pe umerii celui major până la împlinirea majoratului de către ceilalți copii. Și ultima condiție se rezumă la capacitatea materială a debitorului obligației, or putem identifica cazurile când ultimul nu deține venituri suficiente în vederea acordării întreținerii creditorului obligației.

Totodată, legislatorul a prevăzut cazurile când copilul este scutit de la plata de întreținere în beneficiul părinților săi dacă, instanța judecătorească va stabili că ultimii s-au eschivat de la îndeplinirea obligațiilor părintești față de

acești copii și copiii ai căror părinți sânt decăzuți din drepturile părintești se scutesc de obligația de întreținere a acestora. Urmează să atenționăm că scutirea debitorului obligației de întreținere va fi instituită doar în baza hotărârii instanței de judecată, după examinarea tuturor circumstanțelor de fapt și de drept și nu este o decizie unilaterală a debitorului obligației.

La fel, este ținut la plata obligației de întreținere, debitorul care este frate sau soră cu creditorul obligației. Conform DEX-ului, este frate sau soră în sens juridic, cel născut din același tată și aceeași mamă sau numai unul din ei și atunci e frate vitreg [10].

Dacă însă, debitorul obligației nu se află în nici una din relațiile expuse mai sus, atunci nu ne aflăm în situația întreținerii între membrii familiei impusă de lege. A nu se confunda aici nici expresia "*frați de cruce*"³ [10], care este identificată ca fiind o relație pur umană și nicidecum cu accepțiune în sens juridic.

O altă condiție care urmează a fi îndeplinită de către frați și surori - debitori a obligației de întreținere, este cu referire la vârsta majoratului a acestora, să fie apți de muncă și să dispună de mijloace suficiente întreținerii creditorului obligației. În acest context, este aptitudine de muncă, capacitatea lucrătorului din punct de vedere medical de a desfășura activitatea la locul de muncă [8, art. 3] sau activitate individuală.

Un alt tip de raport, care naște în condițiile legii obligația de întreținere, este a copiilor vitregi de a-și întreține părinții, precum și copiilor de a-și întreține educatorii. Specific primului caz este că copiii vitregi - debitori ai obligației de întreținere, urmează să acorde susținere părinților vitregi, doar cu condiția respectării circumstanțelor de fapt și de drept, examinate mai sus cu privire la vârsta și capacitate materială, precum și în cazul în care

³ <https://www.dex.md/definitie/fra%C8%9Bi>: *Frate de cruce* - fãrtat - prieten nedespãrțit al cuiva, legat de el prin jurãmãnt pãnã la moarte.

dacă s-a stabilit imposibilitatea întreținerii educatorilor de către proprii lor copii majori apti de muncă sau de către soț (fostul soț). Respectiv, doar în urma îndeplinirii cumulative a tuturor din condițiile enunțate mai sus și în lipsa copiilor majori proprii a educatorilor, sunt atrași în calitate de debitori copii adoptivi în condițiile prevederilor art. 90 Codul familiei. În aceeași ordine de idei, conform articolului prenotat, instanța judecătorească este în drept să scutească copiii de obligația de a-și întreține educatorii dacă aceștia i-au întreținut și educat mai puțin de 5 ani sau nu și-au onorat obligațiile. Scutirea însă va fi instituită la latitudinea justițiabilului, în urma examinării tuturor circumstanțelor cazului aflat în proces.

În altă ordine de idei, dacă mai multe dintre aceste persoane sunt obligate să presteze întreținere în același timp și în aceeași ordine, obligația este divizibilă, proporțional cu mijloacele fiecăruia. [3, p. 232]

Concluzii

În concluzia celor examinate în prezentul articol, menționăm că obligația legală de întreținere apare în raporturile strict determinate și reglementate de lege. Totodată, pentru a ne afla în situația debitorului obligat la întreținere, este necesar de a fi întrunite cumulativ anumite condiții generale și speciale caracteristice subiecților aflați în raporturi care nasc obligația de întreținere.

Drept urmare, este obligat la întreținerea creditorului - debitorul care se află în relații de rudenie, are vârsta majoratului și deține mijloace suficiente. Respectiv, în dependență de tipul întreținerii, este necesar a fi îndepli-

nite cumulativ și alte condiții în lipsa cărora, creditorul nu este îndreptățit la întreținere din partea debitorului.

Referințe bibliografice

1. COCOȘ, Ș. *Dreptul Familiei*, vol. II. București: Edit. Lumina Lex, 2001.
2. HAGEANU, Cristina-Codruța. *Dreptul familiei și actele de stare civilă*. București: Ed. Hamangiu, 2012.
3. IRINESCU, Lucia. *Curs de dreptul familiei*. București: Ed. Hamangiu, 2015.
4. TĂLĂMBUTA, Angelina. *Noțiunea și caracterile juridice privind contractul de înstrăinare a bunului cu condiția întreținerii pe viață*. În: Revista Legea și viața. Anul: 2018, p. 11-16. ISSN 1810-309X.
5. CEBOTARI, Valentina. *Noțiunea, caracterile juridice și categoriile obligației legale de întreținere (continuare)*. În: Revista Institutului Național de Justiție. Anul 2014, nr. 3 (30), p. 16-21. ISSN 1857-2405.
6. *Legea Privind regimul juridic al adoăției*, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova: nr. 99 din 128.05.2010. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2010, nr. 131-134, art. 441.
7. Hotărârea de Guvern pentru aprobarea *Regulamentului sanitar privind supravegherea sănătății persoanelor expuse acțiunii factorilor profesionali de risc*, nr. 1025 din 07.09.2016. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr. 306-313, art. 1118.
8. <https://dexonline.ro/definitie/emancipare> (accesat la 13.09.2023).
9. <https://servicii.gov.md/ro/service/002000170> (accesat la 13.09.2023).
10. <https://www.dex.md/definitie/fra%C8%9Bi> (accesat la 13.09.2023).

THE PARTICULAR GUARD ACTIVITY - PERFORMANCE CONDITIONS AND IMPACT ON PUBLIC ORDER AND SECURITY ¹

Ianuș ERHAN

Doctor of Law, Associate professor, Senior scientific researcher,
Research and Innovation Institute, State University of Moldova,
Chisinau, Republic of Moldova
e-mail: ianuserhan@yahoo.com
<https://orcid.org/0000-0003-4110-8133>

Public order and security are ensured through all the measures taken by law enforcement, to maintain, ensure and, in the last resort, restore public order. Law enforcement, in turn, represents the institutional framework of the public order and security system, by which we understand the state authorities, that is, those public actors who have dedicated powers in this field. As a support force for the state authorities come the private security agencies, which provide guard, protection and security services, having some dedicated responsibilities that fall within this field, through the lens of the legal provisions that determine the conditions of organization and activity. Thus, the private security activity is a specific type of activity that has a certain contribution to public order and security, being, at the moment, a non-essential one, and in order to increase the efficiency of the activity of these agencies, it is necessary to review the legal provisions to adjust them according to the existing realities.

Keywords: public order and security, law enforcement, private security agency, security guard, security and protection of property and people.

ACTIVITATEA PARTICULARĂ DE PAZĂ – CONDIȚII DE REALIZARE ȘI IMPACT ASUPRA ORDINII ȘI SECURITĂȚII PUBLICE

Ordinea și securitatea publică se asigură prin totalitatea măsurilor luate de forțele de ordine, pentru menținerea, asigurarea și, în ultimă instanță, restabilirea ordinii publice. Forțele de ordine, la rândul său, reprezintă cadrul instituțional al sistemului de ordine și securitate publică, prin care înțelegem autoritățile statului, adică acei actori publici ce au competențe dedicate în acest domeniu. Ca o forță de sprijin pentru autoritățile statului vin agențiile particulare de pază, care prestează servicii de pază, protecție și securitate, având unele responsabilități dedicate ce se încadrează în acest domeniu, prin prisma prevederilor legale ce determină condițiile de organizare și activitate. Astfel, activitatea particulară de pază este un gen specific de activitate care are o anumită contribuție asupra ordinii și securității publice, fiind, la moment una neesențială, iar pentru a spori eficiența activității acestor agenții este nevoie de a revizui prevederile legale pentru a le ajusta conform realităților existente.

Cuvinte-cheie: ordine și securitate publică, forțe de ordine, agenție particulară de pază, agent de pază, paza și protecția bunurilor și persoanelor.

---

¹ Articolul este elaborat în cadrul proiectului „Arhitectura juridică a mecanismelor naționale de ordine și securitate publică” - cifra 22.00208.0807.11/PD I, din cadrul programului „Programe de Postdoctorat”, autorul fiind coordonatorul proiectului menționat.

ACTIVITÉ PARTICULIÈRE DE GARDE – CONDITIONS D'EXÉCUTION ET IMPACT SUR L'ORDRE PUBLIC ET LA SÉCURITÉ

L'ordre et la sécurité publics sont assurés à travers toutes les mesures prises par les forces de l'ordre, pour maintenir, assurer et, en dernier ressort, rétablir l'ordre public. L'application de la loi, quant à elle, représente le cadre institutionnel du système d'ordre et de sécurité publique, par lequel nous entendons les autorités de l'État, c'est-à-dire les acteurs publics qui disposent de pouvoirs dédiés dans ce domaine. En tant que force de soutien aux autorités de l'État, les agences de sécurité privées, qui assurent des services de garde, de protection et de sécurité, ont certaines responsabilités spécifiques qui relèvent de ce domaine, à travers le prisme des dispositions légales qui déterminent les conditions d'organisation et d'activité. Ainsi, l'activité de sécurité privée est un type spécifique d'activité qui apporte une certaine contribution à l'ordre public et à la sécurité, étant pour le moment non essentielle, et afin d'augmenter l'efficacité de l'activité de ces agences, elle il est nécessaire de revoir les dispositions légales pour les ajuster en fonction des réalités existantes.

Mots-clés: ordre et sécurité publics, forces de l'ordre, agence privée de sécurité, agent de sécurité, sécurité et protection des biens et des personnes.

ОСОБЕННОСТИ ЧАСТНОЙ ОХРАННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ – УСЛОВИЯ РЕАЛИЗАЦИИ И ВЛИЯНИЕ НА ОБЩЕСТВЕННЫЙ ПОРЯДОК И БЕЗОПАСНОСТЬ

Общественный порядок и безопасность обеспечиваются всеми мерами, принимаемыми правоохранительными органами по поддержанию, обеспечению и, в крайнем случае, восстановлению общественного порядка. Правоохранительная деятельность, в свою очередь, представляет собой институциональную основу системы правопорядка и общественной безопасности, под которой мы подразумеваем органы государственной власти, то есть те государственные субъекты, которые наделены полномочиями в этой сфере. В качестве опоры для органов государственной власти выступают частные охранные агентства, которые предоставляют услуги охраны и безопасности, имея при этом определенные обязанности, подпадающие под эту сферу, через призму правовых положений, определяющих условия организации и деятельности. Таким образом, частная охранная деятельность представляет собой специфический вид деятельности, вносящий определенный вклад в обеспечение общественного порядка и безопасности, которая на данный момент является второстепенным, и в целях повышения эффективности деятельности этих агентств необходимо пересмотреть правовые положения, чтобы скорректировать их в соответствии с существующими реалиями.

Ключевые слова: общественный порядок и безопасность, правоохранительные органы, частные охранные агентства, охранник, охрана и защита имущества и людей.

Introducere

Ordinea publică cuprinde totalitatea relațiilor sociale condiționate de necesitățile societății și care corespunde intereselor generale, reglementate de normele sociale, în scopul asigurării inviolabilității persoanei, onoarei și demnității acesteia, cât și altor valori ocrotite de lege.

La rândul său, securitatea publică, după părerea autorului Vasile Zavatin, este „ansamblul dispozițiilor prin care se asigură ordinea publică, armonia socială, respectul față de lege

și față de deciziile legitime ale autorităților publice” [1, p. 17].

Ordinea și securitatea publică sunt noțiuni și stări care sunt examinate și asigurate împreună, iar esența acestei relații – ambele sunt menite să stabilească o ordine socială adecvată care să satisfacă nevoile cetățenilor și ale societății, iar încălcarea normelor va atrage răspunderea subiecților, cât și intervenția statului.

În acest sens, ordinea și securitatea publică se asigură prin totalitatea măsurilor luate de

forțele de ordine, pentru menținerea, asigurarea și, în ultimă instanță, restabilirea ordinii publice. Forțele de ordine, la rândul său, reprezintă cadrul instituțional al sistemului de ordine și securitate publică, prin care înțelegem autoritățile statului, adică acei actori publici ce au competențe dedicate, cât și responsabilități sporite în acest sens, cum ar fi: Poliția, Inspectoratul General de Carabinieri, Poliția de Frontieră, etc.

Ca o forță de sprijin pentru autoritățile statului vin agențiile particulare de pază, care prestează servicii de pază, protecție și securitate, având unele responsabilități dedicate ce se încadrează în acest domeniu, prin prisma prevederilor legale ce determină condițiile de organizare și activitate.

După cum consideră autorul Alexandru Armeanic, „Securitatea valorilor și protecția persoanelor reprezintă ansamblul măsurilor de pază, protecție, intervenție realizate în timp și spațiu, prin forțe și mijloace specifice, în condiții de normalitate sau în situații de criză, în scopul asigurării integrității lor și pentru înlăturarea stărilor de pericol”, totodată „din analiza conceptuală ale securității valorilor și protecția persoanelor se desprind identificarea următoarelor elemente definitorii ale instituției securității private, formate din următoarele elemente și anume: pază, protecție și intervenție în scopul asigurării integrității valorilor menționate. Paza reprezintă ansamblul măsurilor, acțiunilor și sistemelor tehnice realizate pe baza documentelor legale în scopul asigurării integrității fizice a valorilor. Protecția reprezintă ansamblul măsurilor, acțiunilor și sistemelor tehnice realizate în scopul reglementării accesului, asigurării ordinii publice, prevenirii și descoperirii oricăror acțiuni ilegale îndreptate împotriva vieții, sănătății și integrității patrimoniului persoanelor fizice sau juridice. Intervenția reprezintă totalitatea acțiunilor desfășurate de structuri special destinate, în situațiile în care măsurile de pază

și protecție au fost sau există pericolul de a fi depășite” [2, p. 191].

Toate aceste trei elemente determină spectrul de competențe și atribuții pe care le dețin entitățile ce activează în acest domeniu, paza și protecția fiind activități dedicate realizate cotidian, pe când intervenția este acea reacție atunci când se atentează la valorile protejate (bunurile persoanei, proprietatea, integritatea corporală, sănătatea și viața persoanei). Diferența majoră care delimitează forțele de ordine publică și agențiile particulare este determinată anume de cercul valorilor și intereselor protejate. Astfel, autoritățile statului protejează valorile ocrotite de lege, asigurând interesul public, în acest sens, fără a particulariza interesul individual, iar agențiile private asigură și protejează, în mod special, interesul particular, iar indirect și cel general (public).

Paza se asigură prin persoane, angajați speciali dedicați și instruiți în acest sens (paza fizică), cât și de la distanță prin intermediul diferitor echipamente, mijloace tehnice și de comunicație (paza tehnică).

Astfel, paza tehnică reprezintă serviciul de supraveghere și pază al obiectivului sau locuinței cu aplicarea sistemelor moderne de semnalizare antiefracție și/sau antiincendiu cu reacționarea grupelor operative la semnalul de alarmă. Acest serviciu este indicat, atât pentru persoanele fizice cât și pentru persoanele juridice ce necesită o protecție maximă a imobilului (case, apartamente, oficii, depozite etc.) și a valorilor materiale.

La rândul său, paza fizică a obiectivelor reprezintă prezența fizică a personalului de pază la obiectivul păzit sau în încăperea păzită. Metoda de pază în cauză este rațională pentru obiectivele, care necesită controlul importării/exportării valorilor materiale de pe teritoriu, respectarea regimului de permise sau la paza teritoriilor, sectoarelor îngădite etc.

Paza fizică este efectuată de posturi staționare sau mobile, iar în dependență de

personalul antrenat la paza obiectivului, paza fizică se divizează în: paza fizică înarmată și paza fizică neînarmată [3].

Protecția presupune componenta activă de realizare a măsurilor care protejează persoana, instituția, bunurile, obiectivele, fie prin prezența nemijlocită sau în imediata apropiere sau de la distanță prin diferite dispozitive de protecție pasivă, de exemplu, persoana fizică poate apela pentru protecție personală la serviciile unui gardian din cadrul unei organizații particulare de pază [4].

Intervenția are loc atunci când se întâmplă diferite atentate asupra valorilor protejate prin reacționarea echipelor/grupelor mobile.

Îmbinarea acestor trei elemente presupune realizarea în condiții de maximă corectitudine, respectarea condițiilor contractuale stabilite între părți și cel mai important, respectarea procedurilor legale determinate în acest sens, de exemplu, în procesul reținerii persoanei ce atentează la valorile protejate sau obiectivele păzite, aplicării forței fizice, mijloacelor speciale, armei de foc, etc.

Cu toate că, există cadrul legal necesar, cât și o anumită experiență și expertiză, până astăzi persistă anumite probleme ce se referă la activitatea particulară de pază. Totodată, care este locul și rolul agențiilor particulare de pază în realizarea climatului de securitate publică, cât și asigurare a ordinii publice, dar și carențele ce persistă în activitatea acestor prestatori de servicii de securitate am încercat să le determinăm și analizăm în cadrul acestei cercetări.

Principalele idei ale cercetării

Activitatea furnizorilor privați de securitate reprezintă un fenomen în creștere la nivel mondial. Aceștia sunt de regulă companii private ori de stat, care oferă un spectru larg de servicii de securitate contra plată/beneficii, printre care: agenți de pază, protecția persoanelor ori proprietății și reglementarea accesu-

lui la proprietăți private sau spații comerciale; îmbunătățirea securității obiectivelor de infrastructură (baraje de blocare a accesului, garduri, echipamente de supraveghere etc.).

În Republica Moldova prevederile legale ce stabilesc condițiile pentru genul dat de activitate sunt prevăzute de Legea nr. 283 din 04.07.2003 privind activitatea particulară de detectiv și de pază [4] care determină „*activitatea particulară de pază*”, ca fiind acel „gen de activitate autorizat de acordare a serviciilor de pază întru apărarea vieții, sănătății și bunurilor de către persoane specializate în domeniu, în bază de contract, conform condițiilor de autorizare.”

Cadrul normativ subsecvent care vine să detalieze condițiile de autorizare și activitate ale agențiilor private de pază este stabilit prin Hotărârea Guvernului nr. 667 din 08.07.2005 [5].

După cum vedem, prevederile date au fost adoptate ceva timp în urmă, având la acel moment rolul de a responsabiliza și aduce în câmpul legal persoanele ce prestau neautorizat acest gen de activitate, fiind comasate împreună activitatea particulară de detectiv și de pază, lucru pe care astăzi îl considerăm depășit. Chiar dacă, sunt anumite asemănări credem că, se impune necesară delimitarea și reglementarea acestora prin diferite acte normative distincte, fiind diferite ca și proceduri de realizare și metode de operare.

Activitatea particulară de pază se întemeiază pe principiile legalității, umanismului, echității sociale, respectării drepturilor și libertăților persoanei și se desfășoară în interacțiune cu autoritățile publice și asociațiile obștești în vederea asigurării ordinii de drept.

Dacă vorbim în aspect comparativ, legislația din România determină că „paza și protecția sunt activități desfășurate prin forțe și mijloace specifice, în scopul asigurării siguranței obiectivelor, bunurilor și valorilor împotriva oricăror acțiuni ilicite care lezează dreptul

de proprietate, existența materială a acestora, precum și a protejării persoanelor împotriva oricăror acte ostile care le pot periclita viața, integritatea fizică sau sănătatea”, care „se realizează prin forțe și mijloace militare sau civile, de către instituțiile specializate ale autorităților administrației publice, sau în regim privat, de către proprietarii sau deținătorii obiectivelor, bunurilor sau valorilor, precum și de către societățile specializate de pază și protecție” [6].

Activitatea dată este una autorizată, iar Inspectoratul național de securitate publică al IGP, conform competențelor atribuite este unica entitate care asigură realizarea politicilor de stat în domeniul autorizării, evidenței, supravegherii și controlului persoanelor juridice care prestează servicii de pază, precum și, valorifică potențialul de conlucrare al acestora cu Poliția la compartimentul menținerii ordinii publice, prevenirii și contracarării fenomenului infracțional.

În România „societățile specializate de pază și protecție sunt societăți comerciale private care se constituie și funcționează potrivit legislației comerciale, având ca obiect de activitate paza obiectivelor, bunurilor sau valorilor, paza transporturilor de bunuri și valori importante, în condiții de maximă siguranță a acestora, precum și protecția persoanelor. Societățile specializate de pază și protecție funcționează în baza licenței eliberate de Inspectoratul General al Poliției Române, cu avizul prealabil al Serviciului Român de Informații, care poate fi reînnoită la fiecare 3 ani. Retragerea avizului prealabil al Serviciului Român de Informații poate constitui temei pentru anularea licenței de funcționare” [6].

După cum vedem, condițiile de autorizare în statul vecin sunt mai restrictive, iar în afara de Poliție mai intervine și autoritatea de informație și securitate națională.

Astfel, persoanele juridice, indiferent de forma de organizare, care intenționează să

desfășoare activitatea de pază înaintează o cerere pentru eliberarea sau, după caz, prelungirea actului permisiv „autorizație pentru activitatea particulară de pază” la care anexează actele prevăzute de legislație.

Articolul 22¹ al legii prenotate prevede condițiile de autorizare, dintre care cele mai importante sunt:

- dispunerea, cu drept de proprietate sau alt drept de folosință, de spațiu cu destinație nelocativă, dotat cu mobilier de birou și echipament de telecomunicații;
- dispunerea de bunuri cu caracter special, care includ uniformă, autovehicule cu însemnele distinctive ale organizației de pază, mijloace de intervenție și de apărare individuală și, după caz, arme de foc și mijloace speciale de telecomunicații;
- comercializarea, instalarea sau folosirea mijloacelor de alarmare, a componentelor acestora doar cu certificate de calitate conform standardului național sau internațional;
- înființarea și exploatarea dispeceratelor de pază centralizate cu documentele ce atestă proprietatea dispeceratelor și cu dovida dispunerii de programe licențiate pentru funcționarea acestora;
- neadmiterea implicării de către conducătorii organizațiilor particulare de pază a personalului propriu în acțiuni de forță, în executări silite, recuperări de mijloace bănești, în litigii individuale și conflicte colective de muncă sau în opunere acțiunilor de restabilire a ordinii de drept ale autorităților publice competente;
- respectarea condițiilor de aplicare a forței fizice, a mijloacelor speciale și a armei de foc [4].

În activitatea particulară de pază este permisă prestarea următoarelor servicii: ocrotirea vieții și sănătății, paza bunurilor, executarea gărzii de corp; paza fizică și tehnică a locurilor și a teritoriilor; proiectarea, instalarea și întreținerea sistemelor de alarmare, a com-

ponentelor acestora, precum și exploatarea dispeceratelor de monitorizare a alarmelor; colectarea (încasarea) valorilor importante, precum și transportul, paza și însoțirea încărcăturilor/valorilor importante, a bunurilor personale; patrularea, în comun cu organele de drept, a zonelor criminogene; acordarea de ajutor organelor de drept la menținerea ordinii publice, la asigurarea securității oamenilor; informarea publicului în probleme de protecție contra acțiunilor ilicite.

Legislația din România este mult mai extinsă și grupează serviciile prestate pe categorii distincte. Astfel, societățile specializate de pază și protecție pot avea unul sau mai multe dintre următoarele obiecte de activitate:

a) servicii de pază a obiectivelor, bunurilor și valorilor;

b) servicii de pază a transporturilor de bunuri și valori importante;

c) servicii de protecție personală specializată, denumită gardă de corp.

Totodată, prin servicii de pază se înțelege:

a) paza proprietății împotriva accesului neautorizat sau a ocupării abuzive;

b) paza proprietății împotriva furturilor, a distrugerilor, incendiilor, precum și a altor acțiuni producătoare de pagube materiale;

c) detectarea substanțelor, armelor, explozibililor sau a materialelor de orice natură care pot provoca o paguba;

d) paza proprietății intelectuale;

e) paza mediului înconjurător;

f) furnizarea către autoritățile competente a informațiilor legate de incidentele apărute în timpul activității de pază.

Prin servicii de pază a transporturilor de bunuri și valori importante se înțelege:

a) organizarea și asigurarea pazei transportului terestru, pe apă sau aerian al unor bunuri de importanță deosebită, valori sau al oricărui alt obiect pe care beneficiarul serviciului îl denumeste astfel;

b) organizarea și asigurarea pazei transpor-

tului unor date și informații, indiferent de suportul pe care acestea se află și de modalitatea aleasă pentru transmitere;

c) organizarea și asigurarea, potrivit legislației în vigoare, a protejării mijloacelor de comunicații;

d) organizarea și asigurarea transportului pentru persoanele care solicita să fie transportate în condiții de maxima siguranță.

Prin serviciu de protecție specializată a persoanei – gardă de corp – se înțelege:

a) protejarea vieții și integrității corporale a persoanei aflate sub protecție;

b) protejarea persoanei aflate sub protecție împotriva hărțuirii, pedepsită de lege;

c) protejarea persoanei aflate sub protecție în timpul transportului;

d) furnizarea către autoritățile competente a informațiilor legate de incidentele apărute în timpul activității de protecție [6].

Astfel, legislația statului vecin este mult mai complexă în vederea determinării categoriilor de servicii prestate de aceste agenții, mai mult ca atât, anumite servicii sunt în pas cu acele transformări și schimbări intervenite în realitățile social-economice sau tehnologice, cum ar fi paza proprietății intelectuale sau paza mediului înconjurător, transportul de date și informații, tipuri de servicii care nu sunt prestate în țara noastră.

Ce ține de forma de activitate, legislația națională, determină mai multe tipuri, și anume activitatea particulară (privată) de pază, cât și cea realizată de către entități organizate în întreprinderi de stat.

În acest sens, pentru perioada primelor șase luni ale anului 2023, conform evidenței dețin „autorizație pentru activitatea particulară de pază” 108 organizații, din care fac parte trei întreprinderi de stat, după cum urmează: ÎS „Servicii Pază” a MAI, ÎS „Detașamentul de Pază Paramilitară” și ÎS „Scutul Energetic”.

Cel mai mare operator pe piața serviciilor de pază este Întreprinderea de Stat „Servicii

Pază” a MAI, care a fost fondată în anul 2010 în rezultatul reorganizării Serviciului pază de stat al MAI (fondat în anul 1952) și a preluat drepturile și obligațiile acestuia în temeiul Hotărârii Guvernului nr. 2 din 16.01.2010 [7].

La momentul creării entității, fondator a fost desemnat Ministerul Afacerilor Interne. Întreprinderea a fost constituită în calitate de agent economic, care își desfășoară activitatea de întreprinzător pe baza proprietății din gestiune, în conformitate cu Legea nr. 845 din 03.01.1992 cu privire la antreprenariat și întreprinderi [8]. În aceste condiții, entitatea activează în mod independent, din proprie inițiativă, în numele său și pe propriul risc, cu scopul de a-și asigura o sursă permanentă de venituri și de a-și menține viabilitatea pe piața economică [9].

La ora actuală, ÎS „Servicii Pază” a MAI este unica întreprindere de stat pe piața serviciilor de pază, care își desfășoară activitatea pe întreg teritoriul țării și propune toată gama serviciilor de pază. Structura întreprinderii include 26 filiale regionale (care acoperă 32 raioane), precum și Direcția reacționare operativă și pază fizică din mun. Chișinău.

În acest proces sunt antrenați mai mult de 1000 gardieni publici de pază fizică și 432 gardieni incluși în 54 de grupe operative mobile, care activează 24/24 ore.

În conformitate cu prevederile normative, organele de conducere ale entității sunt:

- **fondatorul**, care, împreună cu autoritatea executivă, în limitele competențelor atribuite, exercită drepturile de administrare ale întreprinderii prin intermediul Consiliului de administrație și al Administratorului;

- **consiliul de administrație**, care este organul colegial de administrare al întreprinderii și reprezintă interesele statului;

- **administratorul**, care reprezintă organul executiv unipersonal al întreprinderii și conduce activitatea acesteia, asigurându-i o funcționare eficientă;

- **comisia de cenșori**, care, semestrial, exercită controlul asupra activității economico-financiare a întreprinderii și prezintă rapoartele respective Fondatorului, Consiliului de administrație și Administratorului.

Responsabilitatea Fondatorului și a Consiliului de administrație constă în administrarea întreprinderii prin obiectivele de: economicitate, eficacitate și eficiență a operațiunilor, conformitate cu cadrul normativ și reglementările interne; asigurare a fiabilității și integrității informației financiare și operaționale.

Ce ține de responsabilitatea conducerii, aceasta constă în organizarea unui sistem de management, care să asigure faptul că activitățile, tranzacțiile financiare și informațiile aferente atingerii obiectivelor operaționale ale întreprinderii s-au realizat cu respectarea, în toate aspectele semnificative, a actelor normative care reglementează domeniile în cauză [9].

La 21.02.2022 au intrat în vigoare modificările efectuate în Legea nr. 283/2003 privind activitatea particulară de pază și în Legea nr. 845/1992 cu privire la antreprenariat și întreprinderi, care au interzis paza particulară la un șir de obiective statale, investind întreprinderile de stat cu dreptul exclusiv la paza obiectivelor menționate, și anume: ministerele și structurile organizaționale din sfera lor de competență; autoritățile administrative centrale subordonate Guvernului și structurile organizaționale din sfera lor de competență; autoritățile administrative autonome; instituțiile publice fondate de Guvern sau Parlament; autoritățile administrației publice locale, inclusiv instituțiile fondate de acestea; instanțele judecătorești și organele procuraturii; întreprinderile de stat și/sau societățile comerciale cu capital de stat și societățile comerciale cu capital majoritar de stat; Banca Națională a Moldovei; obiectivele de depozitare și păstrare a armelor, munițiilor, materialelor explozibile și a substanțelor radi-

oactive; obiectivele de depozitare și păstrare a substanțelor stupefiante, psihotrope și a precursorilor (cu excepția instituțiilor medicale și a farmaciilor private).

În afară de aceste obiective întreprinderile de stat au obligațiunile și drepturile exclusive privind asigurarea pazei obiectivelor expertizei judiciare stabilite de art. 79 al Legii nr. 68 din 14.04.2016 [10].

Totodată, aceste întreprinderi conform pct. 13 din Planul de măsuri suplimentare pentru depozitarea centralizată și neutralizarea ulterioară a pesticidelor inutilizabile și interzise, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 1543/2002, [11] asigură paza depozitelor centralizate de păstrare a pesticidelor perimate cu pază paramilitară, în bază de contract, cu acoperirea cheltuielilor din contul bugetelor unităților administrativ-teritoriale.

De altfel, până în anul 2016, organizațiile particulare de detectivi și pază nu erau în drept să presteze servicii pentru instituțiile de stat, fapt exclus prin adoptarea Legii nr. 232 din 10.12.2015, [12] astfel, modificarea operată oferind dreptul acestora să presteze servicii către orice obiectiv de stat, cu excepția Băncii Naționale a Moldovei, depozitele de arme și muniții, substanțe radioactive, toxice și periculoase.

Respectiv, ținând cont de faptul că, prestarea serviciilor de pază de către organizațiile private ar putea crea premise în periclitarea activității instituțiilor de stat menționate supra, s-a considerat oportună și rațională stabilirea unei interdicții, astfel încât companiile private să nu poată presta servicii de pază la obiectivele de importanță strategică a statului, revenindu-se la situația existentă până la modificările operate la finele anului 2015.

Conform datelor statistice pentru perioada a șase luni ale anului 2023, în serviciul organizațiilor de pază erau angajate 5120 persoane. Numărul acestora variază de la an la an, dar fără schimbări majore.

Conform prevederilor legale, activitatea „agentului de pază” în cadrul organizațiilor particulare de pază, poate fi realizată doar de persoanele care au absolvit un curs de pregătire inițială/atestare/calificare până la angajare sau în cel mult trei luni după angajare, responsabilitatea de a îndeplini aceste cerințe legale imperative îi revine conducătorului organizației particulare de pază.

Pregătirea, perfecționarea și atestarea personalului organizațiilor particulare de pază, în conformitate cu actele normative [5] este realizată în cadrul Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, iar în perioada anului de studii 2022-2023, a fost asigurată instruirea pentru 125 agenți de pază.

Altă componentă importantă în activitatea agenților de pază, reprezintă formarea continuă (perfecționarea), având ca scop aprofundarea cunoștințelor teoretice și dezvoltarea aptitudinilor practice, care este obligatorie pentru toți agenții de pază, după 3 ani de activitate în cadrul unei organizații particulare de pază și se realizează în bază de contract, de către instituțiile de învățământ licențiate și acreditate în modul stabilit de lege, cu durata minimă de 120 de ore.

Durata Programului de formare profesională continuă (calificarea agenților de pază) este de 600 de ore, dintre care 144 ore de curs contact direct, 396 ore studiu individual și 60 ore stagiul de practică la locurile de muncă (Total: 20 credite), iar durata Programului de formare profesională continuă (perfecționarea agenților de pază) este de 300 de ore, dintre care 72 ore de curs contact direct, 198 ore studiu individual și 30 ore stagiul de practică la locurile de muncă (Total: 10 credite).

Din cele mai principale module predăte fac parte: regimul juridic al activității organizațiilor particulare de pază; legislația penală; deontologia și etica profesională; comunicarea eficientă și gestionarea conflictelor; psihologia activității de protecție și securitate; tactica și intervenția profesională.

Astfel, agentul/agenta de pază din cadrul organizațiilor particulare de pază, în conformitate cu prevederile legislației naționale, regulamentele și instrucțiunilor interne, îndeplinesc atribuții și dețin responsabilități privind: respectarea legislației în vigoare, drepturile și libertățile omului; paza obiectelor, bunurilor și valorilor, asigurarea integrității acestora; reținerea și predarea poliției a persoanelor bănuite de comiterea infracțiunilor comise pe teritoriul obiectivului păzit; luarea de măsuri pentru salvarea persoanelor, bunurilor, valorilor, în caz de avarii și calamități naturale; cunoașterea procedurilor de utilizare a mijloacelor tehnice de semnalizare antiincendiară, de pază și mijloacelor de telecomunicații; protejarea bunurilor împotriva furtului, avarierii, dezastrelor naturale, etc.

Cu referire la perioada primului semestru al anului 2023, la menținerea ordinii publice în comun cu forțele polițienești au fost antrenate 991 agenți de pază, iar ca rezultat al acțiunilor comune au fost reținute 157 persoane pentru comiterea infracțiunilor patrimoniale și contravențiilor ce atentează la ordinea publică și securitatea publică.

Totodată, în această perioadă, în urma controalelor efectuate și a constatărilor neconformităților în partea ce ține de nerespectarea condițiilor de autorizare au fost întocmite și expediate în adresa administratorilor organizațiilor de pază 13 prescripții executorii. De asemenea, în perioada dată au fost înregistrate 10 incidente cu implicarea agenților de pază, iar ca rezultat în adresa conducătorilor organizațiilor de pază au fost expediate 8 prescripții executorii, privind excluderea pe viitor a cazurilor de neexecutare a prevederilor legislației.

În afară de faptul că, este necesară instruirea și formarea profesională a angajaților, administrația organizației particulare de pază este obligată „să doteze personalul de pază și garda de corp cu uniformă de serviciu și în-

semne distinctive inscripționate cu denumirea și sigla organizației, legitimație de serviciu și, după caz, echipament de protecție, armă de serviciu și mijloace speciale, în timpul exercitării obligațiilor de serviciu” [5].

Este expres stabilit că, organizațiile particulare de pază nu pot adopta însemne, uniforme, accesorii sau denumiri similare sau asemănătoare cu cele ale autorităților administrației publice centrale.

Referitor la problemele și carențele constatate în activitatea acestor agenții, putem menționa următoarele: lipsa personalului pregătit, profilul dubios al persoanelor ce se angajează, lipsa dotărilor suficiente, neintegrarea sistemelor de planificare și monitorizare ale echipajelor mobile cu cele existente în cadrul Poliției, mobilitate redusă, acoperirea teritorială modestă, etc.

Totodată, urmare a analizei incidentelor înregistrate la obiectivele asigurate cu pază, denotă faptul că în cazul declanșării semnalului de alarmă deseori de către agenții de pază nu sunt corect întreprinse măsurile de reacționare la obiectiv, și anume: în cazul constatării semnelor evidente de pătrundere la obiectiv, este necesar de anunțat, mai întâi, Poliția și după beneficiarul de servicii, iar până la sosirea angajaților Poliției să sigure paza obiectivului și să nu permită accesul persoanelor pentru a nu distruge urmele contravenției sau ale infracțiunii.

Un alt aspect constatat este că, la paza obiectivelor asigurate cu pază fizică sunt implicate persoane în etate în calitate de agenți de pază, iar în cazul verificărilor aceștia nu cunosc punctele vulnerabile ale obiectivele păzite, cât și procedura de aplicare a metodelor și tehnicilor de prevenire și documentare a încălcărilor. Faptul dat se datorează nivelului scăzut de salarizare al agenților de pază, fiind o activitate neatractivă pentru tineri și personalul calificat.

După cum vedem, în mare parte probleme existente în acest domeniu sunt legate de

profilul persoanelor ce se angajează în cadrul companiilor ce prestează astfel de servicii, cât și condițiile de angajare. Astfel, referitor la încadrarea în activitatea particulară de pază este determinat expres că doar persoanele care:

- au împlinit vârsta de 18 ani;
- sânt cetățeni ai Republicii Moldova;
- au cel puțin studii gimnaziale;
- nu se află la evidență la medicul narcolog sau psihiatru;
- nu au fost sancționate pentru contravenții ce atentează la ordinea publică și la securitatea publică;
- nu au fost condamnate pentru infracțiuni săvârșite cu intenție, conform unei hotărâri judecătorești definitive;
- sânt absolvenți de cursuri de calificare la instituțiile de învățământ acreditate conform legii sau își asumă responsabilitatea ca, în decurs de 3 luni de la data angajării, să frecventeze și să absolvească astfel de cursuri; pot activa în acest domeniu.

La rândul său, textul „nu au fost condamnate pentru infracțiuni săvârșite cu intenție, conform unei hotărâri judecătorești definitive” a fost declarat neconstituțional prin Hotărârea Curții Constituționale nr. 11 din 20.07.23, urmând ca forul legislativ să opereze modificările necesare, în acest sens.

La originea cauzei s-a aflat excepția de neconstituționalitate a textului menționat mai sus din Legea nr. 283 din 04.06.2003, într-un dosar pendinte la Judecătoria Chișinău, sediul Centru.

Prevederile contestate interziceau angajarea în companiile particulare de pază a persoanelor care au fost condamnate pentru infracțiuni comise cu intenție. Curtea a reținut că scopul de bază urmărit de prevederile contestate constă în recrutarea în companiile de pază privată a persoanelor cărora li se poate încredința paza bunurilor și ocrotirea persoanelor. Mijlocul ales pentru realizarea acestui scop îl reprezintă excluderea dreptului persoanelor

nelor condamnate anterior pentru infracțiuni comise cu intenție de a se angaja în astfel de organizații. Curtea observă că interdicția produce efecte fără a avea în vedere faptul stingerii antecedentelor penale. De asemenea, Curtea a constatat că, deși interdicția vizează doar condamnările pentru infracțiuni comise cu intenție, legea nu distinge în funcție de gravitatea faptei comise sau de valoarea socială lezată prin fapta penală. Mai mult, legea nu are în vedere comportamentul persoanei după comiterea infracțiunii, nici circumstanțele în care a fost comisă infracțiunea sau motivul comiterii ei [13].

Curtea nu a putut identifica vreun motiv rezonabil care justifică abordarea legislativă diferită în cazul persoanelor care vor să se angajeze în companiile de pază particulară. În acest sens, Curtea a constatat că cerința lipsei antecedentelor penale pentru angajarea în organizațiile de pază particulară constituie o ingerință mai puțin intruzivă în dreptul la muncă al persoanelor care vor să se angajeze în astfel de organizații.

Totuși, Curtea a subliniat că, lipsa antecedentelor penale nu presupune că persoana este compatibilă pe deplin cu funcția de agent de pază particulară. De altfel, potrivit punctului 9 din Regulamentul Tip al activității particulare de pază, aprobat prin Legea nr. 283 din 04.06.2003, conducătorul organizației particulare de pază are obligația selectării persoanelor cu un profil moral corespunzător și cu aptitudinile fizice și profesionale necesare în vederea realizării serviciului de pază.

Așadar, pentru că a identificat existența unei măsuri mai puțin intruzive, Curtea a conchis că opțiunea legislatorului manifestată prin prevederile contestate nu este conformă cu art. 43 coroborat cu art. 54 din Constituție. În sensul dat, Curtea a admis sesizarea și a declarat neconstituțional articolul 27³ lit. d) și textul „nu au fost condamnate pentru infracțiuni săvârșite cu intenție, conform unei hotărâri

judecătorești definitive” din articolul 22¹ alin. (1) lit. c) din Legea nr. 283 din 04.06.2003 [14].

Totodată, în vederea evitării unui vid legislativ, Curtea a considerat necesar să stabilească o soluție provizorie. Așadar, până la modificarea legii de către Parlament, cerința lipsei unei condamnări anterioare pentru angajarea în organizațiile de pază particulară se va referi doar la persoanele care au antecedente penale. În acest sens, Curtea i-a trimis Parlamentului o Adresă pentru a implementa raționamentele hotărârii [13].

În **concluzie**, putem menționa că activitatea particulară de pază este un gen specific de activitate care are o anumită contribuție asupra ordinii și securității publice, însă una neesențială. Pentru a spori eficiența activității acestor agenții este nevoie de a revizui prevederile legale, în sensul delimitării activității particulare de pază de cea de detectiv.

Totodată, reevaluarea condițiilor de activitate este mai mult ca evidentă, în special, referitor la categoria persoanelor angajate, cât și profilul acestora conform Hotărârii Curții Constituționale menționate supra.

Lărgirea spectrului de servicii prestate, diminuarea din strictețea condițiilor de autorizare și activitate, inclusiv ce ține de profilul angajaților, iar, pe de altă parte, responsabilizarea agențiilor date să presteze servicii de calitate și să aibă un rol mai mare la menținerea și asigurarea ordinii publice este mai mult ca evidentă și necesară.

În dependență de schimbările intervenite în societate și sectorul economic, credem că este necesară diversificarea portofoliului de activitate, urmând a fi completate cu noi servicii, după modelul statului vecin, România. Mai mult ca atât, transferul anumitor sarcini din responsabilitatea entităților cu competențe în domeniul ordinii și securității publice în responsabilitatea agențiilor private de bază ar ușura din efortul acestora și ar acorda posibi-

litatea de a concentra resursele autorităților statului către rezolvarea problemelor stricte cu impact asupra ordinii și securității publice.

Referințe bibliografice

1. ZAVATIN, V. *Securitatea publică: perspective legislative*. În: Culegerea materialelor conferinței științifico-practice „Poliția și securitatea publică”, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI, Chișinău, 2002.
2. ARMEANIC, A. *Cadrul legal pentru asigurarea pazei obiectivelor, bunurilor, valorilor și protecția persoanelor*. În: Culegerea „Perspectivele și Problemele Integrării în Spațiul European al Cercetării și Educației”, Volumul IX, Partea 1. Cahul: USC, 2022.
3. <https://serviciipaza.md/ro/servicii>
4. Legea nr. 283 din 04.07.2003 privind activitatea particulară de detectiv și de pază, în: Monitorul Oficial nr. 200-203 din 19.09.2003, art. 769.
5. Hotărârea Guvernului nr. 667 din 08.07.2005 „Cu privire la măsurile de realizare a Legii nr. 283-XV din 04.07.2003 privind activitatea particulară de detectiv și de pază”, în: Monitorul Oficial nr. 98-100 din 22-07-2005, art. 748.
6. Legea României nr. 333 din 8 iulie 2003 privind paza obiectivelor, bunurilor, valorilor și protecția persoanelor, În: Monitorul Oficial al României nr. 525 din 22.06.2003.
7. Hotărârea Guvernului nr. 2 din 16.01.2010 cu privire la crearea unei întreprinderi de stat, în: Monitorul Oficial nr. 5-7 din 19.01.2010, art. 28.
8. Legea nr. 845 din 03.01.1992 cu privire la antreprenariat și întreprinderi, în: Monitorul Parlamentului nr. 2 din 28.02.1994, art. 33.
9. Hotărârea Curții de Conturi nr. 71 din 21.12.2020 cu privire la Raportul auditului conformității gestionării resurselor financiare publice și a patrimoniului public de către Întreprinderea de Stat „Servicii Pază” a Ministerului Afacerilor Interne în anul 2019.
10. Legea nr. 68 din 14.04.2016 „Cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar”, în: Monitorul Oficial nr. 157-162 din 10.06.2016, art. 316.

11. Hotărârea Guvernului nr. 1543/2002 cu privire la măsurile suplimentare pentru depozitarea centralizată și neutralizarea pesticidelor inutilizabile și interzise, în: Monitorul Oficial nr. 178-181 din 27.12.2002, art. 1787.

12. Legea nr. 232 din 10.12.2015 pentru modificarea și completarea unor acte legislative, în: Monitorul Oficial nr. 2-12 din 15.01.2016, art. 23.

13. <https://radiochisinau.md/decizie-a-cur-tii-constitutionale-organizatiile-de-paza-parti->

[culara-vor-putea-angaja-si-persoane-care-au-avut-probleme-cu-legea---183679.html](https://radiochisinau.md/decizie-a-cur-tii-constitutionale-organizatiile-de-paza-parti-) (Accesat - 21.11.2023).

14. Hotărârea privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 22¹ alin. (1), lit. c) și a articolului 273 lit. d) din Legea privind activitatea particulară de detectiv și de pază (interdicția angajării în organizațiile de pază particulară a persoanelor condamnate pentru comiterea cu intenție a unor infracțiuni) (sesizarea nr. 39g/2023), Chișinău, 20.07.2023.

INFORMATION TECHNOLOGIES AND MULTIFUNCTIONAL EDUCATIONAL SYSTEMS AS SUPPORT OF THE DEVELOPMENT OF THE EDUCATION PROCESS IN PRISON INSTITUTIONS

Ion POSTU

Doctor of Law, Associate professor,
Free International University of Moldova,
Chisinau, Republic of Moldova
e-mail: ion.postu@yahoo.com
<https://orcid.org/0000-0002-5993-8250>

Svetlana GHEORGHIEVA

PhD student, State University of Moldova,
Chisinau, Republic of Moldova
e-mail: 72svg@mail.ru
<https://orcid.org/0000-0002-7494-1351>

The article examines the impact of information technologies on educational processes in penitentiary institutions and their role in the social rehabilitation of inmates. Particular attention is paid to the monitoring of learning platforms, classification of technologies, and various forms of interaction between prisoners and information technologies. We will also consider the variety of organizational forms of interaction between prisoners and information technologies and how they contribute to more effective rehabilitation and socialization of students. The article is a review of modern practices and key aspects that contribute to the development of education and preparation of inmates for successful reintegration into society in prison settings.

Keywords: *information technologies, education, penitentiary institutions, social rehabilitation, monitoring, organizational forms.*

TEHNOLOGII INFORMAȚIONALE ȘI SISTEME EDUCAȚIONALE MULTIFUNCȚIONALE ÎN SUPTUL DEZVOLTĂRII PROCESULUI EDUCAȚIONAL ÎN INSTITUȚIILE PENITENCIARE

Articolul analizează impactul tehnologiilor informaționale asupra proceselor educaționale din instituțiile penitenciare și rolul acestora în reabilitarea socială a deținuților. O atenție deosebită este acordată monitorizării platformelor de învățare, clasificării tehnologiilor și diferitelor forme de interacțiune dintre deținuți și tehnologiile informaționale. De asemenea, vom lua în considerare varietatea formelor organizaționale de interacțiune între deținuți și tehnologia informațională și modul în care acestea contribuie la o reabilitare și o socializare mai eficientă a deținuților. Articolul reprezintă o trecere în revistă a practicilor moderne și a aspectelor cheie care contribuie la dezvoltarea educației și la pregătirea deținuților pentru o reintegrare cu succes în societate în mediul penitenciar.

Cuvinte-cheie: *tehnologii informaționale, educație, instituții penitenciare, reabilitare socială, monitorizare, forme de organizare.*

TECHNOLOGIES DE L'INFORMATION ET SYSTÈMES ÉDUCATIFS MULTIFONCTIONNELS POUR SOUTENIR LE DÉVELOPPEMENT DU PROCESSUS ÉDUCATIF DANS LES ÉTABLISSEMENTS PÉNITENTIAIRES

L'article examine l'impact des technologies de l'information sur les processus éducatifs dans les établissements pénitentiaires et leur rôle dans la réinsertion sociale des détenus. Une attention particulière est accordée au suivi des plateformes d'apprentissage, à la classification des technologies et aux différentes formes d'interaction entre les détenus et les technologies de l'information. Nous examinerons également la variété des formes organisationnelles d'interaction entre les détenus et les technologies de l'information et la manière dont elles contribuent à une réhabilitation et une socialisation plus efficaces des apprenants. L'article est une revue des pratiques modernes et des aspects clés qui contribuent au développement de l'éducation et à la préparation des détenus à une réintégration réussie dans la société en milieu carcéral.

Mots-clés: technologies de l'information, éducation, institutions pénitentiaires, réinsertion sociale, suivi, formes d'organisation.

ИНФОРМАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ И МНОГОФУНКЦИОНАЛЬНЫЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ СИСТЕМЫ В ПОДДЕРЖКУ РАЗВИТИЯ ОБУЧЕНИЯ В ПЕНИТЕНЦИАРНЫХ УЧРЕЖДЕНИЯХ

Статья рассматривает влияние информационных технологий на образовательные процессы в пенитенциарных учреждениях и их роль в социальной реабилитации осужденных. Особое внимание уделено мониторингу учебных платформ, классификации технологий, и разнообразным формам взаимодействия обучающихся-осужденных с информационными технологиями. Также, рассмотрим разнообразие организационных форм взаимодействия обучающихся-осужденных с информационными технологиями и как они способствуют более эффективной реабилитации и социализации обучающихся. Статья представляет собой обзор современных практик и ключевых аспектов, способствующих развитию образования и подготовке осужденных к успешной реинтеграции в общество в условиях пенитенциарных учреждений.

Ключевые слова: информационные технологии, образование, пенитенциарные учреждения, социальная реабилитация, мониторинг, организационные формы.

Введение

В последние десятилетия информационные технологии стали неотъемлемой частью нашей повседневной жизни, проникая в различные области, включая образование. Стремительно развивающийся современный технологический прогресс создает уникальные возможности и вызовы, даже в контексте пенитенциарных учреждений, которые являются особым сегментом общества.

Закрытые учреждения сталкиваются с задачей совершенствования образовательных процессов в соответствии с современными технологическими требованиями. Это становится актуальным вопросом, так как

эффективное образование играет важную роль в подготовке осужденных к успешной реабилитации и их последующей интеграции в общество. Ключевым фактором в этой трансформации стало использование многофункциональных образовательных систем и программных средств, которые теперь доступны через глобальную сеть.

В данном контексте, предстоит рассмотреть влияние информационных технологий на образовательный процесс в пенитенциарных учреждениях, а также выявить, как они способствуют социальной реабилитации осужденных. Важно также провести мониторинг предметных особенностей учебных платформ и классификацию информационных технологий

в разных предметных областях и формах обучения. Данная статья представляет собой обзор современных практик образования в пенитенциарных учреждениях, включая анализ ключевых аспектов, способствующих развитию обучения и подготовке осужденных к успешной реинтеграции в общество.

Использованные методы исследования. Для достижения поставленной цели было использовано несколько методов, характерных для данного научного подхода, в том числе эмпирический, экспертный, сравнительный и логический методы.

Основная часть

Развитие обучения в пенитенциарном учреждении связано с использованием многофункциональных образовательных систем, функционирующих и доступных в глобальной сети, где использование программных систем предполагает мониторинг предметных особенностей учебной платформы, специфики традиционных форм и методов использования технических средств обучения, что позволяет классифицировать информационные технологии, ориентируясь на предметные области (естественно-техническое, инженерно-техническое, гуманитарное) и формы обучения (дневная, заочная) [3, с. 55-58]. Использование многофункциональных образовательных систем и программных систем является важным шагом в развитии обучения в пенитенциарных учреждениях. Эти системы обеспечивают доступ к широкому спектру учебных материалов и помогают учащимся получать знания и навыки, необходимые для социальной адаптации после освобождения.

Мониторинг предметных особенностей учебной платформы позволяет обеспечить качество обучения и эффективность учебного процесса. Также это позволяет адап-

тировать образовательную систему к особенностям каждого учащегося.

Классификация информационных технологий по предметным областям и формам обучения помогает определить наиболее подходящие методы и инструменты для обучения в конкретном учебном курсе. Это позволяет оптимизировать обучение и повысить его эффективность.

В целом, использование многофункциональных образовательных систем и программных систем, а также мониторинг и классификация информационных технологий являются важными элементами развития обучения в пенитенциарных учреждениях. Они позволяют учащимся получать высококачественное образование и развиваться в социально-адаптивном плане.

Использование ИТ и компьютерных программ в образовательном процессе в пенитенциарном учреждении имел бы большой потенциал в качестве средства диагностики. Например, преподаватели могут использовать программы для оценки уровня знаний и навыков каждого обучающегося и предоставления им обратной связи, что может помочь им лучше понимать, как улучшить свои учебные результаты.

Помимо этого, компьютерные программы могут использоваться для самооценки и саморазвития осужденных. Они могут использовать программы для тренировки и развития своих навыков, а также для проверки своего прогресса. Это помогает им лучше понимать, на каких учебных аспектах они должны сконцентрироваться, чтобы улучшить свои результаты.

Компьютерные программы также могут использоваться для аттестации и воспитания осужденных. Например, программы могут использоваться для проведения тестирования и оценки уровня знаний, что поможет преподавателям и администрации определить, какие осужденные нуждаются

в дополнительной помощи и поддержке. Кроме того, программы могут использоваться для обучения этики и морали, что поможет осужденным лучше понимать, как следовать правилам и нормам общества.

Таким образом, ИТ и компьютерные программы играют важную роль в образовательном процессе в пенитенциарных учреждениях, способствуя развитию осужденных в социально-адаптивном плане. Они обеспечивают обратную связь, самооценку, аттестацию, воспитание и развитие у осужденных. В результате обучения осужденных с использованием ИТ и компьютерных программ, развиваются такие качества и навыки, как целеустремленность, индивидуальная ответственность, принятие конструктивных решений, а также повышается уровень интеллекта. Это развитие имеет важное значение для самопознания и развития осужденных как личностей. Рассмотренные факторы связаны с психологическим компонентом развития и использования ИТ.

Использование информационных технологий (ИТ) и компьютерных программ в образовательном процессе пенитенциарных учреждений имеет принципиальное значение для развития у осужденных как личностей и их успешной социальной адаптации после освобождения. Данная практика дает возможность не только оценивать знания и навыки обучающихся, но и способствует развитию ряда ключевых качеств.

Прежде всего, использование компьютерных программ и ИТ в обучении позволяет осужденным получать обратную связь о своих успехах и недостатках. Это способствует формированию у них четкой картины своих сильных и слабых сторон, что является первым шагом к самосознанию и личностному росту.

Также, компьютерные программы могут стать средством самооценки и самораз-

вития осужденных. Они могут проводить тренировки, отслеживать свой прогресс, и анализировать результаты. Такой подход способствует развитию целеустремленности, ответственности, и способности принимать конструктивные решения.

Важным аспектом использования ИТ в пенитенциарном образовании является и возможность аттестации осужденных. С помощью компьютерных программ можно проводить тестирование и оценку уровня знаний, что позволяет определить, какие осужденные нуждаются в дополнительной поддержке и помощи. Это важно для индивидуального подхода к каждому обучающемуся и его подготовке к успешной реабилитации.

Наконец, компьютерные программы могут использоваться для воспитания осужденных, включая обучение этике и морали. Это помогает им лучше понимать и следовать правилам и нормам общества, что является важным аспектом их социализации.

Таким образом, использование ИТ и компьютерных программ в пенитенциарном образовании способствует развитию ключевых качеств, таких как самосознание, целеустремленность, ответственность и этические ценности, что играет важную роль в процессе реабилитации и социализации осужденных. Эти аспекты особенно важны, учитывая психологический компонент развития и использования ИТ в данном контексте.

Согласно исследованию Скотниковой И. Г. на тему «Психофизические и когнитивные аспекты проблемы «Человек в условиях неопределенности», она описывает когнитивный подход, который предполагает, что система представлений в человеке подвержена изменениям и колебаниям, но все же является устойчивым образованием. Эта система представлений помогает формировать четкий автопортрет, который от-

ражает индивидуальность личности» [4, с. 270]. Из сказанного можно сделать вывод, что самооценка играет важную роль в процессе трансформации и развития личности как для лиц на свободе, так и для осужденных. Она позволяет осознавать и оценивать свои внутренние качества, профессиональные навыки и личностный рост. Самооценка основывается на знаниях и осознании собственного «Я», что способствует формированию эмоционально-ценностного отношения к себе. Данный процесс является важным элементом самопознания и влияет на поведение, мотивацию и достижение личностных целей как для лиц на свободе, так и для осужденных.

Скотникова И. Г. далее определяет, что достижение целей социальной адаптации и самоутверждения в профессиональной деятельности диктуется мотивационными побуждениями и соответствующими действиями по отношению к себе - это стремление владеть собой, держать в руках бразды управления своим внутренним миром. Рефлексивная подструктура самопознания означает процесс самопознания субъектом внутренних психических актов и состояний [4, с. 270]. Таким образом, важным аспектом достижения социальной адаптации и самоутверждения в профессиональной деятельности являются мотивационные побуждения и соответствующие действия по отношению к самому себе. Это проявляется в стремлении контролировать и управлять своим внутренним миром. Рефлексивная подструктура самопознания отражает процесс осознания и изучения внутренних психических актов и состояний субъектом.

Отметим, что существует несколько уровней самопознания осужденного, которые мы раскроем ниже:

1. *Безразличный (низкий) уровень самопознания* описывает состояние, где осознание собственной сущности ограниче-

но бессознательными аспектами, которые проявляются лишь через взаимодействие и эмоциональное отношение к себе. Традиционно в психологии это связывается с понятием «чувствования» и эмоциональной сферой. Равнодушие же понимается как отсутствие интереса или внимания [2, с.152]. Таким образом, осужденный может испытывать эмоции и чувства, но не осознает их и не может объяснить свои действия и поведение на основе своего внутреннего мира. Этот уровень самопознания может являться препятствием для социальной адаптации и личностного роста осужденного.

2. *Пассивность самосознания* имеет двустороннюю природу. С одной стороны, она проявляется в спокойствии и безмятежности, в принятии осужденным происходящих событий и жизненных процессов, а также в примирительной позиции по отношению к разрешению конфликтных ситуаций, с другой стороны, она может выражаться в пассивности, отсутствии инициативы, легкости на подчинение и зависимости от внешних обстоятельств [2, с. 152]. Вывод: пассивность самосознания может как способствовать миру и гармонии, так и приводить к бездействию и отсутствию личной ответственности.

3. *Индифферентный (низкий) уровень самопознания* связан с нарушениями в эмоционально-волевой сфере, а также проявляется в неустойчивости поведения и недостаточной саморегуляции [2, с. 152]. Поэтому можно предположить, что недостаточное развитие самопознания связано с нарушением психологического здоровья осужденного и индифферентным отношением к личностному росту. Как правило, это проявляется в его неучастии в воспитательном процессе в местах лишения свободы. Отметим, что этот уровень характеризуется достаточно низким процентом социальной адаптации. Это может быть связано с тем,

что осужденные с низким уровнем самопознания не осознают своих личностных проблем и не видят необходимости изменять свое поведение. Они могут проявлять недостаток интереса к участию в программе реабилитации или других воспитательных мероприятиях, которые направлены на личностный рост и развитие социальных навыков.

4. *Рефлексивный (средний) уровень самопознания* характеризуется активным стремлением к поиску личностных значений в учебной деятельности и осмыслению своих мыслей и действий. Этот уровень представляет собой динамическую жизненную позицию, где человек не всегда направляет свою деятельность на осознанное достижение цели, и бесцельная деятельность не является положительной. В контексте поведенческой и эмоциональной сфер самопознания, когнитивная и рефлексивная сферы сочетаются, что позволяет осознавать и оценивать индивидуальные свойства и качества личности, способствуя их развитию в отношении ценностного образа [2, с. 152]. Это означает, что на рефлексивном уровне самопознания человек активно исследует свои убеждения, ценности и мотивации, стремится понять свои мыслительные процессы и принимать осознанные решения. Вместо того чтобы просто принимать события и ситуации, человек на этом уровне начинает относиться к ним более критически и аналитически. Он размышляет о своих целях и стремится выстраивать свою жизнь в соответствии с собственными принципами и идеалами. Развитие рефлексивного самопознания способствует более глубокому пониманию себя и своего места в мире, а также способностям и возможностям для личностного роста и развития.

5. *Созидательный (высокий) уровень самопознания* проявляется в стремлении осознавать положительные результаты,

продукты своей деятельности, знания и взаимодействие с окружающим миром, с акцентом на внутренней значимости и смысловой направленности [2, с. 152]. На созидательном уровне самопознания люди обладают уверенностью в себе, четким пониманием своих ценностей и целей. Они успешно применяют свои личностные качества, стремятся к креативному подходу и развитию. Социальная адаптация для них обычно происходит успешно, поскольку они умеют эффективно взаимодействовать с окружающими и проявлять эмпатию. В целом, созидательный уровень самопознания представляет высшую форму развития личности.

Использование информационных технологий в образовательном процессе для осужденных способствует их взаимной адаптации. Для успешной адаптации осужденного существенными факторами являются возраст, темперамент, характер, уровень интеллекта, обучаемость, мотивация, интересы и жизненный опыт. Развитие адаптивных информационных технологий на основе компьютеров и телекоммуникаций позволяет учитывать эти различия и создавать персонализированную образовательную среду. Важным аспектом является также вовлечение самого заключенного в процесс обучения и наличие обратной связи с преподавателем и другими участниками системы, что существенно способствует успешной адаптации.

ИТ в образовании играют разнообразные роли: они служат информационным пространством, образовательным инструментом и средой для обучения. Использование информационных технологий позволяет адаптировать образовательный процесс к индивидуальным потребностям учащихся, развивать их компьютерную грамотность, повышать мотивацию и интерес к учебе, а также обеспечивать до-

ступность образования для всех. Применение ИТ является неотъемлемой частью современной образовательной практики и продолжает развиваться, предоставляя новые возможности для улучшения качества образования.

Уточним, что вышеуказанные подходы автором Антоненко А. Е. могут быть использованы в рамках различных организационных форм учебного взаимодействия студентов с ИТ в свою очередь, которых существует три и которые раскроем ниже.

Итак, по мнению Антоненко А. Е. одной из форм является обучения аудиторное или классово - урочная форма обучения (А) предполагает, что все рабочие места (педагога и учащихся-осужденных) оснащены информационными средствами, объединенными в локальную сеть, и имеют сервер. Взаимодействие студентов-осужденных со средствами организовано на занятиях таким образом, чтобы все студенты-осужденные выполняли однотипные задания. Функция педагога - ставить задачи, демонстрировать примеры их решения и контролировать учебный процесс. Другими словами, организационная модель дает возможность поддерживать конструкцию обучения и модель просмотра на этапе изучения [1]. Представленная организационная модель обучения (аудиторная или классово-урочная форма) предполагает, что рабочие места педагога и учащихся-осужденных оборудованы информационными средствами, объединенными в локальную сеть, и имеют сервер. В данной модели все студенты-осужденные выполняют однотипные задания в ходе занятий. Роль педагога заключается в постановке задач, демонстрации примеров решения и контроле учебного процесса. Таким образом, эта модель обучения обеспечивает структурированность и контроль на этапе изучения.

Мы считаем, что данная организацион-

ная модель может быть эффективной для специфической среды пенитенциарных учреждений. Однако она не исключает необходимость разработки и использования других методов и подходов, которые учитывали бы индивидуальные потребности студентов-осужденных.

Антоненко А. Е. в своей авторской работе рассматривал проектно-групповую форму обучения (Б), которая основана на применении проектного метода, где она способствует увеличению значимости педагогических целей для студентов-осужденных, повышению их мотивации к учебной деятельности. Это может привести к улучшению успеваемости и повышению интереса к учебе [1]. Таким образом, проектно-групповая форма обучения (Б) может стимулировать положительный образовательный опыт и способствовать личностному развитию студентов-осужденных.

Учитывая различия в технологиях использования информационных средств в каждой группе, работа преподавателя в информационной среде становится более сложной и разнообразной, а оценка учебных достижений каждого ученика индивидуально становится вызовом [1]. Таким образом, использование разнообразных информационных технологий в образовательном процессе приводит к увеличению сложности и разнообразия работы преподавателя. Необходимо учитывать различия в технологическом оснащении каждой группы студентов и адаптировать подходы и методы обучения в соответствии с этими различиями. Оценка учебных достижений каждого ученика становится сложнее, требует индивидуального подхода и тщательного анализа, учитывая использование разных информационных средств и технологий. Преподавателям необходимо готовиться к таким вызовам, развивать свои навыки в работе с разнообразными инфор-

мационными технологиями и постоянно адаптироваться к меняющимся условиям обучения.

Антоненко А. Е. обращал внимание на то, что индивидуальная форма деятельности проектной группы является гибкой и поддерживает различные методологические модели обучения. Она осуществляется с использованием персональных информационных средств, которые доступны в кабинете, классе или библиотеке исправительного учреждения [1]. Эта форма деятельности предоставляет возможность студентам-осужденным работать индивидуально, адаптировать учебный процесс под свои потребности и темп обучения. Персональные информационные ресурсы обеспечивают доступ к необходимым учебным материалам, помогая студентам-осужденным самостоятельно изучать и осваивать учебный материал.

На основании анализа форм можно сделать вывод, что традиционная, аудиторная форма взаимодействия студентов-осужденных с ИТ не единственная и должна быть расширена за счет включения других организационных форм: проектно-групповой и индивидуальной, самостоятельной. работы, которые, не снижая качества обучения и требующие меньших затрат на информатизацию образовательного процесса, позволяют достичь целей обучения и способствуют более эффективному развитию преподавателя и обучающихся осужденных. Таким образом, последнее позволяет нам сделать вывод о том, что все указанные формы обучения соответствуют требованиям организации обучения в пенитенциарных учреждениях. Так разнообразие организационных форм взаимодействия студентов-осужденных с ИТ позволяет более эффективно организовать образовательный процесс в пенитенциарных учреждениях и удовлетво-

рить потребности различных учеников в обучении. Кроме того, такое разнообразие позволяет преподавателям выбирать оптимальные формы обучения в зависимости от уровня подготовки и индивидуальных особенностей каждого обучающегося. Это может привести к более высоким показателям успеваемости и мотивации обучающихся-осужденных, что является важным аспектом их реабилитации и социализации.

Исходя из вышеизложенного отметим, что образование в пенитенциарных учреждениях имеет огромное значение для реабилитации и социализации осужденных. Использование информационных технологий и разнообразных организационных форм обучения открывает новые перспективы в этой области. Мы рассмотрели использование многофункциональных образовательных систем, компьютерных программ, и мониторинга информационных технологий, которые могут способствовать качественному и эффективному обучению в пенитенциарных учреждениях. Эти подходы позволяют осужденным получать обратную связь, самооцениваться, а также развивать навыки и качества, необходимые для успешной реабилитации и адаптации в обществе после освобождения.

Выводы

Развитие образования в пенитенциарных учреждениях играет важную роль в подготовке осужденных к возвращению в общество как ответственных и образованных граждан. Использование информационных технологий и разнообразных организационных форм обучения позволяет учитывать индивидуальные потребности каждого ученика и повышать эффективность образовательного процесса. Подходы, рассмотренные в данной статье, являются лишь одними из множества воз-

можных методов и инструментов, которые могут быть применены в данной области. Важно постоянно исследовать, адаптировать и совершенствовать образовательные практики в пенитенциарных учреждениях, чтобы обеспечивать осужденным максимальные шансы на успешное возвращение в общество и предотвращение рецидива. Развитие образования в пенитенциарных учреждениях не только служит интересам самих осужденных, но также способствует укреплению общественной безопасности и правопорядка.

Библиография

1. АНТОНЕНКО А. Е. *Специфика обучения взрослых в общеобразовательных классах и пенитенциарных учреждениях*. 2020 г. <https://xn--d1abbusdciv.xn--p1ai/%D0%B0%D0%BD%D1%82%D0%BE%D0%BD%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE-%D0%B0-%D0%B5-%D1%81%D0%BF%D0%B5%D1%86%D0%B8%D1%84%D0%B8%D0%BA%D0%B0-%D0%BE%D0%B1%D1%83%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D1%8F/> (посетила 23.10.2023).
2. ГАСАНОВА Д. И., ГАСАНОВА П. Г., АМИНОВА Д. К., МАГОМЕДОВА З. Ш., МАХАЕВА Г. М., ЦАХАЕВА А. А. *Психология практического самопознания*. Киев: Общество с ограниченной ответственностью «Финансовая Рада Украины», Киев. 2017, с.152.
3. ПРОКОФЬЕВА И. О., ЗАЙЦЕВА Л. В., КУПЛИС У. Г. *Компьютерные системы в дистанционном обучении*. В: *Инновации в образовании*, 2001, № 5, с. 55-58.
4. СКОТНИКОВА И. Г. *Психофизические и когнитивные аспекты проблемы «Человек в условиях неопределенности»*. В: *Человек в условиях неопределенности: сборник научных трудов в 2-х т.* Самара: Самар. гос. техн. ун-т, – Т. 1, 2018, с. 270. ISBN 978-5-7964-2090-4

**INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL
"SUPREMACY OF LAW"**

**REVISTĂ ȘTIINȚIFICĂ INTERNAȚIONALĂ
"SUPREMAȚIA DREPTULUI"**

**МІЖНАРОДНИЙ НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ
«ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА»**

**JOURNAL SCIENTIFIQUE INTERNATIONAL
"SUPRÉMATIE DE DROIT"**

**МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
«ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА»**

Nr. 2, anul 8 (2023)

Formatul 60x80 $\frac{1}{8}$.
Coli de tipar 19,5. Coli editoriale 15,9.
Tirajul 200 ex.

Centrul Editorial-Poligrafic al USM
str. Al. Mateevici, 60, Chișinău, MD 2009